

TEMA BROJA: *Postupak pred Europskim sudom za ljudska prava i pravo na suđenje u razumnom roku*

- ☞ *Potpisivanje Sporazuma o suradnji između Pravnog fakulteta i Grada Zagreba*
- ☞ *Intervju: dr. sc. Srđan Šimac, sudac Visokog trgovačkog suda RH i predsjednik Hrvatske udruge za mirenje*
- ☞ *Putnici u javnom gradskom prijevozu kroz pitanja i odgovore*
- ☞ *Suradnja Pravne klinike i Zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“*
- ☞ *Oblici rada bez zasnivanja radnog odnosa*
- ☞ *Maloljetnička delinkvencija – zakonski okvir i briga za mlade prekršitelje zakona uz osvrt na Odgojni zavod Turopolje*
- ☞ *Cijepljenje djece u Republici Hrvatskoj – pravo ili obveza?*

Uvodna riječ glavnih urednika

Dragi čitatelji,
je li spora pravda uopće pravda?

Republika Hrvatska, sada već kao punopravna članica Europske unije i potpisnica Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava, sve češće se suočava s tužbama pred Europskim sudom za ljudska prava zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku - jednog od temeljnih i najznačajnijih ljudskih prava uopće. Netko je jednom prilikom izjavio da spora pravda nije pravda. Zbog sporosti pravosuđa i sve većeg broja predmeta koje sudovi vrlo često ne uspijevaju riješiti u razumnom roku, državljani Republike Hrvatske sve češće su prisiljeni potražiti zaštitu pred Europskim sudom za ljudska prava. Zbog toga smo za temu ovog broja biltena *Pro bono* odabrali, između ostalog, upravo postupak zaštite prava na suđenje u razumnom roku koji bi trebao u kratkim crtama dati predodžbu o tijeku postupka zaštite tog prava.

U rubrici „Intervju“ možete pročitati vrlo zanimljiv tekst razgovora sa sucem Visokog trgovačkog suda u Zagrebu Srđanom Šimcem, jednim od pionira na području mirenja u RH.

Nadalje, ni ovoga puta Uredništvo biltena nije posustalo na polju suradnje s raznim udrugama i institucijama pa ćete u ovome broju moći čitati i o sporazumu potpisanom između Pravnog fakulteta i Grada Zagreba, kojem su prethodili brojni naponi pojedinih kliničara i urednika *Pro bona*. Glavni produkt koji iz sporazuma proizlazi svakako je novi prostor Pravne klinike u Žerjavićevoj 6 čije je uređenje u punom jeku upravo u ovim trenucima. Organizirali smo i radionicu pod nazivom „Mirenje – drugi put do pravde“ na kojoj smo naučili nešto više o samom mirenju i, sudeći po reakcijama polaznika, mnoge potaknuli na dublje istraživanje i izučavanje samog instituta mirenja, a upravo ćete predavača dr. sc. Srđana Šimca imati priliku još bolje upoznati u novom intervjuu i na predavanjima izbornog kolegija „Izvensudsko rješavanje sporova“ u čijoj realizaciji sudjeluju i vrijedni urednici kliničkog biltena. Isto tako, nastavljena je i suradnja s partnerskim e-glasilom „Zdravlje za sve“, a o svemu više pronađite na stranicama rubrika „vanjske klinike“ i „studentski kutak“.

Glavni urednici

U „gorućim problemima“ svatko će pronaći nešto njemu aktualno: u ovom broju pišemo o zaštiti potrošača, ovrsi i deložaciji, javnom gradskom prijevozu, cijepljenju, izostanku s ročišta, maloljetničkoj delinkvenciji, *cyberbullyingu*, radu bez radnog odnosa, diskriminaciji, uvredi i humanitarnoj krizi u Siriji.

Konačno, i ovaj put koristimo priliku da zahvalimo svima na svakom obliku pomoći u izradi časopisa te pozivamo sve koji su zainteresirani za suradnju da nam se jave putem kontakata objavljenih u Impresumu. Iz malog letka, *Pro bono* postaje priznati pravni časopis, jedini svoje vrste na ovim prostorima, a to ne bi bilo tako da ne postoji dvosmjerna komunikacija između uredništva i čitatelja koji nam se obraćaju s prijedlozima tema i svih ostalih koji nam pomažu da svaki idući broj biltena bude čim kvalitetniji.

Nastavimo i dalje tako!

U nadi da ćete uživati u stranicama pred vama, srdačan pozdrav do šestog broja!

Josip Kovilić i Bruno Milinković
Glavni urednici

PRO BONO

Bilten Pravne klinike Pravnog fakulteta u Zagrebu

Nakladnik

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Uredništvo

Josip Kovilić, Bruno Milinković, Marina Bartol-Hedžet, Maja Marta Martonja,
Andrea Dujmović, Lea Puljčan, Ana-Maria Čupić, Alen Bijelić

Glavni urednici

Josip Kovilić, Bruno Milinković

Adresa i kontakt Uredništva

Pro bono - bilten Pravne klinike Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Tkalčićeva 48-50, 10 000 Zagreb, Republika Hrvatska
E-mail: urednistvo.probono@gmail.com
Web: <http://klinika.pravo.unizg.hr/pro-bono>

Facebook: <https://www.facebook.com/bilten.probono>

Lektor

Petra Petrović, prof.

Ideja i realizacija naslovnice

Uredništvo biltena *Pro bono*

Službeni fotografi

Melisa Bahunjić
Božidar Banov

Grafička priprema

Gordana Vinter, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb

Tisak

Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb, Trg maršala Tita 14

Naklada

600 primjeraka

3. godina izlaženja

Časopis izlazi 2 puta godišnje (jednom u semestru)

ISSN 1848-8439

Svi tekstovi i fotografije sadržani u biltenu *Pro bono* ne smiju se ni na koji način privatno ili poslovno koristiti, reproducirati ili mijenjati bez prethodnog pismenog dopuštenja Uredništva.

Sadržaj

UVODNA RIJEČ UREDNIŠTVA

Uvodna riječ glavnih urednika	I
-------------------------------------	---

TEMA BROJA

Postupak pred Europskim sudom za ljudska prava i pravo na suđenje u razumnom roku.....	1
--	---

VANJSKE KLINIKE

Prikaz projekata Pravne klinike za akademsku godinu 2013./2014.	22
Suradnja Pravne klinike i Zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“.....	26

INTERVJU

Intervju: dr. sc. Srđan Šimac, sudac Visokog trgovačkog suda RH i predsjednik Hrvatske udruge za mirenje	30
--	----

GORUĆI PROBLEMI

Prava potrošača u Republici Hrvatskoj – stvarnost ili nedostižan san?.....	40
Ovrha i deložacija	46
Putnici u javnom gradskom prijevozu kroz pitanja i odgovore	52
Opravdani razlozi izostanka s ročišta - što kada nemate financijska sredstva za put do suda?	61
Oblici rada bez zasnivanja radnog odnosa	65
Maloljetnička delinkvencija – zakonski okvir i briga za mlade prekršitelje zakona uz osvrt na Odgojni zavod Turopolje	71
„Socijalni rad u vrijeme socijalne i ekonomske krize“ – osvrt na 6. konferenciju socijalnih radnika.....	76
Cijepljenje djece u Republici Hrvatskoj – pravo ili obveza?.....	78
Suradnja Pravne klinike i Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova	82

STUDENTSKI KUTAK

Potpisivanje Sporazuma o suradnji između Pravnog fakulteta i Grada Zagreba.....	86
Naših pet brojeva	87
„Mirenje – drugi put do pravde“: održana radionica u organizaciji Uredništva.....	90

Pisanje članka za bilten *Pro bono*

– upute autorima

1) O biltenu *Pravne klinike Pro bono*

- *Pro bono* je bilten (časopis) Pravne klinike u Zagrebu, jedinice Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koja pruža besplatnu pravnu pomoć građanima.
- U cijelosti ga izrađuje nekolicina studenata – volontera Pravne klinike i njihovih suradnika (dalje u tekstu: Uredništvo).
- Bilten izlazi semestralno (dva puta godišnje), a prvi je broj izašao u rujnu 2012.
- Bilten donosi zanimljivosti i aktualnosti iz rada Pravne klinike, intervjuje i stručne članke relevantne pravne tematike utemeljene na stvarnim slučajevima s kojima su se stranke javile Pravnoj klinici, a svaki ima i zasebnu temu broja.
- Bilten je dostupan u tiskanom i elektroničkom obliku.
- Svaki novi broj biltena svečano se promovira u prostorijama Pravnog fakulteta u Zagrebu.

2) Tko i kako može sudjelovati u izradi

- Pisanje stručnih (pravnih) članaka u pravilu je namijenjeno volonterima Pravne klinike i pravnim praktičarima.
- I svi ostali zainteresirani (neovisno o tome jesu li volonteri Pravne klinike ili uopće studenti Pravnog fakulteta) mogu pisati ostale vrste tekstova (prigodne članke, kritike, sugestije i sl.) i obavljati različite poslove kao što su službena fotografiranje, grafička obrada, predlaganje tema, marketing, administrativno-tehnički zadaci itd.
- Jednom u ljetnom i jednom u zimskom semestru Uredništvo šalje studentskim mentorima Grupa u Pravnoj klinici obavijest o potre-

bi pisanja članka unutar njihovih Grupa.

- Ta obavijest sadrži sljedeće podatke: koliko je članaka po Grupi potrebno napisati, okviran broj stranica, koji su rokovi za a) prikupljanje autora i tema i b) slanje gotovih radova uz ostale pojedinosti.
- Svatko zainteresiran za bilo kakav rad u biltenu može se javiti na urednistvo.probono@gmail.com.

Zahvaljujemo svima koji su svojim tekstovima, fotografijama i savjetima doprinijeli kvaliteti i izgledu *Pro bona* 5.

3) Tehničke upute

- Autor je u pravilu slobodan u izboru naslova i teme koju će obrađivati, ali Uredništvo ih naknadno ipak može izmijeniti.
- U odabiru teme autor je dužan pripaziti da nije riječ o (gotovo) identičnoj temi iz prethodnih brojeva biltena *Pro bono* i blogova objavljenih na <http://klinika.pravo.unizg.hr/blog>.
- Svaki članak mora započeti istaknutim naslovom i imenom autora, nakon čega slijedi uvod (2-5 rečenica) pisan u trećem licu; pogledajte neki od tekstova u ovom broju za primjer kako taj uvod mora izgledati.
- Propisani font je *Times New Roman*, veličina 9, prored 1 (uz redove razmaka iza naslova i podnaslova) uz obostrano poravnanje.
- Uz fond fotografija, slika, shema i grafika kojima raspolaže Uredništvo, uputno je da autor prilikom slanja teksta priloži i a) čim kvalitetnije fotografije s točno naznačenim izvorom - npr. vlastita fotografija, web adresa s koje je fotografija preuzeta i sl. (fotografije u izvornoj veličini pošaljite

zasebno kao privitke, a nemojte ih ubacivati u *Word* dokument; u njemu eventualno naznačite gdje želite da se one nalaze) te b) ostalo što želi u svom članku (npr. naglasiti za koje dijelove teksta želi isticanje u posebnim okvirima ili napomenuti koji opis želi ispod fotografije/sheme koju prilaže i sl.).

- U člancima vrijede uvriježena pravila citiranja i popisivanja literature koja se koriste u pisanju stručnih radova (između ostalog, obavezno je koristiti fusnote koje se umeću na dno stranice i naznačiti korištene izvore).
- Svi tekstovi pravne tematike u pravilu moraju biti utemeljeni na pravnom mišljenju provjerenom (potpisanim) od strane akademskog mentora pojedine Grupe. Iznimno, u dogovoru s Uredništvom biltena i studentskim mentorima Grupe, moguće je napisati i članak koji nije utemeljen na pravnom mišljenju, ali ga je prije slanja provjerio i odobrio akademski mentor.
- Akademski mentori moraju odobriti i ostale tekstove (intervjuje, aktualnosti, putovanja i sl.).
- Svaka Grupa zasebno određuje moraju li tekstovi prvotno proći i kontrolu studentskih mentora.
- **Konačne verzije** tekstova članaka dostavljaju se na elektroničku adresu urednistvo.probono@gmail.com u za to predviđenim rokovima – naknadne izmjene bit će moguće samo iznimno, kada to Uredništvo samostalno ocijeni potrebnim ili prema uputama lektora, grafičara, vodstva Pravne klinike i sl.
- Svi će tekstovi nakon slanja Uredništvu biti lektorirani, ali autore molimo da prije slanja tekstove pravopisno provjere na <http://hascheck.tel.fer.hr>

Upute autorima objavljuju se u broju 5, a vrijede za broj 6 biltena.

Postupak pred Europskim sudom za ljudska prava i pravo na suđenje u razumnom roku

ANA-MARIA ČUPIĆ, STELA KOLAK

Članice Vijeća Europe u postizanju svoga cilja - većeg jedinstva njegovih članica, odlučile su krenuti od očuvanja i ostvarivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda propisanih Općom deklaracijom o pravima čovjeka. Smatrale su da su ljudska prava osnova pravde i mira u svijetu i najbolje su zaštićena istinskom političkom demokracijom s jedne strane te zajedničkim razumijevanjem i poštivanjem ljudskih prava o kojima te slobode ovise s druge strane. Odlučile su poduzeti početne korake u ostvarivanju prava utvrđenih Općom deklaracijom i u Rimu su 4. studenog 1950. potpisale Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija), koja je stupila na snagu 3. rujna 1953., a danas je najučinkovitiji ugovor u zaštiti ljudskih prava. U ovome članku izložit ćemo ta prava, ukratko ih objasniti kroz same slučajeve, a poseban naglasak staviti na suđenje u razumnom roku jer se najviše presuda Europskog suda za ljudska prava (dalje: Sud) odnosilo upravo na taj problem.

U palači St. James u Londonu 5. svibnja 1949. potpisan je Statut kojim je osnovano Vijeće Europe. Statut je potpisalo deset zemalja: Belgija, Francuska, Luksemburg, Nizozemska, Velika Britanija, Irska, Italija, Danska, Norveška i Švedska. Tijekom godina Vijeću Europe su postupno pristupale zemlje europskog kontinenta, među kojima i Hrvatska 6. studenoga 1996., tako da danas ima 47 zemalja članica. Vijeće Europe prva je međunarodna organizacija osnovana nakon Drugoga svjetskog rata, a njezine su glavne zadaće jačanje demokracije, ljudskih prava i vladavine zakona u zemljama članicama.

Konvencija je međunarodni ugovor kojim se države članice Vijeća Europe obvezuju osigurati zaštitu temeljnih građanskih i političkih prava. Danas se Konvencija smatra najučinkovitijim ugovorom o zaštiti ljudskih prava. Sastoji se

od preambula, osnovnog teksta i protokola. Do danas je usvojeno 14 protokola: materijalni protokoli koja dodaju nova prava i obvezuju države članice koje su ih potpisale, npr. mirno uživanje vlasništva, zabrana dužničkog zaptvora, sloboda kretanja, sloboda

protjerivanja vlastitih državljana, zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca, ukidanje smrtne kazne, opća zabrana diskriminacije glede uživanja svih prava određenih zakonom itd., i strukturalni protokoli koji su restrukturirali sami Sud i postupak pred Sudom.

Izvor: multimedia.echr.coe.int

Zašto se baš Konvencija smatra najučinkovitijim ugovorom za zaštitu ljudskih prava? U Konvenciji su propisana prava koja je država članica Konvencije dužna jamčiti, a samom Konvencijom osigurana je međunarodna zaštita tih prava pred Sudom. Izvršenje presuda Suda je obvezno i pod nadzorom Odbora ministara, a u slučaju neizvršenja postoje sankcije. Pojedina prava se u određenim situacijama mogu derogirati, kako je to propisano samom Konvencijom: „U vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda svaka visoka ugovorna stranka može, u opsegu koji je strogo određen potrebama tih izvanrednih prilika, poduzeti mjere koje derogiraju njezine obveze iz ove Konvencije, uz uvjet da te mjere nisu nespojive s njezinim ostalim obvezama po međunarodnom pravu. Ne može se derogirati članak 2., osim za slučajeve smrti prouzročene zakonitim ratnim činima, niti članci 3., 4. (stavak 1.) i 7. Svaka visoka ugovorna stranka koja se posluži tim pravom derogiranja svojih obveza mora glavnog tajnika Vijeća Europe u cijelosti obavijestiti o mjerama koje je poduzela i o razlozima radi kojih je to učinila. Ona će također obavijestiti glavnog tajnika Vijeća Europe o prestanku djelovanja tih mjera i o ponovnoj punoj primjeni svih odredaba ove Konvencije.” (čl. 15. Konvencije).

➤ POSTUPAK PRED SUDOM

Europski sud za ljudska prava, sa sjedištem u Strasbourgu, međunarodni je sud ustrojen 1959. godine na temelju Konvencije. Nije ovlašten pokrenuti postupak na vlastitu inicijativu, već samo na temelju pojedinačnih i međudržavnih zahtjeva koji se odnose na povredu građanskih i političkih prava sadržanih u Konvenciji. Na temelju Konvencije Sudu se mogu

Obrazac zahtjeva pošaljite na:
The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
67075 STRASBOURG CEDEX
FRANCE

Obrazac se nalazi na linku:
http://arhiva.vlada.hr/hr/uredi/ured_zastupnika_rh_pred_europskim_sudom_za_ljudska_prava/podnesite_zahjev/podnosenje_zahjeva_europskom_sudu_za_ljudska_prava

podnijeti međudržavni zahtjevi, odnosno zahtjevi koje podnosi jedna država protiv druge i pojedinačni zahtjevi koje podnose pojedinci, grupe pojedinaca, nevladine udruge i trgovačka društva. Zahtjevi se pokreću isključivo protiv države ili više država koje su ratificirale Konvenciju. Predsjednik Suda može ovlastiti bilo koju drugu osobu koja nije podnositelj zahtjeva ili drugu državu stranku Konvencije, osim one protiv koje je zahtjev podnesen, da se umiješa u postupak. Ta treća strana ima pravo podnositi očitovanja i sudjelovati u glavnoj raspravi. Zahtjev Sudu pojedinci mogu podnijeti izravno, tj. da nisu zastupani od strane odvjetnika. Sudu je potrebno poslati ispunjeni obrazac i dokumentaciju. **Podnositelji zahtjeva ne plaćaju**

Od svoga osnutka, u gotovo polovici presuda kojima utvrđuje povredu, Sud je našao povredu čl. 6 Konvencije koja se odnosi na pravično suđenje ili na duljinu postupka. U stvari, 58 % utvrđenih povreda odnosi se na čl. 6 - pravo na pravično suđenje ili na čl. 1. Protokola br. 1 – zaštitu prava vlasništva. U oko 11 % slučajeva Sud je utvrdio ozbiljnu povredu čl. 2. i 3. Konvencije – pravo na život i zabranu mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

sudske pristojbe. Zastupanje po odvjetniku nije potrebno u samom početku postupka; svatko može samostalno i neposredno podnijeti zahtjev Sudu. Zastupanje po odvjetniku postaje potrebno kad Sud obavijesti Vladu tužene države o podnijetom zahtjevu. U toj fazi postupka podnositelju zahtjeva može po potrebi biti dodijeljena pravna pomoć. Podnositelja zahtjeva može zastupati odvjetnik koji je kvalificiran kao odvjetnik u nekoj od država stranaka ili osoba ovlaštena od strane predsjednika vijeća Suda.

Od 1998. Sud je ustrojen kao stalni sud kojem pojedinci mogu izravno podnositi svoje zahtjeve. U gotovo 54 godine Sud je donio gotovo 17 000 presuda, točnije 16 863. Kako je riječ o obvezujućim presudama, neke od država članica na koje se presude odnose morale su mijenjati svoje zakonodavstvo i praksu u velikom broju područja. Zanimljivo je istaknuti da je prvu presudu donio 14. studenog 1960. (*Lawless protiv Irske*). G. R. Lawless, bivši član IRA-e, 11. srpnja 1957. uhićen je i pritvoren dok je putovao u Veliku Britaniju iz Irske. Zadržan je u pritvoru bez suđenja, na temelju irskog kaznenog zakona, jer su ga sumnjivali da je i dalje član IRA-e. Lawless je tvrdio da mu je povrijeđeno pravo na slobodu i sigurnost (čl. 5.), pravo na pošteno suđenje (čl. 6.) te da (po čl. 7.) nitko ne može biti proglašen krivim za djelo koje u zakonu nije propisano kao kazneno djelo.

Sud je odbacio njegov zahtjev jer je smatrao da nije došlo do povrede prava iz Konvencije jer se ta prava u određenim okolnostima mogu derogirati po zakonu države članice, na taj način usvojivši doktrinu o granici vrednovanja.

U 2013. Sud je primio 2071 predmet iz Hrvatske, od čega je 2047 proglašeno nedopuštenima. U 24 presude iz Hrvatske, Sud je u 22 našao povredu EKLP. Europski sud za ljudska prava financira se iz doprinosa država članica, ovisno o broju stanovnika i BDP-u, i njegov budžet iznosi otprilike 67 milijuna eura (od čega Republika Hrvatska doprinosi sa 813 488 eura). Naša sutkinja je prof. dr. sc. Ksenija Turković, a državu zastupa Štefica Stažnik.

Danas Sud ima 47 sudaca, koliko ima i država članica Konvencije. Suce bira Parlamentarna skupština Vijeća Europe s liste od tri kandidata predložena od svake države. Biraju se na mandat od devet godina koji se ne može obnoviti. Suci djeluju u osobnom svojstvu i ne predstavljaju državu članicu. Suci su se dužni izuzeti ako su prethodno sudjelovali u tom predmetu u bilo kojem svojstvu. Njih će zamijeniti drugi ili *ad hoc* sudac. *Ad hoc* suca imenuje vlada države stranke u postupku u slučaju kada nacionalni sudac ne može sudjelovati u postupku zbog povlačenja, nesposobnosti ili izuzeća. Svaki slučaj razmatra jedna od četiri formacije sudaca. Očito nedopuštene zahtjeve ispituje sudac pojedinac. Ako sudac pojedinac nije proglasio zahtjev nedopuštenim, prosljeđuje ga odboru ili vijeću. Odbor od tri suca odlučuje jednoglasnom od-

lukom o dopuštenosti i osnovanosti zahtjeva koji se tiču ustaljene prakse Suda. O dopuštenosti i osnovanosti pojedinačnih zahtjeva podnesenih Sudu može odlučivati i vijeće od sedam sudaca. Vijeće odlučuje i o dopuštenosti i osnovanosti međudržavnih zahtjeva. Odluka o dopuštenosti donosi se odvojeno, osim ako Sud, u iznimnim slučajevima, odluči drukčije. Odlučuje se **većinom** glasova. Vijeće se sastoji od predsjednika odjela kojem je predmet dodijeljen, nacionalnog suca (sudac izabran u ime države protiv koje je zahtjev podnesen) i pet sudaca koje imenuje predsjednik odjela na temelju rotacije. Veliko vijeće sastoji se od predsjednika i potpredsjednika Suda, predsjednika odjela i nacionalnog suca te drugih sudaca koje bira ždrijeb. Kada je predmet upućen velikom vijeću, u sastavu velikog vijeća ne mogu biti suci koji su prethodno sudili u vijeću koje je prvotno ispitalo zahtjev. Postupak pred velikim vijećem (17 sudaca) pokreće se na dva načina: podnošenjem i ustupanjem. Nakon što je vijeće donijelo presudu, stranke mogu zatražiti njeno podnošenje velikom vijeću. U iznimnim situacijama veliko vijeće sudi i u predmetima koje mu je ustupilo vijeće, ako se pojavilo neko važno pitanje koje utječe na Konvenciju ili postoji nedosljedna sudska praksa.

Postupci pred Sudom u pravilu se vode pismeno, ali u pojedinim slučajevima Sud će održati glavnu raspravu. Glavne rasprave su javne ako drukčije ne odluči predsjednik vijeća ili velikog vijeća. Sve rasprave se snimaju i emitiraju na web-stranici Suda na sam dan održanja rasprave, s početkom u 14:30 sati. Za razliku od rasprave, Sud uvijek vijeća u tajnosti.

Nemoguće je odrediti vrijeme trajanja postupka pred Sudom. Sud nastoji riješiti spor u roku od tri

godine od pokretanja postupka. Duljina postupka ovisi o predmetu, sastavu Suda, marljivosti stranaka, održavanju rasprava, podnošenju predmeta velikom vijeću i mnogim drugim čimbenicima. Neki zahtjevi mogu se klasificirati kao hitni pa se s njima postupaju prioritetno, posebno kada podnositelj zahtjeva navodi da mu prijeti neposredna opasnost od fizičke povrede.

Odluku obično donosi sudac pojedinac, odbor ili vijeće Suda. Odluka se odnosi samo na dopuštenost, ali ne i na osnovanost predmeta. Vijeće razmatra dopuštenost i osnovanost zahtjeva u isto vrijeme i potom donosi presudu.

„Presuda vijeća je konačna:

1. *kada stranke izjave da neće uložiti zahtjev za podnošenje slučaja Velikom vijeću; ili*
2. *tri mjeseca nakon donošenja presude, ako nije uložen zahtjev za podnošenjem presude velikom vijeću; ili*
3. *kad odbor velikog vijeća odbije podneseni zahtjev (čl. 44. st. 2. Konvencije).”*

Konačna presuda se objavljuje. Presude i odluke o proglašenju zahtjeva dopuštenim ili nedopuštenim trebaju biti obrazložene. Ako presuda u cijelosti ili djelomično ne izražava jednoglasno mišljenje sudaca, svaki sudac ima pravo dati posebno mišljenje. Konačna presuda dostavlja se Odboru ministara koji nadzire njezino izvršenje, posebno kako bi se osigurala isplata dosuđenih iznosa na ime naknade štete. **Na konačne presude nema prava na žalbu.** U slučaju povrede, država će morati osigurati mjere kako do takve povrede više ne bi došlo, a u nekim slučajevima i izmijeniti zakonodavstvo kako bi bilo u skladu s Konvencijom. Kad Sud donese presudu protiv države i utvrdi da je podnositelj zahtjeva

pretrpio štetu, tada mu dosuđuje pravednu naknadu, odnosno svotu novca za naknadu pretrpljene štete. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu svojih troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno i nužno nastali i da su bili razumni glede količine.

Postoje dva osnovna stadija u razmatranju zahtjeva koji su podneseni Sudu:

1. stadij ocjene dopuštenosti zahtjeva
2. stadij ocjene osnovanosti zahtjeva.

Zahtjev se može podnijeti Sudu **nakon što su iscrpljena sva domaća pravna sredstva**, tj. podnositelj zahtjeva mora svoju povredu dokazivati najprije pred domaćim sudovima, sve do najviše instance. Zahtjevi se moraju odnositi na jedno ili više prava sadržanih u Konvenciji. Zahtjevi se moraju podnijeti Sudu **najkasnije u roku od šest mjeseci od dana donošenja posljednje sudske odluke** (u pravilu je to presuda najvišeg suda u zemlji). Podnositelj zahtjeva mora biti osobno i izravno žrtva povrede Konvencije i mora pretrpjeti značajnu štetu. Zahtjev se ne može podnijeti protiv države koja nije ratificirala Konvenciju.

„Sud neće razmatrati niti jedan pojedinačni zahtjev koji je:

1. anonimn; ili
2. zahtjev koji je u osnovi isti kao neki predmet što ga je Sud već ispitivao, ili koji je podvrgnut nekom drugom međunarodnom postupku istrage ili rješavanja te ako ne sadrži nikakve nove relevantne činjenice (čl. 35 st.2 Konvencije).”

„Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev ako:

1. zahtjev smatra inkompatibilnim sa zahtjevima Konvencije

Čl. 1. Obveza na poštovanje ljudskih prava „Visoke ugovorne stranke osigurat će svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u odjeljku I. ove Konvencije.”

je i dodatnih protokola, očito neosnovanim ili zloupotrebom prava na podnošenje zahtjeva, ili

2. smatra da podnositelj nije pretrpio značajnu štetu, osim ako interesi poštivanja ljudskih prava zajamčenih Konvencijom i dodatnim protokolima traže ispitivanje osnovanosti zahtjeva te pod uvjetom da se na toj osnovi ne odbaci niti jedan slučaj koji nije propisno razmotren pred domaćim sudom (čl. 35 st.3 Konvencije).”

Čl. 2. Pravo na život

„1. Pravo je na život svakog čovjeka zaštićeno zakonom. Nitko ne može biti namjerno lišen života, osim kod izvršenja smrtno kazne po presudi suda, kojom je proglašen krivim za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.

2. Lišenje života nije u suprotnosti s ovim člankom ako proizlazi iz uporabe sile koja je apsolutno neophodna:

- a. u obrani svakog pojedinca od nezakonitog nasilja;
- b. prilikom zakonitog lišenja slobode ili sprječavanja bijega osobe koja je zakonito lišena slobode;
- c. i u akciji poduzetoj, sukladno zakonu, radi gušenja nemira ili pobune.”

Pravo na život je temeljno pravo koje je nederogabilno (ne može se uskratiti u vrijeme rata ili drugih izvanrednih stanja koja ugrožavaju opstanak naroda). Svrha čl. 2. je zaštita pojedinca od ubijanja od strane države, njenog namjernog i nezakonitog oduzimanja života i poduzimanje svih mjera za zaštitu života. Kako zahtjev mogu podnijeti osobe kojima je povrijeđeno pravo, u ovome slučaju, odnosno u slučaju smrti, jedini mogući tužitelji su rođaci žrtve, a kod pobačaja i otac djeteta. Prava koja se mogu razmatrati unutar ovog članka su pravo na pobačaj, tj. pravo na život fetusa i pravo na eutanaziju. Ujedno se ta prava kose s pravom na privatni život (čl. 8. Konvencije). Konvencija izravno ne štiti položaj fetusa

jer fetus nije rođen, a kao takav nije osoba. Kasnijom praksom Sud navodi da fetus u određenim okolnostima može imati određenu pravnu zaštitu, ali to ne daje pravo na pobačaj po čl. 8., već ako država dopušta pobačaj, ne smije imati zakonodavstvo koje ga ograničava. Što se tiče eutanazije, u predmetu *Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva* Sud navodi da čl. 2. „ne može bez iskrivljavanja jezika biti tumačen kao dodjeljivanje dijametralno suprotnog prava tj. prava na smrt niti može stvoriti pravo na samoodređenje u smislu dodjele pojedincu prava da izabere smrt umjesto života.” Stavkom 2. čl. 2. ne definiraju se slučajevi u kojima je dopušteno namjerno ubiti pojedinca, već se opisuju situacije u kojima je dopušteno koristiti silu koja može rezultirati nenamjernom posljedicom lišavanja života. U tom slučaju, da bi lišavanje života bilo dopušteno, mora biti apsolutno nužno i mora postojati legitiman cilj za oduzimanje života. Iz ovog članka za državu proizlaze negativne obveze – obveza države (državnih tijela, agenata, službenika) da se suzdrži od oduzimanja života i pozitivna obveza – dužnost poduzimanja svih odgovarajućih koraka kako bi se zaštitio život. Pozitivna obveza sastoji se od obveze uspostave pravnog okvira kojim se štiti pravo na život, obveze uspostave mehanizama za provedbu zakona i obveze preventivnog djelovanja u određenim situacijama. Pored pozitivne i negativne obveze, za državu nastaje i procesna obveza istražiti svaku smrt.

Protiv RH podnijet je zahtjev zbog povrede prava na život – postupak *Tomašić protiv Hrvatske* (Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske, zahtjev br. 46598/06, presuda od 15. siječnja 2009.). Tužitelj T. B. i njegova žena i djeca rodbina su M. T. i njezina djeteta V. T. koje je u kolovozu 2006. ubio M. M., njen bivši izvanbračni suprug. M. T. je ušla

u izvanbračnu vezu s M. M.-om tijekom 2004. te su počeli živjeti skupa kod podnositelja zahtjeva Branka Tomašića. Nakon rođenja kćeri 2005., M. M. je imao niz sukoba s ukućanima, upućivao im verbalne prijetnje te se na kraju iselio iz kuće. U policijskoj prijavi iz 2006. stoji da je M. M. došao u Centar za socijalnu skrb i prijetio da će baciti bombu na svoju bivšu suprugu i dijete. Nakon što je M. T. podnijela kaznenu prijavu, nakon pokretanja postupka M. M.-u je bio određen pritvor. U psihijatrijskom izvješću stoji da je osoba koja pati od dubokog poremećaja osobnosti, da postoji velika vjerojatnost da će ponoviti isto ili slično kazneno djelo te se preporučuje obvezno psihijatrijsko liječenje s dominantno psihoterapijskim pristupom. Prvostupanjski sud mu je zbog prijetnji odredio pet mjeseci zatvora te sigurnosnu mjeru obveznog psihijatrijskog liječenja tijekom izdržavanja kazne, a i nakon toga ako bude potrebno. Prije puštanja iz zatvora nije izvršena procjena rizika od ostvarivanja prijetnje o lišavanju života. Dana 15. kolovoza 2006. ustrijelio je izvanbračnu suprugu, svoju kćer i sebe. Policija je dostavila državnom odvjetništvu izvješće o tragičnom događaju, ali je ono odbacilo kaznenu prijavu zbog toga što je M. M. bio mrtav, te je zatražilo izvješće od policijske uprave o psihoterapijskom liječenju. Psihoterapijsko liječenje sastojalo se od razgovora sa završnim osobljem, upraviteljem zatvora i završnim liječnikom kod kojega je bio pet puta. Nije primao farmakoterapiju niti razgovarao sa psihijatrom. Tužitelj je također naveo da ne postoje interni propisi o provedbi sigurnosne mjere i da se sva liječenja provode u skladu sa Zakonom o izvršavanju kazne zatvora. Budući da nisu utvrđeni propusti osoba zaduženih za izvršenje zatvorske kazne ili sigurnosne mjere, istraga je zaključena i u tom smislu nije donesena nikakva formalna odluka.

Vlada je tvrdila da su podnositelji propustili podnijeti kaznenu prijavu te građansku tužbu za naknadu štete protiv države, te iz tog razloga zahtjev nije dopušten. Sud je ocjenjujući dopuštenost ovog zahtjeva sukladno čl. 35. Konvencije istaknuo da pravilo iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava ima za svrhu dati državama ugovornicama priliku spriječiti ili ispraviti povrede za koje se navodi da su ih počinile prije nego što se iznesu pred Sud. Sud je utvrdio da tumačenje čl. 35. treba biti fleksibilno i bez prekomjernog formalizma te da treba uzeti u obzir posebne okolnosti dotičnog predmeta. Sud je napomenuo kako je istragom utvrđeno da nije bilo nezakonitog postupanja ili propusta državnih službenika koji bi nanijeli štetu trećoj osobi te u ovom slučaju podnošenje građanske tužbe ne bi imalo mnogo učinka. Građanska tužba protiv države ne bi bila uspješna jer odgovornost države postoji samo u slučaju nezakonitog postupanja od strane tijela vlasti ili nezakonitog propusta i namjere tijela vlasti da nanese štetu trećoj osobi ili prihvaćanja takvog ishoda, a u ovom slučaju odgovornost države istragom nije utvrđena. Sud dalje navodi da „u predmetima koji se odnose na smrt u okolnostima iz kojih bi mogla proizići odgovornost države, vlasti moraju djelovati na vlastitu inicijativu čim saznaju za dotičnu stvar. One to ne mogu prepustiti inicijativi rodbine bilo u smislu podnošenja formalne prijave ili u smislu preuzimanja odgovornosti za vođenje ikakvog istražnog postupka.”¹ Po pitanju dopuštenosti, Sud je zaključio da se pravna sredstva što ih je Vlada predložila nisu morala iscrpiti i smatra da je zahtjev dopušten.

¹ Tomašić i dr. protiv Hrvatske, zahtjev broj 46598/06, presuda od 15. siječnja 2009., konačna 15. travnja 2009.

Da bi zahtjev bio osnovan po čl. 2. Konvencije, od države se traži da zaštiti živote pojedinaca. Tako država mora osigurati pravo na život donošenjem djelotvornih kaznenopravnih odredaba koje će odvrćati od počinjenja kaznenog djela, mora uspostaviti provedbene mehanizme za sprečavanje i kažnjavanje povreda tih odredaba i na kraju mora preventivno djelovati radi zaštite pojedinaca čiji je život ugrožen radnjama drugog. **Ta pozitivna obveza države da mora preventivno djelovati da spasi život pojedinca nastaje u trenutku kada se utvrdi da je znala ili morala znati za postojanje stvarnog i neposrednog rizika za život pojedine osobe te da je propustila poduzeti mjere u okviru svojih ovlasti, za koje se prema razumnoj prosudbi moglo očekivati da će spriječiti rizik.** Iz navedene dokumentacije Sud je utvrdio da je nadležna vlast znala za prijetnje jer je podnesena kaznena prijava protiv M. M.-a, kontinuirano je prijetio, pa čak i pred zaposlenicima CZSS-a i policijom. Da su vlasti te prijetnje smatrale ozbiljnim potvrđuje i presuda na petomjesečnu kaznu zatvora. Također je psihijatrijskim vještačenjem utvrđeno da postoji opasnost da M. M. ponovi isto ili slično kazneno djelo. Na temelju svega toga Sud je utvrdio da su nadležne vlasti znale za prijetnje i nisu poduzele sve razumne mjere da zaštite živote M. T. i njene kćeri. Vlada nije uspjela dokazati ni da je pravilno provedeno obvezno psihijatrijsko liječenje jer u svim razgovorima u kojima je M. M. sudjelovao nije sudjelovao psihijatar. Sud je utvrdio da čak ne postoje ni mehanizmi za provedbu mjere obveznog psihijatrijskog liječenja. Zakon o izvršavanju kazne zatvora je općenite naravi i ne rješava na odgovarajući način provedbu mjere obveznog psihijatrijskog liječenja, a takvi propisi bi trebali biti detaljni kako bi se pravilno mogla

ostvariti svrha kaznenih sankcija. Na temelju svega iznesenog Sud je utvrdio da je došlo do povrede materijalnog aspekta čl. 2. zbog propusta mjerodavnih domaćih vlasti da poduzmu sve potrebne i razumne mjere da zaštite živote M. T. i V. T. Glavni prigovor svemu usmjeren je na manjkavost nacionalnog sustava zaštite života ljudi od postupaka kriminalaca koji su kao takvi prepoznati od strane nacionalnih vlasti i postupanja prema takvim pojedincima, uključujući i pravni okvir u kojem nadležne vlasti trebaju djelovati te predviđene mehanizme. Sud je podnositeljima zahtjeva dodijelio pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu u iznosu od 40 000 EUR.

Čl. 3. Zabrana mučenja

„Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.“

Članak 3. Konvencije sprječava državu da pojedince podvrgava maltretiranju. Ona je odgovorna za ponašanje svojih službenika ili agenata i ne može se pozvati na to da nije znala za njihovo ponašanje. Ona mora zaštititi pojedinca, ne samo od mučenja državnih službenika, već i od privatnih osoba. Kao i pravo na život iz čl. 2., i zabrana mučenja je apsolutno i nederogabilno pravo; riječ je o prisilnom propisu koji se ne može ograničiti niti se prava iz njegovog članka mogu derogirati po čl. 15. st. 2. Konvencije, čak niti u najtežim okolnostima kao što je borba protiv terorizma i organiziranog kriminala. Konvencija nije dala definiciju mučenja, ali Sud koristi definiciju mučenja iz Konvencije UN-a protiv mučenja i drugih okrutnih i nečovjećnih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja:

„svaki akt kojim se jednoj osobi namjerno nanosi bol ili teška tjelesna ili duševna patnja, da bi se od nje ili treće osobe dobi-

le obavijesti, priznanje ili da bi se ona ili treća osoba kaznile za počinjeno djelo ili za koje počinjenje je osumnjičena, da bi se zastrašila ili se izvršio pritisak ili zbog bilo kojeg drugog razloga temeljenog na bilo kojem obliku diskriminacije, ako bol nanosi službena osoba ili druge osobe koje djeluju u službenom svojstvu na njen poticaj ili s izričitim ili prešutnim pristankom.“

Četiri se osnovna elementa moraju ispuniti da bi se određena radnja kvalificirala kao mučenje:

1. intenzitet (teška tjelesna ili duševna patnja ili bol)
2. namjera
3. svrha
4. državni službenik.

Prilikom definiranja nečovječnog postupanja ne postoji taj intenzitet ili sama svrha kao kod mučenja, pa se svako nanošenje ozljeda koje je bilo namjerno, trajalo je kontinuirano satima, te je uzrokovalo tjelesnu ozljedu ili intenzivnu tjelesnu ili duševnu bol definira kao nečovječno postupanje. Ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje je snažno ponižavanje pojedinca pred drugima ili navođenje na postupanje protivno njegovoj volji ili savjesti. Za povrede nastale prilikom uhićenja ili za vrijeme zatvaranja, na državi je teret da dokaže da njeni službenici nisu počinili mučenje, ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje. Za državu ovim člankom nastaju pozitivne i negativne obveze. Negativna obveza zahtijeva od države da se suzdrži od svakog postupanja koje predstavlja mučenje ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje. Pozitivna obveza je pružanje zaštite od državnih službenika ili drugih pojedinaca i proceduralna obveza da istraži navodne slučajeve zlostavljanja (istraga mora biti temeljita, učinkovita, i mora omogućiti identifikaciju poči-

nitelja i njegovo kažnjavanje – propust države da adekvatno odgovori na navode o povredama može samo po sebi dovesti do povrede čl. 3.).

U slučaju *Šečić protiv Hrvatske* (zahtjev br. 40116/02, presuda od 31. svibnja 2007.), Š. Š.-a su 29. travnja 1999., dok je skupljao stari metal, napala dvojica neidentificiranih muškaraca, dok su druga dvojica čuvala stražu. Tukli su ga palicama i pritom izvikivali rasne uvrede. Nakon anonimne dojava o događaju stigla je policija koja nije uspjela naći počinitelje. Š. Š. je pretrpio višestruke prijelome rebra te mu je dijagnosticiran PTSP. U srpnju 1999. njegova je odvjetnica podnijela kaznenu prijavu protiv nepoznatih počinitelja općinskom državnom odvjetništvu te se u nekoliko navrata obratila policiji da se poduzmu odgovarajuće radnje za utvrđenje počinitelja. Policija je zaključila da je napad počinila skupina *skinheada*, ali na razgovor nije priveden ni jedan pripadnik te skupine. Š. Š. je u travnju 2001. podnio ustavnu tužbu, no Ustavni sud nije donio nikakvu formalnu odluku jer je smatrao da nije nadležan odlučivati u predmetima šutnje organa kaznenog progona tijekom predistražne faze postupka. Podnositelj zahtjeva pozvao se na povredu čl. 3 jer je istraga koju su provele vlasti nerazumno odgađana i neučinkovita.

Pri određivanju je li određeno ponašanje ušlo u domašaj čl. 3, ono mora sadržavati „**minimalnu razinu težine**”. Ocjena minimalne razine je relativna: ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što su narav i kontekst postupanja prema žrtvi te njegovo trajanje, psihički i mentalni učinci, kao i spol, dob i zdravstveno stanje žrtve. Sud je smatrao da je u ovom predmetu povreda koju je pretrpio podnositelj bila dovoljno ozbiljna da predstavlja zlostavljanje u smislu čl. 3. Konvencije. Sud je

istaknuo da su na temelju čl. 3. države dužne predvidjeti i poduzeti mjere da pojedinci pod njihovom jurisdikcijom ne budu podvrgnuti zlostavljanju, uključujući i zlostavljanje od strane privatnih osoba. Također, pozitivna obveza provođenja istrage (postoji jednako kada povredu počine i državni službenici i privatne osobe) odnosi se na načine njena ostvarivanja, a ne na rezultat, pa su vlasti morale poduzeti sve razumne korake koji su im bili na raspolaganju da bi osigurale dokaze. Sud je iz navedene dokumentacije zaključio da vlasti RH nisu poduzele te mjere te istraga nije zadovoljila zahtjeve iz čl. 3. Konvencije. U ovom slučaju podnositelj zahtjeva se pozvao i na povredu čl. 14. Konvencije – zabranu diskriminacije. Sud je ovdje također utvrdio da je došlo do povrede te mu je dosudio pravičnu naknadu na ime nematerijalne štete u iznosu od 8000 EUR.

Čl. 5. Pravo na slobodu i sigurnost

„1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

- a) *ako je zatvoren u skladu sa zakonom nakon presude nadležnog suda;*
- b) *ako je zakonito uhićen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obveze;*
- c) *ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprečavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja;*
- d) *ako se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja odgojne mjere nadzora ili o njegovu zakonitom pritvoru radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti;*
- e) *ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprečavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju umobolnika, alkoholičara, ovisnika o drogi ili skitnica;*

Čl. 4. Zabrana ropstva i prisilnog rada

- 1. Nitko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu.**
- 2. Nitko se ne smije siliti na prisilan ili obvezatan rad.**
- 3. U svrhu tumačenja ovog članka pojam “prisilni ili obvezatni rad” ne obuhvaća:**
 - a) *svaki rad koji se u skladu s člankom 5. ove Konvencije zahtijeva od neke osobe na redovitom izdržavanju kazne ili za vrijeme uvjetnog otpusta na slobodu;*
 - b) *svaku vojnu službu ili, u zemljama gdje se dopušta odbijanje obnašanja vojne službe zbog prigovora savjesti, drugu službu određenu umjesto obvezatne vojne službe;*
 - c) *svaku službu koja se traži u slučaju nepogode ili nesreće koje ugrožavaju život i blagostanje zajednice;*
 - d) *svaki rad ili službu koji su dio uobičajenih građanskih obveza.*

f) ako se radi o zakonitom uhićenju ili pritvoru neke osobe kako bi je se spriječilo da neovlašteno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja.

2. *Svatko tko je uhićen mora u najkraćem roku biti obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima toga uhićenja i o svakoj optužbi protiv sebe.*
3. *Svatko uhićen ili pritvoren u uvjetima predviđenim stavkom 1.c) ovoga članka mora se u najkraćem roku izvesti pred suca, ili pred drugo zakonom određeno tijelo sudbene vlasti, i ima pravo u razumnom roku biti suđen ili pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati davanjem jamstva da će ta osoba pristupiti suđenju.*
4. *Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.*
5. *Svatko tko je žrtva uhićenja ili pritvaranja suprotno odredbama ovoga članka ima izvršivo pravo na odštetu.”*

Ovim člankom jamči se zaštita fizičke osobe od arbitrarnog pritvaranja. Oduzimanje slobode je mjera tijela vlasti kojom se osoba protiv svoje volje drži u ograničenom prostoru i spriječena je silom ili prijetnjom napustiti ga. Postoji razlika između čl. 5. Konvencije i čl. 2. „Protokola broj 4. uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se osiguravaju određena prava i slobode koje nisu uključene u Konvenciju i Prvi protokol uz nju” koji propisuje slobodu kretanja, a ta razlika je u stupnju i intenzitetu, a ne u suštini. U slučaju *Guzzardi protiv*

Italije propisani su kriteriji za razlikovanje: stupanj upotrijebljene prisile, veličina prostornog ograničenja, intenzitet nadzora, mogućnost održavanja društvenih kontakata i trajanje mjere ograničenja. U st. 1. ovog članka propisano je zakonito zatvaranje osoba nakon presude nadležnog suda jer je određen zatvor ili smještaj u psihijatrijsku ustanovu, ili radi osiguranja neke zakonom propisane obveze – npr. plaćanja novčane kazne, poreza, uzdržavanja, lišavanja slobode maloljetnika radi provođenja odgojnih mjera itd. Zakonito se može oduzeti sloboda radi određivanja pritvora osobi za koju postoji osnovana sumnja da je počinila kazneno djelo, da je se spriječi u daljnjem činjenju kaznenih djela i da je se spriječi da pobjegne. Svrha obavještanja osobe o djelu koje je počinjeno i za koje ju nadležne vlasti smatraju krivom je da ona od sebe u najranijoj fazi postupka otkloni krivnju i ospori zakonitost pritvaranja i zato ta obavijest mora biti dana u najkraćem roku, što bi značilo odmah ili što je prije moguće, npr. u roku od 7 sati, 24 sata, 2 dana. Ona također u najkraćem roku mora biti dovedena pred suca. Sud nije odredio maksimalno ograničenje u kojem mora biti dovedena pred suca, već se tu oslanja na domaće pravo. Državu ne ispričavaju blagdani, nedostatni broja sudaca, razlozi uvjetovani proračunom. Po pretpostavci okrivljene nedužnosti, jednog od temeljnih načela kaznenog postupka, okrivljenik mora u razumnom roku biti izveden pred sud ili pušten na slobodu do suđenja. Da bi osoba bila zadržana u pritvoru, država mora dokazati „relevantne i dostatne” razloge koji opravdavaju produženje pritvora. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano davanjem jamstva čiji iznos mora odgovarati cilju. Svako tko je bio nezakonito pritvoren ili uhićen ima pravo na financijsku odštetu. Dodjeljuje

mu se pravična naknada i odšteta zbog troškova postupka. Država ima obvezu trenutnog puštanja na slobodu takve osobe.

U slučaju *Šebalj protiv Hrvatske* (zahtjev br. 4429/09, presuda od 28. lipnja 2011.), Z. Š. je osoba koja je višekratno pravomoćno osuđivana za kaznena djela teške krađe. Protiv njega je 20. studenog 2006. doneseno prvo rješenje o određivanju pritvora, no ono nije provedeno te je Z. Š. ostao na slobodi. Kada je 19. lipnja ponovno uhićen u vezi s paralelnim kaznenim postupkom, istog je dana doneseno drugo rješenje o određivanju pritvora i on je smješten u pritvor. Prvo rješenje o određivanju pritvora dostavljeno je branitelju, no nije primjenjivano sve dok je na snazi bilo drugo rješenje. Kada je 19. lipnja 2008. istekao zakonski rok za najdulje moguće trajanje pritvora određeno rješenjem od 19. lipnja 2007., sudac je naložio puštanje na slobodu, no Z. Š. nije pušten na slobodu jer se počelo primjenjivati rješenje od 20. studenog 2006. Z. Š. je podnio nekoliko žalbi i ustavnih tužbi tvrdeći da je njegov pritvor nakon 19. lipnja 2008. nezakonit jer je istekao zakonski rok za njegovo najdulje trajanje. Ustavni sud je ustavnu tužbu u tri navrata utvrdio nedopuštenom zbog toga što pobijana odluka više nije na snazi jer je u međuvremenu donesena nova odluka kojom je pritvor produljen.

U odnosu na povredu čl. 5. st. 1., tj. povredu prava na slobodu zbog zadržavanja u pritvoru nakon što je isteklo najdulje zakonom propisano vrijeme trajanja pritvora, Sud je najprije ispitivao je li pritvor podnositelja zahtjeva bio zakonit i je li proveden u skladu sa zakonom propisanim postupkom, s obzirom na to da su bila donesena dva rješenja o određivanju pritvora u paralelnim postupcima. Sud je razmatrajući naš Zakon o kaznenom postupku utvrdio da

on ne sadržava nikakve odredbe koje bi uređivale takvu situaciju, već samo određuje najdulje moguće trajanje pritvora za različita djela, ovisno o propisanoj kazni. Kako Vlada nije dostavila nikakvu dokumentaciju o praksi Vrhovnog suda, Sud je zaključio „da je u takvim situacijama otvorena mogućnost da se zaobiđe zakonodavstvo o najduljim mogućim rokovima pritvora. Sud je smatrao da zadržavanje osoba u pritvoru nakon mogućeg zakonskog roka trajanja na osnovi rješenja o određivanju pritvora izdanog u paralelnom postupku, a da pritom takav pritvor nije zasnovan na nekoj konkretnoj zakonskoj odredbi ili sudskoj praksi, nije spojiv s načelom pravne sigurnosti te je arbitrarno i protivno temeljnim vidovima vladavine prava.”² Stoga je Sud smatrao da je pritvor određen od 19. lipnja 2008. do 10. ožujka 2009. bio nezakonit i kao takav protivan čl. 5. st. 1. Konvencije. Što se tiče povrede čl. 5. st. 4. Konvencije – pravo na ocjenu zakonitosti pritvora, jer Ustavni sud nije odlučio o meritumu predmeta, nego je rješenjem odbacio tužbu jer je u međuvremenu doneseno novo rješenje o određivanju pritvora, Sud je utvrdio da je došlo do povrede čl. 5. st. 4. Konvencije, kao i ranijim slučajevima *Getoš-Magdić protiv Hrvatske* i *Peša protiv Hrvatske*. U hrvatskom je pravnom sustavu u to doba bilo dopušteno Ustavnom sudu da čeka novo rješenje o produljenju pritvora te da tada utvrdi da je protiv prethodnog rješenja ustavna tužba nedopuštena. Sud je smatrao da nije dovoljno brzo odlučeno o ustavnim tužbama podnositelja zahtjeva. Na taj način nije se moglo osigurati pravilno i smisleno funkcioniranje sustava za preispitivanje pritvora, kako je to predviđeno nacionalnim pravom. Time što

se čekalo novo rješenje o produljenju pritvora da bi se potom ustavna tužba odbacila kao nedopuštena, Ustavni sud nije zadovoljio zahtjev „da okolnosti koje vlasti dobrovoljno stvore moraju biti takve da podnositeljima zahtjeva daju realnu mogućnost korištenja pravnog sredstva.”³ Pravno sredstvo za preispitivanje zakonitosti pritvora dano pritvorenim i uhićenim osobama mora biti **dostupno i dostatno**, a u ovom slučaju RH nije ispunila taj uvjet te je došlo do povrede čl. 5. st. 4. Konvencije. U ovome slučaju podnositelj zahtjeva se još pozvao na povrede iz čl. 6. st. 1. i 3. – povreda prava na obranu i povreda prava na pravičan postupak jer su upotrijebljeni nezakoniti dokazi; Sud je utvrdio da je došlo i do tih povreda te mu je dosudio pravičnu naknadu na ime nematerijalne štete u iznosu od 9000 EUR.

Čl. 6. Pravo na pošteno suđenje

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.

2. *Svatko optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.*

3. *Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:*

a) *da u najkraćem roku bude obaviješten, potanko i na jeziku koji razumije, o prirodi i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega;*

b) *da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje obrane;*

c) *da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;*

d) *da ispituje ili daje ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisutnost i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe;*

e) *besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.”*

Što je to pravičan postupak? Sud nije dao definiciju pravičnog postupka, već ga određuje u svakom konkretnom slučaju, pa je moguće da određene povrede procesnih jamstva mogu biti kompenzirane kasnije u tijeku postupka, pod uvjetom da je postupak u cjelini pravičan. Možemo izdvojiti četiri opća elementa pravičnog postupka:

1. načelo kontradiktornosti – pravo stranaka da budu nazočne radnjama u postupku i saslušane prije donošenja odluke
2. načelo jednakosti oružja – pravo stranke da u postupku poduzima sve radnje koje može poduzeti njen protivnik

² Šebalj protiv Hrvatske, zahtjev br. 4429/09, presuda od 28. lipnja 2011.

³ Šebalj protiv Hrvatske, zahtjev br. 4429/09, presuda od 28. lipnja 2011.

3. zabrana utemeljenja presude na nezakonitim dokazima – utvrđuje se je li dokaz vjerodostojan i je li postupak pribavljanja dokaza bio pravičan te je li dokaz utjecao na postupak u cjelini, zbog čega nije ispunjen zahtjev pravičnog suđenja
4. sudske odluke moraju biti obrazložene – time se jamči kakvoća odluke i stvara se informacijska osnova za podnošenje žalbe.

Ovaj članak odnosi se kako na kaznene tako i na građanske predmete. Kod ocjene suđenja u razumnom roku (u RH u vremenu od 1959. do 2013. najviše je zahtjeva podneseno zbog suđenja u razumnom roku, što je vidljivo i iz tablice), Sud uzima u obzir:

- ponašanje podnositelja zahtjeva
- važnost postupka za optuženika
- složenost predmeta i
- ponašanje domaćih tijela.

PRESUDE RH PRED ESLJP 1959. – 2013.	
Broj presuda	263
Barem jedna povreda Konvencije	217
Bez povreda	17
Prijateljske nagodbe	26
Druge presude	3
Članak 2.	1
Neučinkovita istraga	4
Članak 3.	10
Neučinkovita istraga	7
Članak 5.	17
Članak 6.	73
Razuman rok	91
Non-enforcement	3
Članak 8.	23
Članak 10.	1
Članak 12.	1
Članak 13.	31
Članak 14.	4
Protokol 1 čl. 1.	17
Protokol 7 čl. 7.	2

Pretpostavka okrivljenikove nedužnosti kao jedno od osnovnih načela propisana je u čl. 6. st. 2. Konvencije. Okrivljenik ima pravo na uskratku iskaza jer nije dužan surađivati na vlastitoj osudi. Okrivljenik nije dužan iznositi obranu niti odgovarati na pitanja. Ali iz okrivljenikove šutnje ne smije se izvesti zaključak o krivnji ako je on na zadovoljavajući način objasnio razloge svoje šutnje. U sljedećem stavku propisana su posebna jamstva okrivljenikove obrane koja služe za ublažavanje procesne neravnoteže između državnih tijela (državnog odvjetništva i policije) i okrivljenika. Svatko ima pravo da u najkraćem roku bude obaviješten o činjenicama koje predstavljaju zakonsko biće kaznenog djela i dokazima koji ga terete. Mora mu se omogućiti vrijeme potrebno za pripremu obrane, bilo da se brani sam ili uz pomoć branitelja. Okrivljenik ima pravo na branitelja po vlastitom izboru ili na besplatnog branitelja na teret državnog proračuna. Okrivljenik ima pravo ispitati i svjedoke optužbe, čime se jamči načelo kontradiktornosti i načelo jednakosti oružja, i ima pravo na besplatnog tumača ako ne govori jezikom koji se upotrebljava na sudu. Odredbe st. 3. mogu biti ograničene radi zaštite interesa koji konkuriraju pravima obrane, kao što je nacio-

PRESUDE RH PRED ESLJP U 2013.	
Broj presuda	24
Barem jedna povreda Konvencije	22
Bez povreda	2
Članak 5.	3
Članak 6.	10
Razuman rok	3
Non-enforcement	2
Članak 8.	5
Članak 10.	1
Članak 13.	1
Članak 14.	1
Protokol 1 čl.1.	2

nalna sigurnost, zaštita svjedoka, javni interes. To **ograničenje mora biti apsolutno nužno i posljedice koje trpi obrana moraju biti naknadno kompenzirane tijekom postupka.**

U predmetu *Olujčić protiv Hrvatske* (zahtjev br. 22330/05, presuda od 5. veljače 2009.) podnositelj zahtjeva bivši je sudac i predsjednik Vrhovnog suda RH. Tijekom 1996. Vlada je podnijela zahtjev Državnom sudbenom vijeću (dalje: DSV) za pokretanje stegovnog postupka protiv podnositelja zahtjeva zbog održavanja navodnih seksualnih odnosa s maloljetnicima i zbog korištenja svog položaja kako bi zaštitio financijske aktivnosti dvojice poznanika koji se bave kriminalnim aktivnostima. Podnositelj zahtjeva je podnio zahtjev za izuzećem članova DSV-a zbog toga što nisu pokazali nepristranost dajući izjavu u dnevnim novinama. DSV je odbio njegov zahtjev, kao i zahtjev da suđenje bude javno, jer je to bilo nužno radi zaštite interesa podnositelja zahtjeva. DSV je utvrdio da je podnositelj zahtjeva učinio stegovnu povredu te ga je razriješio dužnosti suca i predsjednika VSRH. Naknadni zahtjev za zaštitu podnesen Županijskom domu Sabora RH je odbijen. Ustavni sud je ukinuo odluku DSV-a i Županijskog doma. U ponovljenom postupku podnositelj zahtjeva je ponovno istaknuo zahtjev za izuzećem četvorice članova DSV-a jer nisu pokazali nepristranosti, koji je odbijen kao i zahtjev za javnim suđenjem. Zastupnik Vlade povukao je optužbu zbog seksualnih odnosa s maloljetnicima, ali je ostao pri onoj da se podnositelj zahtjeva družio s dvije osobe s kriminalnom poviješću. Podnositelj zahtjeva izjavio je da između njih nema bliskih kontakata, te da su povremeno u javnosti viđeni u društvu drugih osoba. Sve dokazne prijedloge podnositelja zahtjeva DSV je

istaknuo kao nevažne. Dopustio je UNHCR-ovom i OESS-ovom predstavniku prisustvovanje suđenju uz upozorenje, pod prijetnjom kaznenim sankcijama, da su obvezni čuvati kao tajnu sve što doznaju na ročištu. Podnositelj zahtjeva ponovno je razriješen dužnosti suca i predsjednika VSRH. Ustavni sud odbio je ustavnu tužbu kao neosnovanu. Podnositelj zahtjeva se poziva na povredu prava iz čl. 6. Konvencije - povreda prava na nepristrani sud, prava na javno suđenje, prava na jednakost oružja te povreda prava na suđenje u razumnom roku.

U demokratskom je društvu od temeljne važnosti da sudovi uživaju povjerenje javnosti, i iznad svega, što se tiče kaznenog postupka, okrivljenika. U tu svrhu članak 6. traži da sud koji spada u njegov doseg bude nepristran. Nepristranost u pravilu znači nepostojanje predrasuda ili negativne pristranosti i njezino se postojanje može testirati na različite načine. Sud je smatrao kako se od sudskih vlasti traži najveća moguća diskrecija u pogledu predmeta u kojima postupaju, kako bi se zadržala slika o njima kao nepristranim sucima. Ta bi ih diskrecija trebala odvratiti od korištenja tiska, čak i kad su provocirani. Podnositelj zahtjeva u ovome predmetu osporavao je nepristranost tri člana DSV-a zato što su tijekom stegovnog postupka protiv njega, u intervjuima članovi DSV-a izražavali nesklonost prema podnositelju zahtjeva. Sud je utvrdio da je došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije zbog nepostojanja nepristranosti predsjednika i dva člana DSV-a. Nadalje, u pogledu isključenja javnosti, Sud je istaknuo da javni karakter postupka štiti parnične stranke od vršenja pravde u tajnosti, bez ikakve kontrole javnosti. To je također jedno od sredstava kojim se može održavati povjerenje u sudove. Međutim, čl. 6. st. 1. ne za-

branjuje da sudovi odluče, u svjetlu posebnih okolnosti predmeta koji su im podneseni, odstupiti od toga načela; "...tisak i javnost mogu biti isključeni iz cijelog ili dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kad to tako traže interesi maloljetnika ili zaštita privatnoga života stranaka, ili u mjeri po mišljenju suda strogo potrebnoj u posebnim okolnostima, kad bi javnost dovela u pitanje interese pravde."⁴ Protivno zahtjevu podnositelja zahtjeva, javnost je bila isključena iz postupka vođenog pred DSV-om radi zaštite dostojanstva podnositelja zahtjeva i sudstva kao takvog. Također, isključenje javnosti nije bilo apsolutno jer su na ročištima bili prisutni jedan predstavnik UNHCR-a i jedan predstavnik OESS-a koji su bili obvezni čuvati kao tajnu sve što doznaju na ročištu. I ovdje je Sud utvrdio povredu čl. 6. Podnositelj zahtjeva navodi da u postupku pred DSV-om nije bio saslušan niti jedan jedini svjedok pozvan u ime obrane. Sud ponavlja da iako članak 6. Konvencije jamči pravo na pošteno suđenje, on ne daje nikakva pravila o dopuštenosti dokaza ili načinu na koji ih treba ocjenjivati, to su prvenstveno stvari koje trebaju urediti nacionalno pravo i nacionalni sudovi. „Zadatak Suda bio je odrediti je li postupak u svojoj cijelosti, uključujući i način na koji su dokazi predloženi i izvedeni, bio pravičan u smislu čl. 6. st. 1.”⁵, kako bi odlučio je li podnositelju zahtjeva u ovome predmetu bila dana prilika izložiti svoje argumente, a da nije stavljen u nepovoljan položaj nasuprot Vladi. Podnositelj zahtjeva naveo je kako su njegovi kontakti s ta dva pojedinca bili vrlo sporadični i da se ponekad

našao u njihovom društvu, no uvijek na javnim mjestima i uvijek u društvu raznih drugih osoba. Ova crta obrane imala je namjeru pokazati da podnositelj zahtjeva nije održavao nikakve bliske kontakte s ta dva pojedinca, nego da su ponekad zalazili na ista javna mjesta. Svjedoci koje je predložio podnositelj zahtjeva trebali su potkrijepiti tu crtu obrane. Po mišljenju Suda, razlozi na koje se pozvao DSV kad je odbio prihvatiti sve svjedoke predložene po podnositelju zahtjeva u svrhu potkrjepljenja njegove crte obrane nisu dostatni. DSV je prihvatio sve dokazne prijedloge za saslušanje svjedoka koje je predložila Vlada, a niti jedan dokazni prijedlog koji je predložio podnositelj zahtjeva te je došlo do povrede čl. 6. st. 1. u pogledu načela ravnopravnosti stranaka. Podnositelj zahtjeva nadalje prigovara da je duljina postupka, posebice onoga pred Ustavnim sudom, premašila zahtjev razumnoga roka. U drugoj fazi DSV i Županijski dom postupali su brzo i završili predmet 10. studenoga 1998. godine. Međutim, drugo preispitivanje predmeta pred Ustavnim sudom trajalo je od 2. prosinca 1998. godine, kad je podnositelj zahtjeva podnio svoju drugu ustavnu tužbu, do 9. prosinca 2004. godine, te je tako premašilo šest godina. S tim u vezi Sud bilježi da je postupak pokrenut negdje 1996. godine, a završio je odlukom Ustavnog suda od 9. prosinca 2004. godine. „Sud prihvaća da je povremeno, zbog uloge čuvara Ustava koju ima Ustavni sud, osobito potrebno da Ustavni sud uzme u obzir i druge okolnosti osim pukog kronološkog reda po kojemu je neki predmet došao na popis, kao što je važnost predmeta u političkom i socijalnom smislu, Sud nalazi da je razdoblje od više od šest godina za odluku u predmetu podnositelja zahtjeva prekomjerno, posebice, s obzirom na to što je bilo dovedeno

⁴ Olujić protiv Hrvatske, zahtjev br. 22330/05, presuda od 5. veljače 2009.

⁵ Olujić protiv Hrvatske, zahtjev br. 22330/05, presuda od 5. veljače 2009.

u pitanje za podnositelja zahtjeva, a to je njegovo razrješenje.”⁶ Stoga Sud smatra da je u ovome predmetu došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije zbog duljine postupka. Sud podnositelju zahtjeva, prihvaćajući da su mu utvrđene povrede nanijele nematerijalnu štetu koja se ne može ispraviti pukim utvrđenjem povrede ni mogućnošću koja za njega postoji, da traži novo suđenje, dosuđuje 5000 EUR na ime nematerijalne štete.

PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Svima je poznat jedan od najvećih problema domaćeg pravosuđa, a taj je dugotrajnost postupaka. Postupak koji traje predugo dovodi do kršenja jednog od temeljnih ljudskih prava zaštićenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, a to je pravo na suđenje u razumnom roku.

Europska konvencija u čl. 6. jamči pravo na pošteno suđenje:

“Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj.”

Čl. 29. st. 1. Ustava Republike Hrvatske (NN 05/14, u nastavku: Ustav) glasi:

“Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.”

U obje navedene norme pojavljuje se razuman rok, no što je u stva-

ri razuman rok prema hrvatskom i europskom pravnom sustavu i koja je razlika među njima?

Zakon ne određuje vremensko razdoblje koje bi se u hrvatskom pravnom sustavu smatralo razumnim za okončanje svakog pojedinog postupka, pa se primjenjuje ustaljena sudska praksa kao kriterij za određivanje razumnog roka. U praksi se smatra da predmet nije riješen u razumnom roku ako se vodi pred prvostupanjskim sudom dulje od 3 godine, a ako se predmet nastavlja na drugostupanjskom sudu, još 3 godine. Prema nekima, postupak se treba dovršiti u roku od 5 godina, sve iznad je povreda prava na suđenje u razumnom roku. Znači li to da je razuman rok od 6 odnosno 5 godina i da bi u tom roku suđenje trebalo biti privedeno kraju? Naravno da ne, postoje razlike koje se odnose na vrstu postupka i računanje njegova početka i trenutka kada se smatra da je dovršen, složenost svakog pojedinog predmeta, držanje stranaka tijekom postupka i druge čimbenike koji utječu na trajanje svakog pojedinog postupka.

Ni Europska konvencija ne sadrži definiciju razumnog roka, Europski sud za ljudska prava razvio je sudska praksu kroz koju je moguće procijeniti trajanje sudskih postupaka kako bi bili u okvirima razumnog roka. Ovisno o vrsti predmeta, uzima se da je za građanske postupke razuman rok trajanja 3 godine, a za složenije predmete i do 8 godina. Iz navedenog proizlazi da ni u hrvatskom ni u europskom pravnom sustavu ne postoji definicija razumnog roka, da se ona izvodi iz prakse sudova i da se uzimaju u obzir svi činitelji od kojih zavisi trajanje postupka.

No predmet ovoga rada nije utvrđivanje značenja razumnog roka nego povreda prava na suđenje u razumnom roku. Što to konkretno znači za stranke?

Kada predmet na sudu nije riješen u razumnom roku i kada stranka smatra da joj je povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku u konkretnom postupku pred sudom u kojem se odlučuje o njenom pravu, stranci preostaje da se obrati sudu sa zahtjevom za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.

Kako bi pojasnili postupak zaštite prava, ukratko moramo objasniti razvoj tog instituta u hrvatskome pravnom sustavu na koji je značajno utjecala praksa Europskog suda za ljudska prava kroz presude donesene protiv Republike Hrvatske, kao stranke u postupku pred navedenim sudom.

O povredi prava na suđenje u razumnom roku prvotno je odlučivao Ustavni sud. Zaštita je bila uređena Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu RH iz 1999. godine u čl. 59. st. 4. i izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu iz 2002. godine, kojim je uklonjena nemogućnost podnošenja tužbe prije nego li je iscrpljen pravni put. Ustavnim promjenama od 9. studenog 2000. godine uvodi se zaštita prava u čl. 29. Ustava. Tako je zaštita prava na suđenje u razumnom roku bila u nadležnosti Ustavnog suda, koji je o tom pitanju odlučivao u povodu ustavne tužbe stranke koja smatra da joj je povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku i koji je odlučivao i o pravičnoj naknadi koja pripada stranci zbog povrede njenog ustavom zajamčenog prava na suđenje u razumnom roku. No sve je to dovelo do preopterećenosti Ustavnog suda ustavnim tužbama zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku pa je Ustavni sud u svom redovnom izvješću Saboru RH ukazao na taj rastući problem.

Sabor je nakon toga donio Zakon o sudovima (NN 150/05, u nastavku: ZS) koji je stupio na snagu 29. prosinca 2005., u kojem

⁶ Olujić protiv Hrvatske, zahtjev br. 22330/05, presuda od 5. veljače 2009.

Izvor: Reuters

zaštita prelazi u nadležnost redovnih i specijaliziranih sudova. Ustavni sud RH ne odlučuje više u prvom stupnju o povredi prava na suđenje u razumnom roku. Uvodi se novo pravno sredstvo, zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku uređeno čl. 27. i 28. ZS-a. Ako se utvrdi da ja zahtjev osnovan, odredit će se rok u kojem sud pred kojim se postupak vodi mora odlučiti o pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo te će taj isti neposredno viši sud odrediti primjerenu naknadu koja pripada podnositelju zahtjeva. Zanimljivo je napomenuti da se ovdje pojavljuje i Ustavni sud, kada se protiv rješenja o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku podnese žalba Vrhovnom sudu RH koji odlučuje rješenjem protiv kojeg nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti ustavna tužba. Tako se Ustavni sud javlja kao krajnja instancija u zaštiti toga prava, a ne više kao početna.

Do novih promjena u zaštiti prava na suđenje u razumnom roku dolazi novim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (NN 153/09) koji je stupio na snagu 29. prosinca 2009. godine, a kojim se ukida ustavna tužba kao krajnja instancija sudske zaštite navedenog prava i zaštita prava na suđenje u razumnom roku prebacuje se u nadležnost vi-

jeća Vrhovnog suda RH. Takvom izmjenom ZS-a Vrhovni sud, odnosno vijeće Vrhovnog suda postaje krajnja instancija, a Ustavni sud kao zaštitnik ustavom zajamčenih prava, među koje spada i pravo na suđenje u razumnom roku, prestaje biti nadležan za te predmete u potpunosti. Ovim izmjenama Ustavni sud prestaje biti nadležan za odlučivanje u predmetima zaštite prava na suđenje u razumnom roku i ta se zaštita u potpunosti prebacuje na redovne i specijalizirane sudove, a ustavnu tužbu na odluku Vrhovnog suda RH o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku zamjenjuje odluka vijeća navedenog suda.

Zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku prema važećem Zakonu o sudovima (NN 28/13) dovodi do još većih promjena jer ne samo da nije vraćena mogućnost podnošenja ustavne tužbe Ustavnom sudu RH, nego se i sam zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku više ne upućuje neposredno višem sudu, već se podnosi sudu pred kojim je u tijeku postupak i o njemu odlučuje predsjednik suda. To nije nužno loše rješenje jer predsjednik suda time dobiva neke ovlasti, ali i obveze vezane uz predmet koji predugo traje. No postoje drugi nedostaci takvog uređenja instituta zaštite prava

na suđenje u razumnom roku na koje će se u nastavku nastojati ukazati.

Prema čl. 63. st. 1. ZS-a, stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o njezinom pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo ima pravo na sudsku zaštitu. Stranka može podnijeti zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku prema čl. 64. st. 1. ZS-a jesu:

- 1) zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku
- 2) zahtjev za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku

Tako su, umjesto jednostavnog slanja zahtjeva nakon kojeg je bilo moguće dobiti primjerenu naknadu, uvedeni zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i zahtjev za primjerenu naknadu kao pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, koji se podnose odvojeno.

Radi se o izvanparničnom postupku bez održavanja ročišta. Zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku podnosi se sudu pred kojim se postupak vodi prema čl. 65. st. 1. ZS-a. O zahtjevu odlučuje predsjednik suda, osim ako se radi o predmetu u kojem postupka predsjednik suda - tada o zahtjevu odlučuje zamjenik predsjednika suda (čl. 65. st. 2. ZS-a), koji u roku od 15 dana od primitka zahtjeva mora tražiti od suca koji postupka u predmetu izvješće. U izvješću se mora navesti: duljina trajanja predmeta, razlozi zbog kojih postupak nije okončan i mišljenje o roku u kojem se predmet može riješiti. Predsjednik suda ima pravo neposrednog uvida u spis predmeta. Gore navedeno izvješće dostavlja se predsjedniku suda odmah, a najkasnije u roku od 15 dana od traženja predsjednika suda. Pred-

sjednik suda, u skladu s čl. 65. st. 6. ZS-a, dužan je odlučiti o podnesenom zahtjevu u roku od 60 dana od njegova zaprimanja. Važno je napomenuti da predsjednik suda pri odlučivanju o podnesenom zahtjevu osobito vodi računa o vrsti predmeta, činjeničnoj i pravnoj složenosti predmeta, ponašanju stranaka te postupanju suda. Ako se utvrdi da je stranci povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku, predsjednik suda će nakon razmatranja spisa i izvješća suca koji postupa u predmetu odrediti rješenjem koje ne mora biti obrazloženo i protiv kojega nije dopuštena žalba, rok u pravilu ne dulji od 6 mjeseci, osim ako okolnosti slučaja ne nalažu određivanje duljeg roka, u kojem sudac predmet mora riješiti prema čl. 66. st. 1. ZS-a. Ako sudac ne riješi predmet u roku od 6 mjeseci odnosno u drugom roku koji je određen, dužan je u roku od 15 dana od isteka navedenih rokova o razlozima dostaviti pisano izvješće predsjedniku suda, koji će ga zajedno sa svojim očitovanjem dostaviti predsjedniku neposredno višeg suda i ministarstvu pravosuđa.

Prema čl. 67. st. 1. ZS-a, ako predsjednik suda kojemu je zahtjev podnesen utvrdi da je zahtjev neosnovan, odbit će ga rješenjem protiv kojeg stranka ima pravo žalbe u roku od 8 dana od primitka rješenja. Stranka ima pravo na žalbu i ako predsjednik suda o zahtjevu ne donese odluku u roku od 60 dana od zaprimanja zahtjeva. O žalbi odlučuje predsjednik neposredno višeg suda, a ako je postupak u tijeku pred Vrhovnim sudom RH, o žalbi protiv rješenja predsjednika suda odlučuje vijeće u sastavu od tri suca toga suda. U odlučivanju o žalbi predsjednik neposredno višeg suda odnosno vijeće može žalbu odbiti kao neosnovanu i potvrditi prvostupanjsko rješenje predsjednika suda ili preinačiti rješenje.

Ako sud zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku ne riješi u određenom roku, stranka može neposredno višem sudu u daljnjem roku od 6 mjeseci podnijeti zahtjev za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku prema čl. 68. st. 1. ZS-a. Ako se zahtjev odnosi na postupak koji je u tijeku pred Visokim trgovačkim sudom RH, Visokim upravnim sudom RH ili Visokim prekršajnim sudom RH, o zahtjevu odlučuje Vrhovni sud RH prema čl. 68. st. 2. ZS-a. Iz navedenoga je vidljivo da stranci ne pripada pravo na primjerenu naknadu pri prvom podnošenju zahtjeva sudu kod kojeg se vodi postupak zbog kojega je stranka podnijela zahtjev, nego tek ako sud usvoji zahtjev stranke kao osnovan i odredi rok za rješavanje predmeta, a u tom roku predmet ne bude riješen. Stranci pripada to pravo u roku od 6 mjeseci od isteka roka za rješavanje koji je odredio predsjednik suda kod kojega je predmet u rješavanju. Tako stranka ostvaruje pravo na novčanu naknadu tek ako njen predmet ne bude riješen ni u roku od 9 mjeseci od podnošenja zahtjeva zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku u postupku u kojem je to pravo povrijeđeno jer i prije podnošenja zahtjeva već predugo traje. Osim što je sporna duljina odlučivanja prije ostvarivanja prava na primjerenu naknadu, sporan je i čl. 68. st. 4. istog zakona koji kaže da ako je postupak u tijeku pred Vrhovnim sudom RH o zahtjevu odlučuje vijeće u sastavu od 3 suca istog suda. To je posljedica izmjene i dopune ZS-a iz 2009. godine kojom se ukida ustavna tužba. I neposredno viši sud ili vijeće ima daljnji rok od 6 mjeseci da odluči o zahtjevu za isplatu primjerene naknade zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Rješenjem kojim odlučuje o primjerenoj naknadi, neposredno viši sud ili vijeće Vrhovnog suda odredit

će i rok u kojem sud pred kojim je postupak u tijeku mora riješiti predmet. U čl. 69. st. 2. propisano je da ukupno određena primjerena naknada u jednom predmetu ne može iznositi više od 35 000 kuna, a isplaćuje se iz državnog proračuna - time se uvodi ograničenje u zaštiti prava na suđenje u razumnom roku kod zahtjeva na primjerenu naknadu. Protiv rješenja o zahtjevu za isplatu primjerene naknade može se u roku od 8 dana podnijeti žalba Vrhovnom sudu RH, o žalbi odlučuje vijeće od tri suca, a ako je rješenje donijelo vijeće Vrhovnog suda, o žalbi odlučuje vijeće od pet sudaca toga suda. U čl. 70. ZS-a propisana je sljedeća obveza suda pred kojim je u tijeku postupak - ako je pred Europskim sudom za ljudska prava pokrenut postupak za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i zastupnik Vlade RH pred Europskim sudom za ljudska prava zatraži podatke o predmetu, taj sud je dužan o zahtjevu zastupnika Vlade RH i razlozima dugotrajnosti postupka obavijestiti predsjednika neposredno višeg suda, predsjednika Vrhovnog suda RH i Ministarstvo pravosuđa. Predstavke građana podnose se Službi za predstavke i pritužbe Ministarstva pravosuđa koja ispituje predstavke građana na rad sudova koje se odnose na odugovlačenje sudskog postupka, na ponašanje suca ili drugog djelatnika suda prema stranci u tijeku postupka ili obavljanja drugih službenih radnji, kao i osnovanost predstavki i pritužbi građana na rad državnih odvjetnika koje se odnose na odugovlačenja u davanju ocjene o osnovanosti podnesene kaznene prijave ili na ponašanja državnog odvjetnika, zamjenika državnog odvjetnika ili drugog djelatnika državnog odvjetništva prema stranci u tijeku postupka ili obavljanju drugih službenih radnji prema čl. 47. st. 1. Uredbe o unutarnjem ustroju Ministarstva pravosuđa (NN

Čl. 7. Nema kazne bez zakona

1. Nitko ne može biti proglašen krivim za kazneno djelo počinjeno činom ili propustom koji, u času počinjenja, po unutrašnjem ili po međunarodnom pravu nisu bili predviđeni kao kazneno djelo. Isto se tako ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je kazneno djelo počinjeno.

2. Ovaj članak ne priječi suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe za neki čin ili propust koji je u času počinjenja predstavljao kazneno djelo u skladu s općim načelima prava priznatim od civiliziranih naroda.

28/12). Predstavke građani mogu podnositi pismeno putem pošte ili usmeno pri navedenoj Službi Ministarstva.

Čl. 8. Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Posebnost ovoga prava je ta da je ono uvijek povezano s ostalim pravima iz Konvencije, npr. pravom na smrt/pobačaj (čl. 2.), pravom na tjelesni integritet (čl. 3.), pitanjem privatnosti u zatvoru (čl. 5.) i pravom na pravično suđenje (čl. 6.). Ovdje se štite četiri interesa: privatni život, obiteljski život, dom i dopisivanje. Na što se odnosi privatni život? Odnosi se na vlastiti privatni život i na naše odnose s vanjskim svijetom, s drugim bićima, dakle uključuje odnose izvan obitelji, spolnu aktivnost, društvene aktivnosti i poslovne odnose. Kada je riječ o obiteljskom životu, Sud zauzima fleksibilniji pristup, ovisno o slučaju, pa se uređenje obiteljskog

života ne odnosi samo na obitelji zasnovane na braku, već se obitelji smatra i zajednica između nevjenčanih partnera i njihove djece. U uređenje obiteljskog života također spada i uređenje odnosa između baka i djedova i unučadi, posvojitelja i posvojenika, ujaka/tetki i nećaka/nećakinja itd. Potencijalni obiteljski život može ući u okvir čl. 8., npr. kod posvojenja bez očevog pristanka. Krvna veza nije uvijek nužna da bi se određena zajednica mogla definirati kao obiteljska zajednica i nije uvijek dostatna (npr. kod donacije spremne ne zasniva se obiteljska zajednica). Dom je mjesto u kojem se stalno živi, no ono ne uključuje pravo na život u vlastitom domu. Dom se štiti od smetnji iz okoline, od namjernih šteta, od pretrage i privremenog oduzimanja. Vlasništvo se smatra dovoljno trajnom vezom s imovinom i sam pojam vlasništva i njegovo uređenje Sud široko tumači. Pojam doma može se proširiti i na poslovne prostore. Kod dopisivanja koje služi neometanoj i necenzuriranoj komunikaciji s drugima, štite se sredstva i metode, ali ne i sadržaj. Koja su sredstva komunikacije? Pošta, telefon, telefaks, e-mail. Koje to mjere i aktivnosti predstavljaju miješanje u prava iz čl. 8.? Pretraga doma, prisluškivanje telefona, tajni nadzor, prikupljanje osobnih podataka, zaustavljanje korespondencije zatvorenika itd. Ovim člankom štite se fizičke osobe, skupine

pojedinaца, nevladine udruge, pravne osobe. Iz ovog članka za državu proizlazi negativna obveza da osobu pusti na miru i pozitivna obveza da osigura prava propisana čl. 8 i zaštiti osobe od ostalih privatnih pojedinaca. U st. 2. ovoga članka propisano je da javna vlast u skladu sa zakonom može ograničiti dana prava samo kada je to nužno i služi zaštiti određenih interesa. Sud pri ocjeni je li došlo do povrede čl. 8. vodi računa o sljedećem:

1. Ulazi li zahtjev u područje primjene čl. 8.?
2. Je li došlo do miješanja u pravo iz čl. 8.? (podnositelj mora dokazati činjenicu miješanja u pravo)
3. Je li miješanje bilo u skladu sa zakonom? (tu je teret dokaza na državi)
4. Je li miješanje bilo u legitimnom cilju? (teret dokaza je također na državi)
5. Je li miješanje nužno u demokratskom društvu?

Na temelju ovih naputaka Sud na isti način ocjenjuje je li došlo do povrede u čl. 9., 10. i 11.

U predmetu *A. protiv Hrvatske* (zahtjev br. 55164/08, presuda od 14. listopada 2010.) A. je bila u braku sa svojim bivšim suprugom B.-om od travnja 2001. do studenog 2006. te imaju zajedničku kćer C., rođenu 2001. godine. Prema nalazima vještaka psihijatra načinjenih za potrebe više kaznenih postupaka, B. pati od više duševnih poremećaja, uključujući i PTSP, a posebno je naglašena njegova sklonost nasilju. U razdoblju od 2003. do 2006. B. se nasilnički ponašao prema A., često joj je upućivao verbalne prijetnje, uključujući i prijetnje smrću te ju udarao. Pred domaćim je sudovima u periodu od 2004. do 2009. vođeno nekoliko kaznenih postupaka protiv B.-a zbog nasilnog ponašanja,

prijetnji policijskoj službenici i A. te zbog prijetnje smrću sutkinji i njenoj maloljetnoj kćeri. Četiri su prekršajna postupka vođena protiv njega zbog nasilja u obitelji. U okviru provedenih postupaka izrečeni su mu pritvor, psihijatrijsko liječenje, zabrana približavanja i kazna zatvora, a od toga je provedena samo zabrana približavanja i pritvor. Kazna zatvora koja mu je bila određena nije primijenjena, jer prema navodima Vlade nije bilo mjesta u zatvorima, a nije bilo primijenjeno ni psihijatrijsko liječenje zbog nedostatka licenciranih fizičkih ili pravnih osoba koje bi tu mjeru mogle provoditi. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je da državna tijela nisu ispunila pozitivnu obvezu iz čl. 8. Konvencije.

Na temelju izrečenih činjenica Sud je utvrdio da je podnositeljica zahtjeva izrekla vjerodostojne tvrdnje da je tijekom duljeg razdoblja B. predstavljao prijetnju za njenu tjelesnu cjelovitost te ju je u nekoliko navrata i napao, zbog čega su državna tijela imala pozitivnu obvezu zaštititi podnositeljicu zahtjeva od nasilnog ponašanja B.-a Iako članak 8. ima za cilj zaštititi pojedinca od arbitrarnih radnji državnih tijela, Sud je već u prijašnjim presudama zaključio da država treba pružiti i zaštitu od nasilja od strane privatnih osoba. Sud je utvrdio da određene mjere uopće nisu provedene, a da su neke samo djelomično provedene. Također je istaknuo da bi podnositeljica zahtjeva bila učinkovitije zaštićena da su mogli sagledati situaciju u cjelini umjesto što je vođen cijeli niz kaznenih i prekršajnih postupaka zbog nasilnog ponašanja B.-a Sud je utvrdio da izrečene mjere nisu provedene, a cilj tih mjera bio je zaštititi podnositeljicu zahtjeva od nasilja B.-a i liječiti njegovo psihičko stanje, te je država na taj način povrijedila pozitivnu obvezu iz čl. 8. za što joj je sud podnositeljici dodijelio

pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu u iznosu od 9000 EUR.

Čl. 9. Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi

- 1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijed ili uvjerenje i slobodu da se pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima.**
- 2. Sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja podvrgnut će se samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.**

Čl. 11. Sloboda okupljanja i udruživanja

- 1. Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo osnivati sindikate ili im pristupati radi zaštite svojih interesa.**
- 2. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovaj članak ne zabranjuje da se nameću zakonska ograničenja u ostvarivanju tih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.**

Čl. 14. Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

Postupak u predmetu *Savez crkava "Riječ života" i ostali protiv Hrvatske* (zahtjev br. 7798/08, presuda od 9. prosinca 2010.) pokrenut je na temelju zahtjeva protiv Republike Hrvatske što su ga Sudu podnijeli Savez crkava „Riječ života”, Crkva cjelovitog evanđelja i Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj, vjerske zajednice koje na temelju hrvatskog prava imaju status pravne osobe. Crkve podnositeljice zahtjeva navele su da je odbijanje Vlade da s njima sklopi odgovarajući ugovor i posljedično nemogućnost da obavljaju određene vjerske obrede za svoje članove, te time vjerski brakovi sklopljeni prema obredu koji one provode ne mogu dobiti priznanje države, povrijedilo njihovo pravo da ih se ne diskriminira u vršenju njihove slobode vjeroispovijesti i prava navedenih u zakonu. Prva crkva podnositeljica zahtjeva prisutna je u Hrvatskoj od 1993. godine, druga od 1989. godine, treća od šesnaestog stoljeća kao dio Reformirane crkve, a od 2001. godine kao neovisna crkva. Crkve podnositeljice zahtjeva upisane su u evidenciju vjerskih zajednica u Hrvatskoj u skladu sa Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica. Crkve podnositeljice zahtjeva podnijele su zahtjev Vladinoj Komisiji za odnose s vjerskim zajednicama radi sklapanja ugovora s Vladom Republike Hrvatske kako je to predviđeno Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica, koji bi uredio njihove odnose s državom. Objasnile su da

bez takvog ugovora ne mogu održavati vjeronauk u javnim školama i predškolskim ustanovama, pružati dušobrižničku skrb svojim pripadnicima u zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi, u zatvorima i kaznionicama, ili vršiti obred sklapanja vjerskih brakova s učincima građanskog braka. Vlada RH usvojila je zaključak kojim je postavila kriterije koje moraju ispunjavati vjerske zajednice kako bi s njom sklopile takav ugovor. Komisija za vjerske zajednice obavijestila je crkve podnositeljice zahtjeva da ne ispunjavaju, niti pojedinačno, niti zajedno, povijesni i brojčani kriterij sadržan u zaključku, dakle da nisu prisutne na teritoriju Hrvatske od 6. travnja 1941. godine i da broj njihovih sljedbenika ne premašuje 6000. Komisija je istaknula da pripadnici vjerskih zajednica koje nisu sklopile mjerodavni ugovor s Vladom Republike Hrvatske imaju pravo primati dušobrižničku pomoć u zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi, kao i u zatvorima i kaznionicama. Crkve podnositeljice zahtjeva podnijele su još jedan zahtjev za sklapanje odgovarajućeg ugovora sa Savezom crkava "Riječ života" i ostalim crkvama. Komisija za vjerske zajednice utvrdila je da i dalje ne ispunjavaju uvjete, ne navodeći pobliže kriterije koje ne ispunjavaju. Crkve podnositelji-

ce zahtjeva su podnijele ustavnu tužbu, pozivajući se na članak 41. Ustava, navodeći povredu svog ustavnog prava na jednakost svih vjerskih zajednica pred zakonom. Ustavni sud Republike Hrvatske odbio je ustavnu tužbu podnositeljica zahtjeva našavši da članak 41. Ustava nije primjenjiv na ovaj konkretan predmet. Crkve podnositeljice zahtjeva prigovaraju da su bile diskriminirane jer njima nije dozvoljeno: održavati vjeronauk u javnim školama i predškolskim ustanovama, pružati dušobrižničku skrb svojim pripadnicima u zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi, kao i u zatvorima i kaznionicama, ili obavljati obred sklapanja vjerskih brakova s učincima građanskog braka.

Sud je istaknuo da „**diskriminacija znači različito postupanje prema osobama u relevantno sličnim situacijama, bez objektivnog i razumnog opravdanja.**”⁷ Međutim, države ugovornice uživaju određenu slobodu procjene u ocjenjivanju opravdavaju li u inače sličnim situacijama drugačije postupanje, a ako opravdavaju, do koje mjere. Osobito, sklapanje ugovora između države i neke određene vjerske zajedni-

⁷ Savez crkava "Riječ života" i ostali protiv Hrvatske, zahtjev br. 7798/08, presuda od 9. prosinca 2010.

ce kojim se ustanovljuje poseban režim u korist potonje nije u načelu suprotno zahtjevima članka 9. i 14. Konvencije ako postoji objektivno i razumno opravdanje za razliku u postupanju te ako se s drugim vjerskim zajednicama koje žele to učiniti mogu sklopiti slični ugovori. Sud je primijetio da među strankama nije sporno da se prema crkvama podnositeljicama zahtjeva postupalo drugačije nego prema onim vjerskim zajednicama koje su sklopile ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa s Vladom Republike Hrvatske, na temelju Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica. Pitanje koje je Sud trebao utvrditi je pitanje je li razlika u postupanju imala "objektivno i razumno opravdanje", tj. je li težila ostvariti "legitimni cilj" i je li postojao "razumni odnos razmjernosti" između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se nastojao ostvariti. Sud je zaključio, kao što su i ustvrdile crkve podnositeljice zahtjeva, da kriteriji navedeni u Zaključku Vlade od 23. prosinca 2004. godine nisu primijenjeni na jednakoj osnovi na sve vjerske zajednice. Razlika u postupanju prema crkvama podnositeljicama zahtjeva i onim vjerskim zajednicama koje su sklopile ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa s Vladom Republike Hrvatske, te stoga imaju pravo održavati vjeronauk u javnim školama i predškolskim ustanovama i obavljati obred vjerskog vjenčanja s učinkom građanskog braka koji priznaje država, nije imala nikakvo "objektivno i razumno opravdanje". Stoga je došlo do povrede članka 14. Konvencije, u vezi s člankom 9. U ovome predmetu Sud je smatrao razumnim dosuditi iznos od 4570 EUR za postupak pred Sudom, uvećan za sve poreze koji bi mogli biti zaračunati crkvama podnositeljicama zahtjeva na taj iznos.

Čl. 10. Sloboda izražavanja

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez mijenjanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprečava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost.
2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprečavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.

U predmetu *Stojanović protiv Hrvatske* (zahtjev br. 23160/09, presuda od 19. rujna 2013.), 4. travnja 1997. u tjedniku Imperijal objavljeni su članci koji su naštetili ugledu i oklevetali A. H.-a. On je podnio Općinskom sudu u Zagrebu građansku tužbu zbog klevete protiv trgovačkog društva koje izdaje časopis, Imperijal Media d.d., i podnositelja zahtjeva. Tražio je presudu kojom bi mu tuženici bili obvezni solidarno platiti 250 000 kuna kao naknadu nematerijalne štete. Tvrdio je da su tuženici naštetili njegovu ugledu govoreći o njegovim postupanjima kao „makinacijama“ te objavljivanjem neistinitih izjava da je on član deset nadzornih odbora i da neće, sve dok je on ministar, dozvoliti podnositelju zahtjeva da

postane profesor, te da je iskoristio svoj politički položaj kako bi odbio izdavanje dozvole privatnoj poliklinici radi sprečavanja konkurencije. Općinski sud donio je presudu djelomično usvojivši tužiteljev zahtjev protiv trgovačkog društva izdavača. Prvenstveno je utvrdio da je trgovačko društvo izdavač narušilo ugled A. H.-a objavljivanjem predmetnih triju članaka. Sud je stoga naložio trgovačkom društvu izdavaču da objavi presudu u svom tjedniku Imperijal i plati A. H.-u iznos od 70 000 kuna kao naknadu nematerijalne štete. S druge je strane odbio A. H.-ovu tužbu protiv podnositelja zahtjeva jer nije dokazano da je podnositelj zahtjeva autorizirao objavljivanje prvog i drugog članka. Budući da je treći članak napisao novinar Imperijala, bilo je nedvojbeno da podnositelj zahtjeva nije mogao biti odgovoran za njegov sadržaj. Nakon žalbe koju je uložio tužitelj, Županijski sud u Zagrebu potvrdio je prvostupanjsku presudu, ali je smanjio iznos naknade štete i troškova plativih A. H.-u od strane trgovačkog društva izdavača. Međutim, ukinuo je prvostupanjsku presudu u dijelu koji se odnosi na podnositelja zahtjeva, osobito njegove odgovornosti za prvi i drugi članak, i vratio predmet na ponovni postupak. Općinski

sud u Zagrebu donio je presudu kojom nalaže podnositelju zahtjeva da plati A. H.-u 30 000 kuna kao naknadu nematerijalne štete. Sud je utvrdio da riječ „makinacije“ nedvojbeno ima negativan prizvuk i ukazuje na nepošteno ponašanje. Stoga je vjerojatno da je njezino korištenje kako bi se opisale tužiteljeve radnje naštetilo njegovu dostojanstvu, časti i ugledu i nanijelo mu duševnu bol. Budući da je u svome iskazu pred sudom podnositelj zahtjeva izjavio da se slaže s naslovom prvog članka koji sadrži pobijani izraz, nebitno je da li ga je uistinu upotrijebio u svojem intervjuu ili je naslov članka formulirao novinar koji je s njim obavio taj razgovor. Sud je također utvrdio da su navodi o tome da je tužitelj član deset nadzornih odbora i da je rekao da neće podnositelju zahtjeva dozvoliti da postane profesor dok god je on ministar također naštetili dostojanstvu, časti i ugledu tužitelja. Općinski sud u Zagrebu odbio je žalbu podnositelja zahtjeva i potvrdio prvostupanjsku presudu od 21. svibnja 2003., kako je ispravljena odlukom od 12. srpnja 2005. Podnositelj zahtjeva tada je podnio ustavnu tužbu Ustavnom sudu Republike Hrvatske protiv drugostupanjske presude navodeći, između ostalog, da mu je povrijeđeno njegovo ustavno pravo

na slobodu izražavanja. 24. lipnja 2008. godine Ustavni sud odbio je ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva i svoju presudu dostavio njegovom punomoćniku 3. rujna 2008. godine.

Sud smatra da presuda Općinskog suda u Zagrebu od 21. svibnja 2003. (kako je ispravljena odlukom od 12. srpnja 2005.), koja je potvrđena presudom Županijskog suda u Zagrebu od 8. studenog 2005. i kojom se nalaže podnositelju zahtjeva da zajedno s trgovačkim društvom izdavačem solidarno isplati A. H.-u 30 000 kuna kao naknadu nematerijalne štete koja je nastala klevetničkim izjavama sadržanim u naslovu prvog članka i drugom članku te da plati 23 088 kuna na ime troškova, predstavlja miješanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja. Sud također prihvaća da je miješanje „propisano zakonom”, prvenstveno Zakonom o obveznim odnosima i da je imalo legitiman cilj s obzirom na to da mu je namjera bila zaštita ugleda ili prava drugih u smislu članka 10. stavka 2. Konvencije. Nakon utvrđivanja da je miješanje u slobodu izražavanja podnositelja zahtjeva u ovom predmetu bilo zakonito i imalo legitiman cilj, jedino pitanje koje Sud mora razriješiti jest je li to miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu”. Sud zaključuje da miješanje u slobodu izražavanja podnositelja zahtjeva putem presude Općinskog suda u Zagrebu od 21. svibnja 2003. (kako je ispravljena odlukom suda od 12. srpnja 2005.) kojom se nalaže podnositelju zahtjeva plaćanje naknade štete zbog narušavanja A. H.-ova ugleda nije bilo „potrebno u demokratskom društvu”, pa je prema tome u ovome predmetu došlo do povrede članka 10. Konvencije. Budući da je u ovome predmetu utvrdio povredu članka 10. Konvencije u pogledu naslova prvog članka i jedne od dviju izjava podnositelja zahtjeva

va koje su objavljene u drugome članku, Sud smatra da je ovdje najprikladniji način ispravka posljedica te povrede ponavljanje postupka na koji se prigovaralo. Budući da domaće zakonodavstvo osigurava takvu reparaciju, Sud smatra da nema potrebe za dodjeljivanjem naknade materijalne štete podnositelju zahtjeva. S druge strane, Sud utvrđuje da je podnositelj zahtjeva morao pretrpjeti nematerijalnu štetu. Presuđujući na pravičnoj osnovi, Sud mu dodjeljuje 1500 EUR.

Čl. 12. Pravo na brak

Muškarci i žene u dobi za sklapanje braka imaju pravo stupiti u brak i osnovati obitelj, u skladu s domaćim zakonima koji uređuju ostvarenje tog prava.

U predmetu *V. K protiv Hrvatske* (zahtjev br. 38380/08, presuda od 27. studenog 2012.), podnositelj je općinskom sudu podnio tužbu za razvod braka. Na ročištima pred općinskim sudom podnositelj zahtjeva se sporazumio o razvodu braka sa strankom u postupku, ali ne i u pogledu uzdržavanja djeteta. Podnositelj je podnio zahtjev za ubrzanje postupka općinskom sudu. Podnositelj je općinskom sudu podnio posebnu tužbu radi osporavanja očitstva nad K. Podnositelj je podnio daljnji zahtjev Vrhovnom sudu Republike Hrvatske, kojim je zatražio da se postupak premjesti na drugi sud. Na jednom od ročišta podnositelj je zatražio da raspravni sud donese djelomičnu presudu kojom će brak biti razveden. Raspravni sudac odbacio je podnositeljev zahtjev. Podnositelj je ponovno podnio zahtjev za ubrzanje postupka općinskom sudu. Na ročištu 10. srpnja 2006. godine podnositelj je zatražio od općinskog suda da spoji postupak za razvod braka s postupkom u kojem on osporava očitstvo nad K. Taj je zahtjev usvojen, ali je daljnji postupak prekinut do odluke Vrhovnog

suda o podnositeljevom zahtjevu za premještanje postupka na drugi sud. Podnositelj je zatražio od općinskog suda da donese djelomičnu presudu samo u odnosu na tužbu za razvod braka. Vrhovni sud odbio je podnositeljev zahtjev za premještanje postupka na drugi sud. 27. studenog 2007. godine podnositelj je Ustavnom sudu Republike Hrvatske podnio ustavnu tužbu zbog duljine postupka, koja je prosljeđena županijskom sudu na daljnje rješavanje. U svojim je podnescima podnositelj prigovarao da je općinski sud odbio njegov zahtjev za donošenjem djelomične presude kojom bi njegov brak bio razveden. Naveo je kako je dugotrajan postupak za razvod braka imao nepovoljan utjecaj na njegov privatni život i dostojanstvo te da bi odugovlačenje moglo spriječiti njegovu vjenčanje s drugom ženom. Podnositelj je zatražio i da se općinskom sudu naloži da donese djelomičnu presudu kojom će razvesti njegov brak s M. Podnio je daljnje prigovore županijskom sudu zbog duljine postupka: tvrdio je da je praktični kršćanin te bi se stoga volio ponovno oženiti, ali nije u mogućnosti to napraviti jer općinski sud odbija donijeti djelomičnu presudu temeljem koje bi bio razveden. Također je naglasio kako bi bio ponižen ako bi morao otkazati planirano vjenčanje zbog toga što se nije uspio razvesti. Ponovno je zatražio od županijskog suda da naloži općinskom sudu usvajanje djelomične presude koja se odnosi na razvod. Županijski sud usvojio je podnositeljev prigovor zbog duljine postupka. Utvrdio je povredu podnositeljevog prava na suđenje u razumnom roku, dosudio mu iznos od 5000 kn kao naknadu te naložio općinskom sudu da donese odluku što je prije moguće, a najkasnije u roku od šest mjeseci. Podnositelj je podnio žalbu Vrhovnom sudu protiv rješenja županijskog suda u dijelu koji se odnosi na dosuđenu na-

knadu. Također je prigovorio da je županijski sud ignorirao njegov zahtjev da se općinskom sudu namoži usvajanje djelomične presude o njegovom razvodu. Vrhovni sud dosudio je podnositelju daljnju naknadu u iznosu od 3000 kn s obzirom na duljinu postupka. 22. svibnja 2009. godine podnositelj je podnio ustavnu tužbu Ustavnom sudu protiv navedene odluke Vrhovnog suda. Ustavni sud odbio je podnositeljevu ustavnu tužbu u pogledu duljine postupka kao neosnovanu zbog toga što su niži sudovi pravilno postupili po njegovim prigovorima. Podnositelj prigovara da je dugotrajan postupak za razvod braka narušio njegovo pravo da ponovno sklopi brak. Poziva se na članak 12. Konvencije.

Sud ističe da članak 12. Konvencije osigurava temeljno pravo muškarca i žene da stupe u brak i osnuju obitelj. Korištenje tog prava ima osobne, društvene i pravne posljedice. „Podložno je nacionalnim pravima država ugovornica“, ali „ograničenja koja su njima uvedena ne smiju ga ograničiti ili smanjiti na takav način ili do te mjere da bude narušena sama bit tog prava.“

Sud također ponavlja da, iako pravo na razvod ne proizlazi iz članka 12. Konvencije, ako nacionalno zakonodavstvo dozvoljava razvod, on razvedenim osoba-

ma osigurava pravo ponovnog stupanja u brak bez nerazumnih ograničenja. U tom pogledu Sud je smatrao kako propust domaćih vlasti da provedu postupak razvoda u razumnom roku pod određenim okolnostima može otvoriti pitanja iz članka 12. Konvencije. Propust domaćih vlasti da provedu postupak za razvod braka s potrebnom žurnošću može onemogućiti pravo na sklapanje braka nekome tko je primjerice želio razvesti svoj raniji brak kako bi se ponovno oženio, ili je došao u ozbiljnu i pravu priliku da se ponovno oženi nakon što je pokrenuo postupak za razvod braka. Što se tiče ovoga predmeta, Sud je primijetio da je podnositelj pokrenuo postupak za razvod braka pred domaćim sudovima u travnju 2004. godine te da su se iste godine, na prvom ročištu u prosincu, stranke suglasile da njihov brak treba razvesti. Na ročištu održanom 10. srpnja 2006. godine podnositelj je zatražio da postupak za razvod braka bude spojen s onim u kojem je on osporio svoje očinstvo nad K., čemu je udovoljeno. Međutim, kasnije je u više prilika zatražio od domaćih sudova da donesu djelomičnu presudu o razvodu u tom postupku, a da se o drugim pitanjima povezanima s razvodom odluči posebno. S tim u vezi Sud je istaknuo da domaći sustav predviđa djelomičnu pre-

sudu u slučajevima kada postoji sporazum između stranaka o zasebnom pitanju u postupku. Međutim, domaći sudovi su ili odbili bez obrazloženja ili ignorirali podnositeljev zahtjev za donošenjem djelomične presude više od pet godina, koliko se postupak vodio pred prvostupanjskim sudom. Podnositelj je u najmanje dvije prilike obavijestio domaći sud kako se planira ponovno oženiti te da ga u tome sprečava dugotrajan postupak za razvod braka. Točno je naveo datum svog vjenčanja, u lipnju 2008. godine, te naglasio da će biti ponižen ako bude morao otkazati planirano vjenčanje zato što nije mogao dobiti razvod zbog dugotrajnog sudskog postupka. Sud smatra da su ove tvrdnje koje je iznio podnositelj potkrijepljene činjenicom da se on doista oženio J. V. ubrzo nakon što je razveden njegov brak s M. Stoga Sud smatra da je došlo do povrede članka 12. Konvencije, a kako se žalio na članke 6. i 13. Konvencije, te je Sud utvrdio da je došlo do povrede, dodijelio mu je naknadu u iznosu od 4000 EUR na ime nematerijalne štete.

Čl. 13. Pravo na djelotvoran pravni lijek

Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kada su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.

U predmetu *Vujčić protiv Hrvatske* (zahtjev br. 33867/06, presuda od 25. lipnja 2009.) podnositelj zahtjeva podnio je Općinskom sudu u Zagrebu građansku tužbu protiv svog bivšeg poslodavca, mađarskog poduzeća GE L.T. Rt., osporavajući otkaz koji mu je uručen i tražeći isplatu zaostataka plaće i nagrade za iznimne rezultate rada. Nenavedenog datuma tuženik u postupku podnio

je protutužbu, zahtijevajući da podnositelj zahtjeva vrati iznos nagrade koji mu je tvrtka navodno preplatila. Općinski sud u Zagrebu proglasio je tužbu podnositelja zahtjeva nedopuštenom jer je podnesena nepravovremeno. 5. veljače 2002. Županijski sud u Zagrebu poništio je tu odluku i vratio predmet prvostupanjskom sudu. Općinski sud u Zagrebu odbacio je tužbu podnositelja zahtjeva u dijelu u kojem osporava otkaz kao nepravovremenu. Podnositelj zahtjeva nije se žalio na tu odluku te je ona postala pravomoćna. Postupak je nastavljen u odnosu na preostali dio tužbenog zahtjeva podnositelja zahtjeva i tuženikove protutužbe. Podnositelj zahtjeva podnio je ustavnu tužbu žaleći se na duljinu postupka. Ustavni je sud utvrdio povredu prava podnositelja zahtjeva na suđenje u razumnom roku. Dodijelio je podnositelju zahtjeva 9000 kn i naložio Općinskom sudu u Zagrebu da donese odluku u predmetu u najkraćem mogućem roku, a najkasnije osam mjeseci nakon objavljivanja odluke Ustavnog suda u Narodnim novinama. Odluka Ustavnog suda objavljena je u Narodnim novinama 28. kolovoza 2006., a osmomjesečni rok istekao je 29. travnja 2007. U trenutku podnošenja zahtjeva Sudu, postupak je bio u tijeku pred Općinskim sudom u Zagrebu. Podnositelj zahtjeva prigovorio je na temelju članka 13. Konvencije, zajedno s člankom 6. stavkom 1., da Općinski sud u Zagrebu nije postupio u skladu s nalogom Ustavnog suda i dovršio ovršni postupak u propisanom roku.

Sud ističe da članak 13. jamči djelotvorno pravno sredstvo pred domaćim državnim tijelom za navodnu povredu zahtjeva iz članka 6. stavka 1. koji se odnosi na ispitivanje slučaja u razumnom roku. Djelotvornost pravnog sredstva u smislu članka 13., međutim, ne

ovisi o jamstvu povoljnog ishoda za podnositelja zahtjeva. Sud je već potvrdio da tužba podnesena Ustavnom sudu temeljem Ustavnog zakona o Ustavnom sudu predstavlja učinkovito pravno sredstvo za slučajeve koji su još uvijek u tijeku pred sudovima u Hrvatskoj, a tiču se duljine postupka. U ovome slučaju, Ustavni sud je dopustio podnositeljevu ustavnu tužbu, utvrdio povredu njegovog ustavnog prava na ispitivanje slučaja u razumnom roku te mu dodijelio naknadu. Činjenica da naknada dodijeljena podnositelju zahtjeva na domaćoj razini ne odgovara iznosu koji je Sud dodijelio u usporedivim slučajevima, sama po sebi ne čini pravno sredstvo nedjelotvornim. Međutim, Sud je smatrao da obveza država na temelju članka 13. također uključuje dužnost osiguranja provedbe pravnih sredstava od strane nadležnih tijela i primjećuje da je već utvrdio povrede koje se tiču neispunjenja tog uvjeta od strane države. Za Sud bi bilo nezamislivo da članak 13. osigurava pravo na pravno sredstvo i njegovu djelotvornost, no bez osiguranja provedbe omogućenih pravnih sredstava. U suprotnom, došlo bi do situacija nepomirljivih s načelom vladavine prava koje su se države ugovornice obvezale poštovati kad su ratificirale Konvenciju. Postojećem slučaju težinu je dalo to što nadležni sud nije pravovremeno izvršio odluku Ustavnog suda; podrazumijeva se da je prestanak kontinuirane povrede za Sud važan element prava na učinkovito pravno sredstvo. Stoga Sud smatra da se u ovome slučaju, gdje

podnositelj zahtjeva nije primio dostatnu naknadu za prekomjernu duljinu parničnog postupka i gdje nadležni sud nije udovoljio postavljenom vremenskom ograničenju za taj postupak te tako nije proveo odluku Ustavnog Suda, ne može tvrditi da je ustavna tužba podnositelja zahtjeva bila djelotvorno pravno sredstvo u pogledu trajanja tog postupka. Kombinacija ova dva čimbenika u specifičnim okolnostima ovoga predmeta učinila je inače djelotvorno pravno sredstvo nedjelotvornim, te je došlo do povrede čl.13 Konvencije, za što je Sud podnositelju zahtjeva dodijelio iznos od 2440 EUR na ime nematerijalne štete.

Tijekom protekle 54 godine, Sud je donio odluke o mnogim društvenim pitanjima, onima propisanim Konvencijom, a i onima koja nisu predviđena u trenutku potpisivanja Konvencije, npr. o pobačaju, potpomognutom samoubojstvu, kućnom pritvoru, nošenju islamskih marama u obrazovnim ustanovama, diskriminaciji Roma itd. Konvencija je „živi mehanizam“; Sud čita Konvenciju u današnjim okvirima i definira je kroz sudsku praksu pa je kao takva podložna promjenama, stoga u doglednoj budućnosti možemo očekivati drugačiji pogled na određena društvena pitanja.

Izvor: zatvor, mučenje 2 morguerile.com

Prikaz projekata Pravne klinike za akademsku godinu 2013./2014.

LEA PULJČAN

Pravna klinika je u akademskoj godini 2013./2014. uz predan rad studenata-kliničara te podršku partnera ostvarila iznimne rezultate kroz projekt Vanjske klinike. Projekt vanjskih klinika obilježio je značajan porast predmeta zaprimljenih u dežurstvima izvan rezidentne Klinike, što je bilo posljedica i sve veće informiranosti građana i potencijalnih stranaka o postojanju i radu Pravne klinike. S druge strane, porast broja predmeta i stranaka bio je posljedica suradnje Pravne klinike s novim partnerima na projektu, odnosno jedinicama lokalne samouprave i organizacijama civilnog društva, koji su projekt prepoznali kao značajan za ostvarivanje i unaprjeđenje vlastitih ciljeva.

Ovaj članak nastavak je članka objavljenog u 4. broju časopisa u kojem su bili izloženi rezultati ostvareni u zimskom semestru na projektu vanjskih klinika te najavljeni počeci suradnje Pravne klinike na novim projektima. Iz tog su razloga u daljnjem tekstu prikazani statistički podaci o broju zaprimljenih slučajeva u krugovima vanjskih klinika održanima u ljetnom semestru te u cijeloj akademskoj godini 2013./2014., suradnja ostvarena s novim partnerima, uspješno završeni projekti započeti u zimskom semestru te aktivnosti vezane uz projekt *Triple A*.

PROJEKT PRAVNE KLINIKE I UDRUGE ZA PODRŠKU ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA KAZNENIH DJELA

U lipnju 2014. godine Pravna klinika je završila uspješnu suradnju s Udrugom za podršku žrtvama i svjedocima kaznenih djela, započetu u studenome 2013. godine. U projektu su sudjelovali kliničari, pripadnici Grupe za pomoć i zaštitu žrtvama i svjedocima

kaznenih djela zato što je svrha projekta bila edukacija volontera Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja. U prostorijama Pravnog fakulteta u Zagrebu održana je 21. studenog 2013. godine prva edukacija za volontere na kojoj su kliničari održali prezentaciju na temu *Položaj i prava žrtava i svjedoka u hrvatskom pravnom poretku*. Nakon edukacije u Zagrebu, studenti-volonteri Pravne klinike održali su edukacije volonterima Nacionalnog pozivnog centra o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku u Osijeku, Sisku, Rijeci, Splitu i Zadru. Uz edukaciju se u spomenutim gradovima održavalo i pružanje besplatne pravne pomoći građanima u sklopu projekta vanjskih klinika. U projektu su ukupno sudjelovala 24 kliničara te su preuzeta 23 predmeta u sklopu pružanja besplatnog pravnog savjetovanja.

Studenti kliničari kao predstavnici Pravne klinike, predvođeni prof. Alanom Uzelcem, sudjelovali su 4. lipnja 2014. godine u Rijeci na Okruglom stolu na temu *Poboljšanje pravnog, psihološkog*

i ekonomskog položaja žrtava i svjedoka, koji je organizirala Udruga za podršku žrtvama i svjedocima. Jedan od izlagača bio je i prof. Uzelac s temom: *Uloga sustava besplatne pravne pomoći žrtvama i svjedocima*, a u raspravu koja je uslijedila nakon svih izlaganja uključili su se i studenti kliničari primjerima iz prakse Pravne klinike.

Volonteri Nacionalnog pozivnog centra, upoznati s radom Pravne klinike kroz zajednički projekt, prilikom razgovora s korisnicima koji su im se obratili neke od njih uputili su na adresu Pravne klinike radi rješavanja njihovih pravnih problema. Na taj način ostvarena je uspješna suradnja između studenata volontera Udruge za podršku žrtvama i svjedocima i Pravne klinike te je naglašena važnost volontiranja i socijalne osviještenosti studenata kao budućih akademskih građana.

PROJEKT „TRIPLE A“

Nakon studijskog posjeta delegacije Pravne klinike Bukureštu u studenome 2013. godine, na kojem su prezentirani pilot-pro-

jekti svih organizacija uključenih u projekt, među kojima je i Pravna klinika, u ožujku ove godine organizirano je drugo studijsko putovanje u London i Dublin. Domaćini studijskog posjeta bile su organizacije *Dublin City Centre Citizens Information Service* i *Law Centres Network*. Na petodnevnom putovanju organizirane su posjete organizacijama koje pružaju besplatnu pravnu pomoć u Londonu i Dublinu te su njihovi djelatnici prezentirali načine rada sa svojim korisnicima i oblike pravne pomoći koje im mogu pružiti. U Londonu je delegacija Pravne klinike posjetila i Sveučilište *London South Bank* te njihovu Pravnu kliniku. Voditelji *Legal Advice Clinic* upoznali su nas s radom svojih studenata te su razmijenjena iskustva i uspostavljena suradnja koja je realizirana dolaskom voditelja na klinički dan održan na kongresu u Dubrovniku u svibnju ove godine. Zadnji dan posjeta bio je organiziran radni sastanak na kojem su predstavnici pilot-projekata prezentirali aktivnosti organizacija u kojima djeluju i rezultate postignute u prvom tromjesečju uključenosti u projekt *Triple A* te

Predstavnici pilot projekata u House of Lords

daljnje planove na području pružanja besplatne pravne pomoći.

U projektu *Triple A* sudjeluje i organizacija *Projekt građanskih prava* iz Siska s kojom je Pravna klinika surađivala na projektu vanjskih klinika i pružanju besplatnog pravnog savjetovanja. PGP Sisak u suradnji s Pravnom klinikom održao je edukacijsku radionicu na temu *Ovrha* u sklopu projekta *Triple A*. Radionica je održana u Obrtničkoj komori Sisačko-moslavačke županije 2. travnja 2014. godine. Program

edukacije pripremili su prof. Alan Uzelac i odvjetnica Dušanka Nenadović iz Siska. U radu edukacijske radionice sudjelovalo je dvadesetak predstavnika nekoliko organizacija civilnog društva i Pravne klinike. Nakon izlaganja prof. Uzelca uslijedila je prezentacija primjera iz prakse Pravne klinike koje su pripremile studentice kliničarke, kao predstavnice Pravne klinike.

U sklopu projekta *Triple A* članovi Grupe za zaštitu prava pacijenata pod vodstvom studentskih mentora nastavili su u svibnju ove godine projekt pod nazivom *Promicanje prava pacijenata u zajednici* započet u srpnju 2012. godine. Projekt je započet s ciljem upoznavanja građana kroz edukativne radionice s pravima koja im pripadaju kao pacijentima, postupcima u kojima mogu ostvariti ta prava, njihovim obvezama koje imaju kao pacijenti i načinom ophođenja sa zdravstvenim djelatnicima. Suradnja s Udrugom za zaštitu i promicanje mentalnog zdravlja *Svitanje* rezultirala je izdavanjem brošure *Vaša prava* 2013. godine u sklopu projekta sufinanciranog od Ministarstva zdravlja pod nazivom *Zaštita prava osoba sa psihičkom bolešću kroz samozastupanje i borbu*

Posjet Pravnoj klinici Sveučilišta South Bank za vrijeme posjeta Londonu

protiv stigme. Druga brošura, *Prava iz zdravstvenog osiguranja i prava pacijenata* izdana je uz financijsku potporu Grada Zagreba koji je financirao izdanje u nakladi od 2000 primjeraka. Projekt je osmišljen tako da kliničari u gradovima izvan Zagreba svima zainteresiranima prezentiraju brošuru te nakon prezentacije saslušaju njihova pravna pitanja te zaprimaju slučajeve ukoliko se radi o pravnim pitanjima koja se ne mogu riješiti bez konzultacija s akademskim mentorima. Predstavljanje druge brošure započelo je 16. svibnja 2014., kada su predstavnici Grupe održali prezentaciju u Gradskoj vijećnici u Zlataru, a nekoliko dana kasnije, točnije 20. svibnja, u Čakovcu. Članovi Grupe za zaštitu prava pacijenata nastavit će s realizacijom projekta u narednoj akademskoj godini.

STATISTIČKI PODACI

U akademskoj godini 2013./2014. na projektu vanjskih klinika nastavljena je suradnja s gradovima i organizacijama civilnog društva uspostavljena u samim počecima projekta u svibnju 2013. godine. Tako su u zimskom semestru u četiri kruga

vanjskih klinika kliničari pružali besplatno pravno savjetovanje u ukupno deset gradova: Karlovcu, Vrginmostu, Zlataru, Vrbovcu, Križevcima, Koprivnici, Hrvatskoj Kostajnici, Dvoru, Splitu i Zadru. U zimskom semestru zaprimljen je 101 slučaj. U ljetnom semestru uspostavljena je suradnja s pet novih gradova. Tako su kliničari od travnja 2014. godine, uz ranije spomenute gradove, besplatno pravno savjetovanje pružali i u Rijeci, Čakovcu, Bjelovaru, Varaždinu i Novskoj. Za uspostavljanje suradnje Pravne

klinike s novim gradovima bili su zaslužni sami kliničari koji su u tim gradovima prepoznali potrebu građana za besplatnim savjetovanjem od strane kliničara. Svojim zalaganjem i prezentiranjem rada Pravne klinike naišli su na odobrenje gradskih vlasti te je Pravna klinika postala dostupna još većem broju građana. Time je kroz projekt vanjskih klinika produbljen cilj kojem Pravna klinika teži od svojeg osnutka, a to je dostupnost što većem broju građana, a naročito socijalno ugroženim skupinama.

Tablica 1. Posjećeni gradovi po krugovima:

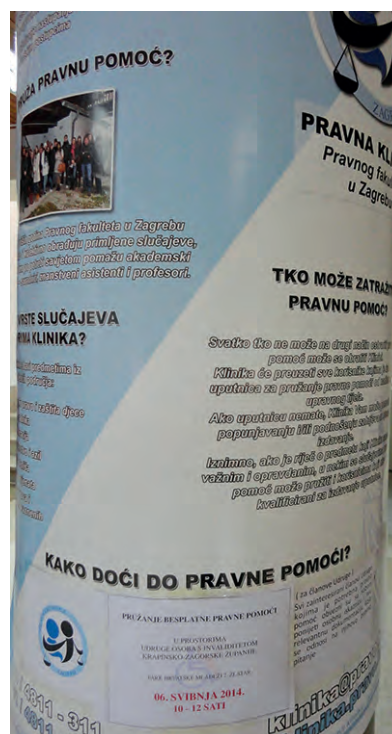
	I. KRUG	II. KRUG	III. KRUG	IV. KRUG	V. KRUG	VI. KRUG	VII. KRUG	VIII. KRUG
gradovi	Karlovac	Karlovac	Karlovac	Karlovac	Karlovac	Karlovac	Karlovac	Karlovac
	Vrginmost	Vrginmost	Vrginmost	Vrginmost	Vrginmost			
	Zlatar	Zlatar	Zlatar	Zlatar	Zlatar	Zlatar	Zlatar	Zlatar
	Vrbovec	Vrbovec	Vrbovec	Vrbovec	Vrbovec	Vrbovec	Vrbovec	Vrbovec
	Križevci	Križevci	Križevci	Križevci	Križevci	Križevci	Križevci	Križevci
	Koprivnica	Koprivnica	Koprivnica	Koprivnica	Koprivnica	Koprivnica	Koprivnica	Koprivnica
	Hrvatska Kostajnica	Hrvatska Kostajnica	Hrvatska Kostajnica	Hrvatska Kostajnica	Hrvatska Kostajnica			
	Dvor	Dvor	Dvor	Dvor	Dvor			
	Split	Split	Split	Split	Split	Split	Split	Split
				Zadar	Zadar	Zadar	Zadar	Zadar
						Čakovec	Čakovec	Čakovec
						Varaždin	Varaždin	Varaždin
						Rijeka	Rijeka	Rijeka
					Novska	Novska	Novska	
					Bjelovar	Bjelovar	Bjelovar	

Povećanje broja gradova rezultiralo je rastom zaprimljenih predmeta u ljetnom semestru. U ljetnom semestru zaprimljena su 193 predmeta. Time dolazimo do konačnih podataka o broju zaprimljenih slučajeva u akademskoj godini 2013./2014. U osam krugova vanjskih klinika od listopada 2013. do svibnja 2014. godine posjećeno je ukupno 15 gradova te je zaprimljeno 294 predmeta.

Tablica 2: Broj zaprimljenih predmeta po gradovima

GRAD	BROJ ZAPRIMLJENIH PREDMETA
Karlovac	22
Vrginmost	3
Zlatar	28
Vrbovec	14
Križevci	31
Koprivnica	44
Hrvatska Kostajnica	7
Dvor	4
Split	26
Zadar	9
Čakovec	27
Varaždin	26
Rijeka	12
Novska	28
Bjelovar	13
UKUPNO:	294

PODRŠKA NOVOJ GENERACIJI KLIČARA!

Kako je istaknuto u članku, Pravna klinika je u akademskoj godini 2013./ 2014. sa svojim projektom vanjskih klinika ostvarila značajan porast zaprimljenih predmeta te sklopila suradnju s novim partnerima. Novu generaciju kliničara već na samom početku čeka zadatak da nastave rad svojih kolega na projektima izvan rezidentne klinike u Zagrebu. To se naročito odnosi na gradove s kojima je Pravna klinika sklopila suradnju u zadnja tri kruga vanjskih klinika i u kojima je broj preuzetih slučajeva nadišao ukupan broj preuzetih slučajeva u zimskom semestru. Pravna klinika postala je time jedan od vodećih pružatelja besplatne pravne pomoći na području Republike Hrvatske. S ciljem pokrivenosti svih područja diljem naše zemlje, Pravna klinika svoj projekt vanjskih klinika namjerava usmjeriti na područje Osijeka i Pule. Povećanje broja gradova zahtijevat će i veću angažiranost ne samo vodstva Pravne klinike i studentskog koordinатора projekta nego i samih studenata kliničara. Kliničari su ti koji predstavljaju Pravnu kliniku izvan prostorija rezidentne klinike u Zagrebu. Oni svojim pristupom za vrijeme dežurstava u drugim gradovima stranci koja se prvi put obraća studentima u nadi rješavanja svojih pravnih problema trebaju dočarati temelje na kojima je izgrađena Pravna klinika. Stranke koje se obraćaju studentima za vrijeme dežurstava u drugim gradovima često su slabije informirane o načinu rada Pravne klinike od stranaka koje dolaze u prostorije same Klinike. Građani putem lokalnih medija, i to najčešće putem lokalnih radiopostaja dobiju samo informacije o pružanju besplatnog pravnog savjetovanju te mjestu i vremenu održavanja. Često se radi o socijalno osjetljivim skupinama građana kojima je potrebna pravna zaštita ili tu zaštitu ne mogu ostvariti na ravnopravan način te su zbog toga nerijetko vidno razočarane u pravni sustav naše države. Studenti će se ponekad naći i u ulozi psihologa i stranke će od njih tražiti moralnu podršku. Zbog toga je iznimno važno da kod studenata postoji svijest o vrijednosti rada u javnome interesu, promoviranju volonterstva te o *pro bono* radu. Pravna klinika kroz svoje projekte, kao i svojim radom općenito, pridonosi razvoju te svijesti ne samo kod studenata volontera nego i kod samih građana.

<http://www.facebook.com/bilten.probono>

Suradnja Pravne klinike i Zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“

ANDREA DUJMOVIĆ, BRUNO MILINKOVIĆ

Početak 2014. u redovima uredništva javila se ideja o suradnji sa srodnim medijima te je, uz konzultacije s Grupom za zaštitu prava pacijenata i naše postojeće kontakte, odabir pao na e-glasilo Zavoda za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“ pod nazivom „Zdravlje za sve“.

Što smo postigli, koji su nam planovi i čime se još Zavod bavi uz svima znane sistematske preglede, saznajte u tekstu koji slijedi, a ovim putem zahvaljujemo Jeleni Jonke Badić, mag. nov. i Virginiji Ferenčina, dipl. nov., koje su sudjelovale u izradi članka.

I. „ZDRAVLJE ZA SVE“ – VAŠ PROZOR U SVIJET JAVNOG ZDRAVSTVA

Časopis „Zdravlje za sve“ noviji je datuma, baš kao i naš „Pro bono“. Nama je osobito zanimljiva rubrika pod nazivom „Pacijent“, u kojoj smo uočili sličnost s našim tekstovima zdravstvene i pravne tematike te smo na obostrano zadovoljstvo preuzeli posao uređivanja navedene rubrike. Kao što u opisu rubrike stoji, njena namjena je provesti čitatelja kroz labirint zakona i propisa na kojima se temelji naš zdravstveni sustav i olakšati mu snalaženje. Budući da je navedena svrha komplementarna glavnoj zadaći naše kliničke grupe, prionuli smo na posao i kroz dva izdanja obradili:

1. Prekogranično liječenje s naglaskom na promjene izazvane EU regulacijom
2. Europsku karticu zdravstvenog osiguranja
3. Sekundarnu zdravstvenu zaštitu

4. Problem neinformiranosti pacijenata o pravima kao gorući problem hrvatskoga zdravstva

Zadnje navedeni uradak posljedica je našeg iskustva stečenog kroz rad u Grupi za zaštitu prava pacijenata Pravne klinike u kojem smo uvidjeli u kojoj mjeri stranke ne razumiju propise koji im jamče određena prava. Iako je danas većina pacijenata upoznata s osnovnim pravnim propisima kojima se štite njihova prava, sâm postupak njihova ostvarenja i dalje im je nerazumljiv, čak i kad je riječ o svakodnevnim stvarima kao što je primjerice promjena liječnika. Tako je kroz rad Grupe utvrđeno da pacijenti, iako znaju da imaju pravo zamjene liječnika, ne znaju kako to zaista i učiniti.

Veći problemi nastaju nakon povrede samih prava pacijenata. Iako su brojni upoznati s postojanjem Liječničke komore i Komore dentalne medicine, kroz propise ne mogu utvrditi kome se unutar njih trebaju točno obratiti i iz kojih razloga, što često dovodi do propuštanja rokova za prijavu. U ostvarenju svojih prava mnogi su i danas suzdržani zbog autoriteta kojeg liječnici imaju nad pacijentima, a koji proizlazi iz njihovog profesionalnog položaja, često i neravnoteže u stručnim kompetencijama, kao i upotrebe izraza nerazumljivih prosječnoj osobi. Dotakli smo se i prava na potpunu obaviještenost i prava na pristup medicinskoj dokumentaciji kao potencijalno zanimljivijih tema.

Izvor: stampar.hr

II. O ZAVODU I UREDNIŠTVU E-GLASILA

Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar” osnovan je 1949. godine pod nazivom Higijenski zavod, koji je djelovao kao stručna i istraživačka ustanova za sva pitanja iz područja higijene i preventivne medicine, a ove smo godine obilježili 65. godišnjicu postojanja.

S ciljem kontinuiranog unaprjeđenja razvoja djelatnosti u ostvarenju misije svrstavanja u centre izvrsnosti javnog zdravstva Europske unije i nadalje ćemo sustavno podizati kvalitetu zbog zadržavanja pozicije vodeće zdravstvene ustanove u praksi javnog zdravstva u Republici Hrvatskoj. S ponosom nosimo naziv četiri referentna centra Ministarstva zdravlja, a i Ministarstvo poljoprivrede u Zavodu je definiralo Državni referentni laboratorij za mikotoksine u hrani i hrani za životinje, čime je Zavod otvorio put za suradnju i umrežavanje s europskim referentnim centrima u sustavu sigurnosti hrane.

Ustanova obuhvaća sedam stručnih službi, koje pokrivaju najvažnije preventivne djelatnosti: epidemiologiju, kliničku mikrobiologiju, zaštitu okoliša i zdravstvenu ekologiju, javno zdravstvo, školsku i adolescentnu medicinu,

mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti te znanost i nastavu. Uz glavnu lokaciju na Mirogojskoj cesti 16, Zavod djeluje i na 22 vanjske lokacije.

Kao jednu od značajnih novosti željeli bismo istaknuti mobilnu aplikaciju Alergo Alert namijenjenu oboljelima od alergije, koja korisnicima omogućuje ažurno praćenje prisutnosti alergena u zraku i vođenje evidencije o vlastitim alergijskim tegobama.

S obzirom na to da se alergijske bolesti ubrajaju među najrasprostranjenije bolesti današnjice, a uz to predstavljaju i sve značajniji javnozdravstveni problem, Zavod je u suradnji s partnerima razvio inovativnu aplikaciju namijenje-

nu oboljelima od alergije. Aplikacija *Alergo Alert* omogućuje ažurno praćenje dnevnog stanja alergena prisutnih u zraku, a uz informacije o trenutnom stanju, korisnicima je dostupna prognoza za nadolazeće dane.

Alergo Alert besplatno je dostupan svim korisnicima pametnih telefona s iOS i Android operativnim sustavima. Aplikacija je jednostavna za korištenje te omogućuje visok stupanj personalizacije, čime je zajamčeno još bogatije i potpunije korisničko iskustvo. Za sada su korisnicima dostupni podaci za područje Zagreba, ali u planu je postupno proširenje na druge gradove u Hrvatskoj. Pelud je najsnažniji prirodni aeroalergen i najčešći uzročnik alergijskih bolesti dišnog sustava, osobito u razvijenim zemljama, a ne smijemo zanemariti niti socioekonomske posljedice koje se očituju u povećanju

Aplikacija Alergo Alert (izvor: stampar.hr)

troškova zdravstvene skrbi, gubitku produktivnosti i smanjenju kvalitete svakodnevnog života. Aplikacija *Alergo Alert* razvijena je s ciljem da se oboljelima od alergije olakša svakodnevni život, odnosno da im se omogućí ažurno praćenje prisutnosti pojedinih alergena, ali i aktivno te preventivno djelovanje u svrhu suzbijanja određenih uzročnika alergija i poboljšanja vlastitog zdravstvenog stanja.

Samim izlaskom ova je aplikacija polučila velik uspjeh, zahvaljujući kojem je u prva tri dana zabilježeno oko 1000 preuzimanja iste.

Sve mjere i aktivnosti za vrlo različite populacijske skupine provode službe Zavoda u kojima rade vrhunski osposobljeni profesionalci, liječnici specijalisti, psiholozi, pedagozi, defektolozi, socijalni radnici, biolozi, kemičari te nezamjenjive medicinske sestre i tehničari. Svi djelatnici Zavoda svakodnevno svjedoče o velikim potrebama i o profesionalno korektnoj, a ljudski toploj komunikaciji s osobama kojima je potrebna pomoć.

Djelatnosti Zavoda temelje se na provođenju mjera zdravstvene zaštite i pružanju zdravstvenih usluga u području očuvanja i unaprjeđenja zdravlja građana, kontroli i sprječavanju širenja zaraznih i kroničnih bolesti, poticanju kvalitete i praćenja uvjeta životne i radne okoline i zdravstvenog prosvjećivanja. Potaknuti željom za što potpunijim i objektivnim informiranjem građana o činjenicama važnima za očuvanje zdravlja, ali i svim uslugama koje Zavod nudi, pokrenuli smo elektronski časopis „Zdravlje za sve – Vaš prozor u svijet javnog zdravstva“. Članovi uredništva osobe su najrazličitijih profila i struka pa tako o ovim važnim temama pišu liječnici (specijalisti epidemiologije, javnog zdravstva, školske i adolescentne medicine,

Glavni urednici biltena *Pro bono* s čelnim ljudima Zavoda

zdravstvene ekologije, kliničke farmakoepidemiologije, gerontologije, psihijatrije), biolozi, kemičari, nutricionisti, rehabilitatori, kineziolog i ostali stručnjaci. Naš časopis izlazi svaka dva mjeseca, a jednoga dana voljeli bismo pokrenuti i tiskano izdanje. Uredništvo se sastaje dva puta mjesečno kako bi raspravilo i dogovorilo temu broja te ostale detalje vezane uz objavljivanje članaka. Urednici rubrika zadužuju autore prema odabranim temama ili sami pišu priloge, a dvije novinarkе i grafički dizajner korekturom i oblikovanjem daju završnu notu.

III. BUDUĆNOST?

U budućnosti ćemo nastojati ispuniti cilj suradnje, odnosno kroz izravno i aktivno sudjelovanje u proučavanju određenih dodirnih točaka pravne i medicinske struke studentima polaznicima Grupe za zaštitu prava pacijenata Pravne klinike omogućiti stjecanje neposrednog uvida u funkcioniranje pravnih instituta u njihovom socijalnom kontekstu, produblivanje znanja o primjeni pravnih pravila u praksi te stjecanje praktičnih vještina. Cilj je suradnje i da polaznici Pravne klinike, po svim

standardima struke i profesionalne pravničke etike, u svojim priložima objavljenim u e-glasilu Zavoda „Zdravlje za sve“ pruže opće pravne informacije te pravni savjet u konkretnim ili općim pitanjima od interesa za ovu suradnju, a po potrebi i u skladu s pravilima Klinike preuzmu u obradu i druge predmete stranaka koje Zavod uputi na mogućnost obraćanja Klinici.

Suradnja će se ostvarivati kroz različite oblike:

- rad studenata na izradi koncepta i sadržaja rubrike „Pacijent“;
- sudjelovanje pravnika i urednika e-glasila Zavoda u osposobljavanju studenata i kontrola njihova rada u obliku vanjskog mentorstva;
- informiranje korisnika Zavoda o mogućnosti da se radi razjašnjenja svojih pravnih problema obrate Pravnoj klinici;
- po potrebi, uključivanje studenata u druge aktivnosti Zavoda, komplementarne viziji i kurikulumu Pravne klinike.

Kontinuiranost suradnje očituje se i u usuglašenim temama u narednim izdanjima:

- ✓ Kaznena djela protiv zdravlja ljudi
- ✓ Prava pacijenata oboljelih od HIV-a
- ✓ Bolovanje
- ✓ Povelja o pravima djeteta u bolnici
- ✓ Naknada troškova prijevoza u obveznom zdravstvenom osiguranju
- ✓ Prava u sustavu socijalne skrbi – osobna invalidnina, doplatka za pomoć i njegu
- ✓ Pravo pacijenta na suodlučivanje
- ✓ Pravo na smještaj uz dijete za vrijeme bolničkog liječenja
- ✓ Ugovor o dopunskom zdravstvenom osiguranju
- ✓ Građanska odgovornost zdravstvenih radnika
- ✓ Pravo na pritužbu
- ✓ Novi položaj pacijenta u reformiranom i informatiziranom zdravstvu
- ✓ Neubrojivost i poslovna nesposobnost u medicinskim postupcima
- ✓ Informirani pristanak ugroženih skupina ljudi
- ✓ Prava pacijenata u medicinskim postupcima

Zaključno, zahvaljujemo svim djelatnicima Zavoda na pruženoj prilici za suradnju i usavršavanje. Iznimno nam je zadovoljstvo raditi na kvaliteti vašeg e-glasila te tako pridonositi poboljšanju slike na polju poznavanja prava koja pacijenti imaju.

Nastavno na pružanje besplatne pravne pomoći strankama koje nam se obrate u našoj Pravnoj klinici, „Zdravlje za sve“ je idealna prilika za sažimanje najčešćih upita i problema koje nastojimo prikazati na svima razumljiv način.

PRAVA IZ ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA I PRAVA PACIJENATA

Grupa za zaštitu prava pacijenata

Pravna klinika

Pravnog fakulteta u Zagrebu

Brošura *Prava iz zdravstvenog osiguranja i prava pacijenata* je izdana uz financijsku potporu Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a njen je potencijal prepoznao i Grad Zagreb koji je financirao drugo izdanje u nakladi od 2000 primjeraka.

U slučaju da nakon čitanja ove knjižice saznate nešto novo, a pritom s uma ne smetnete da se i od pacijenata očekuje ispunjenje nekih obaveza, uspjeli smo u namjeri da pomognemo i zbog toga nam je drago što nam je pružena prilika da kroz ovu kratku, ali nadamo se poučnu brošuru, pospješimo poznavanje vlastitih prava pacijenata u Republici Hrvatskoj.

Intervju: dr. sc. Srđan Šimac, sudac Visokog trgovačkog suda RH i predsjednik Hrvatske udruge za mirenje

Razgovarala: MAJA MARTA MARTONJA

Nakon što smo u 4. broju biltena pisali o alternativnim načinima rješavanja sporova, logičan slijed navedenog članka bio je intervju s gospodinom Srđanom Šimcem. Sa sućem Visokog trgovačkog suda i predsjednikom Hrvatske udruge za mirenje razgovarali smo o počecima njegove karijere, problemima pravosudnog sustava te mirenju kao jednom od mogućih rješenja.

1. Molim Vašu biografiju.

Rođen sam 1961. u Splitu, gdje sam završio pravni fakultet i magistrirao na Poslijediplomskom studiju prava mora. Sudsku karijeru započeo sam u Općinskom sudu u Splitu. Slijedi Trgovački sud u Splitu i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske. Preko dvadeset godina u pravosuđu jasno govori o mom profesionalnom opredjeljenju. Formalno pravno obrazovanje okrunio sam doktorskom disertacijom u srpnju 2013. na Poslijediplomskom studiju - Pravo društava i trgovačko pravo na Pravnom fakultetu u Zagrebu, pod nazivom - "Mirenje kao generator promjena u pravosudnom sustavu i pravnoj profesiji." Moja najveća postignuća izvan profesije su moj sin Karlo i moja kćerka Paola.

Dr. sc. Srđan Šimac

put susreo s (pomorskim) pravom. Pravo u kombinaciji s morem, mojim prirodnim okolišem i brodovima, jako mi se sviđjelo. Dakle, negdje u četvrtom razredu srednje znao sam da je pomorsko **pravo** ono čime se želim baviti u životu. Moj profesionalni put nekako je slijedio baš taj kurs. Srednja pomorska škola, ukrcaj na brod, poručnik trgovačke mornarice, pripravnik u društvu koje se bavi pomorskim i tran-

sportnim osiguranjem, magisterij iz pomorskog prava, pa sve do trgovačkih sudova i danas, medijacije u pomorskim sporovima. Naravno, pomorsko pravo postalo je samo dijelom moje pravne nabo-razbe i prakse.

Pored ove moje morske veze koja me opredijelila za pravo i u čiji ispravni izbor sam se uvjerio već kod prvog izravnog dodira s njim – rimskim pravom, ne mogu ne priznati, iako riskiram da to smatrate klišejom, da su me prema pravu vodili ideali istine i pravde i pomaganja onima koji to nisu u stanju učiniti sami. Premda su ti mladenački ideali bili izloženi snažnom iskušenju već na prvoj godini studija (legendarna rečenica o tome kako "pravo i pravda nisu jedno te isto") i još i više, kasnije u životu, nikada ih nisam napustio, pa ni danas! Vjerujem da se bez njih ne bi bio ono što jesam i da bez ideala i temeljnih vrijednosti teško može živjeti bilo koji čovjek i profesionalac. Snažno preporučujem svim mladim budućim pravnicima da nikada ne napuštaju životne i profesionalne ideale. Pravo, pravda

2. Je li Vam upis Pravnog fakulteta bio prvi izbor? Što Vas je motiviralo da upišete Pravni fakultet?

Za pravo kao moj prvi izbor zaslužna je Srednja pomorska škola u Splitu. U njoj sam se po prvi

i pravna profesija su mnogo veći i važniji od onih koji olako tvrde da idealima u stvarnom životu nema mjesta.

3. Možete li nam reći nešto o vremenu nakon završetka Pravnog fakulteta? Gdje ste odradili pripravnički staž? Kako ste se pripremali za pravosudni ispit?

Najvažnije početne pravne korake učinio sam u Općinskom sudu u Splitu. Tada se taj sud nalazio u Palači pravde, predivnoj zgradi, jednoj od rijetkih u Hrvatskoj izgrađenih za sudske potrebe. Ova zgrada sama po sebi zrači dostojanstvom i izaziva poštovanje. Pred njom je na visokom kameonom postolju kip Božice pravde, koja kao da trajno opominje. Već sam ulazak u zgradu činio me ponosnim i nekako "posebnim" - dijelom nečeg mnogo višeg. Počeo sam kao pripravnik, pa stručni suradnik i konačno sudac. Te moje prve godine u pravosuđu bile su mi među najsretnijima u mojoj karijeri. Poštovanje prema sudu i sucima, dalo se opipati.

Ugodan položaj sudskog pripravnika omogućio mi je da učim na samom izvoru pravne prakse i da učim od najboljih, a jednako tako i da dobijem dostatno vremena za pripremu najvećeg formalnog ispita u životu. Pravosudni ispit s pozicije onoga koji se za njega priprema, čini se apsolutno nesavladivim pothvatom. Poručujem svima onima koji planiraju položiti ga, da ne postoji pothvat koji se ne može savladati, ako u njega uložite dovoljno strpljenja, upornosti, vremena i truda i posebno, ako imate jasan cilj pred sobom. Ne trebam vam ni reći da je uspješno položen pravosudni ispit bio doslovce jedan od mojih najsretnijih trenutaka u životu. Sjećam se povratka avionom u Split odmah nakon ispita. Bilo je veliko nevrijeme i avion se tresao kao nikada prije i nikada kasnije

u mom životu. Jako sam se zabrinuo. Ponajviše me zapravo brinula prijetnja da se ovaj moj ogromni trud oko polaganja pravosudnog ispita naglo okonča. Ha, ha.

4. Jeste li radili ili studirali u inozemstvu?

Pored mojih brojnih inozemnih nastupa u svojstvu govornika, predavača ili trenera te brojnih konferencija na kojima sam sudjelovao kao polaznik i službenih putovanja u posjet inozemnim sudovima, moje najveće i najbolje inozemno iskustvo je tromjesečni boravak u SAD-u. Moja baza bila je u Bostonu, Suffolk Law School i JAMS, najveća arbitražna i medijacijska firma u svijetu. Suffolk Law School omogućio mi je izvanredne uvjete i alate za pripremu doktora, a JAMS mi je to sve omogućio materijalno i ujedno pružio nevjerojatna praktična znanja iz divnog svijeta medijacije. Pružili su mi svi redom gostoprimstvo, veliku pomoć i otvorili su mi sva vrata. Obišao sam više gradova, sudjelovao kao govornik i predavač na više konferencija i fakulteta, sudjelovao kao gost i u Harvard Mediation Program-u i doživio neka od najviših poticaja i priznanja u mom profesionalnom životu. Ono što od tada najviše nosim u sebi, su ne samo izvrsni uvjeti za učenje i razvijanje, već okružje koje potiče, priznaje i nagrađuje svaki rad, sposobnost i uspjeh. U takvom okružju ako imate jasan cilj i vrijedni ste i uporni, ne možete ne uspjeti i ne napuniti baterije za budućnost. Zato svakom studentu snažno preporučujem da iskoristi svaku mogućnost priključenja inozemnim edukacijskim programima. Moje iskustvo potvrđuje da vam ono može biti nemjerljivo vrijedni zalag za budućnost.

5. Kako ste započeli svoj rad u sudstvu? Jeste li oduvijek željeli raditi kao sudac?

Započeo sam 1989. u Općinskom sudu u Splitu. To je bio početak ostvarenja mojih profesionalnih snova. Ostvarili su se imenovanjem sucem toga suda 1992. Nisam bio svjestan da želim postati sucem dok se nije pojavio natječaj za mjesto sudskog pripravnika. Na suce sam gledao kao na nešto daleko, nedostižno i uzvišeno. Ulazak u svijet prava pomalo me opčinio. Dao sam sve od sebe da ga zavrijedim. Osjetio sam punim svojim bićem da sam na pravom mjestu. Činilo mi se da nitko nije sretniji od mene. Moja oduševljenost sudačkim poslom bila je nepodijeljena sve dok nisam upoznao mirenje (medijaciju).

6. Bili ste predsjednik Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, te ste nastojali provesti određene reforme. Je li reforma Trgovačkog suda, kako ste ju zamislili, u cijelosti provedena?

Da, imao sam priliku su-kreirati promjene i izravno sudjelovati u primjeni najbolje prakse u radu sudova u zemlji i u inozemstvu. Odatle i privlačnost te pozicije kao alata za pozitivno djelovanje. To vrijeme nije bilo jednostavno. Sudovi tada još nisu bili lišeni utjecaja u mjeri koja je danas postignuta. Trebalo je zasukat rukave i pokušati postaviti temelje koji bi trgovačkom pravosuđu u bliskoj budućnosti vratili i ugled i mjesto u društvu koje zaslužuje. Takav položaj ne može se dobiti samim obnašanjem sudačke dužnosti, treba ga zaslužiti! U to vrijeme unijeli smo mnoge promjene i pravila koja su najavljivala novo vrijeme u radu trgovačkih sudova. Primjerice uveden je po prvi put sustav za elektronsku raspodjelu sudskih spisa, uvedena su pravila o rasporedu predmeta prema starosti i isključeno je njihovo prekorredno rješavanje, lansirana je nova web stranica, sve odluke VTS RH-a počele su se

objavljivati u punom sadržaju na internetu, sačinjen je web upisnik za javno praćenje rada na spisu, izrađen je sustav za praćenje rada u stečajnim predmetima i prodaje u stečajnim postupcima, izrađen je sustav za praćenje rada na predmetima prema njihovoj zakonskoj hitnosti, sustav za praćenje poštivanja zakonskih rokova u izradi presuda sudaca prvostupanjskih trgovačkih sudova i postignuto je njihovo maksimalno poštivanje. Raspoloživim sredstvima stimulirani su i suci i sudski savjetnici za rad preko okvirnih mjerila, stvorena su interna pravila za postupanje u stečajnim i parničnim postupcima te za postupanje sudaca i sudskih vještaka.

Trgovački sudovi su otvoreni javnosti kroz tjedne otvorenih trgovačkih sudova, promovirano je sklapanje sudskih nagodbi kroz tjedne nagodbi u trgovačkim sudovima, izrađene su brošure za potrebe građana s uputama i pojašnjenjima o svim vrstama postupaka. VTS RH je dobio svoju prvu formalno ustrojenu biblioteku, organizirane su interne edukacije o pravnim i pravu srodnim temama te stručne skupine za pojedina područja prava, donešene su upute vezane uz najčešće pravopisne, gramatičke i pravno-jezične pogreške u presudama trgovačkih sudova. U trgovačke

sudove je po prvi put u hrvatskom pravosuđu implementiran postupak mirenja.

Bilo je tu i mjera druge vrste. Tako smo primjerice isključili praksu isticanja tvrtki raznih trgovačkih društava putem kalendara na zidovima ili na stolovima u sudnicama, korištenje reklamnih kemijskih i drugih kancelarijskih alata s tim znakovljem. Po prvi put su napravljeni kalendari s fotografijama trgovačkih sudova. Ročišta u svim sudnicama bila su svakog dana u pisanom obliku iznesena za javnost na vratima sudnica i na internetu. Po prvi put su uvedene različite boje sudskih spisa prema vrsti predmeta. Primjerice hitni spisi su i danas u crvenim omotima. Bilo je još mnogo manjih i većih novina.

Mnoge od tih promjena rado su i snažno podržane, mnogima je pružen snažan otpor. I u pravosuđu navike vrlo teško "umiru." Kaže se da je lako naučiti novo znanje, ali je teško zaboraviti staro, neovisno o tome daje li rezultate ili ne. Snage koje su za *status quo* uvijek su sveprisutne u svakom sustavu i u pravilu su veoma snažne. Suočavamo se danas s njima u svakoj profesiji pa i u pravnoj. Riječ je o tzv. "tihom otporu". S današnje perspektive, da se zaključiti da smo vjerojatno inicirali previše promjena u krat-

kom vremenu. Pravosudni sustav je konzervativan i teško podnosi brze promjene. No, veselim se da je većina provedenih promjena i danas na snazi. Promjene su naravno uvijek bolne, međutim, rezultati potrebnih promjena uvijek su bolji, ako im se pristupi ranije. Današnji sustav rješavanja sporova i sudovi, utemeljeni su na praksi staroj više stotina godina. Moderno vrijeme zahtijeva prilagođavanje novim potrebama i interesima korisnika pravnih usluga i cijelog društva, u mnogoj većoj mjeri i mnogo brže nego što to pravna profesija spremna priznati.

7. Što mislite o ulozi medija, odnosno njihovom utjecaju na sudstvo i pravosuđe u cjelini? Koliko vjerodostojno prikazuju trenutno stanje u sudstvu i pravosuđu?

Slobodni mediji, kao i neovisno sudstvo, civilizacijska su tekovina. Činjenica je da su moderni tržišni uvjeti u kojima je glavna svrha ostvariti profit, uvelike prodrli i u pravo i u medije. Profit je ok, ali ako je on jedina svrha, tada u određenoj mjeri dezavuiraju sve što dotakne. Neovisnost sudstva i neovisnost medija trebala bi biti usko povezana s odgovornošću. Svjedoci smo da se svakodnevno naglašava i prakticira sloboda, a zanemaruje odgovornost u vršenju te slobode. Sloboda bez odgovornosti je opasna. U današnjoj stvarnosti miješaju se sloboda i neovisnost, pravo građana na zaštitu osobnosti te interes javnosti i interes nakladnika. Mnogo se toga u toj mješavini zagubilo. Gotovo je nemoguće pronaći dobru priču o radu hrvatskih sudova i sudaca, premda je takvih primjera napretek. Dobra priča nije atraktivna kao loša. Nije problem objaviti lošu vijest, loše je kada se stanje na temelju loše vijesti generalizira i kada se ona interesno uvećava u negativnom smislu.

Ignorira se činjenica da su sucima ustav i zakon dali ovlaštenja presuđivati u sporovima koje stranke nisu u stanju riješiti same. Mnogi takvu ulogu sudova i sudaca prihvaćaju i odobravaju, pa i mediji, samo dok se ona poklapa s njihovim uvjerenjem da su baš oni u pravu, a ne suprotna stranka. U sudskom postupku uvijek se odlučuje o tome koja je strana u pravu, a koja u krivu. Jedna je uvijek gubitnik, a druga dobitnik. Vrlo često su obje gubitnici. Pravo je samo po sebi mnogo siromašnije od bogatstva života. Ni pravo ni sudovi ni suci, važne sastavnice svake demokratske društvene zajednice, nisu savršeni niti mogu podijeliti savršenu, božansku pravdu, već isključivo onu utemeljenu na pravu primijenjenom na temelju raspoloživih činjenica. Većina ljudi pogrešno očekuje da im pravdu može udijeliti netko drugi - država, sudovi. Stranke u sporu pravdu mogu dobiti isključivo jedna od druge.

Hrvatskoj javnosti iznimno nedostaju informacije o tome što su to sudovi, što rade suci, koja je njihova uloga, na temelju čega i kako donose odluke, koje su karakteristike i posljedice sudskih postupaka, koje su prednosti i ograničenja prava, itd. Nepoznati su razlozi zašto se građani

susreću sa sudovima po prvi put kao sudionici sudskih postupaka. Siguran sam da kada bi sudionici sporova doista znali što mogu očekivati od sudskog postupka, da mu ne bi hrlili u tolikoj mjeri i izabirali ga uvijek kao prvu opciju, već bi prije pokušali pronaći prikladnija rješenja. Sudovi su uvijek svima na raspolaganju, ali ne bi smjeli biti prva, već posljednja opcija.

8. Koji je razlog dugog trajanja sudskog postupka? Je li sudski postupak po svojoj prirodi spor ili je to rezultat neefikasnosti hrvatskog pravosuđa?

Također u članku „Mirenje i odvjetnici“ govorite o krizi državnog pravosudnog sustava? U kojem stadiju je ta kriza danas?

Riječ je o pitanju svih pitanja a odgovor nadilazi okvire prostora ovog intervjua. Mnogi su razlozi za neefikasnost sudskog postupka. Prije svega sudski postupak još uvijek dominira kao isključiva metoda rješavanja sporova. Dok je god tako, sudovi neće biti efikasni jer jednostavno nemaju kapacitete za obradu tolikog broja predmeta. Složene i formalne procedure uvelike pripomažu odugovlačenju postupka. Sudski postupak i pravo uvijek čine nevidljivu barijeru između stranaka, koja apsolutno prekida njihovu komunikaciju u sporu i uvećava konfrontaciju. Stranke kao stvarni vlasnici sporova, su u naravi iz njih isključeni kao aktivni sudionici, a samo one znaju što se doista dogodilo i zašto. Zloupotreba procesnih odredbi i uopće prava, zaogrpnjena plaštom zaštite prava stranaka, uvelike priječi efikasnost. Strah od preuzimanja odgovornosti za rješenja u vlastitim sporovima i patološki strah od pogreške i osude osna-

žen masovnim anti-koruptivnim mjerama, ugasili su svaku inicijativu i poduzetnički duh u poslovanju i odlučivanju brojnih poslovnih subjekata, posebno onih državnih. Državna tijela proizvode tisuće sporova u nastojanju da prebace odgovornost za njihovo rješavanje sa sebe na sudove, ali i odgode vrijeme plaćanja dugova. Institut sudske nagodbe je na umoru. Izvansudske metode rješavanja sporova još uvijek ne nalaze svoj put do široke primjene. Suci su usmjereni na broj riješenih predmeta, umjesto na njihovo rješavanje. Loša ekonomska situacija i nemogućnost plaćanja dospjelih obveza uvećala je enormno broj sudskih predmeta, kao i iskorištavanje svih pravnih sredstava u svrhu odugovlačenja postupka. Niski troškovi sudskih pristojbi i zloupotreba tužbi i drugih podnesaka kojima se inicira sudski postupak te manično podnošenje pravnih lijekova neovisno o njihovoj osnovanosti, kao i ratnički mentalitet sudionika sporenja usmjeren na konfrontaciju umjesto na suradnju, također čine elemente koji hrane neefikasnost. Izostanak posljedica za opisane aktivnosti i također subjektivne i objektivne slabosti sustava, čine ukupnu cjelinu neefikasnosti. Svaki dio našeg društvenog sustava je neefikasan i kao takav generira sporove, koji u svojoj množini pripomažu da sudovi postanu neefikasni. Teška ekonomska situacija čini veliki broj sudskih presuda mrtvim slovom na papiru, a sudski postupak koji im je prethodio, uzaludnim trudom.

Suci su dio problema, ali i dio rješenja. Za efikasna rješenja trebaju efikasne mjere. Takve mjere zahtijevaju odlučnost i hrabrost za suprotstavljanje otporima. Jedan od mogućih pravaca snažna je podrška kooperativnim aktivnostima stranaka u rješavanju njihovih sporova u sudovima i izvan njih i značajno otežavanje aktiv-

nosti usmjerenih na konfrontaciju, zloupotrebu prava i odugovlačenje postupaka. Jednako tako potrebno je olakšati i poticati sve aktivnosti usmjerene na otkrivanje istine te na komunikaciju između stranaka. Takve mjere čine najlakši, najbrži i najekonomičniji reformski put ka postizanju efikasnosti ne samo pravosuđa.

9. U istom članku navodite: „U većini europskih država pravno obrazovanje i praksa zasnovani su na tezi o sudskom postupku kao standardnoj, a ponekad i isključivoj metodi rješavanja pravnih sporova.“ Mislite li da bi trebalo provesti korjenite promjene u pravnom obrazovanju, koje bi držalo korak s trenutnim zbivanjima i potrebama?

Pravno obrazovanje također je dio pravnog sustava i pravne profesije i dijeli s njima sudbinu sadašnjeg trenutka, koji sa svojim novim zahtjevima i potrebama nadilazi trenutnu ponudu. Pravni fakulteti su prevážni kada je riječ o utjecaju na formiranje umova budućih pravnika, njihovih znanja i vještina, profesionalizma, etičnosti i odgovornosti. Pravna teorija i pravna načela, nezamjenjivi su temelji pravnog obrazovanja, međutim više nisu dovoljni. Pravo nije samo kvantum znanja, već i skup potrebnih vještina. I pravno znanje i pravne vještine potrebno je proširiti znanjima i vještinama iz drugih disciplina kao što su psihologija, neurologija, etika, komunikologija, pregovaranje, medijacija, upravljanje konfliktom, itd.

Jezik, pismo i govor najsnažniji su alati svakog pravnika. Njihova upotreba ne može biti učinkovita ako pravnik ne vlada osnovama komunikacije među kojima posebno mjesto zauzima

slušanje, doslovce zaboravljena vještina; ako ne poznaje tehnike pregovaranja, ako nema znanja o konfliktu i njegovim uzrocima i kako njime upravljati. Danas je nezamislivo obučavati buduće eksperte za sporenje, a da ih se istodobno ne educira o konfliktu koji uzrokuje spor. S tim u vezi, više nije dovoljno pripremati buduće pravnike isključivo za postupanje u sudskim postupcima, jer sudovi više nisu jedino ni u pravilu najbolje mjesto za njihovo rješavanje. Ovim znanjima i vještinama komplementarnim pravnim znanjima i vještinama, budući pravnici mogu postati mnogo bolji ljudi i mnogo bolji profesionalci.

Novim personaliziranim pristupom pravu i strankama usmjerenim primarno na ljude a ne na predmete, pravnici se umjesto onih koji stvaraju ili uvećavaju probleme, trebaju preobraziti u one koji ih rješavaju (“engl. “problem solvers”). To je put “ozdravljenja” pravne profesije i njenog prilagođavanja potrebama novog vremena. Na ovaj način pravna profesija može proširiti paletu svoji usluga i uvećati zadovoljstvo njihovih korisnika, ali i osobno zadovoljstvo svojim radom. Nema boljeg mjesta za korake usmjerene na vraćanje kredibiliteta pravnoj profesiji u društvu do pravnih fakulteta. Riječ je o prilici koju pravni fakulteti i pravna profesija ne smiju propustiti.

10. Što mislite o sudskim odlukama kao izvoru prava u običajnom pravnom sustavu u usporedbi s kontinentalnim pravnim sustavom?

Postoje prednosti i nedostaci jednog i drugog sustava. U novije vrijeme pojavljuju se ozbiljni trendovi međusobnog približavanja. Pojedini elementi jednog implementiraju se u drugi i obrnuto. To potvrđuje da više nije ri-

ječ o strogo zatvorenim sistemima imunim na promjene. Civil Law sustav se jako ponosio inkvizitorskim ovlaštenjima sudaca i drugim pravilima usmjerenim na potpunije saznanje istine i postizanje pravde, a sada ih gotovo u potpunosti napušta. S druge strane, Common Law sustav svoju egzistenciju temelji na pretežnoj aktivnosti samih stranaka usmjerenih na traženje istine i pravde, a u posljednje vrijeme daje sucima sve veće ovlasti u tom pravcu. Međutim, teoretske rasprave o važnim pitanjima istine i pravde u sudskim postupcima, najčešće nisu od praktične važnosti, je postojeći sudski sustav u naravi nije u službi ni istine ni pravde. Istina i pravda su subjektivne kategorije. Nema objektivne istine i pravde. Osnovna zadaća sudova postala je riješiti predmet a ne utvrditi istinu i udijeliti pravdu. Suci u postojećim sustavima su osobe kojima su najmanje poznate informacije vezane uz pojedini spor. Hrvatski suci raspolažu jako oskudnim alatima za saznanje istine. Zato se sudska istina smatra samo najvjerojatnijom, a ne i izvjesnom istinom. Nije jednostavno djelovati u takvom sustavu prividne kontrole i posvemašnje neizvjesnosti.

Držimo fige da oba sustava u međusobnoj isprepletenosti iznađu najbolja rješenja. Najviše me brine to što se oba sustava najčešće isključivo brinu o sebi i prividnoj efikasnosti, usmjerenoj na održivost sustava, a ne na prilagođavanje potrebama njihovih korisnika. Utješno je što postoje prve naznake promjena u tom pravcu.

11. Je li ulazak Hrvatske u Europsku uniju utjecao na sudstvo?

Pripreme za ulazak u EU i zahtjevi koje je EU postavila pred sudstvo ali i cijelo društvo, djelovali su blagotvorno. Na taj način bili smo potaknuti učiniti mnogo veće i brže korake naprijed nego

što bi to učinili sami. Moja želja je da se taj “pozitivni pritisak” EU ne smanji, već da svojim alatima nastavi zahtijevati pozitivne promjene. Znao kako je kod nas teško prihvatiti domaća rješenja i domaću pamet. Ma koliko ona pozitivna i kvalitetna bila, uvijek joj se isprječuju ozbiljne zapreke. Međutim kada ista takva ili slična rješenja dođu izvana, postaju prihvatljiva. Priželjkujem da mnoga rješenja prihvaćena iz EU ne ostanu samo normativna i deklarativna, već da se doista i primjenjuju u praksi.

12. Što mislite o mogućem uvođenju osobnog stečaja (bankrota) u Hrvatski pravni sustav?

Riječ je o veoma važnom pitanju koje je u mnogim zapadnim zemljama pronašlo odgovore u praksi. Rješenja već postoje i ne treba izmišljati toplu vodu. Osobni stečaj polučit će ciljeve zbog kojih se uvodi samo ako zakonska rješenja kojima bude uređen, ne budu motivirana isključivo socijalno-političkim interesima.

13. Kada Vas je počelo zanimati mirenje kao alternativni način rješavanja sporova?

2000. imao sam sreću da budem dio grupe od 15 hrvatskih sudaca

koja je posjetila Kanadu kako bi saznali o njihovoj najboljoj praksi u radu sudova i kako bi neka rješenja možda primijenili u našim reformskim aktivnostima. Među brojnim temama bila je i medijacija. Tada sam za nju po prvi put čuo. Ostao sam osupnut. Je li moguće da tako nešto postoji? Vjerovali ili ne, to je za mene bio trenutak prosvjetljenja koji mi je trajno promijenio život, i kao osobi i kao profesionalcu. Od tada sam čvrsto odlučio postojećim pravnim znanjima dodati nova i učiniti sve što je u mojoj moći da ovu ideju proširim i primijenim u našem sustavu rješavanja sporova i cijelom društvu.

Pri tome je možda najvažnije poručiti svim skepticima među pravnicima da medijacija nije uvedena u tradicionalni sustav rješavanja sporova s ciljem da bilo koga zamijeni, a ponajmanje sudove, suce, odvjetnike i uopće pravnike. Ona se pojavila kao sredstvo za poboljšanje cijelog pravnog sustava i pravne profesije. Pravilnost takvog zaključka jasno potvrđuje činjenica da Kanada nema samo jedno od najsnažnijih medijacijskih scena izvan sudova, već ima i najsnažniju medijaciju na svijetu upravo u sudovima u kojima su suci njeni glavni nositelji.

14. Kakva je razvijenost mirenja u Hrvatskoj? Koji su čimbenici odgovorni za takav razvoj? Postoje li inicijative u Hrvatskoj na području razvoja i popularizacije mirenja? Možete li nam reći nešto o pilot projektu mirenja u sudovima i neuspješnosti tog projekta?

Samo do prije nekoliko godina bilo je najblaže rečeno neobično za mnoge slušati i čuti o mirenju kao načinu rješavanja sporova. Među njima su prednjačili pravници. Ja u šali znam reći da je “mirenje nešto toliko dobro da ga se svi plaše.” Ja na mirenje gledam kao na priliku ili “spas” i za sustav rješavanja sporova i za pravnu profesiju. Mirenje u Hrvatskoj trenutno se nalazi na prekretnici prema općoj prihvaćenosti. Na to upućuju brojni pokazatelji, a i ponovni pritisak EU u tom pravcu. I naše društvo i naša mlada država, sazrijevaju i vjerujem kako nije daleko trenutak kada će o mirenju svi govoriti s razumijevanjem i simpatijama.

Za uspjeh mirenja nije dovoljna normativna baza. Potrebna je promjena pogleda na stvarnost. Mirenje ne može uspjeti bez podrške sudaca, odvjetnika, gospodarstva, države, građana i cjelokupne javnosti te medija.

Mirenje u sudovima aktivirali smo 2006., prvo u Trgovačkom sudu u Zagrebu, a uskoro i u Visokom trgovačkom sudu Republike Hrvatske i u još 14 sudova. Prve godine sudske medijacije bile su “zlatno doba” medijacije. Početni uspjeh utemeljen na entuzijazmu sudaca i novopečenih medijatora, proizveo je snažni “tihi otpor”. Tako je značajniji razvoj medijacije u sudovima “zaustavljen” prije svega odsustvom bilo kakve podrške. Male brojke medijacijskih postupaka korištene su kao argument za neuspjeh mirenja u

sudovima. Medijacija u nekoliko hrvatskih sudova opstala je i razvija se samo zbog entuzijazma određenog broja sudaca u njima i podršci njihovih predsjednika. Naziru se neki novi vjetrovi pa i moguća institucionalna i profesionalna podrška. EU će i tu čini se opet odraditi veliki dio posla. Veliki korak u tom pravcu je novi Ovršni zakon koji sada sadrži odredbu koja nagodbu u mirenju svrstava među ovršne isprave.

15. Primjećujete li otpor stranaka postupku mirenja te koji su razlozi tome? Imate li saznanja koliki postotak stranaka se služi mirenjem te uspješnosti samog postupka mirenja?

Mnogo je razloga za zašto mirenje još uvijek nije šire prihvaćeno. Sva istraživanja i praksa pokazuje da je prvi razlog tome nedostatak informacija o postojanju mirenja te o tome što je mirenje i koje su njegove pogodnosti. Istraživanje provedeno na kraju 2013. od strane EU Komisije, u kojem su sudjelovali i građani RH, potvrdilo je da njih čak 89% u sporovima želi potražiti rješenje izvan sudova, a od toga njih čak 46% bi rado potražilo rješenje u mirenju ako bi im ono bilo na raspolaganju. Pored navedenog, postoje razne psihološke barijere kao što je nepovjerenje u novine, neudobnost zbog nedovoljnog znanja o tome kako postupati u mirenju, uvjerenje da sudionicima sporenja nitko drugi ne može pomoći u pregovorima, ako oni to već nisu uspjeli sami, nevoljkost preuzimanja odgovornosti za rješenje spora, strah od osobne involviranosti u sporu, ponekad suprotni interesi između stranaka i njihovih punomoćnika, profesionalni strah od gubitka prihoda, preokupacija pobjeđivanjem protivnika, osjećaj da je prijedlog za mirenje znak slabosti, odbijanje prijedlo-

ga druge strane za mirenje samo zašto što je takav prijedlog došao od protivnika, itd. Vrlo često mirenje prihvati jedna strana, a druga ne. Razvoju mirenja odmaže i loša ekonomska situacija posebno u trgovačkim sporovima, jer dužnici nemaju sredstava ni za plaćanje iznosa utvrđenog nagodbom. Korištenje mirenja je upravo proporcionalno s iskustvom u edukaciji o mirenju ili u sudjelovanju u mirenju. Inicijative za mirenje najviše dolaze upravo od onih koji su ga na ovaj ili onaj način već probali.

Broj postignutih nagodbi u mirenju pred VTS RH u odnosu na broj postupaka mirenja kreće se oko 60%. Zanimljivo je to što se mirenje koje nije dovršeno nagodbom ne smatra neuspješnim. U mirenju su stranke imale priliku ponovno sjesti za stol i uspostaviti prekinutu komunikaciju. Zato mirenje neovisno o nagodbi, najčešće rezultira obnavljanjem odnosa i nagađanjem izvan samog postupka.

16. Koje vrste sporova su posebno prikladne za mirenje, a koje nipošto?

Za mirenje nije toliko značajna vrsta spora koliko spremnost i osobine stranaka u sporu i njihovih punomoćnika. Mirenje je najuspješnije u sporovima u kojima su stranke bile ili će i dalje biti u odnosu trajnije prirode – članovi obitelji, prijatelji, poslovni partneri, susjedi i sl., jer o načinu rješenja spora ovisi njihov budući odnos koji najčešće ne mogu izbjeći. Riječ je u pravilu o strankama kojima je na ovaj ili onaj način stalo jednih do drugih i koji su jednostavno upućeni jedni na druge. Zato je mirenje veoma blagotvorno za obiteljske sporove, a posebno za one obitelji s malodobnom djecom. Trgovački sporovi svih vrsta možda su pogodniji od drugih, zbog same prirode odnosa i usmjerenosti na

poslovanje i očuvanje poslovnog partnera.

Mirenje se ne smije provoditi u sporovima o raspolaganjima koja nisu dopuštena, koja su protivna prisilnim propisima i moralu društva. Mirenje često nije prikladno u odnosima u kojima velika neravnoteža snaga stranaka u sporu, u kojima je konflikt jako eskalirao, kao ni u sporovima u kojima se zbog društvenog značaja želi dobiti sudska odluka o pojedinim spornim pitanjima.

17. Kao glavne prednosti mirenja u usporedbi sa sudskim postupkom navode se troškovi i kraće trajanje postupka mirenja. Molim Vas da usporedite prosječno trajanje postupka mirenja i sudskog postupka za spor iste vrste, te troškove pojedinog postupka. Koliko prosječno traje postupak mirenja? Koliki su prosječni troškovi mirenja?

Brzina i niži troškovi postupka mirenja spominju se najčešće kao najvažnije prednosti mirenja. Premda su oni važni, ne predstavljaju najvažnije prednosti mirenja. Trajanje i troškovi mirenja jednostavno se ne daju uspoređivati s trajanjem i troškovima parničnog postupka. Zašto? Zato jer mirenje najčešće završava na jednom do tri sastanka. Toliko kratko vrijeme jednostavno ne može proizvesti velike troškove, ali proizvodi mnogo više, zadovoljstvo svih sudionika i okončanje spora. U složenim sporovima visoke vrijednosti troškovi mirenja mogu biti i značajni, međutim oni su zanemarivi ako se uzme u obzir da je riječ o rješenju spora u jednom danu ili jednom ili više tjedana. Takvo brzo rješenje je od nemjerljive koristi za stranke. Sve stranke i njihovi konflikti, imaju

svoj vlastiti ritam i brzinu rješavanja. Ono što je presudno, ritam i brzina rješavanja spora u mirenju ovisi isključivo od stranaka.

18. Što ako se u postupku mirenja povrijedi pravo stranke? Što ona može učiniti?

Može li se stranka u svakom trenutku odlučiti prekinuti postupak mirenja i poslužiti se drugim pravnim sredstvom?

Stranke u sporovima koje nisu u stanju riješiti same trebaju pomoć. Žude za forumom u kojem će one imati centralnu ulogu, jer je riječ o njihovom sporu. Mirenje pruža sigurno ozračje za komunikaciju i pregovore bez uzajamnog suprotstavljanja. U mirenju je najmanje važno koja ja stranka u pravu a koja je u krivu, posebno na temelju prava. U mirenju stranke aktivno sudjeluju, imaju priliku ispričati svoju stranu priče, ono što je njima relevantno, a ne ono što je pravno relevantno. One se pri tome mogu koristiti svojim jezikom i životnim i poslovnim pravilima koje jako dobro poznaju, a ne pravnim jezikom i pravilima. One u postupku mirenja imaju mogućnost dogovoriti sve ono što upravo njima odgovara. One postižu vlastito rješenje koje im nitko treći ne nameće. Kako je to rješenje njihovo, doživljavaju ga pravednim i zato ga dobrovoljno izvršavaju. One imaju pravo željeti dogovor o rješenju koje u pravilu nije jednako onom koje bi dobili na temelju prava. Nitko ne smije dovoditi pitanje njihove želje, osim ako nisu protivne prisilnim propisima i moralu društva. Riječ je o njihovoj subjektivnoj pravdi koju su svojevolumno udijelili jedna drugoj i čiju kvalitetu i kvantitetu drugi nemaju pravo suditi. Primjerice veoma bogati supružnici se razvode i jedan od supružnika u mirenju ponudi a

drugi prihvati svu veliku zajedničku imovinu. Za medijatora nisu važni razlozi takvog dogovora, jer to nisu njegovi razlozi niti je to njegov spor, već je isključivo važno da obje strane žele baš takvo rješenje i da razumiju i žele njegove posljedice.

Pravno gledano nagodba u postupku mirenja može se pobijati zbog svih zakonskih razloga predviđenih za pobijanje ugovora. Pobijanje nagodbe u mirenju veoma je rijetka pojava, jer je riječ o nagodbi koju su stranke htjele.

19. Mogu li se činjenice do kojih se došlo u postupku mirenja i nagodba kao rezultat mirenja koristiti u drugim postupcima koji se vode o istom ili drugom predmetu?

Pitanje povjerljivosti mirenja je kompleksno. To prije svega znači da postupak mirenja nije javan i da zato stranke mogu slobodno iznositi sve detalje spora bez straha od posljedica, jer izmiritelj nije osoba koja odlučuje o njihovom sporu, već im pomaže doći do zajedničkog rješenja. Ovdje je riječ o internoj i eksternoj povjerljivosti. Povjerljivost je na snazi sve dok stranke to žele. Ako je stranke žele, u eventualnom parničnom postupku koji uslijedi nakon mirenja koje nije dovršeno nagodbom, stranke ne smiju koristiti informacije koje su dogovorene kao povjerljive. Neovisno o povjerljivosti, pitanje otvorenosti stranaka u pregovorima tijekom mirenja je stvar njihovog izbora i pregovaračke taktike i strategije. Mirenje omogućuje stvaranje ozračja u kojem se povjerenje gradi i obnavlja. O umješnosti stranaka, njihovih punomoćnika i izmiritelja ovisi koliko su u stanju te okolnosti iskoristiti za uzajamnu korist. Zloupotrebu tih okolnosti, kao i zloupotrebu prava u sudskom postupku, nemoguće je spriječiti za one koji u mirenje ne dolaze u

dobrobroj vjeri. Zloupotreba prava ne priječi postojanje sudskih postupaka, pa tako ni eventualna mogućnost zloupotreba mirenja, ne može zaustaviti njegovo korištenje.

20. Mora li izmiritelj nužno biti osoba pravne struke? Koje opće pretpostavke osoba mora zadovoljiti da bi mogla biti izmiritelj u određenom predmetu?

Izmiritelj može biti svaka osoba neovisno o njenoj struci. Mirenje nije novina, već je riječ o veoma starom načinu rješavanja sporova još iz vremena kada nije bilo ni prava ni sudova ni pravnik. Danas je taj izvorni oblik mirenja umnogome unaprijeđen primjenom multidisciplinarnih znanja iz različitih profesija.

Netko je rekao da su pravo i pravni sustav pa time i sustav rješavanja sporova, prevažni da bi se prepustili samo u ruke pravnik. I pored toga, među izmiriteljima je više od 50% pravnik. Za stjecanje svojstva izmiritelja ne traže se posebni uvjeti. Svatko može biti izmiritelj. Oni izmiritelji koji se žele registrirati u Registru izmiritelja u Ministarstvu pravosuđa RH, moraju imati najmanje 40 sati osnovne obuke za izmiritelje i svake godine još po 20 sati dodatne obuke. Svugdje u svijetu vodi se polemika oko utvrđivanja razine formalnih uvjeta za izmiritelje. Premda takvo promišljanje nije moguće potpuno isključiti, u pravilu je najčešće riječ o metodama isključivanja, a ne uključivanja.

Nije jednostavno biti izmiritelj. Mnogi su pomislili da će stjecanjem 40-satne obuke započeti novu karijeru. Mnogi moji kolege medijatori i danas mire, a nakon osnovne obuke nisu stjecali nova znanja i vještine. Mnogi se dodatnim znanjima pripremaju za trenutak kada će doista moći miriti. Neki i mire i stalno se usavršavaju. Riječ je danas o ogromnom kvantumu znanja iz više stručnih disciplina, koje zahtjeva cijelo-životno učenje. Danas se ova materija izučava na brojnim zapadnim studijima, a postala je i predmetom izučavanja na specijalističkim poslijediplomskim i doktorskim studijima.

Mirenje nije jednostavni posao. Uspješni izmiritelj pored edukacije treba imati i prikladne osobne karakteristike i najčešće značajnu reputaciju. Takve osobine veoma pomažu posebno na početku izmiriteljske prakse.

Stranke su slobodne sudjelovati u postupku mirenja kada i koliko žele. Mogu ga u svakom trenutku prekinuti i opredijeliti se za neku drugu vrstu postupka pa i za sudski postupak. Mirenje nije magično i nije rješenje za sve stranke i za sve sporove, ali vrlo često ima magičan učinak, a on se gotovo uvijek događa u trenutku kada stranke pritisak na dugme za suprotstavljanje zamijene pritiskom na dugme za suradnju.

21. Imaju li odvjetnici dužnost uputiti stranke na mirenje?

Takva obveza nametnuta je samo sucima (čl. 288.a. st. 1. Zakona o parničnom postupku), ne i odvjetnicima. Neovisno o tome, danas je obavješavanje stranke o mogućnostima koje su joj na raspolaganju za rješavanje spora, jedna od osnovnih zadaća odvjetnika koji brine o interesima svoje stranke. Odvjetnici su izuzetno važni u kreiranju svijesti kod stra-

naka o postojanju mirenja i promjeni percepcije o sudskom postupku kao jedinom mjestu za rješavanje sporova, kao i percepciji o odvjetnicima kao ratnicima u pravnoj areni. Svaki rat završava s mirom. Zašto onda ne bi prvo započeli s mirom? Za (sudski) rat uvijek ima vremena.

Odvjetnici više ne mogu ignorirati ova nova znanja i vještine, a stranke više ne mogu sebi priuštiti ignoriranje postojanja mirenja. Mirenje sve više postaje sastavni i komplementarni dio tradicionalnog sustava rješavanja sporova. Mnogi odvjetnici već

su prepoznali mirenje kao novu uslugu strankama na tržištu pravnih usluga.

22. Mora li odvjetnik nužno sudjelovati u postupku mirenja? Kada je preporučeno sudjelovanje odvjetnika? Koja je uloga odvjetnika prilikom mirenja?

Sudjelovanje odvjetnika u mirenju nije obvezno, ali je najčešće nužno i poželjno. Stranke u mirenje najčešće dolaze u pratnji svojih odvjetnika i to u pravilu onih koji su veoma otvoreni i za pregovore i za mirenje. Uloga odvjetnika u mirenju je sasvim drugačija od njihove uloge u parnici. Odvjetnik je savjetnik i pomoćnik stranke i čuvar njenih interesa. Zadaća stranke i odvjetnika u mirenju nije uvjeravati medijatora u vlastite pravne pozicije i stavove, već u pravilnost svojih gledišta i u njihove razloge pokušati uvjeriti suprotnu stranku i njenog odvjetnika. Taj cilj nije moguće postići tradicionalnim pristupom, napadom protivnika iz svih

oružja. Takav pristup je potpuno nedjelotvoran u mirenju. Ukratko, nitko nije spreman slušati vas, uvažavati ili razumjeti, ako prethodno ne iskažete spremnost na jednako postupanje prema toj osobi. Riječ je o reciprocitetu u postupanju. Uvažavanje rezultira uvažavanjem. Takvo postupanje zamjenjuje početno nepovjerenje povjerenjem, a suprotstavljanje suradnjom. Bez suradnje i uvažavanja interesa svih u spor uključenih, nije moguće doći do obostrano prihvatljivog rješenja. U tom pogledu, odvjetnici mogu biti najveći saveznici i stranaka i mirenja. Cilj mirenja je ostvariti svoje interese bez nanošenja štete protivnoj strani, što je uobičajena praksa u parničnom postupku. Možete li zamisliti liječnika koji pokušava izliječiti jednog pacijenta na štetu drugog?

23. Jedan ste od osnivača Hrvatske udruge za mirenje (HUM) i njen ste predsjednik. Možete li nam reći nešto više o djelovanju i radu udruge?

HUM je neformalna krovna udruga izmiritelja i institucija za mirenje. Osnovana je 2003. i broji preko 500 članova, među kojima većinu čine izmiritelji. HUM je akreditiran za provođenje obuka za izmiritelje od strane Ministarstva pravosuđa RH. Bavi se promocijom mirenja u svim porama društva, edukacijom i samim mirenjem. Ima vlastiti centar za mirenje u kojem provodi mirenje u različitim vrstama sporova. Aktivna je na domaćoj i internacionalnoj sceni. Uzdržava se isključivo vlastitim snagama. Hvali se i postojanjem Kluba mladih izmiritelja, kojemu su se priključili i brojni studenti prava i mladi pravnici.

24. Mogu li se studenti Pravnog fakulteta na koji način uključiti u rad udruge?

HUM ima vlastiti sustav volontiranja kroz koji prolazi sve veći broj studenata, a među njima su najbrojniji studenti prava. Njihova pomoć nam je jako važna.

Veseli nas u posljednje vrijeme veliki interes studenata za volontiranje u udruzi. Interes je toliki da je potrebno biti strpljiv i čekati red. Volontiranje u udruzi omogućuje stjecanje novih znanja i upoznavanje velikog broja ljudi pa i onih iz svijeta prava. Nakon odgovarajućeg vremena volontiranja ostvaruje se pravo na osnovnu obuku za izmiritelja.

25. I za kraj, imate li kakvu poruku studentima na Pravnom fakultetu?

Ne napuštajte svoje ideale i temeljne vrijednosti, kako osobne tako i one profesionalne. Oni će vam uvijek biti nepogrešivi putokazi i oslonci za donošenje budućih odluka. Naša profesija suočena je s ozbiljnim izazovom kao posljedicom snažne negativne javne percepcije. Želimo li zadržati vlastiti kredibilitet i relevantnost u društvu, moramo učiniti mnogo više od pojedinačnog individualnog doprinosa. Naša profesija žurno treba zaokret sa usmjerenosti na

samu sebe, na orijentiranost ka ljudima, strankama i humani pristup pravu. Depersonalizacija prava i sudskih postupaka i naših uloga doživjela je neodrživi vrhunac. Iza prava, iza svakog predmeta su ljudi i ne dopustimo više da pravo bude samo barijera između stranaka. Svaki čovjek je najveći ekspert za vlastiti život i mi pravnici trebamo prestati pretvarati se da jedino mi znamo što je za njih najbolje. Jedino što mi najbolje znamo je pravo, a ono više nije dovoljno. Ni jedna profesija više ne može opstati bez uključivanja znanja i vještina iz drugih profesija. Kombinacija pravnih znanja i vještina u kojima smo već najbolji, s vještinama komunikacije, pregovaranja i upravljanja konfliktom, može nam dati nemjerljivu prednost u osobnom i profesionalnom životu. S tim pristupom treba započeti već na pravnom fakultetu. Vaši profesori i mi pravnici praktičari moramo vam pomoći u tome.

Zadaća je nas pravnik za stranke postići odgovarajući rezultat u što kraćem vremenu i uz što manje troškova i kada je god moguće, u postupku lišenom rizika i neizvjesnosti, frustracije i opasnosti koje su posljedica nekontroliranog suprotstavljanja usmjerenog na poražavanje protivnika.

Naravno, ništa nije i ne može biti idealno ili savršeno. Uskoro ćete se svi suočiti sa stvarnim životom izvan zidova pravnog fakulteta. Sjetite se tada ovih mojih riječi. Neka vam one budu podsjetnik u traženju prave mjere između idealizma i realizma.

Prava potrošača u Republici Hrvatskoj – stvarnost ili nedostižan san?

ALEN BIJELIĆ

Prava potrošača predstavljaju relativno mladu granu prava, pogotovo u usporedbi s nasljednim ili kaznenim pravom. U Republici Hrvatskoj su prvi put bila regulirana Zakonom o zaštiti prava potrošača iz 2003. godine, koji je nekoliko puta mijenjan. Zatim na snagu stupa novi zakon istog imena 2007. godine. Pristupom Republike Hrvatske Europskoj uniji prilike se korjenito mijenjaju te Republika Hrvatska usvaja europsku pravnu stečevinu kao dio unutarnjeg prava, što rezultira Zakonom o zaštiti prava potrošača iz 2014. godine koji je usklađen s europskim standardima zaštite potrošača.

Zakon o zaštiti potrošača (NN 41/14; u daljnjem tekstu: ZZP) stupio je na snagu u ožujku 2014. godine i donio temeljite izmjene sustava zaštite potrošača u Hrvatskoj. Unatoč činjenici da je od prvog zakona koji je regulirao spomenuto područje prošlo jedanaest godina, potrošači u velikoj mjeri nisu upoznati sa svojim pravima niti znaju kome bi se trebali obratiti u svrhu zaštite istih. Stoga ću u ovome članku nastojati iznijeti neke temeljne odredbe ZZP-a, kao i ostalih zakona koji predstavljaju pravnu osnovu za zaštitu ugroženih ili povrijeđenih prava potrošača.

ZZP u čl. 6. sadrži odredbu prema kojoj proizvodi koji se na području Republike Hrvatske nude potrošačima moraju na ambalaži, privjesnici, naljepnici ili na samom proizvodu sadržavati najmanje:

1. osnovna obilježja proizvoda u mjeri koja je potrebna da bi potrošač donio odluku o kupnji kao što su naziv proizvoda, tip i model proizvoda, naziv pod kojim se proizvod prodaje,

je, sastav proizvoda, svojstva i tehnička obilježja proizvoda

2. naziv i sjedište proizvođača ili uvoznika koji ima sjedište na području Europske unije.

Osim toga, takve informacije na proizvodu moraju biti napisane hrvatskim jezikom i latiničnim pismom kako bi potrošači u Hrvatskoj mogli razumjeti obilježja proizvoda i biti svjesni njegovih svojstava. Kako ne bi nastale nedoumice, ZZP također definira i pojam proizvoda kao svaku robu ili uslugu uključujući nekretnine, prava i obveze. Drugim riječima, pojam proizvoda obuhvaća i automobile, prehrambene proizvode, kozmetiku, namještaj i sl. Važno je napomenuti da trgovac na proizvodu mora jasno i čitljivo

naznačiti cijenu, odnosno iznos maloprodajne cijene ili cijene za jedinicu mjere proizvoda (npr. cijena po kilogramu jabuka ili metru tkanine) ili usluge koju pruža. Cijena mora biti istaknuta tako da ne oštećuje proizvod (npr. ne smije se prikazati pribadačom i sl.). Trgovac se mora pridržavati istaknute maloprodajne cijene i uvjeta prodaje jer se isticanje robe uz naznaku cijene smatra ponudom. On može odbiti prodaju proizvoda ako to proizlazi iz okolnosti slučaja, primjerice kupovanje lijeka bez recepta, a propisano je da je potreban recept za taj lijek ili prodaja izvan radnog vremena. Osim toga, trgovac je dužan prodajne uvjete jasno, vidljivo i čitljivo istaknuti u poslovnim prostorijama. Trgovac je dužan omogućiti kupcu provjeru ispravnosti zaračunatog iznosa u odnosu na kupljene proizvode ili pružene usluge. Usluga izdavanja računa se ne smije naplaćivati. No, važno je dodati da postoje i odredbe o računu u Zakonu o fiskalizaciji u prometu gotovinom (NN 133/12; u daljnjem tekstu: Zakon o fiskalizaciji). Čl. 36. Zakona o fiskali-

zaciji navodi da će se novčanom kaznom od 200,00 do 2000,00 kuna kazniti kupac te svaki drugi primatelj računa koji ne zadrži izdani račun nakon izlaska iz poslovnog prostora ili ga ne pokaže ovlaštenoj osobi (službeniku Porezne uprave). Osim toga, Opći porezni zakon propisuje određene sankcije i za trgovce. Čl. 209. Općeg poreznog zakona propisuje da će se zbog neizdavanja računa pravna osoba kazniti novčanom kaznom od 20 000 do 500 000 kuna, a fizička osoba obrtnik ili fizička osoba koja obavlja registriranu djelatnost kaznom od 5000 do 300 000 kuna. Trgovac je dužan omogućiti potrošaču podnošenje pisanog prigovora u svojim poslovnim prostorijama i bez odgađanja potvrditi njegov primitak. Osim toga, trgovac mora omogućiti podnošenje pisanog prigovora putem telefaksa, pošte i elektroničke pošte. Štoviše, dužan je i voditi evidenciju primljenih pisanih prigovora godinu dana od dana pisanog prigovora. Čl. 11. ZZZP-a zabranjuje trgovcu da osobne podatke potrošača učini dostupnima trećim osobama bez prethodne privole potrošača. Na ovu dužnost trgovca se primjenjuje i Zakon o zaštiti osobnih podataka.

Novčana obveza koju potrošač plaća putem pružatelja platne usluge smatrat će se namirenom s danom kada je pružatelj platne usluge primio od potrošača nalog za plaćanje i kada je taj nalog postao neopoziv. Osim toga, u praksi se često događalo da su trgovci naplaćivali troškove opomene. O tome govori čl. 15. ZZZP-a koji utvrđuje da se izdavanje opomene radi neplaćenih novčanih potraživanja ne smije naplaćivati. Trgovac koji pruža javnu uslugu (primjerice telekomunikacije) mora u računu naznačiti iznos neplaćenih dospjelih novčanih potraživanja za prethodna razdoblja. Primjerice, ako potrošač nije pla-

tio račun za prethodni mjesec, u računu koji dobije za tekući mjesec mora se naznačiti iznos duga koji potrošač ima. Ako potrošač ospori postojanje duga prema trgovcu koji pruža javne usluge, trgovac ne smije pokrenuti prisilnu naplatu (ovrhu) do okončanja parničnog ili izvanparničnog postupka koji se vodi povodom osporene tražbine trgovca.

Ambalaža ne smije dovesti potrošača u zabludu u vezi s masom i veličinom proizvoda. Također, u slučaju ponude zamatanjem posebnim papirom za zamatanje i ukrasima, cijena tih proizvoda i usluge zamatanja moraju biti naznačene jasno i čitljivo. Trgovac mora na zahtjev potrošača zadržati ambalažu prodanog proizvoda i zbrinuti je u skladu s posebnim propisima. Zabranjeno je ostavljanje oglasnih poruka i materijala u ili na poštanskim sandučićima te na ili ispred kućnih vrata potrošača ako je takva zabrana na njima jasno napisana. U praksi se na vrata nalijepi letak na kojem stoji da potrošač ne želi nikakve promotivne materijale što onemogućava trgovca da iste ostavlja. Za ostavljanje oglasnih poruka i materijala je odgovoran trgovac čija se roba i usluge oglašavaju na oglasnim porukama i materijalima.

POSEBNI OBLICI PRODAJE

ZZP taksativno nabroja posebne oblike prodaje: akcijska prodaja, rasprodaja, sezonsko sniženje, prodaja proizvoda s greškom i prodaja proizvoda kojima istječe rok uporabe.

Akcijska prodaja je prodaja određenih proizvoda u razdoblju ne duljem od trideset dana po cijeni koja je niža od cijene tog proizvoda u redovnoj prodaji. Proizvodi u akcijskoj prodaji moraju biti jasno i čitljivo označeni s „akcija“ ili „akcijska prodaja“ te je trgovac dužan navesti trajanje akcijske prodaje. Kod rasprodaje je također riječ o prodaji proizvoda po nižoj cijeni, ali samo ako su ispunjene određene pretpostavke, a to su: prestanak poslovanja trgovca, prestanak poslovanja u dosadašnjim poslovnim prostorijama, prestanak prodaje određenog proizvoda iz predmeta poslovanja trgovca, ozbiljna ugroženost poslovanja trgovca, obavljanje složenijih građevinskih radova unutar ili na poslovnim prostorijama. Dovoljno je da je ispunjena jedna od navedenih pretpostavki (uz sniženu cijenu) da bi bila riječ o rasprodaji. Sezonskim sniženjem smatra se prodaja proizvoda po sniženoj cijeni nakon proteka sezone (primjerice božićnih i novogodišnjih ukrasa nakon blagdana) i to najviše tri puta godišnje. Sezonsko sniženje počinje između 27. prosinca i 10. siječnja, 1. i 15. travnja i 10. i 25. kolovoza i može trajati najdulje šezdeset dana. Ako u tom razdoblju nisu prodani svi proizvodi, trgovac može nastaviti sa sezonskim sniženjem do isteka zaliha, međutim nakon proteka roka od šezdeset dana prodaja se ne smije oglašavati kao sezonsko sniženje. Ako je cijena proizvoda snižena nekoliko puta tijekom sezonskog sniženja, trgovac mora jasno naznačiti sve cijene. Ako je riječ o prodaji proizvoda s greškom, mora biti jasno naznačeno da je riječ o prodaji proizvoda s greškom te upoznati potrošača u čemu se sastoji greška na proizvodu. Ako se proizvod prodaje po sniženoj cijeni zbog isteka roka uporabe (čl. 23. ZZZP-a), na proizvodu mora biti jasno naznačen krajnji rok uporabe.

JAVNE USLUGE

Glava III. ZZP-a regulira javne usluge koje se pružaju potrošačima. ZZP najprije u čl. 24. st. 1. navodi što se sve smatra uslugom u smislu ZZP-a: distribucija električne energije, distribucija prirodnog plina, distribucija toplinske energije, elektroničke komunikacijske usluge, javna vodoopskrba i javna odvodnja, opskrba plinom u javnoj usluzi, obavljanje dimnjačarskih poslova, opskrba električnom energijom u javnoj usluzi, poštanske usluge, prijevoz putnika u javnom prometu i prikupljanje miješanog i biorazgradivog otpada. Kod tih djelatnosti trgovac ne smije naplaćivati uslugu očitavanja mjernih usluga (primjerice kod opskrbe električnom energijom). Trgovac mora unaprijed upoznati potrošača s općim uvjetima poslovanja te uvjetima korištenja javnih usluga i javno ih objaviti na svojim mrežnim stranicama. Drugim riječima, pružatelj poštanskih usluga će u općim uvjetima poslovanja utvrditi način slanja paketa, slanje pošiljki s plaćenim odgovorom, naknadu štete u slučaju oštećenja ili gubitka pošiljke, nadležnost suda u slučaju spora i sl. Trgovac je dužan potrošača upoznati sa svakom promjenom općih uvjeta poslovanja. Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11; u daljnjem tekstu: ZOO) daje definiciju općih uvjeta poslovanja kao ugovornih odredbi sastavljenih za veći broj ugovora koje jedna ugovorna strana u trenutku sklapanja ugovora prilaže drugoj strani, bilo da su sadržane u ugovoru, bilo da se ugovor na njih poziva. No, čl. 296. ZOO-a utvrđuje slučajeve u kojima su odredbe općih uvjeta poslovanja ništetne, tj. ne proizvode pravne učinke. One će biti ništetne ako, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzroče očiglednu neravnopravnost u pravima i obvezama strana na štetu suugovaratelja sastavljača

ili ugrožavaju postizanje svrhe sklopljenog ugovora, čak i ako su ti opći uvjeti odobreni od strane nadležnog tijela. Prilikom ocjene ništetnosti u obzir će se uzeti sve okolnosti prije i u vrijeme sklapanja ugovora, pravna narav ugovora, vrsta robe koja je objekt činidbe, ostale odredbe ugovora kao i odredbe drugih ugovora s kojima je ta odredba općih uvjeta povezana. Važno je napomenuti da se odredba o ništetnosti ne primjenjuje na opće uvjete poslovanja čiji je sadržaj preuzet iz postojećih propisa ili se prije sklapanja ugovora o njima pojedinačno pregovaralo, a druga strana je mogla utjecati na njihov sadržaj te na odredbe o cijeni i predmetu ugovora ako su jasne, razumljive i lako uočljive.

Ako se račun trgovca koji pruža javnu uslugu osporava u sudskom ili izvansudskom postupku, a potrošač uredno podmiruje sve sljedeće nesporne račune, trgovac koji pruža javnu uslugu ne smije potrošaču obustaviti pružanje usluge do okončanja navedenoga sudskog ili izvansudskog postupka, osim u slučaju da je potrošač raskinuo ugovor s trgovcem koji pruža javnu uslugu. Drugim riječima, dok god se u parničnom ili izvanparničnom postupku ne utvrdi da potrošač nije platio dospjele obveze (u slučaju da ih je osporio), ne može se prekinuti s pružanjem javne usluge. Ako je trgovac koji pruža javnu uslugu obustavio pružanje usluge prije nego što je od nadležnog tijela ili osobe obaviješten o pokrenutom postupku, dužan je, bez naknade, ponovno započeti i nastaviti pružati uslugu potrošaču do okončanja sudskog ili izvansudskog postupka, osim u slučaju da je potrošač raskinuo ugovor s trgovcem koji pruža javnu uslugu. Trgovac koji pruža javnu uslugu mora održavati kvalitetu javne usluge u skladu s posebnim propisima i pravilima struke. Ako je

trgovac koji pruža javnu uslugu u Republici Hrvatskoj pružatelj javnih usluga u nekoj drugoj državi članici Europske unije (primjerice u Hrvatskoj i Sloveniji ili Njemačkoj), tada razina javnih usluga koju pruža u Republici Hrvatskoj mora biti najmanje iste kvalitete kao i razina javnih usluga koje pruža u drugim državama članicama Europske unije. Dakle, usluge koje takav pružatelj pruža moraju biti jednake kvalitete u Hrvatskoj i bilo kojoj drugoj članici Europske unije

NEPOŠTENNA POSLOVNA PRAKSA

ZZP također regulira i nepoštenu poslovnu praksu. Najprije u čl. 31. utvrđuje da nepoštena poslovna praksa nije dozvoljena kako bi u narednom članku taksativno utvrdio kada se ona smatra nepoštenom. Poslovna praksa je nepoštena:

- ako je suprotna zahtjevima profesionalne pažnje i
- ako, u smislu određenog proizvoda, bitno utječe ili je vjerojatno da će bitno utjecati na ekonomsko ponašanje prosječnog potrošača kojemu je takva praksa namijenjena ili do koje ona dopire, odnosno prosječnog člana određene skupine potrošača na koju je ta praksa usmjerena.

Ako je riječ o poslovnoj praksi koja će vjerojatno bitno utjecati na ekonomsko ponašanje samo jasno odredive skupine potrošača koji su zbog tjelesnih ili duševnih mana, dobi ili lakomislenosti posebno osjetljivi na određenu poslovnu praksu ili određeni proizvod (npr. djeca), i to na način koji je trgovac mogao razumno predvidjeti, procjenjivat će se iz perspektive prosječnog člana te skupine potrošača.

Nepoštenom poslovnom praksom se posebice smatraju agresivna

poslovna praksa i zavaravajuća poslovna praksa.

AGRESIVNA POSLOVNA PRAKSA

Agresivna poslovna praksa je uređena čl. 36. – čl. 38. ZZP-a. Poslovna praksa se smatra agresivnom ako u konkretnom slučaju, uzimajući u obzir sva obilježja i okolnosti slučaja, korištenjem uznemiravanja, prisile, uključujući fizičku silu ili prijetnju te nedopušten utjecaj, u bitnoj mjeri umanjuje ili je vjerojatno da će umanjiti slobodu izbora ili postupanja prosječnog potrošača u vezi s proizvodom te ga time navede ili je vjerojatno da će ga navesti da donese odluku o kupnji koju inače ne bi donio. Drugim riječima, radit će se o agresivnoj poslovnoj praksi kad se primjerice fizičkom silom prisiljava potrošača da donese izbor koji inače ne bi donio da nije bilo fizičke prisile. Također bi bila riječ o agresivnoj poslovnoj praksi kad bi trgovac prijetnjom naveo potrošača da kupi njegov proizvod. ZZP daje smjernice o kojima se treba voditi računa prilikom utvrđivanja je li riječ o agresivnoj poslovnoj praksi, pa se tako vodi računa o vremenu, mjestu ili prirodi poslovne prakse

kao i ustrajnosti koju je trgovac pokazao, o tome je li se trgovac služio uvredljivim rječnikom, o korištenju bilo kakve prijetnje, korištenju nesretnih ili bilo kakvih drugih okolnosti u kojima se potrošač nalazio (pod uvjetom da su te okolnosti umanjile sposobnost potrošača da razumno prosuđuje, a trgovac je bio svjestan da će te okolnosti utjecati na odluku potrošača u odnosu na proizvod) i postojanju otežavajućeg i nerazmjernog ograničenja koje je trgovac nametnuo potrošaču za slučaj da potrošač želi ostvariti neko pravo iz ugovora. Dakle, navedene okolnosti ne dokazuju da je riječ o agresivnoj poslovnoj praksi, ali njihovo postojanje upućuje na to. ZZP navodi neke okolnosti koje se po sili zakona smatraju agresivnom poslovnom praksom. Čim je riječ o takvim okolnostima, zakon smatra da je došlo do agresivnosti. ZZP navodi nekoliko takvih okolnosti od kojih ćemo navesti samo neke:

1. stvaranje dojma da potrošač ne može napustiti poslovne prostorije sve dok ne sklopi ugovor
2. posjećivanje potrošača u njegovu domu, ignorirajući pritom zahtjev potrošača da se napusti njegov dom ili da ga

se više ne posjećuje, osim u slučaju i u mjeri u kojoj je to opravdano radi propisima predviđenog prisilnog ispunjenja ugovorne obveze

3. ustrajno i neželjeno komuniciranje s potrošačem putem telefona, telefaksa, elektroničke pošte ili drugog sredstva daljinske komunikacije, osim u slučajevima i u mjeri u kojoj je to opravdano zbog propisima predviđenog prisilnog ispunjenja ugovorne obveze
4. traženje od potrošača koji postavlja odštetni zahtjev na temelju police osiguranja da dostavi određene dokumente koji, po razumnoj ocjeni, nisu relevantni za ocjenu opravdanosti tog zahtjeva ili sustavno izbjegavanje davanja odgovora na ustrajno dopisivanje potrošača, s namjerom da ga se odvrti od ostvarivanja prava koja mu pripadaju na temelju ugovora
5. oglašavanje kojim se djecu izravno navodi na to da kupe oglašavani proizvod ili da nagovore svoje roditelje ili druge punoljetne osobe da im kupe oglašavani proizvod
6. zahtijevanje plaćanja proizvoda odmah ili s odgodom ili vraćanja ili čuvanja proizvoda koji je trgovac isporučio, a potrošač ga uopće nije naručio
7. izravno obavještavanje potrošača da će posao ili opstanak trgovca biti ugrožen ako potrošač ne kupi proizvod
8. stvaranje lažne predodžbe da je potrošač osvojio, ili da će osvojiti, bezuvjetno ili uz ispunjenje određene činidbe, određenu nagradu ili neku drugu odgovarajuću korist, kada u stvarnosti nikakva nagrada ili druga odgovarajuća korist nije predviđena ili kada je u stvarnosti poduzimanje bilo kakve radnje usmjerene na ostvariva-

nje te nagrade ili druge koristi uvjetovano određenim plaćanjem od strane potrošača ili potrošaču uzrokuje troškove

ZAVARAVAJUĆA POSLOVNA PRAKSA

Poslovna praksa se smatra zavaravajućom ako sadrži netočne informacije, zbog čega je neistinita ili ako na neki drugi način, uključujući njezino cjelokupno predstavljanje, pa čak ako je informacija činjenično točna, zavarava ili je vjerojatno da će zavarati prosječnog potrošača u vezi s nekom od okolnosti navedenih u ZZP-u čime ga navodi ili je vjerojatno da će ga navesti da donese odluku o kupnji koju inače ne bi donio. Okolnosti na koje se takva poslovna praksa odnosi su primjerice cijena proizvoda ili način na koji je izračunata, potreba servisiranja i rezervnih dijelova, postojanje ili priroda proizvoda, osnovna obilježja proizvoda kao što su dostupnost, koristi, rizici, izvedba, sastav, pripadci, dostava, podobnost za ostvarivanje svrhe, način korištenja, količina, specifikacija, opseg obveza trgovca i sl.

Poslovna praksa se isto tako smatra zavaravajućom ako, u konkretnom slučaju uzimajući u obzir sva obilježja i okolnosti slučaja, prosječnog potrošača navede

ili je vjerojatno da će ga navesti da donese odluku o kupnji koju inače ne bi donio, a uključuje:

1. bilo koji oblik stavljanja proizvoda na tržište, uključujući i usporedno oglašavanje koje dovodi do poistovjećivanja tog proizvoda s nekim drugim proizvodom, zaštićenim znakom, zaštićenim imenom ili drugim znakom raspoznavanja konkurenta na tržištu
2. nepoštivanje obveza, od strane trgovca, koje proizlazi iz pravila postupanja trgovca koja ga obvezuju, uz pretpostavku da ta obveza ne predstavlja tek namjeru već je riječ o čvrstoj obvezi koju je moguće provjeriti te uz pretpostavku da je trgovac u okviru poslovne prakse naznačio da je vezan tim pravilima postupanja.

Poslovna praksa smatra se zavaravajućom ako ne sadrži važne obavijesti koje su, ovisno o kontekstu, potrebne prosječnom potrošaču kako bi mogao donijeti odluku o kupnji utemeljenu na potpunoj obavijesti i time ga navede ili je vjerojatno da će ga navesti da donese odluku o kupnji koju inače ne bi donio. ZZP navodi nekoliko slučajeva kada je riječ o zavaravajućem propuštanju:

1. ako trgovac skriva obavijesti ili ako su pružene obavijesti

nejasne, nerazumljive, dvosmislene ili nepravodobne te

2. ako trgovac ne navede poslovnu svrhu poslovne prakse, a ona nije razvidna iz konteksta, a u oba slučaja, takva praksa, prosječnog potrošača navede ili je vjerojatno da će ga navesti da donese odluku o kupnji koju inače ne bi donio.

ZZP u čl. 35. navodi koji se postupci po sili zakona smatraju zavaravajućom poslovnom praksom. Ovdje ćemo zbog brojnosti navesti samo neke:

1. tvrdnja trgovca da je potpisnik određenog pravila postupanja trgovca, iako to nije slučaj
2. isticanje zaštitnih znakova, znakova kvalitete ili sličnih znakova bez potrebnog odobrenja
3. tvrdnja da je pravila postupanja trgovca koja taj trgovac primjenjuje odobrilo ovlašteno tijelo, iako to nije slučaj
4. tvrdnja trgovca da je njegovu djelatnost, njegovu poslovnu praksu ili njegov proizvod odobrilo, preporučilo ili dopustilo ovlašteno tijelo ili privatno tijelo, iako to nije slučaj ili ista takva tvrdnja u slučaju kada njegova poslovna praksa ili proizvod ne udovoljava zahtjevima za izdavanje tog odobrenja, preporuke ili dopuštenja
5. koristiti uredničke sadržaje u medijima radi plaćene promidžbe proizvoda a da u tim sadržajima nije jasno izraženo riječima, znakovima ili zvukovima koje potrošač može jasno prepoznati, da je riječ o promidžbi
6. iznositi netočne tvrdnje u vezi s prirodom i obujmom rizika kojem bi mogla biti izložena osobna sigurnost potrošača ili članova njegove obitelji u slučaju da potrošač ne kupi proizvod

7. oglašavati proizvod koji je sličan proizvodu koji je proizveo neki drugi proizvođač i to na način da se namjerno navodi potrošača na pogrešan zaključak da je oglašavani proizvod proizveo taj drugi proizvođač
8. tvrditi da će trgovac uskoro prestati sa svojom djelatnošću ili da će se preseliti u druge poslovne prostorije, iako to nije slučaj
9. tvrditi da proizvod može omogućiti dobitak u igrama na sreću
10. lažno tvrditi da proizvod može izliječiti bolest, disfunkcionalnost ili malformaciju

RJEŠAVANJE SPOROVA

ZZP u čl. 105. govori o izvan-sudskom rješavanju sporova te upućuje potrošače da se jave Sudu časti Hrvatske gospodarske komore, Sudu časti Hrvatske obrtničke komore ili pokrenu postupak mirenja. ZZP također govori i o sudskom rješavanju sporova pa u čl. 106. navodi da će u slučaju postupanja koje je protivno zakonu, ovlaštena tijela podići tužbu za zaštitu kolektivnih interesa potrošača. Prema čl. 2. Uredbe Vlade o određivanju osoba ovlaštenih za pokretanje postupka radi zaštite kolektivnih interesa potrošača, ovlaštenici su za podizanje tužbe radi zaštite kolektivnih interesa: Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Državni inspektorat, Agencija za elektroničke medije, pravobranitelj za djecu, „Potrošač“ – Hrvatski savez udruga za zaštitu potrošača, Savez udruga za zaštitu potrošača Hrvatske. Važno je napomenuti da pravobranitelj za djecu djeluje tek u slučaju nepoštene poslovne prakse. Drugim riječima, potrošač se u slučaju postupanja trgovca koje je suprotno odredbama ZZP-a

Prema čl. 2. Uredbe Vlade o određivanju osoba ovlaštenih za pokretanje postupka radi zaštite kolektivnih interesa potrošača, ovlaštenici su za podizanje tužbe radi zaštite kolektivnih interesa: Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Državni inspektorat, Agencija za elektroničke medije, pravobranitelj za djecu, „Potrošač“ – Hrvatski savez udruga za zaštitu potrošača, Savez udruga za zaštitu potrošača Hrvatske.

može obratiti i nekom od navedenih tijela koja su ovlaštena podići tužbu. Prije pokretanja postupka, ovlašteno tijelo je dužno upozoriti trgovca da će u slučaju da ne prekine s nedopuštenom praksom protiv njega pokrenuti postupak za zaštitu kolektivnih interesa. Ako sud utvrdi da je tužbeni zahtjev osnovan, on će:

1. utvrditi čin povrede propisa o zaštiti potrošača i precizno ga definirati
2. narediti tuženiku da prekine s postupanjem koje je protivno propisima o zaštiti potrošača te mu narediti da, ako je to moguće, usvoji mjere koje su potrebne za uklanjanje štetnih posljedica koje su nastale zbog njegova protupravnog ponašanja
3. zabraniti mu takvo ili slično ponašanje ubuduće.

No, tužbu može podići i potrošač sukladno odredbama zakona (primjerice ako je nastala neka šteta jer nije bio obaviješten o tome da proizvod ima grešku). Proizvođač koji stavi neki proizvod u promet odgovara za štetu koja je prouzrokovana neispravnošću proizvoda, bez obzira na svoju krivnju. Šteta u ovom slučaju podrazumijeva imovinsku štetu prouzrokovanu smrću ili tjelesnom ozljedom te štetu prouzrokovanu uništenjem ili oštećenjem oštećenikove stvari različite od neispravnog proizvoda ako se radi o stvari koja je namijenjena za osobnu uporabu

te ako je oštećenik tu stvar rabio za tu svrhu. Oštećenik ima pravo na naknadu štete koja je nastala uništenjem ili oštećenjem oštećenikove stvari samo u iznosu koji prelazi kunsku protuvrijednost iznosa od 500 eura.

Za suđenje u sporovima protiv pravnih osoba nadležan je sud na čijem se području nalazi njihovo registrirano sjedište. Za suđenje u sporovima zbog nastanka šteta, osim opće mjesno nadležnog suda, nadležan je i sud na čijem je području štetna radnja počinjena ili sud na čijem je području štetna posljedica nastupila. Ako je šteta nastala zbog smrti ili tjelesne ozljede, osim navedenih sudova nadležan je i sud na čijem području tužitelj ima prebivalište ili boravište.

U svjetlu navedenog, važan je i primjer borbe potrošača iz Karlovca protiv karlovačke toplane u kojoj su se potrošači ipak izborili za prava koja im priznaje zakon. Ovakav slučaj ne smije ostati iznimka, već primjer za budućnost.

Iz analize pojedinih odredbi ZZP-a, razvidno je da je sustav zaštite potrošača u Republici Hrvatskoj razvijen unatoč njegovom nedavnom reguliranju u pravnom poretku Republike Hrvatske. Pozitivne učinke na sustav zaštite potrošača ostvario je i ulazak Hrvatske u Europsku uniju, čime je u našem pravnom poretku ostvaren iznimno visok standard zaštite.

Ovrha i deložacija

SUNČICA GOJKOVIĆ

Postupak prisilnog ostvarenja tražbina, postupak dobrovoljnog sudskog i javnobilježničkog osiguranja tražbina te materijalnopravni odnosi koji se zasnivaju na temelju ovršnih postupaka uređeni su Ovršnim zakonom. Kako bi se ostvarilo daljnje jačanje učinkovitosti ovrhe, bilo je potrebno intervenirati u odredbe o provedbi ovrhe na nekretninama. Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, koji je stupio na snagu 1. rujna 2014., a pojedine odredbe stupit će na snagu 1. siječnja 2015., redefinirao je odredbe koje su usporavale i činile neučinkovitim ovršni postupak te uveo nova pravila kojima se nastoje otkloniti nedoumice i postići veća procesna disciplina. U daljnjem tekstu će stoga biti prikazan postupak ovrhe na nekretninama te iseljenja ovršenika na temelju Ovršnog zakona i njegovih izmjena koje vrijede od jeseni 2014. godine.

PREDMET OVRHE NA NEKRETNINAMA, PRIJEDLOG ZA OVRHU I NADLEŽNOST

U ovršnom postupku vrijedi temeljno pravilo da predmet ovrhe može biti samo nekretnina kao cjelina određena pravilima koja uređuju vlasništvo i druga stvarna prava i zemljišne knjige. Međutim, predmet ovrhe može biti i suvlasnički dio, odnosno posebni dio koji je povezan sa suvlasništvom cijele nekretnine te zgrada izgrađena na pravu građenja, naravno zajedno s pravom građenja, koje se u tom slučaju smatra nekretninom. Ne mogu biti predmet ovrhe poljoprivredno zemljište i gospodarske zgrade poljodjelca u opsegu potrebnom za njegovo uzdržavanje i održavanje članova njegove uže obitelji te drugih osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati. Također, predmet ovrhe ne mogu biti ni nekretnine za koje je posebnim zakonom određeno da se na njima ne može provesti ovrha, i to u opsegu propisanim tim zakonom. Čl. 39. Ovršnog zakona definirano je što mora sadržavati pri-

jedlog za ovrhu. Uz prijedlog za ovrhu na nekretnini ovrhovoditelj je dužan podnijeti izvadak iz zemljišne knjige kao dokaz o tome da je nekretnina upisana kao vlasništvo ovršenika, te ako je pravo na nekretnini upisano u zemljišnoj knjizi na drugu osobu, a ne na ovršenika, prijedlogu se može udovoljiti samo ako ovrhovoditelj podnese ispravu koja je podobna za upis ovršenikova prava.

Za odlučivanje o prijedlogu za ovrhu na nekretnini i za provedbu te ovrhe mjesno je nadležan sud na čijem se području nekretnina nalazi. Značajna novina koja se predlaže izmjenama i dopunama Ovršnog zakona je uvođenje Financijske agencije (u daljnjem tekstu Agencija) u postupku provedbe ovrhe na nekretninama. Ovrha na nekretnini provodi se zabilježbom ovrhe u zemljišnoj knjizi, utvrđenjem vrijednosti nekretnine, prodajom nekretnine i namirenjem ovrhovoditelja iz iznosa dobivenoga prodajom. Ovrhu na nekretnini sud će odrediti u roku od 15 dana od dana podnošenja osnovanog prijedloga za ovrhu. Sve daljnje ovršne radnje u provedbi ovrhe na nekretnini sud i Agencija će poduzeti u

roku od 30 dana od dana kada je ovrha određena, odnosno od kada je poduzeta posljednja ovršna radnja provedbe ovrhe koja joj je prethodila¹.

ZABILJEŽBA OVRHE U ZEMLJIŠNOJ KNJIZI I OVRŠENIKOV PRIJEDLOG ZA ODGODU OVRHE NA NEKRETNINI

Čim donese rješenje o ovrsi, sud će po službenoj dužnosti zatražiti da se u zemljišnoj knjizi upiše zabilježba ovrhe. Navedenom zabilježbom ovrhovoditelj stječe pravo da svoju tražbinu namiri iz nekretnine i u slučaju da treća osoba kasnije stekne vlasništvo te nekretnine. Nakon zabilježbe ovrhe nije dopušten upis promjene prava vlasništva niti kojeg drugoga stvarnog prava utemeljen na raspoložbi ovršenika, bez obzira na to kad je ta raspoložba poduzeta. Promjena vlasnika nekretnine tijekom ovršnoga postupka ne sprječava da se taj postupak

¹ Nacrt Konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, članak 35.

nastavi protiv novoga vlasnika kao ovršenika. Sve radnje poduzete prije toga ostaju na snazi i novi vlasnik ne može u postupku poduzimati one radnje koje ne bi mogao poduzeti prijašnji vlasnik da do promjene vlasništva nije došlo. Na prijedlog ovrhovoditelja sud će donijeti rješenje o nastavljanju ovršnoga postupka protiv novoga vlasnika kao ovršenika u tom postupku te protiv tog rješenja novi vlasnik nema pravo na žalbu. Ovrhovoditelj koji je predložio ovrhu, a nije prije stekao založno pravo, stječe zabilježbom ovrhe pravo da se iz nekretnine namiri prije osobe koja je na toj nekretnini kasnije stekne založno pravo ili pravo na namirenje.

Izmjene Ovršnog zakona donose novost u pogledu prijedloga ovršenika za odgodu ovrhe. Ovršenik može u roku od osam dana od dana dostave rješenja o ovrhsi na nekretnini u kojoj stanuje i koja je nužna za zadovoljenje njegovih osnovnih stambenih potreba i osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati predložiti sudu odgodu ovrhe. Ovršenik je uz prijedlog dužan priložiti dokaz o postojanju svog imovinskog, odnosno materijalnog prava čijom će raspoložbom u cijelosti namiriti tražbinu ovrhovoditelja. Sud će prijedlog dostaviti bez odgode ovrhovoditelju, koji se o njemu može očitovati u roku od osam dana od dana dostave. Nakon primitka očitovanja ovrhovoditelja ili nakon proteka roka za očitovanje, sud će donijeti rješenje o prijedlogu. Ako sud prihvati prijedlog ovršenika, zabilježba ovrhe u zemljišnoj knjizi ostaje do potpunog namirenja tražbine ovrhovoditelja. Ako ovršenik u roku određenom rješenjem ne uplati u sudski polog sredstva za namirenje tražbine ovrhovoditelja u cijelosti, sud će nastaviti ovrhu na temelju rješenja o ovrhsi na nekretnini².

² Nacrt Konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, članak 37.

ODREĐIVANJE VRIJEDNOSTI NEKRETNINE, POSTUPAK I NAČIN PRODAJE NEKRETNINA

Vrijednost nekretnine sud utvrđuje zaključkom po slobodnoj ocjeni nakon održanog ročišta na kojemu će strankama biti omogućeno da se o tome izjasne te da prilože odgovarajuće pisane dokaze. Podatke o stanju na tržištu nekretnina sud može zatražiti i od porezne uprave, ako ocijeni da je to potrebno. Nadalje, pri utvrđivanju vrijednosti nekretnine vodit će se računa i o tome koliko ona manje vrijedi zato što na njoj ostaju određena prava i tereti nakon prodaje. Nakon provedbe postupka za utvrđivanje vrijednosti nekretnine sud donosi zaključak o prodaji nekretnine kojim se utvrđuje vrijednost nekretnine i određuju način i uvjeti prodaje³. Prodaju nekretnine provodi Agencija. Sud je dužan dostaviti Agenciji rješenje o ovrhsi, izvadak iz zemljišne knjige i zaključak o prodaji. Logično, Agencija ima pravo tražiti predujam za pokriće troškova koje će imati u vezi s prodajom nekretnine, a koji joj je dužan platiti ovrhovoditelj u roku

³ Ovršni zakon (NN 112/2012 i 25/2013), članak 9

od osam dana od dana dostave poziva na uplatu. Ako ovrhovoditelj u tom roku ne predujmi troškove, Agencija neće provesti prodaju nekretnine, nego će o tome obavijestiti sud koji će u tom slučaju obustaviti ovrhu.

Prodaja nekretnine obavlja se elektroničkom javnom dražbom. Elektronička javna dražba počinje objavom poziva na sudjelovanje u elektroničkoj javnoj dražbi. Poziv na sudjelovanje u elektroničkoj javnoj dražbi obavezno sadrži način i uvjete prodaje, datum i vrijeme početka i završetka elektroničke javne dražbe, vrijeme kada osobe zainteresirane za kupnju nekretnine mogu razgledati nekretninu, kao i druge potrebne podatke. Poziv na sudjelovanje u elektroničkoj javnoj dražbi i isprave objavljuju se na internetskoj stranici Agencije. Od objavljivanja poziva na sudjelovanje u elektroničkoj dražbi na internetskoj stranici Agencije do početka prikupljanja ponuda mora proteći najmanje 60 dana. Elektronička dražba provest će se i ako u njoj sudjeluje samo jedan ponuditelj.⁴ Međutim, kupac ne može biti ovršenik, sudac ili druga osoba koja službeno sudje-

⁴ Nacrt Konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, članci 40-48.

luje u postupku prodaje, a ni osoba koja po zakonu ne može steći nekretninu koja je predmet ovrhe. U elektroničkoj javnoj dražbi kao kupci mogu sudjelovati samo osobe koje su prethodno dale jamčevinu. Pored osoba koje po Ovršnom zakonu nisu dužne dati jamčevinu u ovršnom postupku, jamčevinu nisu dužni dati ovrhovoditelj na čiji je prijedlog određena ovrha i nositelji prava upisanih u zemljišnoj knjizi koja prestaju prodajom nekretnine, ako njihove tražbine dostižu iznos jamčevine i ako bi se, s obzirom na njihov prednosni red i utvrđenu vrijednost nekretnine, taj iznos mogao namiriti iz kupovnine. Ponuditeljima čija ponuda nije prihvaćena vratit će se jamčevina odmah nakon zaključenja javne dražbe.

RAZGLEĐANJE NEKRETNINE I PRODAJNA CIJENA

U zaključku o prodaji sud će odrediti vrijeme kad osobe zainteresirane za kupnju nekretnine mogu razgledati nekretninu i osigurati putem sudskog ovršitelja nesmetano razgledavanje nekretnine. Iz opravdanih razloga sud će osobi zainteresiranoj za kupnju nekretnine dati, na njezin zahtjev, odobrenje da nekretninu razgleda i izvan određenog vremena po potrebi i uz sudjelovanje sudskog ovršitelja. Troškove izvanrednog razgledavanja nekretnine snosi ta osoba. Ako ovršenik ili druge osobe sprječavaju ili ometaju razgledavanje nekretnine, sud će odrediti da se ovršenik i te osobe udalje s nekretnine za vrijeme razgledavanja. Rješenje o udaljenju provodi sudski ovršitelj, po potrebi uz pomoć policije.

Što se tiče prodajne cijene nekretnine, na prvoj elektroničkoj javnoj dražbi nekretnina se ne može prodati ispod četiri petine utvrđene vrijednosti nekretnine. Na

drugoj elektroničkoj javnoj dražbi nekretnina se ne može prodati ispod tri petine utvrđene vrijednosti nekretnine. Prikupljanje ponuda traje deset radnih dana. Ako se na prvoj elektroničkoj javnoj dražbi ne prikupi nijedna valjana ponuda, druga elektronička javna dražba počinje objavom poziva na sudjelovanje prvog dana nakon završetka prve elektroničke javne dražbe. Ako se ni na drugoj elektroničkoj javnoj dražbi ne prikupi nijedna valjana ponuda, Agencija će obavijestiti o tome sud koji će obustaviti ovrhu. Ovrhovoditelj može najkasnije u roku od tri dana po završetku druge elektroničke javne dražbe predložiti sudu da se, ako se nekretnina ne proda, u njegovu korist zasnuje založno pravo na nekretnini radi osiguranja tražbine radi čije je naplate ovrha određena⁵.

ZAVRŠETAK ELEKTRONIČKE JAVNE DRAŽBE, DOSUDA I UPIS PRAVA VLASNIŠTVA KUPCA

Elektronička javna dražba završava u trenutku koji je unaprijed određen u pozivu na sudjelovanje. Nakon završetka elektroničke javne dražbe, Agencija je dužna bez odgode obavijestiti sud o provedenoj elektroničkoj javnoj dražbi, prikupljenim ponudama i drugim potrebnim podacima. Nakon primitka obavijesti, sudac utvrđuje koji je kupac ponudio najveću cijenu i da su ispunjene pretpostavke da mu se dosudi nekretnina. O dosudi nekretnine sud donosi rješenje o dosudi koje se objavljuje na oglasnoj ploči suda i na internetskoj stranici Agencije. Smatrat će se da je rješenje dostavljeno svim osobama kojima se dostavlja zaključak o prodaji te

⁵ Nacrt Konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, članak 49.

svim sudionicima u dražbi istekom trećeg dana od dana njegova isticanja na oglasnoj ploči. Te osobe imaju pravo tražiti da im se u sudskoj pisarnici neposredno preda otpisak rješenja. U rješenju o dosudi sud će odrediti da će se nekretnina dosuditi i kupcima koji su ponudili nižu cijenu, redom prema veličini cijene koju su ponudili, ako kupci koji su ponudili veću cijenu ne polože kupovninu u roku koji im je određen ili koji će im biti određen. U tom slučaju sud će donijeti posebno rješenje o dosudi svakom sljedećem kupcu koji je ispunio uvjete da mu se nekretnina dosudi, u kojem će odrediti rok za polaganje kupovnine. Sud će u tom rješenju najprije oglasiti nevažećom dosudu kupcu koji je ponudio višu cijenu.⁶ Kupac je dužan uplatiti na poseban račun Agencije otvoren za tu namjenu kupovninu u roku određenom u zaključku o prodaji. Ako kupac u određenom roku ne položi kupovninu, sud će rješenjem prodaju oglasiti nevažećom i odrediti novu prodaju, uz uvjete određene za prodaju koja je oglasena nevažećom. U rješenju o dosudi nekretnine sud će odrediti da se nakon pravomoćnosti toga rješenja i nakon što kupac položi kupovninu u zemljišnu knjigu upiše u njegovu korist pravo vlasništva na dosuđenoj nekretnini te da se brišu prava i tereti na nekretnini koji prestaju njezinom prodajom. Nakon pravomoćnosti rješenja o dosudi nekretnine i pošto kupac položi kupovninu, sud će donijeti zaključak o predaji nekretnine kupcu.⁷

NAMIRENJE VJEROVNIKA

Sud pristupa namirenju vjerovnika nakon pravomoćnosti rješenja

⁶ Nacrt Konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, članak 50.

⁷ Ovršni zakon (NN 112/2012 i 25/2013), članci 106. i 108.

o dosudi nekretnine kupcu i nakon što kupac položi kupovninu. Iz prodajne cijene namiruju se ovrhovoditelji na čiji je prijedlog određena ovrha, založni vjerovnici i kad nisu prijavili svoje tražbine, osobe koje imaju pravo na naknadu za osobne služnosti i druga prava koja prestaju prodajom, Republika Hrvatska i općine, gradovi i županije po osnovi poreza i drugih pristojbi. Iz iznosa dobivenoga prodajom namiruju se prvenstveno troškovi ovršnog postupka koji se tiču sudskih pristojbi i plaćenih predumova za provedbu ovršnih radnji te porezi i druge pristojbe dospjele za posljednju godinu koje terete prodanu nekretninu. Nakon pravomoćnosti rješenja o dosudi nekretnine kupcu, sud određuje ročište za diobu kupovnine. Na ročište se pozivaju, osim stranaka, i osobe koje prema stanju spisa i prema podacima iz zemljišne knjige polažu pravo da se namire iz toga iznosa. U pozivu te će se osobe upozoriti na to da će se tražbina vjerovnika koji ne dođe na ročište uzeti prema stanju koje proizlazi iz zemljišne knjige i spisa te da, najkasnije na ročištu za diobu, mogu drugom osporiti tražbinu, njezinu visinu i red namirenja. Na ročištu se raspravlja o namirenju vjerovnika i drugih osoba koje postavljaju zahtjev za namirenje. O namirenju ovrhovoditelja i drugih osoba kojima pripada pravo na namirenje sud odlučuje rješenjem nakon održanoga ročišta, uzimajući u obzir podatke iz spisa i zemljišne knjige te utvrđenja na ročištu. Ako je rješenjem o dosudi sud propustio odrediti da se u zemljišnoj knjizi brišu upisana prava i tereti, osim onih koji ostaju na nekretnini i poslije predaje nekretnine kupcu ili koje je kupac preuzeo, kupac može predložiti da sud u istom ovršnom postupku odredi brisanje tih prava i tereta.⁸

⁸ Ovršni zakon (NN 112/2012 i 25/2013), članci 111-118.

Izvor: Živi zid

PRAVNI POLOŽAJ OVRŠENIKA I TREĆIH OSOBA NAKON PRODAJE NEKRETNINE

Prodajom nekretnine ovršenik gubi pravo posjeda nekretnine i dužan ju je predati kupcu odmah nakon dostave zaključka o predaji nekretnine kupcu, ako zakonom ili u sporazumu s kupcem nije drukčije određeno.⁹ Izmjene Ovršnog zakona donose značajnu novost. Ako prodana nekretnina predstavlja nekretninu u kojoj ovršenik stanuje i koja je nužna za zadovoljenje osnovnih stambenih potreba ovršenika i osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati, ovršenik ima pravo korištenja nekretnine kao najmoprimac godinu dana od dana donošenja zaključka o predaji nekretnine. Prijedlog za korištenje nekretnine kao najmoprimac ovršenik može podnijeti u roku od osam dana od dana primitka rješenja o ovrši. Ako ovršenik ima pravo korištenja nekretnine kao najmoprimac, dužan je kupcu od dana donošenja zaključka o predaji nekretnine do predaje nekretnine plaćati najamninu. Ako se kupac i ovršenik ne mogu sporazumjeti o vi-

⁹ Ovršni zakon (NN 112/2012 i 25/2013), članak 127.

sini najamnine, visinu najamnine utvrdit će sud u istom ovršnom postupku prema tržišnim cijenama u mjestu u kojem se nekretnina nalazi. Međutim, ako ovrhovoditelj osigura drugu nekretninu za korištenje koja je dovoljna za zadovoljenje osnovnih stambenih potreba ovršenika i osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati, u trajanju od godinu dana od dana donošenja zaključka o predaji nekretnine, sud će odbiti prijedlog ovršenika za korištenje nekretnine kao najmoprimac.¹⁰

ISELJENJE OVRŠENIKA, NAJMOPRIMCA I ZAKUPCA TE DRUGIH OSOBA

Prije donošenja zaključka o predaji nekretnine kupcu, ovrhovoditelj može u prijedlogu za ovrhu ili kasnije tijekom postupka predložiti da se ovršenik iseli i da se nekretnina preda ovrhovoditelju na čuvanje ako položi jamčevinu za štetu koja bi ovršeniku mogla biti prouzročena nedopuštenom prodajom nekretnine ili obustavom ovrhe iz razloga za koje je ovrhovoditelj odgovoran. Visinu jamčevine određuje sud po slo-

¹⁰ Nacrt Konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, članak 53.

bodnoj ocjeni, nakon što ovršeniku omogući da se o tome izjasni u roku od osam dana.

Na temelju zaključka o predaji nekretnine kupcu ovrhovoditelj može u prijedlogu za ovrhu prodajom nekretnine, a i kasnije sve do predaje nekretnine kupcu, zatražiti njezino ispražnjenje te predaju kupcu. U tome slučaju sud će u rješenju o ovrsi odrediti ispražnjenje nekretnine i njezinu predaju kupcu nakon pravomoćnosti rješenja o predaji nekretnine kupcu. Nakon što donese zaključak o predaji nekretnine kupcu, sud će, na prijedlog kupca, pristupiti ovrsi radi ispražnjenja i predaje nekretnine kupcu. Međutim, navedeno se ne primjenjuje ako ovršenik ima pravo korištenja nekretnine kao najmoćniji. Što se tiče najmoćnija, zakupca i drugih osoba, nakon što donese zaključak o predaji nekretnine kupcu, sud će, na prijedlog kupca, narediti najmoćniju ili zakupcu da je predaju kupcu u roku koji ne može biti kraći od tri mjeseca, te narediti drugim osobama koje ne raspolažu valjanim pisanim pravnim temeljem za korištenje nekretnine da je bez odgode predaju kupcu. Sud će u istom rješenju odrediti prisilnu ovrhu ispražnjenjem nekretnine i njezinom predajom kupcu ako je najmoćniji i zakupac ne predaju u

roku koji im je određen odnosno ako je druge osobe ne predaju bez odgode.¹¹

GRAĐANSKA UDRUGA „ŽIVI ZID“: KOMENTAR NA TEMU OVRŠNIH POSTUPAKA I DELOŽACIJA IZ JEDINE NEKRETNINE

Razgovarao: Bruno Milinković

Problemi ovrha, a pogotovo ovrha na nekretninama i posljednjih deložacija u posljednjih nekoliko godina doživjeli su pravu eksploziju uzrokujući, osim pravnih, i ozbiljne socijalne te društvene potrese. Službeni podaci HGK-a govore o rastu broja ovrha na nekretninama od 2000 % u razdoblju od 2008. do 2013. godine, a broj bankovnih računa građana koji se nalaze pod ovrhom prelazi 310 000. Bez obzira na uistinu ogroman broj

¹¹ Ovršni zakon (NN 112/2012 i 25/2013), članci 128-131.

provedenih ovrha u prethodnom razdoblju, zakonodavac je smatrao da je ovršni postupak nedovoljno brz i učinkovit i da time utječe na pravnu sigurnost pa je najnovijim izmjenama koje su stupile na snagu 1.9.2014. dodatno ubrzao ovršni postupak i time doveo ovršenike u još težu poziciju jer većina njih zbog dugotrajne nezaposlenosti nema dostatnih prihoda za iznajmljivanje privatnog smještaja, čime postaju socijalni slučajevi. Time ovrhe iz sfere pravnih prelaze u sferu socijalnih pitanja, a za državu nastaju ogromni troškovi. Možda je jedna od najtežih posljedica ovrha na nekretninama i sve češće odvajanje djece od roditelja i smještanje u udomiteljske obitelji i institucije upravo zbog činjenice što sve veći broj maloljetne djece ostaje bez jedine nekretnine koja im služi kao dom. U tom dijelu ovršni postupak ozbiljno dovodi u pitanje i osiguranje nekih temeljnih ljudskih prava, prije svega prava djece kao i samo ustavno jamstvo prava na dom, a posebno u svjetlu prakse Europskog suda za ljudska prava.

Ovrhe u svojoj biti nisu pravni nego duboko politički i ekonomski problem pa forsiranje brže i učinkovitije naplate dugova bez obzira na socioekonomsku pozadinu neće dovesti do veće pravne sigurnosti i stabilne podloge za rast gospodarstva nego upravo suprotno, do posvemašnje pravne nesigurnosti i teških egzistencijalnih problema velikog dijela građana. Ovršni zakon, njegov bit i *ratio legis* nije puko utjerivanje dugova nego osiguranje pravne sigurnosti i sprječavanje samovoljnog i namjernog neizvršavanja obveza. Budući da je ekonomska kriza u Republici Hrvatskoj izmakla kontroli i da se ovršni postupci na nekretninama sve

češće pokreću i radi naplate komunalnih potraživanja, sudskih troškova i sličnih manjih potraživanja, rješenje pitanja ovrha i deložacija ne nalazi se u noveliranju Ovršnog zakona nego u dubokim i sveobuhvatnim reformama na područje monetarne i ekonomske politike.

Upravo zbog toga mnoge udruge civilnog društva, ali i pojedine institucije zahtijevaju uvođenje moratorija na deložacije iz jedine nekretnine sve dok se ne pronađe zadovoljavajuće zakonsko rješenje koje će vjerovnicima omogućiti naplatu dijela ili cjelokupnog potraživanja, a ovršenicima zaštititi dostojanstvo i temeljna ljudska prava. U suprotnom, Ovršni zakon i dalje će služiti kao puki alat provođenja svojevrsnog pravnog nasilja, odijeljen od stvarnosti i realiteta života u današnjem hrvatskom društvu.

UMJESTO ZAKLJUČKA - ŠTO UČINITI KAKO BI SE IZBJEGAO OVAKAV RAZVOJ SITUACIJE?

Nakon kratkog, ali iscrpnog pregleda postupka ovrhe na nekretninama koji rezultira za ovršenika vrlo bolnom prodajom vlastite nekretnine i iseljenjem, mudar korak bio bi pogled unazad - kako do ovrhe na nekretninama dolazi, koje su najčešće pogreške koje se svakodnevno čine pri raspolaganju vlastitim novčanim sredstvima i prihvatanju dugoročnih obaveza te što učiniti kako bi se spriječio ovakav nepoželjan razvoj situacije. Jasno je da svaki dug kad-tad dođe na naplatu, iako nažalost nije rijetko mišljenje kako se porezi i slična davanja mogu izbjeći sasvim jednostavnim načinom - neplaćanjem istih i neo-

dazivanjem na sudske pozive te nadom da će protekom vremena nastupiti zastara. Upravo je posljednje jedna od najvećih pogrešaka stranaka primijećena u radu Pravne klinike koju je potrebno posebno istaknuti. Izbjegavanje primitka pošte, koje se redovito događa kao najčešća reakcija na nagomilane probleme, ujedno je i najgora opcija. Zakon je prihvatio načelno stajalište prema kojem se dostava smatra obavljenom samim tim što je obavljena prema zakonskim odredbama o dostavi, bez obzira na to je li adresat svojim slučajnim ili namjernim djelovanjem onemogućio da mu se pismeno zaista i preda i da dođe u priliku saznati njegov sadržaj. Dakle, za valjanost dostave nije nužno da je pismeno adresatu zaista i predano.¹² Slijedom navedenoga, nakon primitka pismena potrebno je potražiti stručnu pomoć i savjet bez odgode jer je jedino na taj način moguće djelovati na vrijeme, iskoristiti prava koje stranka u postupku ima i smanjiti štetne posljedice, između ostaloga, nagomilavanje kamata kroz godine.

¹² Dostava pismena i razmatranje spisa, članci 133-150. Zakona o parničnom postupku (NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13)

Također, ključni faktori koji dovode do nemogućnosti plaćanja dugova su nerealnost i bezrezervno povjerenje. Prilikom preuzimanja velikih zaduženja hipotekarne naravi treba napraviti jasan i realan plan, kako prihoda kroz godine koje slijede tako i otplate dugova. Nadalje, čak i kada se radi o pozajmicama među članovima obitelji, neophodno je jasno i transparentno, u pisanom obliku utvrditi prava i obveze svakog sudionika jer usmeni dogovori bazirani na povjerenju nerijetko dovode do nepoštivanja ugovora i poteškoća pri dokazivanju, a kada je u pitanju novac, čak i među članovima najuže obitelji dolazi do nepovjerenja i neslaganja. Dakle, sam uzrok ovrha na nekretninama nastaje mnogo prije nego što ovršenicima na kućnu adresu stigne prijedlog za ovrhu. Konačno, za usporedbu, kada se radi o zdravstvenim problemima, mnogi, ako ne svi, imaju u svijesti da rano otkrivanje bolesti dovodi do uspješnog izlječenja. Primijenjeno na područje ovrhe, preventivne mjere, navedene u prethodnim odjeljcima, zajedno s pravovremenim reakcijama po primitku sudskih pismena te savjetima stručne pomoći, mogu dovesti do pozitivnog razvoja događaja.

Putnici u javnom gradskom prijevozu kroz pitanja i odgovore

BRUNO MILINKOVIĆ, ANDREA DUJMOVIĆ

Funkcionalan sustav javnog prijevoza vitalan je dio svakoga grada. Da bi egzistirao kao takav, njegovi korisnici moraju biti upoznati s njegovim temeljnim (pravnim) značajkama. Iako tekst obrađuje i neke opće propise, težište će biti na glavnom gradu RH. Kroz koncept pitanja i odgovora donosimo pregled onih informacija koje bi trebale biti zanimljive i korisne svima.

Moram li kontroloru dati osobnu iskaznicu? Što ako doživim nesreću u gradskom autobusu? Vidi niže!

OPĆENITO O JAVNOM PRIJEVOZU

Već smo u nekim tekstovima zdravstvene tematike isticali da smo svi mi pacijenti pa nas se takvi članci itekako tiču, a ništa bitno drugačije nije ni s gradskim prijevozom koji, barem ponekad, svi koristimo. Slijedom navedenoga, pokušali smo na narednim stranicama svima približiti glavna prava i obveze koje imamo kao korisnici usluge prijevoza, pritom ne ulazeći u njenu kvalitetu i organizaciju.

Zagrebački javni gradski prijevoz sastoji se od autobusa, tramvaja, uspinjače, prigradske željeznice, trenutno neaktivne žičare i, u neku ruku, autotaksi prijevoza.¹

Temeljem Odluke o prijevozu putnika u javnom prometu², jav-

ni prijevoz autobusima, tramvajima, uspinjačom i žičarom obavlja Zagrebački holding d.o.o., Podružnica Zagrebački električni tramvaj (ZET), koji je dužan osigurati trajno i kvalitetno vršenje prijevoza, zajedno s poduzimanjem mjera i aktivnosti radi povećanja kvalitete usluga i sigurnosti. U vlasništvu je Grada Zagreba, iz čijeg se proračuna u većem dijelu i financira.³

Grad Zagreb može sporazumom s drugim zainteresiranim jedinicama lokalne samouprave utvrditi linije i organizaciju javnog prijevoza koje obuhvaćaju i područja izvan Grada Zagreba, što je i učinjeno (primjerice, ZET

benom glasilu Grada Zagreba, broj 20 (27.9.2013.)

³ Gradska skupština donijela je 15.4.2014. zaključak o davanju prethodne suglasnosti trgovačkom društvu Zagrebački holding d.o.o. za pokretanje postupka statusne promjene podjele s osnivanjem trgovačkog društva s ograničenom odgovornošću za podružnicu ZET. S obzirom da ZET obavlja komunalnu djelatnost, novoosnovano trgovačko društvo sukladno zakonskim propisima mora biti u većinskom vlasništvu Grada, čime se osigurava nadzor Grada nad poslovanjem (Tjedni bilten ZET-a, 10.4.2014.)

obavlja prijevoz autobusima i širem Zagrebačke županije – gradovi Zaprešić i Velika Gorica, općina Bistra itd.).

Gradsko-prigradska željeznica postoji od 1992. godine, a poslove prijevoza obavljaju Hrvatske željeznice (HŽ), koje su u suradnji sa ZET-om uvele i kombinirane karte (pokaze) za prijevoz vlakom, tramvajima i autobusima.

1) Može li me kontrolor zatražiti osobnu iskaznicu ili neki drugi osobni dokument?

Na zahtjev ovlaštene osobe prijevoznika - kontrolora, koji može biti i u civilnoj odjeći, putnik je dužan predložiti valjanu voznu kartu radi kontrole. Kontrolor ima ovlast putnika koji prilikom kontrole ne predloži valjanu voznu kartu zatražiti vjerodostojne podatke o njegovu identitetu (osobnu iskaznicu, putovnicu). Ako putnik odbije dati podatke o svojem identitetu, ovlaštena osoba prijevoznika može zatražiti pomoć policije.

Dakle, kontrolor doista može zatražiti osobnu iskaznicu, baš kao

¹ Radio Taksi Zagreb do 2010. godine bio je jedini ovlašten pružatelj taksi usluga da bi u zadnjih nekoliko godina došlo do velike liberalizacije tog tržišta.

² Odluku je donijela Gradska skupština Grada Zagreba temeljem Zakona o komunalnom redarstvu i Statuta Grada Zagreba na svojoj sjednici 26. rujna 2013. godine, a objavljena je i u Služ-

što i prodavač u dućanu može zatražiti na uvid osobnu iskaznicu osobu za koju smatra da nije punoljetna prilikom kupnje duhanskih proizvoda. Međutim, u takvim situacijama vi niste dužni dati osobnu iskaznicu na uvid (a policajcu ćete morati pod prijetnjom novčane kazne), ali kontrolor tada može pozvati policiju ili vam prodavač može uskratiti prodaju cigareta. Isto tako, ako se kontrolor ne predstavi značkom i iskaznicom, ni vi kao putnici niste obvezni pokazati voznu kartu ili omogućiti uvid u osobnu iskaznicu.

2) S čime mogu računati ako me „ulove“ bez valjane karte? Postoji li mogućnost sniženja iznosa koji moram platiti?

Bez obzira na mišljenje o cijeni i zauzvrat pruženoj usluzi, vožnja u vozilima prijevoznika usluga je koju je potrebno platiti pa je tako putnik za vrijeme vožnje dužan imati valjanu pojedinačnu, vrijednosnu, dnevnu, višednevnu, mjesečnu ili godišnju voznu kartu. Valjanu voznu kartu potrebno je imati na početku putovanja (ulazak u vozilo), a onaj tko je tada nema, dužan ju je kupiti bez posebnog poziva.

Putnik zatečen bez (valjane) vozne karte ili onaj koji odbije pokazati svoju kartu, plaća odmah ili u roku iz „obavijesti putniku“ (osam dana) redovnu i tzv. dodatnu kartu. Onaj tko već na mjestu događaja plati redovnu i dodatnu kartu, dobit će potvrdu o plaćenom iznosu s kojom može nastaviti putovanje u zoni navedenoj u potvrdi.⁴

Naknadno, prekršitelju će komunalni redari na temelju doku-

mentacije (izvješća prijevoznika) izdati potvrdu o počinjenom prekršaju u visini polovice propisanog minimuma novčane kazne, odnosno dvjesto pedeset kuna. Ako počinitelj prekršaja kaznu plati, neće se voditi prekršajni postupak. Ako počinitelj prekršaja ne plati izrečenu kaznu, izdat će se obvezni prekršajni nalog s troškovima prekršajnog postupka s rokom plaćanja od osam dana. Novčana kazna izrečena obveznim prekršajnim nalogom smatrat će se u cjelini plaćenom ako počinitelj prekršaja plati dvije trećine izrečene novčane kazne, odnosno tristo trideset tri kune. Ako počinitelj prekršaja ne plati iznos, a podnese prigovor, nastavit će se pokrenuti prekršajni postupak pred nadležnim sudom, u suprotnome pokrenut će se ovršni postupak.

3) Krivo mi je naplaćena karta/kazna. Kome se obratiti?

Putnik koji smatra da mu je nepravilno naplaćen prijevoz može ZET-u podnijeti pisanu prijavu uz prilog sporne vozne karte.

Putnik koji smatra da ima osnovani razlog za podnošenje re-

klamacije na izdanu „obavijest putniku“, može u roku 8 dana na adresu ZET-a podnijeti pisani zahtjev za reklamacijom.

4) Ima li mi kontrolor pravo oduzeti kartu uz opravdanje da sumnja u njezinu ispravnost?

Ovlaštena osoba prijevoznika - kontrolor karata, ima pravo u određenim situacijama putniku putnu kartu i oduzeti (istekla, krivotvorena, tuđa i sl.). Ako putnik ZET-u u roku od 8 dana od počinjena prekršaja podnese opravdani zahtjev za reklamacijom, vraća mu se oduzeta vozna karta.

5) Kako se služiti pretplatnom i vrijednosnom kartom?

Pretplatna i vrijednosna karta koja nije valjano registrirana smatra se neispravnom voznom kartom. Neponištene vozne karte, dva ili više puta poništene karte te karte poništene na naličju karte ne vrijede za putovanje. Pri ulasku u vozilo ZET-a putnik je dužan registrirati se prislanjanjem pretplatne karte na uređaj za registraciju karata. Registracijom pretplatne karte putnik potvrđuje ispravnost karte, odnosno uredno

⁴ Samo ako se potvrda izdaje elektronički, inače je potrebno platiti pojedinačnu kartu kontroloru.

plaćenu prijevoznu uslugu kojom ostvaruje pravo na odabranu vožnju. S vrijednosne karte ponovno će biti naplaćen prijevoz samo ako je isteklo vrijeme predviđeno za putovanje (90 minuta).

Drugim riječima, ako kupite vrijednosnu kartu te u vremenu dok je ona još važeća ponovno prislonite karticu na uređaj za registraciju, neće vam se skinuti dodatan iznos novca. U slučaju njenog gubitka ili neželjene transakcije, putnik nema pravo na zamjensku kartu i povrat novca ili na nadoknadu štete od strane prijevoznika. Isto tako, u slučaju pogrešne, odnosno neželjene transakcije, ZET ne nadoknađuje štetu.

6) Doživio sam nesreću za vrijeme vožnje tramvajem. Imao sam pokaznu kartu, ali je nisam „registrirao“ prislanjanjem na uređaj. Je li istina da nemam pravo na odštetu zbog pretrpljene štete?

Nije. Vozna karta samo je jedan od načina dokazivanja vašeg prisustva u vozilu u vrijeme nesreće – možete se poslužiti i drugim dokaznim sredstvima – nadzorne kamere, svjedoci i sl. Kada bi bilo istina ovo što se ponekad zna čuti u medijima, na odštetu ne bi imao pravo ni onaj tko je nesreću doživio možda i jedan trenutak nakon ulaska u vozilo bez karte, ali koji je u tom trenutku kretao prema vozaču tramvaja s namjerom da kartu kupi.

7) Zbog nestanka električne energije uslijed nevremena tramvaji nisu prometovali pa sam zakasnio na predavanje, a voznu kartu nisam iskoristio u cijelosti. Imam li pravo na povrat novca?

U slučaju zastoja, prekida ili poremećaja javnog gradskog prometa uzrokovanog višom silom ne daje se jamstvo za prijevoz niti

se daje odšteta za kupljenu kartu. Međutim, prijevoznik je tada dužan čim prije poduzeti mjere za ponovnu uspostavu redovitog prijevoza, odnosno osigurati zamjenski prijevoz.

8) Voznu kartu sam vozaču autobusa pokušala platiti novčanicom od sto kuna. Vozač mi kartu nije prodao, već me uputio da novac usitnim na obližnjem kiosku. Je li postupio ispravno?

Vozač je postupio ispravno. Ravnao se Pravilnikom o prometnoj službi na autobusima koji u članku 94. propisuje da je putnikova dužnost platiti prijevoz sitnim novcem kada kartu kupuje u vozilu.

9) Smatram da postoji potreba za novom autobusnom linijom, novim stajalištem na postojećoj liniji ili za izmjenom voznog reda. Što učiniti?

U ime skupine građana obratite se vijeću vaše gradske četvrti, tj. mjesnoj upravi koja će to pisanim i službenim putem prosljediti Gradskom uredu za promet i ZET-u na razmatranje jer je to redovni postupak za sve izmjene na linijama. Promjene su moguće nakon izdanog pisanog rješenja Gradskog ureda za promet.

10) U vozilu ZET-a mi je ostalo nešto od osobnih stvari, kako ih vratiti?

1. Upitati u Uredu za izgubljene stvari ZET-a (isti ili u iduća dva dana), tel. 01/3651-481.
2. Nakon više od dva dana od gubitka, upitati Nalazni ured MUP-a, Heinzelova 98, tel. 01/633-3439.

11) Uznemirio me pas kojeg je suputnik uveo u tramvaj. Zar je životinjama dopušten pristup javnom prijevozu?

Dopušten je u nekim situacijama. Primjerice, psi visine grebena do 30 cm, mačke i pitome male životinje mogu se prevoziti u odgovarajućim ručnim transportnim kutijama. Dopušten je prijevoz kućnih ljubimaca pasa koji u grebenu imaju više od 30 cm ako pas ima brnjicu i vodi se na kratkom povodcu, a vlasnik ima propisanu ispravu o upisu i cijepljenju protiv bjesnoće. Putnik u vozilo može uvesti samo jednog kućnog ljubimca. Putnik koji je uveo kućnog ljubimca u vozilo odgovoran je za njegovo ponašanje i sâm će nadoknaditi štetu koju kućni ljubimac nanese drugim putnicima ili samom vozilu u tolikoj mjeri da se vozilo mora povući u spremište na čišćenje, a i izlaže se potencijalnoj novčanoj kazni za postupanje protivno odredbama Odluke o prijevozu putnika u javnom prometu. Posebnim propisima napravljena je kategorizacija opasnih pasa kojima ulaz u vozila nije dozvoljen.

Slijepe osobe imaju pravo u vozilo uvesti psa vodiča, osobe u invalidskim kolicima rehabilitacijskog psa, djeca s teškoćama u razvoju uz pratnju roditelja i terapijskog psa, a treneri pasa pse u školovanju. U vozilo se smije uvesti i pas/štene na socijalizaciji u obitelji. Dresirani pas vodič slijepe osobe prevozi se besplatno dok je za prijevoz ostalih ljubimaca potrebno platiti pojedinačnu kartu.

12) Vozač se nije zaustavio na stajalištu koje je dio njegove linije, a opravdao je to činjenicom da na stajalištu nitko nije čekao autobus. Budući da sam očekivao da će se ionako zaustaviti, nisam još ustao sa sjedala niti stisnuo tipkalo za izlaz putnika. Iako mi je vozač naknadno ljubazno omogućio izlaz, je li inicijalno pogriješio?

Načelno, vozač je dužan zaustaviti vozilo na svim stajalištima svoje linije, a ulazanje i izlazanje putnika je dopušteno samo na stajalištu dok vozilo stoji, osim u slučaju većih prometnih gužvi. Iznimno, vozač autobusa nije dužan vozilo zaustaviti na svim stajalištima svoje linije ako u vozilu nema putnika koji su pravovremeno i pravilno najavili izlazak, a na stajalištu nema putnika. S obzirom na navedeno, propust je u ovom slučaju učinjen s vaše strane.

13) Koji srednjoškolci ostvaruju pravo na subvencionirani javni prijevoz?

Prema Odluci Vlade RH o kriterijima i načinu financiranja troškova javnog prijevoza redovitih učenika srednjih škola u razdoblju rujna - prosinac 2014. godine, pravo na sufinanciranje 75 % troškova međumjesnog javnog prijevoza ostvaruju učenici koji su u školskoj godini 2014./2015. upisali i redovito pohađaju srednju školu, koji kupuju mjesečnu učeničku kartu za autobus ili vlak, a kojima udaljenost od mjesta prebivališta odnosno boravišta do mjesta škole iznosi više od pet kilometara, neovisno o tome ulaze li ta dva mjesta u sastav iste ili druge jedinice lokalne samouprave (općine ili grada).

Djeca čiji su roditelji korisnici socijalnih naknada i djeca s poplavljenih područja imaju pravo na subvenciju u stopostotnom iznosu.

14) Imam li pravo na besplatan prijevoz ZET-om?

Imate ako spadate u neku od navedenih kategorija osoba propisanih Odlukom o socijalnoj skrbi, a to su:

1) besplatna godišnja pokazna karta ZET-a, ako to pravo korisnik ne ostvaruje po drugoj osnovi:

a) umirovljenici čiji su ukupni prihodi jednaki ili manji od tri tisuće dvjesto kuna mjesečno;

b) korisnici pomoći za uzdržavanje nesposobni za rad i privređivanje;

c) osobe s invaliditetom koje nisu zaposlene, i to:

- slijepe osobe zajedno s pratiteljem, gluhe i gluhoslijepe osobe,

- osobe s umjerenim, težim i teškim intelektualnim teškoćama (mentalnom retardacijom),

- osobe s autizmom,

- osobe s utvrđenim funkcionalnim poremećajima i motoričkim oštećenjima ekstremiteta što su uzrokovani bolestima i ozljedama te prirođenim malformacijama i deformitetima neurološkoga (multipla skleroza, miastenija gravis, cerebralna paraliza), mišićnoga koštanog sustava (mišićna distrofija), drugih organskih sustava (bulozna epidermoliza, dijalizirani i transplantirani bolesnici) kao i osobe s traumatskim amputacijama ili stečenim gubicima ekstremiteta, koje zbog navedenih bolesti, oštećenja i funkcionalnih poremećaja imaju postotak tjelesnog oštećenja od najmanje 70 %,

- osobe liječene zbog dijagnoza iz skupine težih duševnih bolesti koje dovode do trajne nesposob-

nosti za rad, privređivanje i samostalni život.

d) osobe starije od 65 godina života, koje nisu korisnici mirovine, a čiji su ukupni prihodi jednaki ili manji od tri tisuće dvjesto kuna mjesečno,

e) dobrovoljni darivatelji krvi, i to muškarci koji su krv dali trideset i više puta i žene koje su krv dale dvadeset i više puta,

f) članovi obitelji smrtno stradalog, zatočenog ili nestalog hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, sukladno Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji.

Korisnike prava pod točkama a), b), c) i d) na njihov zahtjev utvrđuje gradski ured, na temelju dokaza potrebnih za ostvarivanje prava (potvrde porezne uprave o visini dohotka i o imovnom stanju, dokaza o visini mirovine iz inozemnog osiguranja, dokaza o ostvarenom pravu na pomoć za uzdržavanje, dokaza o postojanju invaliditeta, dokaza o urednoj prijavi kod nadležne službe za zapošljavanje, identifikacijske isprave, odnosno po potrebi i drugih dokaza).

Korisnike pod točkama e) i f) na njihov zahtjev utvrđuje gradsko upravno tijelo nadležno za zdravstvo i branitelje, na temelju dokaza potrebnih za ostvarivanje prava (potvrde Hrvatskog zavoda za transfuzijsku medicinu o statusu dobrovoljnog darivatelja krvi, dokaza o statusu člana obitelji smrtno stradalog, zatočenog ili nestalog hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, odnosno po potrebi i drugih dokaza).

2) besplatna godišnja ili mjesečna pokazna karta ZET-a, ako to pravo korisnik ne ostvaruje po drugoj osnovi:

a) učenici i studenti čiji su ukupni mjesečni prihodi po članu kućanstva jednaki ili manji od dvije tisuće.!

Korisnike prava na njihov zahtjev utvrđuje gradsko upravno tijelo nadležno za obrazovanje, na temelju dokaza potrebnih za ostvarivanje prava (potvrde porezne uprave o visini dohotka i o imovnom stanju, potvrde o redovitom školovanju, potvrde o statusu redovitog studenta, odnosno apsoluta sa studentskim pravima, odnosno po potrebi i drugih dokaza).

3) besplatna mjesečna pokazna karta ZET-a, ako to pravo korisnik ne ostvaruje po drugoj osnovi:

a) nezaposlene osobe čiji su ukupni mjesečni prihodi po članu kućanstva jednaki ili manji od dvije tisuće kuna.

Korisnike prava na njihov zahtjev utvrđuje gradsko upravno tijelo nadležno za gospodarstvo, rad i poduzetništvo, na temelju dokaza potrebnih za ostvarivanje prava (potvrde porezne uprave o visini dohotka i o imovnom stanju, dokaza o urednoj prijavi kod nadležne službe za zapošljavanje, odnosno po potrebi i drugih dokaza).

Pravo na besplatnu godišnju ili mjesečnu pokaznu kartu ZET-a (ako ispunjavaju gore navedene uvjete) ostvaruju državljani RH s prebivalištem u Gradu Zagrebu i azilanti s boravištem u Gradu Zagrebu, kojima je odobren azil.

Slobodni ste obratiti nam se za pomoć u postupku ostvarenja ovog (i ostalih u tekstu spomenutih) prava.

15) Možete li mi objasniti postupak ostvarivanja prava na prijevoz osobe s invaliditetom u Gradu Zagrebu?

Ovo područje je detaljno regulirano Pravilnikom o obavljanju prijevoza osoba s invaliditetom donesenim 16. 7. 2004. godine.

Pravo na prijevoz ima osoba s invaliditetom koja se kreće u invalidskim kolicima, osoba s teškim motoričkim smetnjama, kao i osoba koja je u pratnji korisnika na temelju molbe koju razmatra Odjel za zaštitu osoba s invaliditetom pri nadležnom gradskom uredu. Trasa kretanja vozila određuje se prema potrebama korisnika unutar granica Grada Zagreba i do zračne luke Zagreb. Prijevoz izvan granica Grada Zagreba ili izvan utvrđenog radnog vremena u iznimnim slučajevima može odobriti direktor ZET-a na prijedlog Povjerenstva za osobe s invaliditetom Grada Zagreba. Prijevoz izvan administrativnih granica Grada Zagreba korisnik može koristiti u rehabilitacijske svrhe i tada plaća direktne troškove takvog prijevoza. Prijevoz se naručuje, odnosno dogovara s dispečerom ZET-a (Odjel za prijevoz osoba s invaliditetom).

U slučajevima nastalih nepredvidivih okolnosti u organizaciji prijevoza (neispravnost vozila, prometne smetnje i sl.) dispečer ima obvezu odmah po nastaloj situaciji izvijestiti korisnika prijevoza ili osobu za kontakt o odstupanju od prethodno dogovorenog prijevoza.

Za djecu s teškoćama u razvoju organizira se prijevoz od mjesta stanovanja do vrtića i osnovnih škola, što normira Pravilnik o obavljanju prijevoza djece s teškoćama u razvoju (2007. godina).

16) Jesu li putnici javnog prijevoza osigurani? Ako jesu, u kojim situacijama i o kojim se iznosima radi?

Jesu. Zakon o obveznim osiguranjima u prometu⁵ definira obvezna osiguranja u prometu koja obuhvaćaju, između ostalog,

osiguranje putnika u javnom prometu od posljedica nesretnog slučaja i osiguranje vlasnika vozila od odgovornosti za štete nanesene trećim osobama (osiguranje od automobilske odgovornosti).

A) Osiguranje putnika u javnom prometu od posljedica nesretnog slučaja

Putnikom smatramo osobu koja se zbog putovanja nalazi u prijevoznom sredstvu koje je u službi javnog prometa, neovisno o tome je li već kupila vožnju, kao i osobu koja ima pravo na besplatnu vožnju. Putnik je i osoba koja se nalazi u krugu kolodvora, pristaništa i zrakoplovne luke ili u neposrednoj blizini prijevoznog sredstva prije ukrcavanja ili poslije iskrcavanja, a koja je putovala ili namjeravala putovati određenim prijevoznim sredstvom, isključujući osobu zaposlenu na prijevoznom sredstvu.

Ugovor o osiguranju putnika od posljedica nesretnog slučaja dužni su sklopiti:

- vlasnici autobusa kojima se obavlja javni prijevoz u gradskom, međugradskom i međunarodnom linijskom i izvanlinijskom prometu,
 - vlasnici autobusa koji prevoze radnike na posao i s posla te autobusa kojim se prevoze turisti,
 - vlasnici taksi automobila i *rent-a-car* vozila kad se iznajmljuju s vozačem,
 - vlasnici tračnih vozila za prijevoz putnika,
 - vlasnici svih ostalih prijevoznih sredstava, bez obzira na vrstu pogona, kojima se uz naplatu prijevoza prevoze putnici u javnom prometu (...)
- Najniža osigurana svota po jednom štetnom događaju regulirana ugovorom o osiguranju putnika od posljedica nesretnog slučaja

⁵ Zakon o obveznim osiguranjima u prometu (NN 151/05, 35/09, 75/09, 76/13, u daljnjem tekstu: ZOOP)

po jednom putniku u slučaju smrti iznosi četrdeset tisuća kuna, dok je za slučaj nastanka trajnog invaliditeta predviđena svota u iznosu od osamdeset tisuća kuna. Vlada Republike Hrvatske može donijeti odluku o povećanju osigurane svote na prijedlog nadzornog tijela.

Putnik kojemu se dogodio nesretni slučaj ili uvjetima osiguranja definiran korisnik u slučaju smrti putnika, može tražiti od društva za osiguranje kod kojega je sklopljen ugovor o osiguranju da izravno njemu izvrši ugovornu obvezu (plati osigurninu). Navedeno osiguranje je specifično osiguranje osoba. Kao takvo, ono nije odštetno i korisnik osiguranja ne mora dokazivati odgovornost prijevoznika, odnosno vlasnika motornog vozila niti stvarno nastalu štetu. Korisnik mora dokazati činjenicu nastupa osiguranog (nesretnog) slučaja koji ima za posljedicu smrt odnosno trajni invaliditet putnika. U tom smislu, ako ozljeda putnika do koje dođe za vrijeme prijevoza nema za posljedicu trajni invaliditet (ili naknadnu smrt) putnika, tada nema ni obaveze osiguratelja na isplatu osigurnine temeljem ovog obveznog osiguranja.

U iznimnim situacijama u kojima je došlo do nesretnog slučaja, a vlasnik prijevoznog sredstva nije sklopio ugovor o osiguranju putnika od nesretnog slučaja, putnik/korisnik osiguranja ima pravo od Hrvatskog ureda za osiguranje potraživati naknadu štete.

B) Osiguranje vlasnika vozila od odgovornosti za štete nastale trećim osobama

Vlasnik vozila ima zakonsku obvezu sklopiti ugovor o osiguranju od odgovornosti za štetu koje vozilo može nanijeti trećim osobama. Tim ugovorom pokrivena su, između ostaloga, i štete zbog smrti, tjelesne ozljede, narušavanja zdravlja, uništenja ili ošteće-

nja stvari putnika u vozilu kojim je prouzročena šteta. Obvezu sklapanja ovoga ugovora osiguranja imaju vlasnici vozila koja se kreću snagom vlastitoga motora i namijenjena su za uporabu na kopnu. Prijevoz putnika svakako se može podvući pod prethodan opis pa je sklapanje ovoga ugovora o osiguranju odgovornosti obvezno, primjerice, za vlasnike autobusa. Međutim, obvezu sklapanja ovoga ugovora o osiguranju nemaju vlasnici vozila koja se kreću po tračnicama (vlakovi, tramvaji) jer su ta vozila isključena iz definicije vozila prema ZOOP-u. Što se tiče željezničkog prijevoza, ipak postoji obaveza željezničkog prijevoznika da održava na snazi osiguranje svoje odgovornosti za štetu zbog smrti odnosno tjelesne ozljede putnika, i to na temelju čl. 12. Uredbe (EZ) br. 1371/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. 10. 2007. o pravima i obvezama putnika u željezničkom prijevozu, koja se izravno primjenjuje.

Za razliku od osiguranja putnika od nesretnog slučaja (A), kod ovog osiguranja riječ je o imovinskom osiguranju - osiguranju od odgovornosti. Stoga putnik, odnosno korisnik osiguranja mora dokazati ne samo da je do osiguranog slučaja došlo uporabom vo-

zila za vrijeme prijevoza, nego i odgovornost vlasnika za nastanak štete, kao i opseg te visinu štete.

Ovdje oštećenik mora dokazati i odgovornost prijevoznika i pretrpljenu štetu. Kod naknade štete će se primjenjivati aktualna osigurana svota koja je vrijedila u trenutku štetnog događaja, pod uvjetom da ugovorom o osiguranju nije dogovoren viši iznos.

Najniža osigurana svota definirana ugovorom o osiguranju od automobilske odgovornosti po pojedinom štetnom događaju zbog smrti, tjelesne ozljede i oštećenja zdravlja iznosi četrdeset dva milijuna i sedamsto pedeset tisuća kuna, a u slučaju uništenja ili oštećenja stvari osam milijuna i petsto pedeset tisuća kuna. Ova dva iznosa su, kao što je ranije navedeno, predviđena za svaki štetni događaj i neovisno o broju oštećenika. Sukladno tome, kada iznos ukupne štete premašuje vrijednost od četrdeset dva milijuna i sedamsto pedeset tisuća kuna, odnosno osam milijuna i petsto pedeset tisuća kuna, prava oštećenih osoba će biti razmjerno smanjena. Prednost u namirenju imaju oštećene fizičke osobe.

U slučaju da je društvo za osiguranje isplatilo oštećeniku veći iznos od onog koji bi mu pripadao

nakon razmjernog sniženja naknade štete, a pri tome nije znalo ni moglo znati da postoje i drugi oštećenici, njima će odgovarati, ali limitirano, u skladu sa svojom obvezom iz ugovora o osiguranju.

Kada je za štetu odgovoran vlasnik prijevoznog sredstva, oštećenik može kumulativno zahtijevati iznos koji mu pripada po osnovi obveznog osiguranja putnika u javnom prometu od posljedica nesretnog slučaja (A) i iznos predviđen u osiguranju od automobilske odgovornosti (B). Dakle, u naknadu štete koja pripada oštećeniku po ugovoru o osiguranju od automobilske odgovornosti se neće uračunati naknada po pravilima obveznog osiguranja putnika u javnom prometu od posljedica nesretnog slučaja.

17) Nastupio je osigurani slučaj - od koga se mogu naplatiti?

Odštetni zahtjev kod obveznih osiguranja u prometu se može podnijeti neposredno odgovornom osiguratelju.

U slučaju da oštećenik podnese odštetni zahtjev izravno odgovornom osiguratelju, u odgovoru na zahtjev osiguratelju je uskraćeno pravo na prigovore koje bi temeljem zakona ili ugovora o osiguranju imao prema osiguranoj osobi iz razloga nepridržavanja odredbi ugovora ili zakona. Odgovorni osiguratelj je obvezan utvrditi osnovanost i visinu odštetnog zahtjeva u roku od 60 dana, računajući od primitka zahtjeva. U tom roku je dužan dostaviti podnositelju obrazloženu ponudu za naknadu štete ili utemeljen odgovor na sve točke iz zahtjeva (ovisno jesu li odgovornost za štetu i njen opseg sporni). Oštećena osoba može podnijeti tužbu protiv osiguratelja kada ne primi obrazloženu ponudu ili utemeljen odgovor u za to predvi-

đenom roku. Odgovorni osiguratelj je dužan isplatiti predujam u visini nespornog iznosa naknade štete ako nije uspio utvrditi koliko iznosi konačna šteta. Oštećena osoba ima pravo uz glavnicu zahtijevati kamate, računajući od dana podnošenja odštetnog zahtjeva u slučaju da je došlo do povrede obveze isplate naknade štete od strane osiguratelja. Kod neimovinske štete oštećena osoba raspolaže pravom na odabir neovisnog vještaka po vlastitom izboru čiji nalaz i mišljenje može priložiti u postupku pred odgovornim osigurateljem.

U praksi, zahtjev osiguratelju često se može uputiti putem prijevoznika koji je obavljao prijevoz na kojem je došlo do nesretnog slučaja. To se čini na propisanom obrascu, a prijevoznik (jednako kao i osiguratelj da je njemu osobno podnesen zahtjev) je dužan dati podnositelju zahtjeva dokaz o podnošenju istog, s vidljivim datumom primitka. Podnošenje zahtjeva putem prijevoznika je efikasnije i praktičnije jer će osiguratelj, u postupku odlučivanja po zahtjevu, ionako zatražiti od prijevoznika očitovanje o okolnostima događaja. Prijevoznik će, zaprimivši zahtjev upućen osiguratelju njegove odgovornosti, svoje očitovanje priložiti zahtjevu odmah, prije njegova

prosljeđivanja osiguratelju, pa u pravilu neće biti potrebno da se o njemu naknadno očituje. Time će se omogućiti brže postupanje i odlučivanje po zahtjevu.

U praksi se dobar dio zahtjeva za isplatu od osiguratelja, ako se za tim ukaže potreba, može riješiti i izvansudski - nagodbom ili mirenjem pri Centru za mirenje Hrvatskog ureda za osiguranje. Navedeni postupak mirenja ne uzrokuje nikakve troškove za korisnika osiguranja s obzirom na to da sve troškove podmiruju osiguratelji.

18) Imam jednu neiskorištenu kartu za ZET i jednu za HŽ (relacija Glavni kolodvor - Sesvete), može li ih iskoristiti moja majka?

Može ako nisu personalizirane, tj. ako ne glase na ime putnika i/ili nisu kupljene po povoljnijim uvjetima (studentski/umirovljenički popust i sl.), ali su one prenosive samo prije početka putovanja. Putnici koji se služe posebnim kartama (karte po povlaštenoj cijeni, na ime putnika i sl.) trebaju moći pružiti dokaz o vlastitom identitetu, odnosno pravu (odgovarajuća iskaznica, indeks...).

19) Koja su moja prava u slučaju kašnjenja vlaka?

Na domaći prijevoz se kod kašnjenja vlaka još uvijek primjenjuju odredbe Zakona o ugovorima o prijevozu u željezničkom prometu. Naime, ovo područje regulira Uredba 1371/2007 koja predviđa mogućnost odgode svojih odredbi koje se odnose na kašnjenje. Upravo je tu mogućnost iskoristila Republika Hrvatska u članku 65. stavku 10. Zakona o željeznici⁶ iz 2013. Putnici se neće moći služiti pravima iz Uredbe

U okviru prava EU, zaštita prava korisnika prijevoza (dakle i putnika) postavljena je kao strateški cilj. U tom smislu u zadnjih desetak godina donesene su odgovarajuće uredbe i direktive koje, za svaku pojedinu granu prijevoza, imaju za cilj zaštititi i osigurati deset temeljnih prava putnika.

⁶ Zakon o željeznici (NN 94/13, 148/13)

do 3. 12. 2014., s mogućnošću ponovne odgode (na pet godina) o kojoj odlučuje ministar.

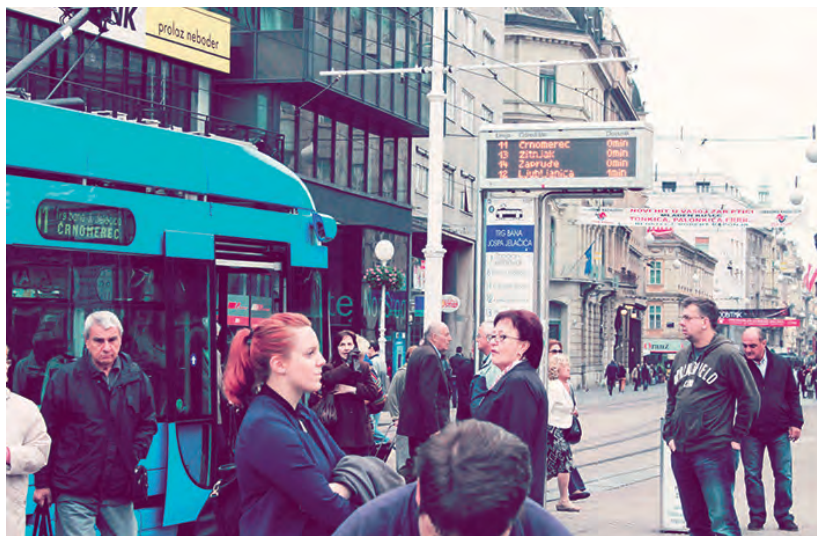
Prijevoznik je dužan izvršiti prijevoz putnika ugovorenom vrstom i razredom vlaka, u adekvatnim uvjetima putovanja i u skladu s objavljenim voznim redom. Prijevoznik mora, ako je tako ugovoreno, prevesti putnika posebnim vlakom koji nije predviđen voznim redom.

Putnik ima pravo odustati od ugovora i potraživati naknadu za prijevoz bez umanjnja ako prijevoz ne započne u vrijeme predviđeno voznim redom/ugovorom.

Putnik koji tijekom prijevoza bez svoje krivnje zbog kašnjenja izgubi vezu na priključak ili bude spriječen nastaviti putovanje (izostanak vlaka, smetnje u prometu) može:

- 1) tražiti da ga prijevoznik preveze do određene kolodvor prvom sljedećim vlakom ili da ga preveze na drugi način bez dodatnih potraživanja
- 2) zahtijevati besplatan povratak u polazni kolodvor prvom pogodnim vlakom i povrat naknade za prijevoz bez umanjnja
- 3) odustati od nastavka putovanja i tražiti povrat prijevozne naknade bez umanjnja za neprijeđeni dio puta
- 4) tražiti da se produži rok valjanosti za prijevozna ispravu (dok to okolnosti opravdavaju)
- 5) zahtijevati pokriće troškova noćenja u hotelu B kategorije ili u drugom prikladnom objektu kada postoji mogućnost za nastavak putovanja idući dan

Za drugu štetu (primjerice, kašnjenje na koncert za koji je već kupljena karta) uzrokovanu kašnjenjem vlaka ili prekidom prometa prijevoznik neće odgovarati ako dokaže da oni nisu uzrokovani njegovom namjerom ili grubom nepažnjom.

Zahtjev za naknadom štete uzrokovane kašnjenjem vlaka ili prekidom prometa treba se podnijeti u roku od 30 dana, računajući od dana kada je putovanje završeno, odnosno trebalo biti završeno, pod prijetnjom gubitka prava u slučaju nepoštivanja roka.

20) Imam reklamaciju/žalbu vezanu uz pretrpljenu štetu, kome i kako je mogu izjaviti?

U slučaju smrti ili ozljede putnika ovlaštena osoba ima 12 mjeseci od saznanja o šteti da se pisanim putem obrati onom prijevozniku koji je prema ugovoru o prijevozu imao obvezu pružanja usluge prijevoza za čijeg se trajanja dogodila nesreća.

U slučajevima smrti i tjelesne ozljede putnika primijenit će se Uredba 1371/2007 o pravima i obvezama putnika u željezničkom prometu jer se tu države nisu mogle poslužiti pravom na odgodu, s izuzetkom predujma za smrt/tjelesnu ozljedu, a koji u slučaju smrti ne može biti manji od 21 000 eura po putniku (članak 13. Uredbe). Mogućnost odgode za predujam je iskoristila i Hrvatska.

Po navedenoj Uredbi, opseg i visina odgovornosti su:

a) Šteta vezana uz smrt, posebno transport tijela i pogrebni troškovi

- b) Troškovi obveznog uzdržavanja uvijek, a neobveznog ako je to predviđeno nacionalnim pravom
- c) Troškovi liječenja i transporta
- d) Naknada za financijske gubitke zbog potpune ili djelomične radne nesposobnosti (izgubljena zarada) te povećanih potreba
- e) Druge vrste šteta ako je to predviđeno nacionalnim pravom

Granica odgovornosti po putniku za tražbine b) i d) određuje se nacionalnim pravom, ali se ta granica neće primjenjivati ako je niža od 175 000 SDR⁷ (tada će se primijeniti ovaj navedeni iznos ograničenja).

Rokovi zastare su tri godine od nezgode (za putnika), za druge osobe tri godine nakon smrti putnika uz maksimum od pet godina nakon nezgode; za ostale tražbine jedna odnosno dvije godine u slučaju kvalificirane krivnje prijevoznika.

A *propos* ostalih reklamacija i žalbi, ovlaštena osoba ovdje ima 3 mjeseca od završetka putovanja da se pisano očituje prijevozniku.

⁷ SDR (*special drawing rights* ili „posebna prava vučenja“ - PPV) nije valuta već obračunska jedinica trenutno sastavljena od 4 valute dominantnih država u vanjsko – trgovinskoj razmjeni, računa se svakodnevno i objavljuje u sklopu tečajne liste HNB-a pod oznakom XDR, a trenutno je 1 SDR između osam i deset kuna. (25.9. tečaj 1,00 XDR iznosi 8,839271 kn.)

ku koji je sudjelovao u realizaciji ugovora o prijevozu ili izdavatelju prijevozne isprave uz predočenje dokaza kojima raspolaže (originalna karta, potvrda o kašnjenju vlaka...).

Nakon podnesene reklamacije ili žalbe, prijevoznik ima mjesec dana od njihove uredne dostave (primitka) da se putniku povratno javi s obrazloženim odgovorom i tri mjeseca za konačni odgovor.

21) Koja je procedura podnošenja određenih zahtjeva temeljenih na ugovoru o prijevozu željeznicom?

a) u slučaju smrti ili tjelesne ozljede putnika, zahtjev za naknadom štete može se usmjeriti samo protiv prijevoznika koji je prema ugovoru bio dužan pružiti uslugu prijevoza, a protiv izvršnog prijevoznika koji je pružio uslugu umjesto ugovorenog prijevoznika može se umjesto tog zahtjeva za naknadom štete pokrenuti postupak pred sudom;

b) zahtjev za povratom novca uplaćenog za ugovor o prijevozu pokreće se putem suda protiv onog prijevoznika koji je sporni novac naplatio ili u čiju je on korist uplaćen;

c) ako se radi o zahtjevu vezanom uz kašnjenje, povratu ili kakvom trećem zahtjevu iz ugovora o prijevozu, isti se pri sudu pokreće samo protiv prvog, posljednjeg ili onog prijevoznika na čijem je dijelu prijevoza nastupila okolnost koja opravdava istaknuti zahtjev.

Moguće je da u određenoj situaciji ovlaštena osoba ima pravo izbora između više potencijalnih tuženika, a ono se gasi činom pokretanja tužbe protiv jednog (bilo kojeg) od njih.

Valja pripaziti i na rok zastare zahtjeva koji u slučaju zahtjeva za naknadom štete zbog smrti/ozljede putnika iznosi tri godine,

a kod preostalih zahtjeva taj je rok godinu dana.

U okviru prava EU, zaštita prava korisnika prijevoza (dakle i putnika) postavljena je kao strateški cilj. U tom smislu u zadnjih desetak godina donesene su odgovarajuće uredbe i direktive koje, za svaku pojedinu granu prijevoza, imaju za cilj zaštititi i osigurati deset temeljnih prava putnika⁸

1. Pravo na nediskriminaciju u pogledu pristupa prijevozu
2. Pravo na prijevoz za osobe s invaliditetom i osobe smanjene pokretljivosti
3. Pravo na informaciju prije sklapanja ugovora kao i tijekom različitih etapa putovanja, osobito u pogledu problema tijekom putovanja
4. Pravo na odustajanje od putovanja (uz povrat plaćenog iznosa cijene putovanja) kada putovanje nije izvršeno kako je bilo ugovoreno
5. Pravo na izvršenje obaveza iz ugovora o prijevozu u slučaju prekida putovanja (prijevoz na drugačiji način, prijevoz u drugom terminu)
6. Pravo na pomoć u slučaju duljeg kašnjenja na početku putovanja odnosno prilikom čekanja na "vezanu" uslugu prijevoza
7. Pravo na naknadu u određenim okolnostima
8. Pravo na utvrđivanje odgovornosti prijevoznika prema putnicima i njihovoj prtljazi
9. Pravo na brz i pristupačan sustav rješavanja putničkih pritužbi

⁸ http://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Prava_putnika_u_EU_1_-_vodni_i_zracni_prijevozn.ppt

Izvor: ZET

10. Pravo na punu implementaciju i učinkovitu primjenu EU prava

Koristili smo:

Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (NN 76/09, 92/14)
 Zakon o obveznim osiguranjima u prometu (NN 151/05, 36/09, 75/09, 76/13)
 Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11)
 Zakon o ugovorima o prijevozu u željezničkom prometu (NN 87/96)
 Zakon o željeznici (NN 94/13, 148/13)
 Zakon o prijevozu u cestovnom prometu (NN 82/13)
 Uredba (EZ) 1371/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 23.10.2007. o pravima i obvezama putnika u željezničkom prijevozu
 Odluka o prijevozu putnika u javnom prometu (Službeni glasnik Grada Zagreba, broj 20/13, 25/13)
 Odredbe za primjenu Cjenika za prijevoz putnika i prtljage u javnom prometu na području Grada Zagreba (Službeni glasnik Grada Zagreba 24/13)
 Pravilnik o prometnoj službi na autobusima
 Pravilnik o prometnoj službi na tramvajima
 Pravilnik o obavljanju prijevoza osoba s invaliditetom donesenim (2004.)
 Pravilnik o obavljanju prijevoza djece s teškoćama u razvoju (2007.)
 Tjedni bilten ZET-a, 10.4.2014.
 Izvješće sa 180. sjednice Vlade RH (kolovoz 2014.)
 Odluka o socijalnoj skrbi (Službeni glasnik Grada Zagreba 10/12, 4/13)
 Opći uvjeti prijevoza za željeznički prijevoz putnika (izdanje od 1.10.2013.)
 Bilješke s predavanja pomorskog i općeprometnog prava, 2014.

Zahvaljujemo prof. dr. sc. Jasenku Marinu s Katedre za pomorsko i općeprometno pravo koji je dao velik doprinos svojim mentoriranjem i dodacima u tekstu.

Opravdani razlozi izostanka s ročišta - što kada nemate financijska sredstva za put do suda?

FILIP ERENT ONDRUŠEK

U praksi Pravne klinike često se pojavljuje pitanje izostanka s ročišta. Svjedokinja iz Siska pozvana je na ročište u Osijek, tuženici iz Zagreba pozvani su na ročišta u Varaždin i Rijeku... Navedeni slučajevi i njima slični imaju nešto zajedničko – pozvane osobe nemaju sredstava za podmirenje troškova puta na sud. U ovome tekstu obradit će se navedeni problem s naglaskom na ročišta u građanskom parničnom postupku, s obzirom na to da se ta pitanja u našoj praksi najčešće ponavljaju.

I. ROČIŠTE I NJEGOVO ODREĐIVANJE

Za kvalitetno obrađivanje i razumijevanje ove tematike prvenstveno je potrebno objasniti pojam ročišta, važnost njegova održavanja te način na koji se određuje mjesto ročišta.

Ročište je sastanak suda, stranaka i drugih sudionika u postupku koji se u skladu s odlukom suda o tom održava u određeno vrijeme i na određenom mjestu radi poduzimanja pojedinih radnja u postupku. U svim vrstama postupka navedeni je naziv i njegovo značenje identično. Procesna načela kontradiktornosti, neposrednosti, javnosti i usmenosti ostvaruju se na ročištu. Ročište određuje sud kada je to zakonom propisano ili kad to zahtijevaju potrebe postupka. Protiv rješenja o određivanju ročišta nije dopuštena žalba. Ročište se, u pravilu, održava u sudskoj zgradi. Sud može odlučiti da se ročište održi izvan sudske zgrade kad ustanovi da je to nužno ili da će se tako uštedjeti na vremenu ili na troškovima postupka. Protiv takvog rješenja žalba nije dopuštena.

Građanski parnični postupak (dalje: parnični postupak) i ročišta koja se u njemu provode u Republici Hrvatskoj uređeni su Zakonom o parničnom postupku.

Prvo ročište koje se u parničnom postupku može održati je pripremno ročište do kojeg dolazi nakon primitka tužbe, a ono se održava u sklopu pripremanja glavne rasprave (čl. 277. ZPP-a). Po primitku tužbe sud provodi prethodno ispitivanje tužbe te određuje dostavljanje tužbe tuženiku radi podnošenja odgovora na tužbu, iznimno, tužba se neće dostaviti na odgovor već će sud odmah odrediti pripremno ročište i tužbu zajedno s pozivom na ročište dostaviti tuženiku. (čl. 284. ZPP-a) Pripremno ročište sud zakazuje rješenjem te strankama upućuje

poziv. Ono se određuje na način da se strankama ostavi dovoljno vremena za pripremu, a Zakonom je u tu svrhu zajamčeno minimalno osam dana od primitka poziva na njega. Poziv također sadrži nalog strankama da na ročište donesu sve isprave koje im služe kao dokaz, a i sve predmete koje treba razgledati na sudu. Ako na pripremno ročište ne dođe jedna od stranaka, sud će raspravljati s prisutnom strankom ako su ispunjene pretpostavke za donošenje presude zbog izostanka o kojoj će biti riječi u drugome dijelu ovoga članka. Ako ocijeni da je to potrebno, sud može rješenjem odgoditi pripremno ročište. U rješenju o odgodi pripremnog ročišta sud će odmah zakazati novo pripremno ročište. Pripremno ročište može se odgoditi samo jedanput (čl. 291. ZPP-a). Na kraju pripremnog ročišta sud donosi rješenje o zaključenju prethodnog postupka i u njemu zakazuje ročište za glavnu raspravu ako do okončanja postupka nije došlo ranije.

Ročište za glavnu raspravu najvažniji je dio parničnog postupka. Na njemu se raspravlja o pitanjima koja su važna za donošenje

Izvor: Morguefile.com

odluke o osnovanosti tužbenog zahtjeva. Glavna rasprava započinje objavljivanjem predmeta raspravljanja i utvrđivanjem jesu li ispunjene pretpostavke za njezino održavanje. Glavna rasprava predstavlja jedinstvenu cjelinu bez obzira na to na koliko se ročišta provodi. Do zaključenja glavne rasprave dolazi kada sud odluči da je predmet dovoljno raspravljen, tako da se može donijeti konačna odluka o osnovanosti tužbenog zahtjeva.

U pogledu mjesta održavanja ročišta, za cijeli postupak vrijede zakonska pravila o mjesnoj nadležnosti u čl. 46. – 70. ZPP-a. Navedena zakonska pravila određuju koji će teritorijalno određeni sud, koji je s obzirom na svoju vrstu i rang stvarno nadležan, biti ovlašten i dužan odlučivati u konkretnom tužbenom zahtjevu.¹ Pravna znanost poznaje pet vrsta mjesne nadležnosti: opća, posebna, isključiva, izberiva i pomoćna mjesna nadležnost. U prvom redu mjesna nadležnost određuje se na način da se tuženiku olakša obrana, tako da će mjesno nadležan biti sud koji je njemu najpristupačniji (opća mjesna nadležnost). Nadalje, postoje situacije u kojima se interesi tuženika prepliću s nekim drugim interesima koji su ponekad suprotni. Navedeni interesi dopuštaju da se tužba podnese nekom drugom sudu

umjesto opće mjesno nadležnom ili dopuštaju izbor između tih sudova (posebna mjesna nadležnost). Pravila o isključivoj mjesnoj nadležnosti zabranjuju da se tužba podnese bilo kojem drugom sudu osim onom koji je propisan u zakonu.

Nasuprot isključivoj mjesnoj nadležnosti, pravila o izberivoj nadležnosti pružaju tužitelju mogućnost da izabere kojem će od više mjesno nadležnih sudova podnijeti tužbu. Naposljetku zakon predviđa da će za neke sporove ili s obzirom na određene stranke, u slučaju nemogućnosti primjene primarnog pravila, mjesno nadležan biti neki drugi sud s obzirom na neke druge elemente povezanosti s konkretnim sporom.

U pogledu nadležnosti, za našu je temu najzanimljiviji institut delegacije nadležnosti. O delegaciji nadležnosti govorimo kada viši sud određuje koji će sud suditi umjesto onog koji je nadležan po zakonu. U praksi razlikujemo nužnu, svrsishodnu i prezidencijalističku delegaciju nadležnosti. Do nužne delegacije nadležnosti dolazi samo kad nadležni sud zbog izuzeća svih sudaca ili zbog drugih razloga ne može postupati u konkretnoj stvari, te je ona uređena u čl. 67. ZPP-a. Kada je delegacija određena zbog svrsishodnosti vođenja postupka pred drugim sudom, a ne onim koji je zakonom određen kao mjesno nadležan, govorimo o svrsishodnoj delegaciji koja je propisana u čl. 68. ZPP-a. U pogledu prezidencijalističke delegacije Zakon o sudovima kaže sljedeće: „Predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske će odrediti da u pojedinoj vrsti predmeta postupaju drugi stvarno i mjesno nadležni sud, ako sud koji je po zakonu stvarno i mjesno nadležan zbog velikog broja predmeta koje ima

u radu ne može u razumnom roku raspraviti te predmete i donijeti odluku, zbog postizanja ravnomjerne opterećenosti sudova ili zbog promjena u stvarnoj i mjesnoj nadležnosti sudova.“²

II. POZIVANJE NA ROČIŠTE I POSLJEDICE IZOSTANKA

Sud će na ročište pravodobno pozvati stranke i ostale osobe čija se prisutnost smatra potrebnom. Uz poziv će se stranci dostaviti podnesak koji je dao povod za određivanje ročišta; a u pozivu će se naznačiti mjesto, prostorija i vrijeme održavanja ročišta. Ako se uz poziv ne dostavlja podnesak, u pozivu će se navesti stranke, predmet spora te radnja koja će se na ročištu obaviti. Sud će u pozivu osobito upozoriti na zakonske posljedice izostanka s ročišta. Pozivanje osobe u svojstvu svjedoka vrši se putem pisanog poziva u kojem se navodi prezime i ime pozvanoga, vrijeme i mjesto dolaska, predmet u vezi s kojim se poziva i naznaka da se poziva kao svjedok. Poziv će također sadržavati upozorenje o posljedicama neopravdanog izostanka te o pravu na naknadu troškova koji su nastali u vezi sa svjedočenjem.

Posljedice propuštanja ročišta u odnosu na stranke su sljedeće:

1. Održavanje ročišta unatoč propuštanju

Propuštanje ročišta od strane obiju stranaka ne utječe na pravo suda da ročište održi. To su na primjer ročište za: izvođenje dokaza, odlučivanje o pitanjima procesne naravi, o prijedlogu za ponavljanje postupka, za raspravu pred drugostupanjskim sudom. Ako izostane jedna stranka održat će se ročište za glavnu raspravu, pripremno ročište i ročište

¹ Triva, S., Dika, M., Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004., str 271.

² Članak 11. Zakona o sudovima (NN 28/13)

za izvođenje dokaza saslušanjem stranaka.³ ZPP to propisuje u čl. 295. i 363. Ako s ročišta za glavnu raspravu izostane tužitelj, ili ako na to ročište ne dođe tuženik, a uredno su pozvani, rasprava će se održati s prisutnom strankom. Ako s ročišta za glavnu raspravu neopravdano izostanu obje stranke ili ako dođu na ročište, ali se neće upustiti u raspravljanje, ili se udalje s ročišta, smatrat će se da je tužitelj povukao tužbu (čl. 295.). Kad vijeće drugostupanjskog suda nađe da je to radi donošenja odluke o žalbi potrebno, može pozvati stranke ili njihove zastupnike na sjednicu vijeća. Sud će održati sjednicu vijeća i odlučiti o žalbi i ako u gore navedenom slučaju izostanu jedna ili obje stranke (čl. 363.).

2. Donošenje presude zbog izostanka

Ova posljedica predviđena je čl. 332. ZPP-a: „Kad tuženik kojemu tužba nije dostavljena na odgovor, već mu je samo dostavljena zajedno s pozivom na ročište, ne dođe na pripremno ročište do njegova zaključenja, ili ako dođe na pripremno ročište, ali se neće upustiti u raspravljanje ili se udalji s ročišta, a ne ospori tužbeni zahtjev sud će na prijedlog tužitelja ili po službenoj dužnosti donijeti presudu kojom se prihvaća tužbeni zahtjev (presuda zbog izostanka)...“. Da bi donošenje ove presude bilo dopušteno, Zakon propisuje i određene uvjete u istome članku. Ti uvjeti su:

- 1) tuženik je bio uredno pozvan,
- 2) tuženik nije podneskom osporio tužbeni zahtjev,
- 3) osnovanost tužbenog zahtjeva proizlazi iz činjenica navedenih u tužbi,

³ Triva, S., Dika, M., Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004., str 388.

4) činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev nisu u protivnosti s dokazima koje je sam tužitelj podnio ili s činjenicama koje su općepoznate,

5) ako ne postoje općepoznate okolnosti iz kojih proizlazi da su tuženika spriječili opravdani razlozi da dođe na ročište.

3. Odgoda ročišta

Ova posljedica predviđena je za postupke pred trgovačkim sudom koji su također uređeni Zakonom o parničnom postupku.

„Ako s pripremnog ročišta ili prvog ročišta za glavnu raspravu ili s nekoga kasnijeg ročišta izostanu obje stranke, sud će ročište odgoditi...“⁴

4. Presumiranje povlačenja tužbe

Kao posljedicu za ponovni nedolazak na ročište u postupku pred trgovačkim sudom čl. 499. ZPP-a dalje propisuje: „Ako ni na novo ročište ne dođu obje stranke, smatrat će se da je tužitelj povukao tužbu“. I u sporu male vrijednosti ZPP u čl. 465. propisuje slično:

„Ako tužitelj ne dođe na prvo ročište, a uredno je pozvan, smatrat će se da je povukao tužbu, osim ako se tuženik na tom ročištu ne upusti u raspravljanje. Ako s kojeg kasnijeg ročišta izostanu obje stranke, sud će odgoditi ročište. Ako i na novo ročište ne dođu obje stranke, smatrat će se da je tužitelj povukao tužbu.“

Za svjedoka koji je uredno pozvan, a izostane bez opravdanog razloga, posljedice su sljedeće:

1. Sud može narediti da se svjedok prisilno dovede i podmiruje troškove dovođenja.
2. Sud svjedoka može kazniti i novčano od 500,00 do 10.000,00 kuna

⁴ Članak 499. ZPP

3. Sud može na zahtjev stranke odlučiti da je svjedok dužan nadoknaditi troškove što ih je uzrokovao svojim neopravdanim izostankom.⁵

III. OPRAVDANI RAZLOZI IZOSTANKA

Najveći problem našim strankama u pogledu problematike izostanka s ročišta je taj što zakonom nije propisano kakav se izostanak smatra opravdanim, kako razlog izostanka pripočiti sudu te kako se on dokazuje i je li uopće dokazivanje potrebno. Zakon ovo pitanje ne uređuje te je stoga potrebno poznavanje prakse. Tijekom pisanja ovoga članka autor je komunicirao s nekoliko praktičara – odvjetnika i njihova iskustva sabrao u ovaj tekst.

Razlozi izostanka koje će sud prihvatiti kao opravdane su različiti. Njihovo prihvaćanje također ovisi i o sucu pojedincu odnosno predsjedniku vijeća koji rukovodi ročištem za koje se opravdava izostanak. Oni najčešće neće razlog izostanka okarakterizirati kao neopravdan, no to ovisi od slučaja do slučaja. Ako stranka koja nema punomoćnika prethodno zatraži odgodu ročišta i obavijesti sud da je bolesna ili je iz drugog opravdanog razloga, o kojem podnese dokaz sudu, spriječena pristupiti ročištu, mišljenja smo kako će sud u tom slučaju ročište i odgoditi. Međutim, odluka ipak ovisi o sucu, dakle razlikuje se od slučaja do slučaja. Uz bolest će se kao opravdan razlog prihvatiti i putovanje; tako naša sugovornica navodi: „Ja sam jednom imala situaciju da nisam mogla prisustvovati ročištu zbog odlaska na skijanje pa sam obrazložila da sam za to putovanje već mnogo ranije zatražila rezervaciju i uplatila smještaj. Nakon toga, na sljede-

⁵ Članak 248. ZPP

ćem sam ročištu imala sa sobom rezervaciju i papire o smještaju, međutim to nije trebalo posebno dokazivati.“

U pogledu forme priopćavanja izostanka sudu u svakom slučaju valjan je podnesak kojim se najavljuje izostanak. Podnesak je kao pismeno koje se koristi u komunikaciji između stranaka i suda reguliran čl. 106. ZPP-a u pogledu svojeg sadržaja: „Podnesci moraju biti razumljivi i moraju sadržavati sve ono što je potrebno da bi se u vezi s njima moglo postupiti. Podnesci osobito trebaju sadržavati: oznaku suda, ime, prebivalište, odnosno boravište stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika, ako ih imaju, osobni identifikacijski broj stranke koja podnosi podnesak, predmet spora, sadržaj izjave i potpis podnositelja. Stranka, odnosno njezin zastupnik potpisuje podnesak na njegovu kraju. Ako izjava sadrži kakav zahtjev, stranka treba da u podnesku navede činjenice na kojima temelji zahtjev i dokaze kad je to potrebno.“⁶ Osim podneska, naša sugovornica smatra da bi dostatno bilo sudu telefonskim putem najaviti izostanak, no u tom slučaju sudu se mora dostaviti i dokumentacija koja će poslužiti kao dokaz o spriječenosti - medicinska dokumentacija, putni nalog ako je u pitanju službeni put i sl. Sudac u pravilu prihvaća prijedloge za odgodu ročišta ako se tome ne protivi suprotna strana - na što ima pravo.

Upitali smo praktičare što u slučaju da je punomoćnik spriječen u dolasku na ročište te dobili sljedeći odgovor: „Ako stranka ima punomoćnika na strani kojeg se pojavio razlog za spriječenost za dolazak na ročište, mišljenja smo kako će tada sud rjeđe odgoditi ročište, obzirom da si punomoćnik uvijek može organizirati zamjenu. Odluka također zavisi o

slučaju, nekad sudac može zaključiti kako je razlog opravdan te dozvoliti odgodu, a u drugim situacijama pak neće to učiniti. Dakle, i tu odluka o odgodi ročišta zavisi o slučaju.“

REPUBLIKA HRVATSKA
PREKRŠAJNI SUD U ZAGREBU
Zagreb, Avenija Dubrovnik 8

Pod broj: XX.YyY-XXXXX/XX

Zagreb, 01.01.2001.g.

ZAMOLBA ZA ODGODOM
POSTUPKA

2x

Ovom Zamolbom predlažem odgodu zakazanog ročišta i molim da se uvaži moja isprika što na zakazanom ročištu neću moći prisustvovati zbog odlaska u inozemstvo u trajanju od 05. - 20. siječnja 2001. godine. Dokaze o tome da je moj odlazak na put bio organiziran i plaćen prije primitka samog poziva i zbog toga neizostavan, slobodan sam prezentirati na novo zakazanom ročištu kako bi se prihvatile moje isprike.
Zahvaljujem na razumijevanju,

Pero Perić
Perićeva 5
10000 ZAGREB

IV. POSEBAN OSVRT NA NEDOSTATAK SREDSTAVA KAO RAZLOG IZOSTANKA S ROČIŠTA

Praktičari s kojima smo razgovarali smatraju kako nedostatak sredstava za put do suda u slučaju delegacije nadležnosti, o kojoj smo ranije govorili, nije opravdan razlog izostanka s ročišta. U tom slučaju strankama i njihovim punomoćnicima pripada pravo na naknadu troškova javnog prijevoza. Pri tome, odvjetnicima pored prava na naknadu troškova javnog prijevoza pripada i pravo

na naknadu troškova za izbjivanje iz pisarnice za vrijeme putovanja, određeni Tarifom o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika ako putovanje do drugog suda i natrag do mjesta ureda traje duže od tri sata. Predmetna naknada isplaćuje se na teret državnog proračuna, ali u dijelu u kojem su ti troškovi veći od onih koje bi stranke imale da se postupak vodi pred mjesno nadležnim sudom. Pri tome, ako stranka postavi zahtjev za naknadom predmetnih troškova, odluka o naknadi će se donijeti zajedno s odlukom o troškovima postupka. To su odredbe čl. 11. Zakona o sudovima koje se odnose na naknadu troškova stranaka i njihovih punomoćnika.

Problem stranaka koje su nam se javile u Pravnu kliniku je taj što nemaju sredstava za platiti put do suda te im stoga naknadni povrat troškova ne znači puno. Kako je zakon stupio na snagu početkom prošle godine, trenutno ne postoji relevantna praksa koja bi zauzimala određeni stav o tome može li stranka uspješno tražiti odgodu ročišta jer nema financijskih sredstava da si predujmi odlazak u mjesto gdje se drugi sud nalazi. No unatoč nepostojanju prakse, praktičari s kojima smo razgovarali kažu sljedeće:

„Mišljenja smo kako je u navedenom slučaju na stranci da si predujmi trošak odlaska do mjesta drugog suda te da će, sukladno navedenim odredbama, utrošena sredstva moći povratiti tek na kraju postupka (obzirom da se odluka o zahtjevu za naknadu donosi zajedno s odlukom o troškovima cijelog postupka). Slijedom toga - **zahtjev za odgodom ročišta iz navedenog razloga ne bi bio opravdan te mu sud ne bi udovoljio.**“

⁶ Članak 106. ZPP

Oblici rada bez zasnivanja radnog odnosa

DARJA DODIG, ZVJEZDANA KUPREŠAK

Uobičajeni način obavljanja rada podrazumijeva zasnivanje radnog odnosa sklapanjem ugovora o radu između radnika i poslodavca, čime se radnicima jamči poštivanje prava propisanih Zakonom o radu i uspostavlja mehanizam zaštite od arbitrarnog ponašanja poslodavaca. Međutim, negativni trendovi na tržištu rada u posljednje vrijeme ukazuju na sve izraženiju potrebu prilagođavanja nastaloj situaciji uvođenjem alternativnih oblika obavljanja rada kojima se, s jedne strane, uvodi određena doza fleksibilnosti u organizaciji rada i mogućnost prilagodbe trenutnim poslovnim potrebama, a s druge potiče zapošljavanje i samozapošljavanje.

UGOVOR O DJELU

Iako Zakon o radu¹ ne predviđa ugovore kojima bi se rad mogao obavljati bez zasnivanja radnog odnosa, takva mogućnost pružena je odredbama Zakona o obveznim odnosima² koji omogućava sklapanje pravnog posla predmet kojega je rad, odnosno osnova obavljanja takvog posla ne mora biti radni odnos već se u tu svrhu sklapa ugovor o djelu³. U praksi poslodavci, ali i radnici, često koriste ugovor o djelu kako bi uredili svoje međusobne odnose i pritom izbjegli obveze koje im nameće Zakon o radu, međutim, potrebno je naglasiti da između ugovora o radu i ugovora o djelu postoje bitne razlike. Kod ugovora o djelu se radi o ugovoru građanskog (obveznog) prava temeljem kojeg izvođač radi za naručitelja samostalno i neovisno, naručitelj mu, dakako, može dati upute i obavljati

nadzor, ali treba uočiti da se tu ne radi o podređenosti izvođača jer on radi za drugoga, ali ne u službi drugoga, odnosno radi za svoj račun i na svoj rizik, u korisnom radnom vremenu, a ne u radnom vremenu koje određuje naručitelj, pri čemu može obavljanje posla povjeriti i trećoj osobi, a za djelo prima naknadu, najčešće po obavljenom poslu. Izvođač odgovara za djelo i dužan ga je napraviti u skladu s pravilima struke, a za mane svoga djela odgovara prema načelima građanskog prava. Dakle, kod ugovora o djelu izvođač se obvezuje obaviti određeni posao, tj. predati naručitelju djelo, zapravo rezultat rada i za to je i odgovoran.

Suprotno tome, kod ugovora o radu radnik radi nesamostalno, uvijek i isključivo osobno te po uputama i pod nadzorom poslodavca, radi u njegovo ime i za njegov račun, stavljajući mu na raspolaganje svoju radnu snagu, a poslodavac mu je za obavljeni rad dužan isplaćivati plaću u novcu. U radnom je odnosu, dakle, uočljiva podređenost radnika poslodavcu, poslodavac preuzima rizik, a radnik ne odgovara za rezultat rada

već je odgovoran za uredno obavljanje rada prema uputama poslodavca te mu poslodavac zapravo plaća vrijeme provedeno na poslu bez obzira na konkretan rezultat obavljenog posla.

Radniku temeljem sklopljenog ugovora o radu pripadaju prava koja proizlaze iz radnog odnosa, a koja su propisana Zakonom o radu, primjerice pravo na plaću, godišnji odmor, radni staž i slično. Kod ugovora o djelu takav je ugovor jedini dokument koji uređuje odnos između naručitelja i izvođača te po završetku dogovorenog posla i ispunjenju ugovora oni nemaju daljnjih međusobnih obveza.

Za potrebe obavljanja povremenih poslova, odnosno kada ne treba nekoga za osmosatno dnevno radno vrijeme, velik broj poslodavaca želi takvu situaciju riješiti sklapajući ugovor o djelu umjesto ugovora o radu, misleći da tako može izbjeći primjenu prvenstveno poreznih, ali dakako i radnopravnih propisa na takve odnose. Treba imati na umu da se razlika između dva navedena ugovora prvenstveno očituje u pravnom i socijalnom aspektu što

¹ Zakon o radu, pročišćeni tekst, NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13

² Zakon o obveznim odnosima, pročišćeni tekst, NN 35/05, 41/08, 125/11

³ Čl.590.-čl.620, Zakon o obveznim odnosima, pročišćeni tekst, NN 35/05, 41/08, 125/11

je i razlog zbog kojeg poslodavci trpe kazne kada pogrešno protumače za koji posao mogu sklopiti ugovor o djelu. Poslodavci nerijetko smatraju kako je činjenica da je radnik plaćen sama po sebi dostatna neovisno o pravnom temelju učinjenog plaćanja, što u praksi dovodi do sklapanja ugovora o djelu za obavljanje rada koji po svojim karakteristikama nikako ne može biti predmetom takvog ugovora, čime se radnicima nanosi znatna šteta jer im se, zbog opetovanih sklapanja ugovora o djelu iz mjeseca u mjesec, a za poslove koji zapravo spadaju u radni odnos, uskraćuju brojna socijalna prava.

Zakon o radu izričito uređuje takve situacije te u slučaju ako poslodavac s radnikom ne sklopi ugovor o radu za obavljanje posla koji s obzirom na narav i vrstu rada te ovlasti poslodavca ima obilježje posla za koji se zasniva radni odnos, propisuje da se tada smatra da je ipak sklopljen ugovor o radu, osim ako poslodavac ne dokaže suprotno. Dakle, poslodavac će moći za obavljanje određenog posla, kao što je izrada ili popravak neke stvari, izvršenje kakvog fizičkog ili umnog rada s izvođačem, fizičkom osobom, sklopiti ugovor o djelu samo onda kada se obavljanjem takvog rada ne izvršava sadržaj radnog odnosa. Time se radnicima, ali i poslodavcima, osiguravaju sva prava koja proizlaze iz radnopravnih propisa, jer se, iako je sklopljen ugovor o djelu, uzima da se radi o ugovoru o radu.

Narav i vrsta rada te ovlasti poslodavca koje imaju obilježje posla za koji se zasniva radni odnos su faktična pitanja koja, sukladno izloženome, utvrđuje poslodavac, odnosno nadležna inspekcija ili sud u svakom konkretnom slučaju i nije ih moguće taksativno propisati zakonom. Sporne situacije često se javljaju u okviru ugostiteljskih i trgovačkih djelatnosti

kada se, zbog trenutačnog i kratkotrajnog povećanja opsega posla, javi potreba za povremenim radnicima (npr. vikend-konobari), ali stav radne inspekcije u takvim slučajevima je jasan te se uzima da se radi o poslovima za koje se ne može sklopiti ugovor o djelu jer je očito da se radi o poslovima koji se rade po uputi poslodavca i s njegovim resursima. Rješenje tada predstavlja mogućnost privremenog zapošljavanja putem agencija za privremeno zapošljavanje koje temeljem sporazuma ustupaju radnika drugom poslodavcu za obavljanje privremenih poslova, kao i mogućnost privremenog zapošljavanja uz preraspodjelu radnog vremena, a sve sukladno Zakonu o radu. Uočljivo je da u takvim situacijama poslodavci ipak najčešće pribjegavaju zapošljavanju redovnih studenata putem sveučilišnih studentskih centara⁴.

U svakodnevnom govoru često se spominje honorarni posao kao dodatni izvor zarade osoba koje već ostvaruju dohodak na nekoj drugoj osnovi. Međutim, treba reći da honorarni ugovor kao posebna vrsta ugovora nije reguliran u našem pravu, dakle ne postoji. Pod tim se pojmom obično misli na neki privremeni ugovor, odnosno privremeni rad ili posao koji ima sva obilježja radnog odnosa, ali kod kojeg radnik i poslodavac nisu sklopili ugovor o radu već neki drugi ugovor. Ovdje vrijedi sve što je prije rečeno vezano uz ugovor o djelu. Cilj svega navedenoga je zabrana sklapanja ugovora koji sadržajno odgovaraju ugovoru o radu, ali formalno nose naziv ugovora o djelu za odnose koji imaju sva obilježja radnog odnosa, kako bi se spriječilo izigravanje cijelog niza pravnih propisa. Dakle, ako se radi o radnom odnosu poslodavac ne smije zapošljavati radnike putem ugovora

⁴ Vidi: *infra*, studentski poslovi

koji nije ugovor o radu jer time krši zakon.

STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE ZA RAD

Stručno osposobljavanje za rad definirano je Zakonom o radu.⁵ Ako je stručni ispit ili radno iskustvo, zakonom ili drugim propisom utvrđeno kao uvjet za obavljanje poslova radnog mjesta određenog zanimanja, poslodavac može osobu koja je završila školovanje za takvo zanimanje primiti na stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa. Razdoblje stručnog osposobljavanja za rad ubraja se u pripravnički staž i radno iskustvo propisano kao uvjet za rad na poslovima radnog mjesta određenog zanimanja. Stručno osposobljavanje može trajati najduže koliko traje pripravnički staž.⁶ Na osobu koja se stručno osposobljava za rad primjenjuju se odredbe o radnim odnosima, osim odredbi o sklapanju ugovora o radu, plaći i naknadi plaće te prestanku ugovora o radu. O stručnom osposobljavanju za rad sklapa se ugovor koji mora imati pisani oblik.⁷

Osim uređenja iz Zakona o radu, poslodavac može korištenjem mjera aktivne politike zapošljavanja⁸ prema posebnom propisu iskoristiti mogućnost stručnog

⁵ Zakon o radu, pročišćeni tekst, NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13

⁶ Trajanje pripravničkog staža za pojedina zanimanja propisano je različitim pravilnicima, kolektivnim ugovorima, aktima koji obvezuju poslodavca ili ugovorom.

⁷ Članak 41. Zakona o radu, pročišćeni tekst, NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13

⁸ HZZ provodi jedan jedinstven program mjera aktivne politike zapošljavanja koji sadrži 42 različite mjere namijenjene isključivo nezaposlenim osobama s otežanim pristupom tržištu rada kako bi se što lakše i brže zaposlile. Sve mjere financiraju se iz državnog proračuna.

osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa, neovisno o tome je li stručni ispit ili radno iskustvo utvrđeno kao uvjet za obavljanje poslova radnog mjesta određenog zanimanja. Osnovni cilj ove mjere je nezaposlenim osobama bez radnog iskustva u zanimanju za koje su završili školovanje, osigurati ulazak na tržište.

Zakonom o poticanju zapošljavanja,⁹ s ciljem jačanja zapošljivosti, uređuju se uvjeti za ostvarivanje prava na olakšice poslodavca pri zapošljavanju nezaposlenih osoba bez radnog iskustva u zvanju za koje su se obrazovale, odnosno dugotrajno nezaposlenih osoba.

Osobe koje, prema zakonskim propisima, mogu ostvariti pravo na stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa jesu¹⁰:

- nezaposlena osoba bez radnog iskustva u zvanju za koje se obrazovala, koja se vodi u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje duže od trideset dana,
- osoba koja ima najviše jednu godinu staža u struci za koju se obrazovala, bez obzira na godinu života i bez obzira na raz-

dooblje ukupno evidentiranog staža u mirovinskom osiguranju¹¹ te se u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje kao nezaposlena vodi duže od trideset dana.

Poslodavci podnose zahtjev za stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa Područnom uredu Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. U zahtjevu navode predviđeno trajanje stručnog osposobljavanja, vlastiti OIB ili MBS, prebivalište odnosno sjedište, podatke o mentoru, podatke o polazniku te program stručnog osposobljavanja. U obrascu zahtjeva stoji napomena da se ne zaključuju ugovori o stručnom osposobljavanju prije pozitivne suglasnosti Središnjeg ureda Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.¹²

Poslodavci s većim brojem zaposlenih mogu dobiti odobrenje za korištenje stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa za onoliko osoba koliko mogu osigurati kvalificiranog mentora, ali ne u većem broju od broja zaposlenih po ugovoru

¹¹ Primjerice rad na poslovima niže složenosti u odnosu na struku za koju se obrazovala ili staž u mirovinskom osiguranju koji je stekla korištenjem roditeljskih naknada

¹² Obrazac APZ – SOR, Hrvatski zavod za zapošljavanje

o radu. Mentor može provoditi stručno osposobljavanje za rad za maksimalno tri osobe. Mentor je osoba iste kvalifikacije i razine obrazovanja kao osoba koju podučava ili ima najmanje pet godina radnog iskustva ako ne ispunjava uvjete kvalifikacije i razine obrazovanja.

Poslodavci koji ne mogu koristiti mjeru stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa jesu¹³:

- poslodavci koji nemaju zaposlenih radnika,
- poslodavci iz privatnog sektora za broj osoba koji prelazi broj zaposlenih radnika,
- poslodavci koji su posljednjih šest mjeseci donijeli odluku o otkazu ugovora o radu iz poslovno uvjetovanih razloga.

Polaznik stručnog osposobljavanja potpisuje ugovor s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje. Također, poslodavac i polaznik potpisuju ugovor o međusobnim pravima i obvezama,¹⁴ pri čemu bi polaznik svakako trebao obratiti pozornost na sadržaj ugovora. U slučaju kršenja ugovornih obveza od bilo koje strane, potrebno je odmah obavijestiti Područnu službu Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Pisani ugovor o stručnom osposobljavanju za rad, kada poslodavac koristi mjeru aktivne politike zapošljavanja, može se sklopiti u trajanju do¹⁵:

- dvanaest mjeseci za osobe koje su završile preddiplomski, diplomski ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij odnosno preddiplomski ili specijalistički diplomski stručni studij,

¹³ Opširnije na www.hzz.hr

¹⁴ Navedeni ugovor djeluje *inter partes*

¹⁵ Članak 6. Zakona o poticanju zapošljavanja, pročišćeni tekst, NN 57/12, 120/12

⁹ Zakon o poticanju zapošljavanja, pročišćeni tekst, NN 57/12, 120/12

¹⁰ Opširnije na www.mrms.hr

- trideset šest mjeseci za osobe u obrtničkim zanimanjima.

Na osnovi ugovora o stručnom osposobljavanju za rad bez zasnivanja radnog odnosa, poslodavcu se refundiraju uplate obveznih doprinosa mirovinskog¹⁶ i zdravstvenog osiguranja te zaštite na radu. Polazniku stručnog osposobljavanja mjesečno se isplaćuje novčana pomoć u neto iznosu od 1.600,00 kn¹⁷ i stvarni troškovi prijevoza. Potvrde o prisutnosti polaznika Hrvatskom zavodu za zapošljavanje dostavljaju poslodavci, a evidentiraju ih savjetnici u mjerama aktivne politike zapošljavanja. Novčana pomoć se ne isplaćuje za vrijeme privremene nesposobnosti za rad ili izostanka s programa stručnog osposobljavanja.

Ako poslodavac nakon isteka sklopljenog ugovora o stručnom osposobljavanju za rad bez zasnivanja radnog odnosa (12 ili 36 mjeseci) osobe ne zadrži u radnome odnosu, sljedećih godinu dana neće moći primiti nove osobe na stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa. Ako poslodavac nakon isteka sklopljenog ugovora o stručnom osposobljavanju za rad bez zasnivanja radnog odnosa s nezaposlenim osobama želi ponovno primiti nove osobe na stručno osposobljavanje, to će moći ako u radnom odnosu zadrži 50 % osoba koje su se stručno osposobljavale.

Važno je naglasiti da stručno osposobljavanje nije obveza, odnosno radi se o potpuno dobrovoljnoj mjeri aktivne politike zapošljavanja.

¹⁶ Doprinos mirovinskog osiguranja refundira se sukladno člancima 43. i 44. Zakona o doprinosima i to 0,35% prosječne plaće u RH prema objavi Državnog zavoda za statistiku

¹⁷ Odluka o visini novčane pomoći za nezaposlenu osobu koju je HZZ uključio u stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa (NN 12-211/2014), objava od 31.1.2014., na snazi od 1.2.2014.

nja. To znači da nezaposlena osoba može odbiti osposobljavanje te prekinuti već započeto osposobljavanje bez financijskih posljedica te bez gubitka statusa nezaposlene osobe u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

UGOVOR O AUTORSKOM DJELU

Što se sve smatra autorskim djelom određeno je Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima¹⁸ kojim je propisano da je autorsko djelo originalna intelektualna tvorevina iz književnog, znanstvenog i umjetničkog područja koja ima individualni karakter, bez obzira na način i oblik izražavanja, vrstu, vrijednost ili namjenu. Tako se, između ostaloga, autorskim djelima smatraju jezična djela, računalni programi, glazbena i dramska djela, fotografska djela, arhitektonska djela i slično. Autorski honorari posebice su zanimljiva tema za poduzetnike jer u nekim slučajevima predstavljaju povoljan način isplate i plaćanja određenih usluga. U praksi se često autorsko djelo smatra „rastezljivim“ pojmom, međutim treba imati na umu kako je ono strogo regulirano zakonom i nije moguće izlaziti izvan njime određenog okvira. Autorski honorar mora biti definiran kroz ugovor o autorskom djelu, obvezno u pisanom obliku te uz to moraju biti definirani naziv djela, korisnik te način korištenja, također, autor mora biti fizička osoba. U slučaju da su zadovoljeni svi navedeni uvjeti moguće je isplatiti autorski honorar. Što se tiče oporezivanja, isplata autorskog honorara je dosta povoljna, no u slučaju da se prilikom poreznog nadzora utvrdi da se ne radi o autorskom djelu, službena osoba će proglasiti pruženu uslugu klasičnim ugovorom

¹⁸ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, pročišćeni tekst, NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13

o djelu kod kojeg su troškovi za naručitelja osjetno veći nego u slučaju autorskog djela. U slučaju sumnje smatra li se određeno djelo autorskim, potrebno je obratiti se Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo koji će pružiti potrebna objašnjenja.

SEZONSKI POSLOVI U POLJOPRIVREDI

Zakon o poticanju zapošljavanja¹⁹ uvodi mogućnost sklapanja ugovora o sezonskom radu za obavljanje privremenih, odnosno povremenih sezonskih poslova u poljoprivredi. Zakonom je propisano da se navedeni ugovor sklapa²⁰ prije početka rada, za svaki radni dan, predajom i prihvatom vrijednosnog kupona te njegovim evidentiranjem na propisanoj tiskanici ugovora. Privremeni, odnosno povremeni sezonski poslovi mogu biti u području bilnogojstva, stočarstva i ribarstva. Poslodavac koji može zapošljavati na privremenim, odnosno povremenim sezonskim poslovima u poljoprivredi je:

- fizička ili pravna osoba koja obavlja registriranu poljoprivrednu djelatnost
- fizička osoba nositelj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva evidentiranog u odgovarajućem upisniku

Sezonski radnik u poljoprivredi je fizička nezaposlena osoba, korisnik mirovine ili tražitelj zaposlenja koji na temelju ugovora obavlja privremene, odnosno povremene sezonske poslove u poljoprivredi.

Sezonski radnici u poljoprivredi ne mogu biti:

¹⁹ Zakon o poticanju zapošljavanja, pročišćeni tekst, NN 57/12, 120/12

²⁰ Članak 10., stavak 1. Zakona o poticanju zapošljavanja, pročišćeni tekst, NN 57/12, 120/12

Izvor: Morguefile.com

- zaposlena osoba²¹
- samozaposlena osoba
- osoba koja se nalazi u nekom radnom ili socijalnom statusu na temelju kojeg je obvezno osigurana prema posebnim propisima koji uređuju obvezna osiguranja²²
- osoba zaposlena na temelju ugovora o radu na određeno vrijeme za stalne sezonske poslove²³
- osoba koja ima utvrđenu nesposobnost za rad
- osoba osigurana na produženo osiguranje
- maloljetnik
- osoba koja koristi roditeljska prava prema posebnom propisu²⁴

Ugovor o sezonskom radu u poljoprivredi²⁵ je tipski ugovor, što

²¹ Prema članku 10. Zakona o mirovinskom osiguranju, pročišćeni tekst, NN 157/13

²² Primjerice, osoba koja se stručno osposobljava za rad, osoba koja u skladu s posebnim propisima samostalno obavlja profesionalnu djelatnost.

²³ Članak 14. Zakona o radu, pročišćeni tekst, NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13

²⁴ Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama, pročišćeni tekst, NN 85/08, 110/08, 34/11, 54/13

²⁵ Opširnije u Pravilniku o sadržaju i obliku ugovora o sezonskom radu u po-

znači da su sadržaj i oblik ugovora unaprijed određeni i nije ih moguće mijenjati dogovorom ugovornih strana.

Rad sezonskog radnika u poljoprivredi može trajati najduže 90 dana tijekom jedne kalendarske godine (kod jednog ili više poslodavaca) i ne mora biti u neprekidnom trajanju.

Vrijednosni kupon²⁶ izdaje Financijska agencija (FINA) na zahtjev poslodavca. Kupnjom vrijednosnog kupona poslodavci unaprijed uplaćuju obvezne doprinose za obvezno osiguranje²⁷ na dnevnu osnovicu, a na vrijednosnom kuponu naznačen je iznos plaćenog dnevnog doprinosa. Najniži dnevni iznos neto plaće²⁸ koju je poslodavac dužan isplatiti sezonskom radniku koji obavlja privremene odnosno povremene sezonske poslove u poljoprivredi, za 2014. godinu nakon obračuna i obustave poreza na dohodak i prireza poreza na dohodak sukladno propisima koji uređuju oporezivanje, ne može biti niži od 72,08 kn.

Sezonski radnik u poljoprivredi obvezan je dostaviti Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje tiskanice Zahtjeva za priznanje svojstva osiguranika.

Bitno je naglasiti da se na sezonskog radnika u poljoprivredi ne primjenjuju posebni propisi kojima je uređen prestanak vođenja

ljoprivredi i vrijednosnog kupona (NN, 64/12). Ovom pravilniku priložen je Obrazac USP-1, obrazac ugovora o sezonskom radu u poljoprivredi.

²⁶ Detaljnije u Pravilniku o sadržaju i obliku ugovora o sezonskom radu u poljoprivredi i vrijednosnog kupona (NN, 64/12)

²⁷ Poslodavci uplaćuju doprinos za mirovinsko osiguranje za I. i II. stup, doprinos za zaštitu zdravlja na radu i doprinos za zapošljavanje

²⁸ Prema Odluci o najnižem dnevnom iznosu plaće sezonskog radnika u poljoprivredi za 2014. godinu (NN, 02/2013). Odluka je stupila na snagu 1. siječnja 2014.

nezaposlene osobe u evidenciji nezaposlenih, propisi koji uređuju obustavu ili prestanak prava za vrijeme nezaposlenosti niti propisi koji uređuju prestanak isplate mirovine korisniku mirovine.

STUDENSKI POSLOVI

Obavljanjem studentskih poslova radi zarade, redoviti studenti ne zasnivaju radni odnos. Prema Pravilniku o posredovanju pri zapošljavanju redovitih studenata,²⁹ posredovanje između redovitih studenata i poslodavaca obavljaju pravne osobe, Studentski centri Sveučilišta u Republici Hrvatskoj. O zapošljavanju redovitih studenata zaključuje se ugovor o djelu,³⁰ a izdaju ga posrednici. U potpunosti je propisan sadržaj i oblik ugovora. Poslodavac nakon obavljenog posla ovjerava ispunjenje ugovora s iznosom zarade u roku od 15 dana od dostave ugovora od strane studenta. Ovjereni ugovor predstavlja za posrednika vjerodostojnu ispravu za obračun i naplatu. Zarada za obavljene posao ne smatra se dohotkom na koji se plaća porez u smislu poreza na dohodak.

POSLOVI DOMAĆE RADINOSTI ILI SPOREDNOG ZANIMANJA

Zakon o obrtu³¹ uređuje institute kućne radinosti i sporednog zanimanja koje mogu obavljati sve fizičke osobe koje nisu obveznici PDV-a. Domaća radinost podrazumijeva izradu proizvoda kod

²⁹ Pravilnik o posredovanju pri zapošljavanju redovitih studenata, pročišćeni tekst, NN 16/96, 125/97, 37/06, 59/07, 30/08

³⁰ Navedeni ugovor mora nositi naziv ugovor o djelu redovitog studenta (članak 5. Pravilnika)

³¹ Zakon o obrtu NN 143/13

„2014. - GODINA BORBE PROTIV RADA NA CRNO“

Izvor: www.mrms.hr

kuće osobnim radom, a sporedno zanimanje obavljanje uslužnih djelatnosti kod kuće osobnim radom, odnosno kod naručitelja usluge. Djelatnost se obavlja osobnim radom što znači da nije dopušteno imati zaposlenike već osoba koja je nositelj tih djelatnosti mora sama obavljati djelatnost. Fizička osoba time ne stječe status obrtnika nego se vodi u evidenciji nadležnih ureda državne uprave u županijama odnosno Grada Zagreba. Za pokretanje je potrebno ispuniti Prijavu za upis u evidenciju i izdavanje odobrenja za obavljanje sporednog zanimanja i obavljanje domaće radinosti i predati je navedenim uredima prema mjestu prebivališta. U prijavi treba navesti proizvode i usluge koji će biti predmet obavljanja domaće radinosti ili sporednog zanimanja, a trošak registracije je 170 kn. Time se otvara mogućnost dodatne zarade, posebno umirovljenicima, jer se obavljanjem takvih djelatnosti ne uspostavlja svojstvo osiguranička u obveznom mirovinskom osiguranju, mirovina se ne obustavlja, a nema niti obveze plaćanja doprinosa za mirovinsko osiguranje, za razliku od drugih fizičkih osoba koje su zaposlene kod drugog poslodavca. Ukupni bruto primici od obavljanja ovih djelatnosti ne smiju prelaziti iznos od deset bruto mjesečnih prosječnih

plaća³² u kalendarskoj godini u kojoj se obavljaju, a ukoliko budu viši od toga potrebno je od 1. si-

³² Prosječnom plaćom smatra se iznos bruto mjesečne plaće isplaćene po jednom zaposlenom kod pravnih osoba u RH u razdoblju siječanj-kolovoz u godini koja prethodi kalendarskoj godini u kojoj se obavljaju djelatnosti, a koji objavljuje Državni zavod za statistiku; Prosječna bruto plaća po zaposlenom u pravnim osobama RH za razdoblje siječanj-kolovoz 2013. Iznosila je 7.941 kn, odnosno deset bruto prosječnih mjesečnih plaća iznosilo je 79.410 kn

Ukupni korisnici mjera aktivne politike zapošljavanja u 2014. godini do 26.6.2014. godine

Mjera	Aktivni korisnici na početku 2014.	Novouključeni (do 26.6.2014.)	Ukupni korisnici tijekom 2014.
UKUPNO	28.293	7.376	35.669
Potpore za zapošljavanje i usavršavanje	5.973	541	6.514
Potpore za samozapošljavanje	4.800	776	5.576
Obrazovanje nezaposlenih	327	874	1.201
Javni radovi	2.821	308	3.129
Stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa	13.776	4.519	18.295
Potpora za očuvanje radnih mjesta	596	358	954

Izvor: www.hzz.hr

ječnja iduće kalendarske godine prestati obavljati domaću radinost ili sporedno zanimanje te podnijeti nadležnom tijelu koje je izdalo odobrenje pisani zahtjev za prestanak obavljanja tih djelatnosti.

Unatoč opisanim mogućnostima obavljanja rada bez zasnivanja radnog odnosa, problematika rada „na crno“ još uvijek je dominantan problem hrvatskog gospodarstva i društva uopće. Ne radi se samo o nepoštivanju pozitivnih propisa, već i o namjernom kršenju prava na dostojanstven rad, što zasigurno ukazuje na ozbiljnost ove pojave i potrebu ulaganja povećanih napora u rješavanje ovog problema. Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava 2014. godinu proglasilo je godinom borbe protiv rada „na crno“ te su u tu svrhu predviđene brojne preventivne, kurativne i represivne aktivnosti, između ostaloga, otvoren je besplatni telefon 0800 49 49 putem kojeg se mogu prijaviti sve sumnje u nezakonitost rada poslodavaca.³³

³³ Više na www.mrms.hr

Maloljetnička delinkvencija

– zakonski okvir i briga za mlade prekršitelje zakona uz osvrt na Odgojni zavod Turopolje

JELENA BABIĆ

Dijete vam laže, inati se, agresivno je, izostaje s nastave, skiće se, dolazi pijano kući ili krade? Možda su to prvi znakovi delinkventnog ponašanja. Što učiniti kada se protiv maloljetnika vodi kazneni ili prekršajni postupak? Što očekivati od državnih institucija i kome se obratiti za pomoć?

Pod maloljetničkom delinkvencijom podrazumijevaju se kaznena djela koja su počinile osobe mlađe od 18 godina. U smislu Zakona o sudovima za mladež¹, razlikujemo 4 kategorije maloljetnika:

- djeca – osobe do navršenih 14 godina života
- mlađi maloljetnici - od 14 do 16 godina
- stariji maloljetnici - od 16 do 18 godina
- mlađi punoljetnici - od 18 do 21 godine.

Djeca nisu kazneno ni prekršajno odgovorna i protiv njih se ne može pokrenuti postupak, već se postupa u okviru nadležnosti službe socijalne skrbi.

Mlađi maloljetnici su kazneno i prekršajno odgovorni. Prema njima se mogu izreći odgojne i sigurnosne mjere, dok se starijim maloljetnicima uz navedeno može izreći i maloljetnički zatvor.

Mlađim punoljetnicima se također mogu izreći odgojne mjere,

sigurnosne mjere i maloljetnički zatvor.

Uz Zakon o sudovima za mladež, zakonsku podlogu za postupanje čine Prekršajni zakon², Zakon o kaznenom postupku³ i Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje⁴. U postupcima protiv maloljetnika, uz ostale, sudjeluju posebno osposobljene osobe, u pravilu socijalni pedagozi, ali i socijalni radnici i psiholozi, koji su prisutni u postupku od samog početka - prisustvuju ispitivanju maloljetnika, daju stručno mišljenje i prijedlog mjere odnosno sankcije.

U kaznenim predmetima maloljetnika sude posebno ustrojeni sudovi za mladež. Postupak provodi vijeće sastavljeno od suca za mladež i dva suca porotnika za mladež. Sudac mora imati izražen interes za odgoj, potrebe

i probitke mladeži. Postupak je hitan i temelji se na načelu individualnosti, supsidijarnosti i promjenjivosti. Tijela koja sudjeluju u postupku protiv maloljetnika jesu Centar za socijalnu skrb, državno odvjetništvo za mladež, sud za mladež te specijalizirani policijski službenici za mladež. Bez odobrenja suda za mladež policija ne smije putem medija ili na drugi način obavijestiti javnost o pojedinostima vezanima uz postupak prema maloljetnoj osobi, njezinim identifikacijskim podacima, te ne smije ustupiti maloljetnikovu fotografiju. Po odobrenju suda mogu se objaviti samo neke informacije, ali ni u tom slučaju ne objavljuje se ime maloljetne osobe ni podaci temeljem kojih bi se u javnosti moglo doznati o kome se radi.

UZROCI MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

Na delinkventno ponašanje utječu osobine samog maloljetnika, obitelj i sredina u kojoj živi. Mnogi autori pronalaze glavni uzrok neprihvatljivih ponašanja u obitelji.

¹ Zakon o sudovima za mladež, NN br. 84/11, 143/12, 148/13

² Prekršajni zakon, Glava IX, NN br. 107/07, 39/13, 157/13

³ Zakon o kaznenom postupku, NN br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 146/13.

⁴ Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, NN br. 133/12.

Obitelj je temeljna zajednica u kojoj se uče vrijednosti i norme, te ako se radi o disfunkcionalnoj i nepodržavajućoj obitelji, dolazi do manifestiranja raznih oblika neprihvatljivih ponašanja.

Neki autori razlikuju mikro i makro uzroke, navodeći pritom da mikro uzroci prevladavaju. Mikro uzroci su obiteljske prilike i odnosi, nasilje nad djecom, škola, materijalni problemi, odgojno nepovoljne situacije, neorganizirano slobodno vrijeme i dr., dok makro uzroci obuhvaćaju ekonomske faktore (krize), rat i poslijeratno stanje, političke faktore, medijske slike, poruke i sadržaje, društvenu pokretljivost i društvene reakcije.

Provedena su istraživanja koja su pokazala visoku pozitivnu korelaciju između nasilja nad djecom i maloljetničke delinkvencije. Tako se pokazalo da je 80% maloljetnih delinkvenata bilo žrtva nasilja (Steele, 1976, SAD) te da su institucije za maloljetne delinkvente pune zlostavljane djece (Haskell i Yablonski, 1974).

SPECIFIČNOSTI MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

Pokazalo se da su maloljetni delinkventi često emocionalno i socijalno nezreli, egocentrični, skloni nasilju, nesposobni stvarati prisnan, topao, iskren i osjećajan dodir s okolinom i osobama s kojima žive. Delinkventne radnje čine individualno (pojedinačno), u paru ili u manjoj skupini; maloljetnici kaznena djela češće čine u paru ili skupini, a maloljetnice individualno.

Najčešća kaznena djela koja čine maloljetnici jesu kaznena djela protiv imovine (preko 80 %), protiv života i tijela, protiv spolne slobode te protiv braka, obitelji i mladeži. Najčešća imovinska kaznena djela su teške krađe, krađe, razbojništva, uništenje i oštećenje tuđe stvari i oduzimanje tuđe pokretne stvari.

U 2013. godini državna odvjetništva u Republici Hrvatskoj donijela su odluke povodom prijave za počinjena kaznena djela za 2553 maloljetnika, što je za 18 % manje nego u 2012. godini. Optuženo je samo 545 osoba, od toga je izrečeno 490 odgojnih mjera. Udio maloljetničkog kriminala je oko 5 % u odnosu na ukupni, a udio ženskih počinitelja u maloljetničkoj delinkvenciji kreće se oko 6 %. Zapaža se lagani pad maloljetnih počinitelja kaznenih djela, a mnogi smatraju da je tome tako zbog velikog broja odbačenih kaznenih prijava jer se nastoji izbjeći sudski postupak koji za sobom nerijetko donosi i negativne posljedice kao što su stigmatiziranje, osuđivanje, osjećaj manje vrijednosti, druženje s drugim maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i sl.

U Republici Hrvatskoj provedeno je zanimljivo istraživanje o pojavnim oblicima delinkvencije prema regijama.⁵ Dobiveni rezultati pokazuju da najviše delinkvenata

⁵ LJ. Mikšaj – Todorović, A. Buđanovac: Neka osobna i ponašajna obilježja malodobnih delinkvenata s obzirom na regiju prebivanja u Republici Hrvatskoj, 1998. g.

ima na području Istre, Primorja i Like, a slijedi Dalmacija s bitno sličnim obilježjima delinkvenata: starija dob maloljetnika (17, 18 godina), neuroze, agresivnost, druženje s asocijalnim osobama, skitnja i bježanje od kuće. Od tih regija razlikuje se područje Slavonije i Srednje Hrvatske po nešto mlađim počiniteljima (14, 15 godina), a značajne karakteristike su druženje s asocijalnim osobama, te ponešto veća stopa onih s teškoćama u kognitivnom razvoju. Slavonija se ističe većim brojem konzumenata alkohola te većim recidivizmom. Na području Sjeverozapadne Hrvatske također su nešto stariji počinitelji, nerijetko s teškoćama u kognitivnom razvoju, no u toj regiji zabilježeno je najmanje kaznenih djela.

ODGOJNE MJERE

Odgojnim mjerama pruža se zaštita, briga, pomoć i nadzor te se osigurava opća i stručna obrazba maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Na taj način želi se utjecati na njihov odgoj, razvoj cjelokupne ličnosti i jačanje njihove odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog počinjenja kaznenog djela. Odgojne mjere izriče sud za mladež, a njihovo izvršavanje u nadležnosti je Centra za socijalnu skrb prema mjestu prebivališta maloljetnika.

U odgojne mjere spadaju:

- sudski ukor
- posebne obveze
- pojačana briga i nadzor
- pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi
- upućivanje u disciplinski centar
- upućivanje u odgojnu ustanovu
- upućivanje u odgojni zavod
- upućivanje u posebnu odgojnu ustavnu

Sudski ukor i posebne obveze izriču se kada se smatra da se na maloljetnika može utjecati mjera upozorenja, usmjeravanja ili drugim primjerenim mjerama. Ove mjere najčešće se izriču maloljetniku koji je djelo počinio prvi put ili se radi o nekom lakšem kaznenom djelu. Neke od posebnih obveza su isprika oštećeniku, redovito pohađanje nastave, uključivanje u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja, da prema vlastitim mogućnostima popravi štetu nanесenu kaznenim djelom i sl. Sud može naložiti i svaku drugu mjeru koja nije navedena u zakonu, a za koju smatra da je u konkretnom slučaju prikladna. Navedena mjera može se izreći i uz druge odgojne mjere.

Mjera pojačane brige i nadzora i mjera pojačane brige i nadzora uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi izriču se kada za maloljetnikov odgoj i razvoj treba poduzeti trajnije mjere uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, a nije potrebno maloljetnikovo izdvajanje iz njegove životne sredine. Navedene mjere zahtijevaju aktivniji angažman maloljetnika, djelatnika Centra za socijalnu skrb, ali i roditelja. Naime, one se izriču kada sud ocijeni da odgoj i utjecaj roditelja i skrbnika na ponašanje i razvoj maloljetnika nije dovoljan za ostvarenje svrhe odgojnih mjera. Navedene mjere ne mogu biti kraće od 6 mjeseci ni dulje od 2 godine.

Kada je potrebno poduzeti intenzivnije mjere prema maloljetniku te ga na kraće vrijeme izdvojiti iz njegove primarne sredine, tada se izriče mjera upućivanja u disciplinski centar. Sud upućuje maloljetnika u disciplinski centar na točno zakonom određeno vrijeme, pazeći pritom da maloljetnik ne izostaje s nastave, odnosno s radnog mjesta.

Maloljetnik se upućuje u odgojnu ustanovu kada ga je potrebno

trajnije izdvojiti iz okoline u kojoj živi da bi se utjecalo na njegov razvoj i ponašanje. Razlika u odnosu na mjeru upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu je ta da se u posebnu odgojnu ustanovu upućuju maloljetnici koji uz odgojne probleme imaju i određena psihofizička oštećenja. Upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu može se izreći i umjesto sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja.

Odgojni zavod je najstroža odgojna mjera. Izriče se maloljetnicima s izraženim poremećajima u ponašanju i najčešće nakon ponovljenih kaznenih djela ili nakon vrlo teških kaznenih djela kao što su ubojstva, razbojstva, teške krađe i sl. Naš najpoznatiji zavod za muške maloljetnike je Odgojni zavod u Turopolju, o kojem će kasnije u tekstu biti riječi. Odgojni zavod za maloljetnice nalazi se u Požegi.

Prilikom izbora odgojne mjere uzima se u obzir maloljetnikova dob, psihofizička razvijenost i osobine, težina i narav počinjenog djela i osobito je li, ako je to mogao, pokušao spriječiti nastupanje štetne posljedice ili je nastojao popraviti počinjenu štetu, odnos prema oštećeniku i žrtvi, njegove osobne i obiteljske prilike, je li i prije činio kaznena djela i je li mu već bila izrečena maloljetnička sankcija, te sve druge okolnosti koje sud smatra važnim za odlučivanje.

MALOLJETNIČKI ZATVOR

Kazna maloljetničkog zatvora može se izreći starijim maloljetnicima i mlađim punoljetnicima. Mlađim punoljetnicima može se izreći samo ako je za kazneno djelo predviđena kazna zatvora od 3 godine ili teža, a izricanje odgojne mjere ne bi ispunilo svoju svrhu. U Republici Hrvatskoj

kazna zatvora za maloljetnike izvršava se u Požegi, a mjeru izriče i izvršava sud. Prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku, u 2013. godini 35 je osoba osuđeno na kaznu maloljetničkog zatvora, od čega 11 starijih maloljetnika i 24 mlađa punoljetnika.

SIGURNOSNE MJERE

Sigurnosne mjere izriču se sukladno Kaznenom zakonu⁶ uz odgojnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora. Sigurnosne mjere su sljedeće: obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana približavanja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora. Maloljetniku ne mogu biti izrečene sigurnosne mjere kojima mu se zabranjuje obavljanje određene djelatnosti ili dužnosti, ili nalaže udaljenje iz zajedničkog kućanstva. Svrha sigurnosnih mjera je otklanjanje okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela. Izricanje sigurnosnih mjera u nadležnosti je suda za mladež, a izvršavaju ih razna tijela s obzirom na narav mjere.

ODGOJNI ZAVOD TUROPOLJE

U Odgojnom zavodu Turopolje izvršava se odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod izrečena muškim maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Sud izriče navedenu mjeru kad prema maloljetniku treba poduzeti trajnije i intenzivnije odgojne mjere uz izdvajanje iz njegove životne sredine. Naime, odgojnu mjeru sud će izreći ako procijeni da se utjecaj na ličnost i ponašanje maloljetnika može postići

⁶ Kazneni zakon, Glava V., NN br. 125/11, 144/12

Izvor: Goran Jakuš PIXSELL

samo u ustanovi koja svojom organizacijom i sadržajem rada omogućava trajno i povećano djelovanje odgajatelja. Štićenik u zavodu može ostati najmanje šest mjeseci, a najduže tri godine. Ustanova je poluotvorenog tipa, što znači da se štićenici mogu slobodno kretati vanjskim ograđenim prostorom Zavoda. Boravak je osiguran i fizičkim zaprekama (ograda, „unproforka“) te pravosudnom policijom.

Dob štićenika kreće se od 14 do 23 godine, mada je mjera prvenstveno namijenjena maloljetnicima (od 14 do 18 godina).

Kod većina štićenika su se već prije četrnaeste godine manifestirali razni oblici odstupanja u ponašanju: izbjegavanje školskih i radnih obveza, bijeg od kuće, druženje s osobama antisocijalnog ponašanja, konzumiranje alkohola, povremeno ili učestalo uzimanje opojnih sredstava i sl.

Prema mladićima koji su smješteni u Zavod u pravilu su već ranije bile poduzimane razne intervencije, mjere i tretmani. Uspješnost navedenoga bila je mala ili nikakva, a recidiv učestao, pa su stoga smješteni u navedenu ustanovu. Nadalje, štićenici u pravilu dolaze iz obitelji koje su disfunkcionalne.

Njihove osnovne emocionalne potrebe su nezadovoljene pa je njihov socioemocionalni razvoj izrazito narušen; nemaju usvojene pozitivne navike, hedonistički su orijentirani, nemaju osjećaj odgovornosti te su odrasli s malim brojem moralnih standarda.

Obrazovanje

U odgojnom je Zavodu ustrojena „Osnovna škola Turopolje“ koja je s radom krenula 1993. godine. Podijeljena je u šest obrazovnih razdoblja, svako traje 18 tjedana; cjelokupno osnovno školovanje traje 3 godine. Smatra se da je s obzirom na njihov dosadašnji obrazovni razvoj i kognitivne mogućnosti ovo vrijeme optimalno za stjecanje temeljnog obrazovanja.

Što se tiče strukovnog osposobljavanja, ono postoji od 1993. godine kao mogućnost, a provodi se kroz nastavu i obavljanje stručne prakse također unutar Odgojnog zavoda. No, kada je to moguće ili nužno za maloljetnike koji su uključeni u osnovnu ili srednju školu po posebnom programu ili ako postoji mogućnost završavanja srednjoškolske izobrazbe koja je započela na slobodi, nastavnici u Zavodu rade individualno s maloljetnicima na pripremi za polaganje ispita

za stjecanje različitih zvanja u vanjskim obrazovnim ustanovama. Neki od obrazovnih programa u Zavodu jesu: poslovi pripremanja jednostavnih jela, npr. bureka i pizza, poslovi ugostiteljskog posluživanja, osnovni poslovi u kuharstvu, poslovi bravara, poslovi zavarivača, poslovi rukovoditelja viličarom, poslovi pekara i poslovi ličilaca.⁷

Prema izvješću iz 2012. godine⁸ vidljivo je kako značajan broj maloljetnika (40,7 %) nema završenu osnovnu školu, dok 22,4 % ima završenu samo osnovnu školu. Završenu srednju ili obrtničku školu ima tek 5,3 % maloljetnika, dok ostali imaju završene razne tečajeve. Navedeni podaci ukazuju na potrebu uključivanja maloljetnika u postojeće programe osnovnoškolskog odnosno srednjoškolskog obrazovanja tijekom izvršavanja odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod.

Više od polovice štićenika na izvršavanju odgojne mjere je maloljetno (81,6 %); 27,6 % u statusu je mlađeg maloljetnika, a 53,9 % su stariji maloljetnici. Broj štićenika varira od oko 60 do 90.

U Zavodu postoje programi koji su usmjereni na rad s ovisnicima. Naime, evidentno je da gotovo svi maloljetnici koji dolaze u navedenu ustanovu imaju određena iskustva sa sredstvima ovisnosti, te da mnogi i nakon trajanja mjere nastavljaju s povremenom konzumacijom.

⁷ Ministarstvo pravosuđa, Uprava za zatvorski sustav, Središnji ured: Obrazovanje zatvorenika i maloljetnika u hrvatskom zatvorskom sustavu (Tribina povodom Međunarodnog dana pismenosti, Zagreb3714000, 09. rujna 2013. g.)

⁸ Ministarstvo pravosuđa, Izvješće o stanju i radu kazionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2012. godinu

Obilježja Zavoda

Štićenici koji su smješteni u Zavod često imaju osjećaj izolacije i odbačenosti. Naime, zemljopisni položaj ustanove i njezino okruženje (šume, livade) je takav da zahtijeva dodatni angažman prilikom posjeta, organiziranja određenih izvan-zavodskih aktivnosti, povezivanja s lokalnom zajednicom i sl. Stoga se često javljaju negativni osjećaji kod štićenika; dolazi do otpora prema izrečenoj odgojnoj mjeri pa čak i do negativnog stava prema društvu koje ih je na ovaj način izdvojilo. Od najbližeg grada, Velike Gorice, Zavod je udaljen 12 kilometara, te nema prometne povezanosti.

Važno je napomenuti kako je upravo zbog navedenih razloga trajanje redovitih pogodnosti izlaza štićenika i vrijeme posjeta obitelji ovisno upravo o prometnoj povezanosti. S druge strane, realizacija ostalih aktivnosti (uključivanje pojedinih štićenika u radne, obrazovne ili aktivnosti slobodnog vremena izvan ustanove, polaganje vozačkog ispita, posjet kazalištu i sl.) pred ustanovu stavlja dodatne organizacijske i materijalne zahtjeve.

Što se tiče rada i organizacije, ustanova je podijeljena na više objekata, no daleko je najupitnija primjerenost prostora u kojem borave štićenici. Naime, glavna zgrada je podijeljena na prizemlje i kat te potom dužinom hodnika lijevo i desno po odgojnim skupinama. Svaka grupa broji oko 16-17 štićenika. Problem predstavlja činjenica da po dvije grupe zajednički koriste zastarjeli, neadekvatni sanitarni čvor; grupna kohezija u takvim je uvjetima gotovo nemoguća te se može zaključiti kako svi štićenici u Zavodu čine jednu veliku odgojnu grupu. U takvim se uvjetima i „klimi“ javlja depri-

vacija štićenika; nemogućnost osmišljavanja i uređivanja intimnog životnog prostora, slušanja glazbe i sl.⁹

Ukinuti Turopolje – da ili ne?

Mnogi ističu da su prostorije Zavoda neadekvatne za život maloljetnika. Prostorije su veoma stare i trošne, ne postoji primjeren sanitarni čvor (koristi se čučavac) i upravo takva neuglednost i trošnost kod štićenika stvara dojam kako je ondje sve dozvoljeno i daje im poticaj da i sami nastave s devastiranjem. Iz navedenog proizlazi da nepovoljni uvjeti u kojima se ova odgojna mjera izvršava nedvojbeno utječe na samu kvalitetu života u ustanovi. Problem je i nezainteresiranost stručnjaka za zaposlenje u takvom tipu ustanove.

Lavine komentara potaknula je priča u novinama¹⁰ u kojoj su se štićenici žalili na komarce, žohare u tanjurima, štakore u čučavcima i nesnosan smrad u sanitarnom čvoru. Iako su izvješća sudova koji nadziru izvršavanje mjera svake godine upućivala na probleme, nadležno Ministarstvo pravosuđa još nije adekvatno reagiralo. Povjerenstvo za praćenje i unapređivanje rada tijela kaznenog postupka i izvršenja maloljetničkih sankcija Ministarstva pravosuđa prilikom posjeta Zavodu svake godine ukazuje na iste probleme: neadekvatni stambeni prostor, nedostatak odgajatelja i stručnog osoblja te neprovođenje individualnih i grupnih tretmana. Stoga se postavlja i pitanje uspješnosti tretmana u takvim uvjetima.

⁹ S. Maloić, Izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod – neka obilježja odgajnika i neke objektivne poteškoće, 2005.

¹⁰ <http://www.vecernji.hr/hrvatska/zar-ni-zohari-u-tanjuru-nisu-briga-ministarstva-pravosudja-583382> na dan 15. srpnja 2014. godine

ZAKLJUČAK

Hrvatsku karakterizira raznolikost i mnogobrojnost preventivnih programa, ali nedovoljno razrađenih i koordiniranih. Usprkos određenim pokušajima, do sada još nije donesena nacionalna strategija za borbu protiv maloljetničke delinkvencije. Društvo reagira kada se nasilje već dogodi, umjesto da veću pozornost posveti prevenciji.

Prevenciju je potrebno provoditi od najranije dobi; rana detekcija je najbolja prevencija.

Neki autori ističu kako je potrebno donošenje više vrsta preventivnih programa s obzirom na relevantna područja, npr. obiteljskih programa, programa lokalnih zajednica, školskih programa, programa zapošljavanja i sl. Potrebna je i veća suradnja vladinih i nevladinih organizacija, te usmjeravanje novim metodama prevencije. Potrebno je veću pažnju usmjeriti na ustanove u kojima borave maloljetnici, posebno na Odgojni zavod Turopolje koji svojom infrastrukturom i sadržajem ne odgovara potrebnim standardima, a to dovodi do neispunjenja svrhe maloljetničke sankcije. Nameće se i pitanje svrhe same ustanove jer velik broj maloljetnika nakon izlaska i dalje manifestira određeni oblik delinkventnog ponašanja. Samo zdrava okolina može formirati i odgajati zdrave, napredne, sretne i zadovoljne mlade osobe.

„Socijalni rad u vrijeme socijalne i ekonomske krize“ – osvrt na 6. konferenciju socijalnih radnika

ŠTEFICA KARAČIĆ

Šesta Konferencija socijalnih radnika pod nazivom „Socijalni rad u vrijeme socijalne i ekonomske krize“ u organizaciji Hrvatske udruge socijalnih radnika i pod pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske, Ministarstva socijalne politike i mladih i Grada Zagreba održana je od 15. - 17. listopada 2014. godine u Hotelu Antunović u Zagrebu.

Uredništvo zahvaljuje gospođi Štefici Karačić, dipl. socijalnoj radnici i predsjednici Hrvatske udruge socijalnih radnika te gospođi Zorani Uzelac Bošnjak, voditeljici Odsjeka za socijalnu zaštitu i planiranje pri Gradskom uredu za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom. Nadamo se nastavku započete suradnje i u narednim brojevima našeg biltena.

Temeljne vrijednosti profesije socijalnog rada od najranijih početaka profesionalnog razvoja promiču ideju socijalne pravednosti, služenja humanizmu, dostojanstva i vrijednosti svakog pojedinca, te vrijednosti pozitivne društvene promjene. Nastala na ideji pružanja podrške pojedincima, grupama i zajednicama u sprječavanju, suočavanju i nadilaženju kriznih situacija profesija socijalnog rada u svim svojim ključnim aspektima tretira krizu kao nezaobilazni dio povijesti, sadašnjosti i budućnosti svakog ljudskog bića. U tom kontekstu suvremeni socijalni rad kontinuirano traži odgovore koji će doprinijeti temeljnim načelima, ciljevima i daljnjem razvoju profesije.

Ova konferencija je omogućila razmjenu iskustava dobre prakse i dijalog o važnim profesionalnim pitanjima koje suvremeni oblici kriznih situacija, s kojima se suočava gotovo cijeli svijet, stavlja pred socijalni rad kao posve nove izazove.

Izvor: HUSR

Plenarna izlaganja održali su poznati stručnjaci iz područja socijalnog rada i ekonomije: Dr.sc. Michael Lavalette, Liverpool Hope University, Department of Social Work, Care and Justice, United Kingdom, prof. dr. sc. Mladen Knežević, umirovljeni redoviti profesor Studijskog centra socijalnog rada Pravnog Fakulteta u Zagrebu i dr. Dubravka

Jurlina Alibegović, Ekonomski institut u Zagrebu.

Osim toga, tijekom Konferencije održan je 1 okrugli stol, 25 izlaganja, 7 radionica i 6 poster prezentacija u okviru najvažnijih tematskih cjelina kao što su:

- Izazovi za profesiju socijalnog rada u vrijeme socijalne i ekonomske krize

Izvor: HUSR

i mladih gđa. Maja Sporiš, zamjenik župana Zagrebačke županije gosp. Rudolf Vujević, predstojnik Studijskog centra socijalnog rada u Zagrebu gosp. Zoran Šućur i drugi uzvanici. U kratkim govorima uzvanika istaknuta je važnost ovog skupa za profesiju socijalnog rada koji se u vremenu krize svakodnevno suočava s posljedicama koje ona donosi na razini pojedinca, skupina i zajednica,

- Podrška osobama s poteškoćama mentalnog zdravlja u vrijeme socijalne i ekonomske krize
- Obitelj u vrijeme socijalne i ekonomske krize
- Potreba za specifičnim znanjima socijalnih radnika o siromaštvu i traumi u vrijeme socijalne i ekonomske krize
- Problem alkoholizma u kontekstu socijalne i ekonomske krize
- Djeca i mladi u sustavu socijalne skrbi u vrijeme socijalne i ekonomske krize
- Rad s osobama starije životne dobi u vrijeme socijalne i ekonomske krize

Interes za ovaj skup je bio iznimno velik. Sudjelovalo je oko 450 stručnjaka, prvenstveno socijalnih radnika, ali i psihologa, socijalnih pedagoga, edukacijskih

rehabilitatora, pravnika i drugih stručnjaka zaposlenih u sustavu socijalne skrbi, zdravstvu, obrazovanju, pravosuđu, tijelima državne uprave, regionalne i lokalne samouprave, akademskoj zajednici, civilnim društvima, vjerskim organizacijama i drugim područjima socijalnog rada.

Na otvorenju Konferencije su uz izaslanicu Predsjednika RH gđa. Zrinku Vrabec Mojzeš, sudjelovali i gradonačelnik Grada Zagreba gosp. Milan Bandić, zamjenica ministrice socijalne politike

ca, ali i cijelog sustava socijalne skrbi koji je pozvan odgovoriti na potrebe građana i osigurati zaštitu prava i socijalnu sigurnost svake osobe.

Konferenciju su obogatila i djeca iz SOS Dječjeg sela Lekenik predstavom „Mali princ,“ i Zbor „Optimist,“ koji je na otvorenju uz ostalo otpjevao i himnu „Lijepa naša domovino“.

Zaključci Konferencije biti će od 1. studenog 2014. dostupni na web stranici Udruge www.husr.hr.

Cijepljenje djece u Republici Hrvatskoj – pravo ili obveza?

BRUNO BRZICA, EDITA OGRESTA

Iako je cijepljenje u Republici Hrvatskoj obvezno, posljednjih nekoliko godina primijećen je trend povećanja broja roditelja koji odbijaju cijepiti svoju djecu. Tako je u 2013. godini zabilježeno dvjestotinjak slučajeva odbijanja cijepljenja. Usporedbe radi, u prethodnoj godini zaprimljeno je 29 slučajeva, a tijekom 2011. samo 4 slučaja. Iako se još uvijek ne radi o velikom broju ljudi koji odbijaju cijepiti svoju djecu, ove brojke nisu nipošto zanemarive s obzirom na to da pokazuju tendenciju prema još većem rastu u budućnosti.

Postojanje ovog ozbiljnog problema i činjenicu da to nije samo prolazni trend potvrdilo je i predlaganje pokretanja postupka pred Ustavnim sudom u kojem su predlagatelji, pozivajući se na pravo na zdrav život, pravo na odlučivanje roditelja o liječenju maloljetne djece i pravo na obrazovanje, zahtijevali ocjenu ustavnosti pojedinih odredaba Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti¹ (u daljnjem tekstu: ZoZPZB). Unatoč tome što je prijedlog odbijen, samo njegovo podnošenje Ustavnom sudu pokazuje da se radi o pravnom području koje nije u cijelosti jasno i potpuno uređeno te da na tom polju valja u budućnosti očekivati daljnju aktivnost zakonodavca.

Svakako treba napomenuti da povećanju broja roditelja koji odbijaju cijepiti svoju djecu doprinosi i laka dostupnost mnogih netočnih i neprovjerenih informacija. Mediji koriste zanimanje javnosti za ovu temu te senzacionalističkim naslovima, nazivanjem pojedinih osoba stručnjacima i navođenjem rezultata znanstveno nevaljanih istraživanja utječu na stav ljudi.

Obvezno cijepljenje sve više postaje i predmet ideoloških rasprava, međusobnih optuživanja, a razne netočnosti u informiranju u konačnici rezultiraju time da roditelji, iako žele najbolje za svoje dijete, ostaju zbunjeni i nisu sigurni što je najbolje za njihovo dijete.

U daljnjem tekstu pokušat ćemo analizirati trenutačno pozitivno-pravno uređenje cijepljenja u zakonodavstvu Republike Hrvatske.

Cijepljenje je postupak unašanja dijelova virusnih ili bakterijskih uzročnika bolesti u organizam, pri čemu namjerno izazivamo reakciju imunološkog sustava i stvaranje protutijela na te uzročnike. U Republici Hrvatskoj, prema ZoZPZB-u, cijepljenje je obvezno protiv tuberkuloze, difterije, tetanusa, hripavca, dječje paralize, ospica, crvenke, zaušnjaka i virusne žutice tipa B te bolesti uzrokovanih s Haemophilus influenzae tip B. Roditelji odnosno skrbnici dužni su cijepiti svoju maloljetnu djecu, a oni koji to ne učine kaznit će se novčanom kaznom od 2.000,00 kn. U slučaju odbijanja cijepljenja liječnici su dužni isti prijaviti Sanitarnoj inspekciji koja nakon prikupljenih podataka podnosi optužni pri-

jedlog o pokretanju prekršajnog postupka.

Prema Obiteljskom zakonu² svatko je dužan obavijestiti Centar za socijalnu skrb o kršenju djetetovih prava, što obuhvaća i pravo djeteta na zdravlje. Centar za socijalnu skrb u tom je slučaju dužan odmah po primitku obavijesti ispitati slučaj i poduzeti mjere za zaštitu djetetovih prava: Centar za socijalnu skrb može upozoriti roditelje na pogreške i propuste u skrbi i odgoju djeteta i pomoći im da te pogreške i propuste uklone, što na neki način predstavlja najblažu mjeru za zaštitu djetetovih prava, ali ako su pogreške i propusti u skrbi o djetetu viševrsni ili učestali, Centar za socijalnu skrb će odrediti nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi.

U medijima se učestalo spominjala mogućnost oduzimanja prava roditeljima da žive sa svojom djecom kao sankcija za odbijanje cijepljenja te stoga ovdje moramo istaknuti da je u ObZ-u predviđena mogućnost oduzimanja prava roditeljima da žive i odgajaju svoje dijete te da se dijete povjeri

¹ Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti (Narodne novine, broj 79/07, 113/08, 43/09 i 22/14)

² Obiteljski zakon (Narodne novine, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11, 25/13)

na čuvanje i odgoj drugoj osobi, ustanovi ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi u slučaju da roditelji u većoj mjeri zanemaruju podizanje i odgoj djeteta ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta. ObZ izričito navodi da se smatra da roditelj u većoj mjeri zanemaruje podizanje, odgoj i obrazovanje djeteta ako primjerice ne skrbi dovoljno o medicinskoj pomoći.

Što se tiče kaznenih sankcija, kazneno djelo povrede djetetovih prava propisano je člankom 178. Kaznenog zakona³ prema kojemu će se roditelj, posvojitelj, skrbnik ili druga osoba koja grubo zanemaruje svoje dužnosti podizanja, odgoja i obrazovanja djeteta kazniti kaznom zatvora od jedne do tri godine. KZ-om je također određeno da će se i onaj tko ne provodi, spriječi ili onemogućiti provođenje odluke za zaštitu dobrobiti djeteta koju je odredio sud, Centar za socijalnu skrb ili državno tijelo kazniti kaznom zatvora do jedne godine (čl. 173.), pri čemu je važno istaknuti da je u istom članku predviđena mogućnost oslobođanja počinitelja od kazne u slučaju da do početka postupka omogući provođenje odluke suda, Centra za socijalnu skrb ili državnog tijela. Važno je napomenuti da se u slučaju oslobođenja od kazne protiv počinitelja svejedno donosi osuđujuća presuda, ali on biva oslobođen od izdržavanja kazne. Ova okolnost je važna zato što će osuđeni u tom slučaju svejedno biti kazneno evidentiran te će trpjeti ostale posljedice osude, što znači da će se tretirati kao prethodno osuđivan u slučaju vođenja novog kaznenog postupka. Primjena ovakvih drastičnih sankcija predviđenih KZ-om, a i onih prethodno navedenih, predviđenih ObZ-om, ovisit će o tome kakav će stav pri

³ Kazneni zakon (Narodne novine, broj 125/11, 144/12)

Izvor: Morguefile.com

tumačenju zauzeti sudovi koji će odlučivati u ovim predmetima pa će tek buduća sudska praksa pokazati kakve posljedice roditelji mogu očekivati ako odbiju cijepiti svoje dijete.

Mnoge roditelje i skrbnike zanima je li moguće odgoditi cijepljenje djeteta. Prema ZoZPZB-u Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske donosi Pravilnik te na temelju Pravilnika donosi i Program obveznog cijepjenja (u daljnjem tekstu: Program). Pravilnikom i Programom je točno propisano kada se dijete mora cijepiti i kojim se cijepivom cijepi.

Cijepljenje je obvezno, što znači da ga stranka svojom voljom ne može odgoditi. Pravilnikom i Programom je propisano kako do odgode cijepjenja može doći samo u slučaju kontraindikacije.

Kontraindikacije za cijepljenje protiv zaraznih bolesti utvrđuje liječnik koji cijepljenje obavlja, odnosno u čijem se prisustvu obavlja cijepljenje, pregledom osoba koje podliježu obveznom cijepljenju. Kontraindikacije mogu biti privremene i trajne. U slučaju privremenih, liječnik koji ih utvrdi određuje vrijeme i mjesto naknadnog cijepjenja dotične

osobe. U slučaju trajnih kontraindikacija liječnik je dužan o tome izdati potvrdu. U slučaju da liječnik utvrdi trajnu kontraindikaciju za neku od komponenti kombiniranih cjepiva, treba obaviti moguća cijepjenja odgovarajućim monovakcinama.

Kontraindikacije za imunizaciju protiv bilo koje od određenih zaraznih bolesti (opće kontraindikacije) jesu:

1. Akutne bolesti;
2. Febrilna stanja;
3. Preosjetljivost na komponente cjepiva;
4. Teža nepoželjna reakcija pri prethodnom cijepljenju (anafilaktički šok, encefalopatija ili konvulzije).⁴

Osim navedenih, kontraindikacije za živa atenuirana virusna cjepiva su još i:

- 1) Stanje oslabljene imunosti (imunodefijencija u toku malignih bolesti, terapija antimetaboličima, kortikosteroidima

⁴ Pravilnik o načinu provođenja imunizacije, seroprofilakse, kemoprofilakse protiv zaraznih bolesti te o osobama koje se moraju podvrgnuti toj obvezi (»Narodne novine« broj 79/2007, 113/2008 i 43/2009)

(veće doze), alkilirajućim spojevima ili uslijed zračenja);

2) Trudnoća.

Pri imunizaciji pojedinih zaraznih bolesti postoje i posebne kontraindikacije za te bolesti, ako je to propisano ovim pravilnikom ili ako je to propisano od proizvođača cjepiva.⁵

Jedna od posljedica koje se roditelji najviše pribojavaju ako ne cijepi svoje dijete je nemogućnost upisa u dječji vrtić.

Člankom 18. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju⁶ propisano je kako Programe zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane u dječjim vrtićima utvrđuje ministar nadležan za zdravstvo uz suglasnost ministra nadležnog za obrazovanje. Trećim dijelom Programa zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima propisano je cijepljenje djeteta protiv bolesti navedenih u istom Programu kao uvjet za upis u vrtić. Iznimku od ove obveze predstavljaju djeca koje imaju kontraindikacije na pojedina cijepjenja, što znači da toj djeci cijepljenje nije uvjet za upis u vrtić. Važno je napomenuti da se iznimno, uz nerizičnu anamnezu, bez postojanja kontraindikacija, može odobriti upis djeteta u dječji vrtić bez ožiljka od cijepjenja, tj. necijepjenog protiv tuberkuloze, zbog trajanja postupka, a to se cijepljenje može nakon testiranja obaviti naknadno. Provjeru statusa o cijepljenju vrši liječnik prije ulaska djeteta u dječji vrtić i povremeno (najmanje jedanput godišnje) pri obnovi upisa u dječji vrtić.

U vezi s odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske u kojoj se odbija prijedlog za pokretanje po-

stupka ocjene suglasnosti zakona s Ustavom Republike Hrvatske, u daljnjem tekstu pokušat ćemo izložiti najbitnije dijelove iste.

U prvom redu, predlagatelji osporavaju članak 40. ZoPZB-a (Imunizacija, seroprofilaksa i kemoprofilaksa), odnosno njegovu suglasnost s Ustavom, a članak glasi:

Imunizacija je obvezna:

1. protiv tuberkuloze, difterije, tetanusa, hripavca, dječje paralize, ospica, crvenke, zaušnjaka i virusne žutice tipa B i bolesti uzrokovanih s *Haemophilus influenzae* tip B – za sve osobe određene dobi,
2. protiv tetanusa ozlijeđenih osoba,
3. protiv virusne žutice tipa B – za osobe pod povećanim rizikom od zaraze,
4. protiv bjesnoće – za sve osobe koje su profesionalno izložene riziku od zaraze i koje ozlijedi bijesna životinja ili životinja za koju se sumnja da je bijesna,
5. protiv žute groznice – za osobe koje putuju u državu u kojoj postoji ta bolest ili u državu koja zahtijeva imunizaciju protiv te bolesti,
6. protiv kolere i drugih zaraznih bolesti – za osobe koje putuju u državu koja zahtijeva imunizaciju protiv tih bolesti ili u slučajevima kada za to postoji epidemiološka indikacija,
7. protiv trbušnog tifusa i drugih zaraznih bolesti za sve osobe za koje postoje epidemiološke indikacije.⁷

Predlagatelji smatraju da neka od cjepiva pokazuju brojne negativne učinke, a istodobno na-

vode i rezultate u nekim drugim europskim zemljama. Koriste i argument višestrukog povećanja broja cjepiva koje djeca primaju te ističu kako velik broj cjepiva zapravo ugrožava djetetovo pravo na zdrav život. Smatraju, između ostaloga, da ZoPZB, kao ni Pravilnik, nije u skladu s Ustavom, odnosno njegovim člankom 35. („Svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.”).

Predlagatelji su napomenuli kako je prema Ustavu njihovo osobno pravo odluka o tome žele li podvrgnuti svoje dijete imunizaciji ili ne. Također, smatraju i da pravo na samostalan odgoj djece podrazumijeva njihovo pravo na odlučivanje o medicinskom liječenju djeteta. Pozivaju se na odluku Europskog suda u slučaju Kiyutin v. Rusia – 2700/10, gdje je Europski sud utvrdio da one osobe koje imaju zdravstvene probleme ne smiju trpjeti diskriminaciju. To se konkretno odnosi na neimuniziranu djecu koju se, prema predlagateljima, stavlja u nepovoljniji položaj prema ostalima u njihovom predškolskom i školskom obrazovanju.

U Europi postoje brojne zemlje s praksom fakultativnog odabira cijepjenja, a predlagatelji navode Belgiju, Luksemburg, Francusku, Italiju, Nizozemsku, Njemačku, Španjolsku te Ujedinjeno Kraljevstvo.

Navodi se i nesuglasnost s člancima 8. i 14. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.⁸ Članak 8. govori o pravu na poštovanje privatnog i obiteljskog života, a članak 14. o zabrani diskriminacije. Predlagatelji kritiziraju sankcioniranje te nametanje obveze cijepjenja i ukazuju na

⁵ Ibid.

⁶ Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine [10/97](#), [107/07](#), [94/13](#))

⁷ Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti (Narodne novine, broj [79/07](#), [113/08](#), [43/09](#) i [22/14](#))

⁸ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – »Međunarodni ugovori« broj [18/97.](#), [6/99.](#), [8/99.](#), [14/02.](#) i [1/06](#))

moguće komplikacije u vezi s cijepljenjem.

Ustavni sud je povodom prijedloga zatražio mišljenje Ministarstva zdravlja i Vlade Republike Hrvatske. Vlada i Ministarstvo ističu da je aktivna imunizacija najdjelotvornija i najsigurnija mjera u sprečavanju infektivnih bolesti, koje su najčešće u dječjoj dobi kada su biološki obrambeni mehanizmi najslabije razvijeni te da je glavna svrha aktivne imunizacije stvaranje specifične otpornosti u najmlađoj, odnosno najosjetljivijoj populaciji. Što se tiče komplikacija koje se mogu javiti u vezi s cijepljenjem, navode da se kliničke popratne pojave javljaju vrlo rijetko, najčešće lokalno u obliku crvenila i bolnog otoka. Ističu i da se provođenje aktivne imunizacije u dječjoj dobi, kako u Republici Hrvatskoj tako i drugdje u svijetu, pokazalo kao najdjelotvornija mjera zdravstvene zaštite u sprečavanju infektivnih bolesti putem koje su neke bolesti iskorijenjene (velike boginje), a neke postale izvanredno rijetke (difterija, dječja paraliza) ili rijetke (ospice).⁹

Ustavni sud navodi članak 16. Ustava: „Slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje. Svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.”

Također, navodi i članak 69. stavak 3 prema kojemu je: „svatko dužan, u sklopu svojih ovlasti i djelatnosti, osobitu skrb posvećivati zaštiti zdravlja ljudi, prirode i ljudskog okoliša.”

Iz toga, prema Ustavnom sudu, za zakonodavca proizlazi ovlast da:

Cijepljenje je obvezno, što znači da ga stranka svojom voljom ne može odgoditi. Pravilnikom i Programom je propisano kako do odgode cijepljenja može doći samo u slučaju kontraindikacije.

„zakonom propiše mjere zdravstvene zaštite, za koje je prema pravilima struke utvrđeno da postižu najpovoljnije rezultate u sprečavanju širenja zaraznih bolesti, kao i sankcije za one koji čine prekršaj, ne pridržavajući se propisanih mjera“.

Ministarstvo u svom očitovanju navodi kako se odbijanjem cijepljenja ugrožavaju vlastita djeca te zdravlje drugih osoba. Smatra da obveza cijepljenja nije u korelaciji s člankom 35. Ustava kao ni s člankom 64. koji govori o samostalnom odlučivanju u odgoju djece te kako je opravdana uskrata izbora roditeljima glede cijepljenja djece zbog zaštite zdravlja djeteta i prava na zdravlje. Ministarstvo je mišljenja i kako bi necijepljeno dijete u predškolskoj ustanovi moglo ugroziti vlastito zdravlje te zdravlje druge djece.

Što se tiče međunarodnih konvencija, Ministarstvo ističe odredbu članka 24. Konvencije o pravima djeteta: „države stranke priznaju djetetu pravo na uživanje najviše moguće razine zdravlja što znači da svako dijete ima pravo na cijepljenje, jer je neupitno da se cijepljenjem čuva zdravlje djeteta“.

Ključno je napomenuti da je Ustavni sud razloge predlagatelja razmotrio s aspekta članka 69. Ustava koji smatra mjerodavnim, a koji glasi: „Svatko ima pravo na zdrav život“.

Prema Ustavnom sudu, u konkretnom slučaju radi se o stručnom medicinskom pitanju, a ne o pitanju ostvarivanja jamstva na slobodu savjesti, uvjerenja, mišljenja i vjeroispovijedi.

Valja zaključiti da iz pozitivnih propisa Republike Hrvatske proizlazi obveza roditelja i skrbnika na cijepljenje djece te je navedena obveza u potpunosti u skladu s Ustavom Republike Hrvatske, kao i sankcije koje su predviđene za one roditelje koji tu obvezu ne ispunje. Međutim, treba uvijek imati u vidu i nešto što se često zaboravlja, a to je moralni aspekt.

Razlog zbog kojeg je problematika ovog pitanja uopće nastala jest činjenica da se u ovom slučaju radi o pravu na zdravlje djeteta - jednom od najvažnijih ljudskih prava jedne od najranjivijih društvenih skupina. Ako postoji i samo jedno relevantno znanstveno istraživanje koje bi ukazalo na to da će djetetovo zdravlje biti ugroženo cijepljenjem, smatramo strah roditelja tog djeteta opravdanim. Ako je taj strah učestao i poprima ovakve razmjere kao u Hrvatskoj, smatramo da su nadležne institucije u najmanju ruku moralno odgovorne poduzeti mjere kako bi educirale građane o učincima spornih cijepljenja te ih time zaštitile. Nečinjenje navedenog i zastrašivanje javnosti sankcijama je ne samo moralno dvojbeno, nego i neučinkovito s obzirom na to da većina roditelja neće učiniti nešto što smatra potencijalno lošim za svoje dijete ni pod prijetnjom najtežih sankcija te je stoga jedini način zaštite cjelokupnog pučanstva, a i moralna obveza nadležnih institucija, informiranje roditelja o važnosti cijepljenja i njegovoj niskoj rizičnosti za njihovu djecu.

⁹ Ustavni sud Republike Hrvatske broj: U-I-5418/2008; U-I-4386/2011; U-I-4631/2011; Zagreb, 30. siječnja 2014.

Suradnja Pravne klinike i Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova

BORNA SUČIĆ

Pravna klinika je krajem prošle godine potpisala Memorandum o suradnji s Uredom pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, čime je nastavljen niz uspješnih suradnji Klinike i raznih udruga civilnog društva i državnih tijela. Tako su kroz 2014. godinu (što se nastavlja i nakon objave ovog teksta) pripadnici Grupe za suzbijanje diskriminacije i zaštitu prava manjina pomagati Uredu u radu, a s volontiranjem su započeli sredinom siječnja. Studenti izrađuju dopise tijelima na koja su se pritužili građani, analiziraju zakonske tekstove, provode istraživanja te sažimaju već riješene slučajeve za godišnje izvješće Hrvatskom saboru. Suradnjom se ostvaruje obostrana korist, budući da se sami studenti upoznaju s diskriminacijom u praksi, a potkapacitiranom Uredu ovakva je vrsta pomoći dobrodošla. Nastavak ovoga teksta bavit će se prepoznavanjem diskriminacije na temelju spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije te mehanizmima zaštite od navedenih oblika diskriminacije.

Hrvatski sabor donio je novi Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, broj 82/08; dalje u tekstu: Zakon) koji je stupio na snagu 15. srpnja 2008., čime je prestao važiti Zakon o ravnopravnosti spolova iz 2003. godine (Narodne novine, broj 116/03). Zakonom se utvrđuju opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, te definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce. Samim Zakonom je osnovan i Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, koji ima značajne ovlasti, pa tako Ured u okviru svoga rada zaprima prijave svih fizičkih i pravnih osoba vezane uz diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova, pruža pomoć pritužiteljima, prikuplja podatke u svrhe statistič-

kih analiza te provodi neovisna istraživanja i publicira izvješća o diskriminaciji. Samu osobu pravobranitelja/ice bira Hrvatski sabor na vrijeme od osam godina, a trenutno tu dužnost obnaša gospođa Višnja Ljubičić, diplomirana pravica.

Inače, treba spomenuti da osim gore navedenog Zakona, generalni zakonski okvir za zaštitu od diskriminacije predstavlja Zakon o zaštiti od diskriminacije (Narodne novine, broj 85/05 i 112/12), koji pruža pravnu zaštitu od diskriminacije na temelju rase, boje kože, nacionalnosti, vjere, jezika, socijalnog statusa i slično.

Budući da je dosad već nekoliko puta spomenuta riječ „diskriminacija“, valja objasniti njezino značenje. Naime, postoji razlika između izravne i neizravne diskriminacije. O izravnoj diskriminaciji se radi onda kada se prema

nekoj osobi postupa nejednako na temelju neke stvarne ili pretpostavljene karakteristike koja, pak, predstavlja diskriminacijsku osnovu, kako propisuje i članak 7. stavak 1. Zakona. Primjer za to bi bio otkaz koji poslodavac daje radniku zato što je isti homoseksualne orijentacije. No, jasno je da je ovo vrlo grub način postupanja, a u stvarnom životu se pojavljuju drugi, mnogo subtilniji oblici diskriminacije. Zato je kažnjiva i neizravna diskriminacija, o kojoj se radi kada neka, naizgled neutralna odredba, stavlja osobu u nepovoljniji položaj po nekoj od osnova diskriminacije, osim ako je „...ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna“ (članak 7. stavak 2. Zakona). Primjer za to navodimo iz prakse samog Ureda. Naime, građanka je u pri-

Izvor: Damir Špehar, PIXSELL

tužbi navela kako radi za zrakovnu kompaniju te je bila zaposlena na izradi tzv. *seniority lista*, odnosno popisa svih zaposlenika rangiranih po raznim kriterijima (od kojih je najvažniji bio letački staž), a koji služi kao podloga za napredovanje na više pozicije. No pitanje je bilo treba li u taj letački staž ubrojiti i vrijeme provedeno na porodiljnom dopustu. Pritužiteljica je smatrala da treba jer Ustav Republike Hrvatske štiti trudnice, a shodno tome, bilo kakav akt sklopljen s poslodavcem, a povezan s reguliranjem gore navedene problematike mora biti u skladu s Ustavom i, podredno, Zakonom o radu. Pravobraniteljica je u konkretnom slučaju ocijenila da se radi o neizravnoj diskriminaciji jer iako se zakon dosljedno primjenjuje na muškarce i žene, ipak u praksi po svojim učincima stavlja žene u nepovoljniji položaj. Također, valja napomenuti vrlo bitnu činjenicu koja se odnosi i na izravnu i na neizravnu diskriminaciju. Naime, da bi se neko postupanje moglo ocijeniti kao diskriminatorno, važno je da postoji usporediva osoba. Uz ova dva glavna oblika diskriminacije, članak 8. Zakona navodi i uznemiravanje te spolno uznemiravanje kao oblike nedopuštenog ponašanja. Nakon ovog kratkog uvodnog izlaganja, prijedimo na

opis postupanja Pravobraniteljice po zaprimljenoj pritužbi.

Sve osobe koje žele upozoriti na slučaj diskriminacije temeljem spola, spolne orijentacije ili bračnog statusa, bez obzira na to jesu li izravno oštećene, mogu se obratiti Pravobraniteljici na više načina, i to pisanim putem na adresu Ureda (Preobraženska 4, 10 000 Zagreb), telefonom na broj (01) 48 48 100 ili elektroničkim putem na e-mail ravnopravnost@prs.hr. Također je moguća anonimna prijava, iako takav način znatno otežava postupak utvrđivanja relevantnih činjenica. Jasno, postupanje Pravobraniteljice je za stranku u potpunosti besplatno.

Nakon što pobliže ispita slučaj i posumnja na diskriminaciju, Pravobraniteljici na raspolaganju stoji vrlo širok spektar pravnih mogućnosti. Naime, prema članku 23. Zakona Pravobraniteljica je ovlaštena upozoravati, davati prijedloge i preporuke. U njenu nadležnost spadaju slučajevi diskriminacije počinjeni od strane državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, drugih tijela s javnim ovlastima, zaposlenika tih tijela

te drugih fizičkih i pravnih osoba.

Pravobraniteljica od svih navedenih kategorija osoba može tražiti na uvid svu relevantnu dokumentaciju potrebnu za rješavanje slučaja, i to bez obzira na stupanj tajnosti, a navedena tijela su dužna dati je u roku od najkasnije trideset dana. Odredba članka 24. kaže da Pravobraniteljica može, osim navedenog, pokrenuti postupak za ocjenu suglasnosti zakona s Ustavom ako ocijeni da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova. Naravno, ako se dozna za slučaj diskriminacije putem, recimo, medija, tada Pravobraniteljica može, po vlastitoj inicijativi, izvršiti sve gore opisane radnje.

Što se broja i klasifikacije slučajeva tiče, isti su vrlo pomno analizirani u Izvješću o radu za 2013. godinu, na kojem su radili i studenti Pravne klinike. Budući da osobu pravobranitelja/ice bira Hrvatski sabor, kako je gore već rečeno, ta osoba je odgovorna Saboru te upravo zbog toga proizlazi potreba za sastavljanjem Izvješća o radu, koje se mora poslati do 31. ožujka tekuće godine za prethodnu. Tako se 2013. godine radilo na ukupno 2133 predmeta što je, u odnosu na 1514 predmeta iz 2012. godine, povećanje od 40,9 %. Od toga broja, 410 predmeta je otvoreno na inicijativu građana/ki, 36 predmeta je otvoreno na inicijativu Pravobraniteljice, vezano uz kršenje načela ravnopravnosti spolova ili diskriminaciju na temelju spola u odnosu na pojedince/ke, dok je 1687 predmeta (povećanje od čak 59,6 % u odnosu na prethodnu godinu) pokrenuto na inicijativu Pravobraniteljice ili temeljem dopisa nekog drugog tijela, a vezano je uz praćenje primjene Zakona. Nadalje, što se spolne i dobne strukture oštećenih osoba tiče, najviše pritužbi dolazi od žena kao pojedinki (55 %), zatim slijede muškarci pojedinačno (21 %),

žene kao skupina (15 %), muškarci i žene kao skupina (9 %), te konačno, muškarci kao skupina (0,3 % odnosno samo jedan zaprimljeni slučaj). Najviše je pritužbi dolazilo od osoba starih između 35 i 44 godina (20,5 %), no dobna analiza je kao kategorija ujedno i najproblematičnija, budući da u 33,3 % dob pritužitelja/ice nije bila poznata. Zaključno, uvjerljivo najviše pritužbi dolazi iz Grada Zagreba (44,9 %), zatim slijedi Splitsko-dalmatinska županija sa 7,7 %, Zagrebačka (7,5 %), Primorsko-goranska (5,1 %) itd.

Po oblicima diskriminacije, najviše pritužbi u 2013. godini odnosilo se na izravnu diskriminaciju (86,4 %) te 51 slučaj, odnosno 13,6 % slučajeva u kojima nije utvrđen niti jedan oblik diskriminacije. Zanimljivo, u 2013. godini nije zabilježen niti jedan slučaj neizravne diskriminacije. Nadalje, po osnovi diskriminacije zaprimljen je 291 slučaj (77,6 %) povezan sa spolnom diskriminacijom, zatim slijedi diskriminacija po spolnoj orijentaciji (20 slučajeva što predstavlja 5,3 %) te diskriminacija na temelju bračnog statusa sa 7 slučajeva (1,9 %). Preostale kategorije ne prelaze 1,6 %, dok u 13,6 % slučajeva nije bilo diskriminatorne osnove. Prema području diskriminacije, najviše je pritužbi, njih 139, bilo povezano sa socijalnom sigurnošću, što uključuje i područje socijalne skrbi, mirovinsko i zdravstveno osiguranje te osiguranje za slučaj nezaposlenosti.

Nadalje, sukladno članku 19. Zakona o ravnopravnosti spolova, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova ovlaštena je provoditi postupke mirenja i sklapati izvansudske nagodbe, a koje je tijekom 2013. godine provodila u dva slučaja. Također, ovlaštena je sudjelovati u sudskim postupcima kao umješač, odnosno, kako taj institut regulira Zakon o parničnom postupku (Narodne novine,

broj 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13), kao osoba koja ima pravni interes da u parnici koja teče među drugim osobama jedna od stranaka uspije. U 2013. godini Pravobraniteljica se umiješala u 3 slučaja (2 na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske i 1 na Županijskom sudu u Varaždinu), a sva 3 postupka okončana su pravomoćnom presudom u korist stranke na čijoj se strani Pravobraniteljica umiješala.

Razmatrajući analize ostalih aktivnosti, treba spomenuti da je Pravobraniteljica u 2013. godini dala 421 preporuku (državnim tijelima, jedinicama tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave, političkim strankama i udrugama civilnog društva), zatim 146 upozorenja (političkim strankama i tijelima državne uprave) te konačno, 145 prijedloga (političkim strankama). Isto tako, provedeno je 9 neovisnih istraživanja (u području pravosuđa, medija, pristupa uslugama, socijalne skrbi, obrazovanja i reproduktivnog zdravlja), a Pravobraniteljica je sudjelovala i u nekim projektima financiranim od strane Europske unije.

Cilj gore nabrojanih statistika je bio približiti probleme s kojima se Pravobraniteljica susreće u radu, a čije je rješavanje prioritet kako bi društvo postalo rodno ravnopravno u punom smislu riječi. Naime, u Izvješću o radu za 2013. godinu, ogromno poglavlje (preko 200 stranica) posvećeno je analizi po područjima rada, tj. ispitalo se nekoliko segmenata društvenog života (poput područja rada, pristupa uslugama, obitelji, spolnih i rodničkih manjina...) kako bi se identificirali problemi s kojima se, najčešće žene, susreću u svakodnevnom životu. Nastavak teksta će ukratko pokušati približiti glavne probleme i opisati što je sve učinjeno kako bi ti problemi nestali.

Za početak, krenimo s područjem rada. Svjedoci smo teške gospodarske situacije koja i dalje vlada u našoj zemlji bez naznaka njenog kraja. U takvom okruženju žene su u izrazito teškoj situaciji. Naime, utvrđeno je da su ženske osobe, čak i one visokoobrazovane, daleko manje radno aktivne od svojih muških kolega, a, usto, postoji tendencija njihovog lakšeg otpuštanja nego muškaraca. Nadalje, problem je i neusklađenost plaća za kvalitativno isti rad. Prema statističkim podacima, prosječna neto plaća isplaćena ženskim osobama je u 2011. godini iznosila 5.130,00 kuna, što predstavlja 90,3 % prosječne neto plaće muškaraca koja iznosi 5.675,00 kuna. Na godišnjoj razini taj jaz dostiže svotu od 6.540,00 kuna neto. Glavni razlog jaza u plaćama žena i muškaraca je u rodno uvjetovanoj horizontalnoj i vertikalnoj segregaciji radne snage, tj. hrvatsko tržište rada je izrazito podijeljeno prema spolnoj pripadnosti. Ovdje valja navesti i podatak da su žene u djelatnostima prerađivačke industrije te djelatnostima pružanja smještaja i pripreme i posluživanja hrane podzastupljene ispod praga od 40 %, dok su muškarci također podzastupljeni ispod navedenog praga u djelatnostima osiguranja i financijskih djelatnosti. Zaključno, problem predstavlja i podzastupljenost žena na upravljačkim pozicijama, odnosno na položajima direktorica, ravnateljica i sl. Kako bi se opisana segregacija umanjila, nužno je poduzeti mjere poput pozitivnih mjera za poslodavce u sektorima djelatnosti u kojima je dominantna karakteristika podzastupljenost jednog spola ispod 30%, stipendiranja osoba podzastupljenog spola u djelatnostima s izraženom segregacijom, zatim mjere porezne politike koje će potaknuti poslodavce na kontinuirano obrazovanje osoba podzastupljenog spola u navedenim djelatnostima,

a kako bi se premostio jaz između plaća, potrebno je provoditi stalne „analize jednakosti“ koje bi utvrdile jasne kriterije za vrednovanje obavljenog rada. Nadalje, treba implementirati pravne norme koje bi osiguravale transparentno zapošljavanje i napredovanje na tržištu rada te konačno, uvesti mjere antidiskriminacijske politike koje bi obeshrabrile poslodavce u otpuštanju posebno ranjivih kategorija osoba u području rada, poput žena starijih od 45 godina.

Još jedan gorući problem je nasilje u obitelji. Nasilje nad ženama, pa tako i nasilje u obitelji, smatra se oblikom spolne diskriminacije, sukladno Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena¹ i Deklaraciji UN-a o uklanjanju nasilja nad ženama². Nadalje, u hrvatskom pravnom poretku tu materiju reguliraju Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji³ i Kazneni zakon⁴, koji ne normira nasilje u obitelji kao zasebno kazneno djelo, već je to kvalifikatorna okolnost kod pojedinih kaznenih djela poput teškog ubojstva, tjelesne ozljede, osobito teške tjelesne ozljede, prisile, prijetnje itd. No problem je što kazneno zakonodavstvo sistematizira isključivo fizičko, a ne i psihičko ili ekonomsko nasilje, koje se u praksi pokazalo kao vrlo velika opasnost. Tijekom 2013. godine prekršajno su prijavljene, sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, 16 564 osobe, što je za 7,9 % manje nego u 2012., a dobra vijest je što postoji kontinuirani trend smanjivanja broja počinjenih prekršaja od 2010. godine. Najčešći počinitelji prekršaja nasilničkog ponašanja su suprug nad suprugom (3897 slučajeva, odnosno 23,5 % svih prekršaja) i otac nad djetetom (3374 slučaja,

što čini 20,4 % slučajeva), a zanimljiv je podatak da je prijavljeno 1077 slučajeva nasilja izvanbračne supruge nad suprugom. No glavni problem ostaje percepcija obiteljskog nasilja kao „privatne“ stvari. Naime, u jednom slučaju pokrenutom po službenoj dužnosti nakon saznanja o istom iz medija, Pravobraniteljica je od nadležne policijske postaje zatražila izvješće i dokumentaciju kako bi se utvrdilo je li došlo do propusta policijskih službenika u slučaju koji je, nažalost, završio tragično. Nakon dostave dokumentacije, ocijenjeno je da do propusta nije došlo te da su sve radnje izvršene sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji i Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Ono što zabrinjava je činjenica da su brojni građani i građanke svjedočili svađi i samom činu nasilja, no nisu ništa poduzeli kako bi ga spriječili. Štoviše, počinitelj je otkriven tako da se sam prijavio policiji. Nadalje, zabrinjava i činjenica da ovo nije izoliran slučaj, jer je sličan obrazac ponašanja građana viđen i tijekom 2012. godine, kada je suprug ubio svoju suprugu, a ni tada nije došlo do intervencije policije, iako su postojali očevici.

Spomenimo još ponešto i o ravnopravnosti spolova u području političke participacije. Prošle godine hrvatski su građani i građanke imali priliku birati zastupnika za Europski parlament. Sukladno članku 15. stavku 1. Zakona, političke stranke i drugi ovlašteni predlagači izbornih lista prilikom njihova sastavljanja moraju voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti muškaraca i žena. Prema članku 12. stavku 3. Zakona, osjetna neuravnoteženost postoji ako je zastupljenost jednog spola u tijelima političkog i javnog odlučivanja niža od 40 %. Na spomenutim izborima konkuriralo je 28 kandidacijskih lista, a od ukupno 336 kandidata/kinja, njih 38,4 % su žene, a

61,6 % muškarci. Takvi rezultati upućuju na zaključak da političke stranke vode računa o uravnoteženoj zastupljenosti oba spola, došavši vrlo blizu preporučljivog udjela od najmanje 40 %. Valja istaknuti da su dvije kandidacijske liste, sukladno preporuci Pravobraniteljice, koristile tzv. par-nepar model, odnosno uredile su svoje liste na način da je svaka druga osoba na listi suprotnog spola. Što se samih rezultata izbora tiče, izbrojano je ukupno 741 408 važećih glasačkih listića. Na tim listićima birači su svoj glas dali 551 305 kandidata i 190 103 kandidatkinje. Kada se uzme u obzir razlika u zastupljenosti kandidata/kinja na listama, dolazimo do podatka da je jedna kandidatkinja u prosjeku dobila 1473,67 glasova, a jedan kandidat 2663,31 glas, odnosno muškarci su gotovo dvostruko češće bili birani od žena. Uzroci takvog nesrazmjera zasigurno su društveno uvjetovani i predstavljaju javnu „nevidljivost“ žena u području političke participacije, kao i njihovu nedovoljnu osnaženost. Ipak, budući da je u konačnici mandat dobilo 6 muškaraca i 6 žena, izbori za Europski parlament 2013. godine ocijenjeni su kao uspješni u pogledu načela ravnopravnosti spolova.

Pravobraniteljica igra i značajnu političku ulogu jer, gotovo svakodnevno, sudjeluje na raznim seminarima, konferencijama, okruglim stolovima i sl. Na samome kraju, dodajmo da su Zakonom, osim Ureda Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, osnovani i neki drugi mehanizmi koji bi trebali doprinijeti uspostavi cjelokupnog sustava za zaštitu od diskriminacije, a to su Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora, Ured Vlade Republike Hrvatske za ravnopravnost spolova, Koordinator/ice u uredima državne uprave u županijama te Povjerenstva za ravnopravnost spolova.

¹ NN Međunarodni ugovori 03/01

² Donijeta 20. prosinca 1993. godine

³ NN 137/09, 14/10 i 60/10

⁴ NN 125/11 i 144/12

Potpisivanje Sporazuma o suradnji između Pravnog fakulteta i Grada Zagreba

JOSIP KOVILIĆ

U prethodnim izdanjima biltena Pro bono pisali smo o humanitarnoj akciji koju je organizirala grupa studenata Pravnog fakulteta u Zagrebu koju većim dijelom sačinjavaju članovi Uredništva ovog biltena, a slično je bilo i s brošuram o pravima pacijenata. Bili su to počeci partnerskog odnosa između Pravne klinike u Zagrebu i Grada Zagreba, a sve je kulminiralo srpanjskim Sporazumom čiji je glavni produkt svakako financijska pomoć Pravnoj klinici, zajedno s novim prostorom u koji se Pravna klinika premješta.

Nakon što je u uvodu spomenutim projektima zaživjela suradnja Pravne klinike i Grada, godinu dana nakon „Humanitarke“ Gradska uprava Grada Zagreba prepoznala je vrijednost jedinstvenog pristupa učenju i pružanju besplatne pravne pomoći građanima slabijeg imovinskog stanja, ispunila je dano obećanje o novim i adekvatnijim prostorima za rad i učenje te je u srpnju ove godine svečano potpisan Sporazum o suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu kojim je Pravnoj klinici u Zagrebu dan na korištenje prostor u Žerjavićevoj 6, koji se nalazi svega nekoliko minuta hoda od zgrade Fakulteta. Sporazum su potpisali dekan Pravnog fakulteta u Zagrebu prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić i gradonačelnik Grada Zagreba, a svečana ceremonija održala se u prostorijama Gradske uprave. Na ceremoniji su bili prisutni članovi Uredništva biltena zajedno s voditeljem Pravne klinike, prof. dr. sc. Alanom Uzelcem.

S obzirom na konstantno rastuću potrebu za besplatnom prav-

nom pomoći, studenti su do rujna 2014. godine riješili više od 3000 predmeta. Zbog malenog i neadekvatnog prostora koji nije omogućavao primanje više od 3 korisnika pomoći istodobno, a ujedno je bio i potpuno nepristupačan osobama s invaliditetom, studenti i akademsko osoblje bili su prisiljeni raditi u 3 smjene da bi mogli riješiti sve zaprimljene slučajeve.

Ovim sporazumom Pravnoj klinici u Zagrebu stavljen je na

raspolaganje veći prostor koji će omogućiti generacijama novih studenata učenje, a ujedno i pružanje prijeko potrebne besplatne pravne pomoći marginaliziranim društvenim skupinama koje nemaju dovoljno financijskih sredstava da bi mogle tražiti pomoć drugih pravnih stručnjaka.

Nove prostorije Pravne klinike trenutačno se adaptiraju, a konačno preseljenje se očekuje u prvim mjesecima 2015. godine.

Naših pet brojeva

JOSIP KOVILIĆ, BRUNO MILINKOVIĆ

Od skromnih početaka do brojnih projekata i sve većeg broja stranica, bilten Pro bono zauzima sve zapaženiju ulogu. Što smo postigli i što planiramo ubuduće, pogledajte u ovom kratkom presjeku našeg rada. Ovim putem zahvaljujemo svima koji su na bilo koji način oplemenili naš bilten i tako nam pomogli da ga zajedničkim snagama što bolje pozicioniramo u javnosti. Radujemo se nastavku suradnje i novim uspjesima, projektima i zajednički krojenim stranicama.

Pro bono je službeno glasilo Pravne klinike Pravnog fakulteta koje je svjetlo dana ugledalo u rujnu 2012. godine. Osnivač i voditelj projekta je student Josip Kovilić koji je ujedno i glavni urednik časopisa zajedno s kolegom Brunom Milinkovićem. Časopis je dobio vrlo znakovito ime jer se Pravna klinika bavi pružanjem pravne pomoći *pro bono* - odnosno bez naplate svojih usluga, a cilj časopisa je spajanje pravnih teoretičara, pravnih praktičara te studenata Pravnog fakulteta kroz pružanje besplatne pravne pomoći i informacija građanima slabijeg imovinskog stanja.

Bilten donosi zanimljivosti i aktualnosti iz rada Pravne klinike, intervju i stručne članke relevantne pravne tematike većinom utemeljene na stvarnim slučajevima s kojima su se stranke javile Pravnoj klinici, a svaki broj ima i zasebnu temu broja.

Svrha ovoga časopisa je promicanje kliničkog obrazovanja na PFZG-u i upoznavanje studenata i javnosti s radom Pravne klinike te inkorporiranje kliničkog obrazovanja u sveučilišni kurikulum. U izradi sudjeluju studenti - volonteri Pravne klinike uz pomoć akademskih mentora i vanjskih suradnika, no o sadržaju časopisa odlučuje Uredništvo na sastancima.

Bilten *Pro bono* tematski je koncipiran u šest rubrika. Važno je istaknuti kako su upravo urednici ti koji, uz strukturalno i idejno kreiranje časopisa, u velikoj mjeri sami pišu tekstove koji svoje mjesto pronalaze u nekom od brojeva glasila Pravne klinike, a dio prostora u časopisu Uredništvo ostavlja i drugim zainteresiranim volonterima Pravne klinike. Svaki broj započinje uvodnom riječi glavnih urednika i uputama autorima radova. Potom slijedi tema broja i članak o vanjskim klinikama koje su se održale u prethodnom razdoblju. U biltenu se također može uvijek pronaći i intervju s pojedinim pravnikom te „gorući problemi“. „Gorući problemi“ predstavljaju rubriku u kojoj se nastoje obraditi najvažniji pravni problemi s kojima se nose građani Republike Hrvatske (primjerice bračna stečevina, autorska prava, susjedska prava i sl.). U konačnici slijedi studentski kutak koji je posvećen izvještavanju o studentskim projektima, događanjima vezanima

Ovako je to izgledalo dosad

uz studentski život na Pravnom fakultetu u Zagrebu.

Naklada je s vremenom sve više rasla tako da smo od početnih 100 primjeraka prvog broja biltena došli do 600 primjeraka trećeg, četvrtog i petog broja. Bilten izlazi semestralno, dakle dva puta godišnje. S izlaskom trećeg broja uvodimo novitet u vidu svečane promocije novog broja biltena. Tako je 30. listopada 2013. održana promocija trećeg broja biltena *Pro bono*, a nedavno i promocija četvrtog broja. Na promociji su sudjelovali mnogi uvaženi djelatnici Pravnog fakulteta, ali i suci i druge osobe iz prakse. Nakon promocije bilten se šalje suradnicima, a mnogima, na njihov zahtjev, i u većem broju primjeraka.

Osnivač i voditelj projekta Pro bono Josip Kovilić

Uredništvo biltena pod vodstvom glavnih urednika Josipa Kovilića i Brune Milinkovića do sada je sudjelovalo u više projekata koji su uspješno realizirani, od kojih svakako valja istaknuti organizaciju humanitarne akcije za kupnju prijeko potrebnih medicinskih aparata za Klaićevu bolnicu pod nazivom „Veliko srce kliničara za mala srca Klaićeve“, o čemu smo pisali u prethodnim brojevima, posredovanje u uspostavljanju suradnje između Grada Zagreba

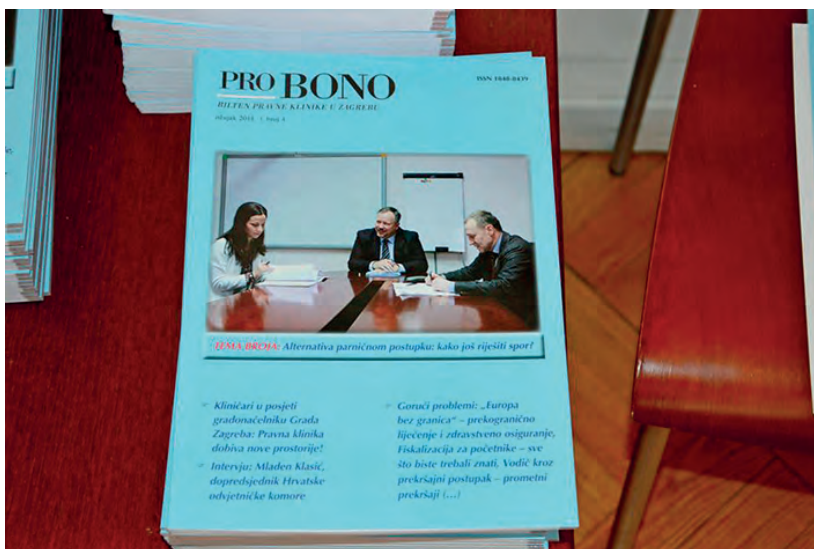
i Pravne klinike u Zagrebu te posredovanje u pribavljanju novih, prikladnijih prostora za rad Pravne klinike, o čemu možete pročitati više u ovom broju biltena te uspostavljanje Facebook stranice koja broji preko 1300 sljedbenika. U pripremi su i razni noviteti, a o svemu ćete više moći čitati u idućem, šestom broju biltena.

I konačno, pratite naše objave i uspjehe i dalje na našoj Facebook stranici kako bismo bili još bolji

U Uredništvu od početka
- Bruno Milinković

te nam slobodno sugerirajte teme koje biste voljeli čitati. Stranicu možete posjetiti na adresi www.facebook.com/bilten.probono, a dostupni smo i putem adrese elektroničke pošte urednistvo.probono@gmail.com.

4. broj biltena Pro bono tijekom svečane promocije u Vijećnici Pravnog fakulteta

Bilten *Pro bono* započeo je kao maleni letak sa skromnim brojem stranica i vrlo skromnim financijskim mogućnostima. Od svojih početaka do današnjeg dana on se progresivno razvija u obujmu i nakladi kao jedina publikacije svoje vrste na području RH koja doprinosi sustavu besplatne pravne pomoći sa dva aspekta - informiranje javnosti o mogućnostima ostvarenja iste te utjecaj na razvoj sustava kliničkog obrazovanja u RH kao novog načina prenošenja znanja i vještina na studente završnih godina pravnih fakulteta.

Uredništvo biltena Pravne klinike zajedno s voditeljem Pravne klinike prpf.dr.sc. Alanom Uzelcem nakon promocije 3. broja biltena

Ljepši dio Uredništva

Glavni urednici zajedno s kolegama

Zadnje provjere voditelja Uredništva prije svečane promocije novog broja u Vijećnici

Još jedan dan u uredu

Kliničari s predsjednikom Ivom Josipovićem

Posjet Gradskoj upravi nakon humanitarne akcije

Press konferencija povodom potpisanog Sporazuma Grada i Fakulteta

„Mirenje – drugi put do pravde“: održana radionica u organizaciji Uredništva *Pro bona*

BRUNO MILINKOVIĆ

Donosimo kratak osvrt na održanu radionicu o mirenju, zasigurno najboljem načinu za izbjeći sudove, a svejedno riješiti određeni spor. Organizaciju radionice je na sebe preuzelo Uredništvo našeg biltena, a ulogom predavača nas je počastio vrsni izmiritelj, dr. sc. Srđan Šimac.

Nakon što smo kao temu četvrtog broja biltena obradili „Alternativu parničnom postupku – kako još riješiti spor“, gdje smo čitatelje upoznali s načinima na koje mogu izbjeći nerijetko skupe i dugotrajne sudske procese, Uredništvo je odlučilo nastaviti tada započetu priču o mirenju – kako sudjelovanjem u organizaciji izbornog predmeta „Izvensudsko rješavanje sporova“ i dolaskom na „Tjedan mirenja“, tako i provođenjem ideje o ovoj radionici/predavanju.

Kako je rečeno u temi broja, moderan način života svojom užurbanošću i sve većom dinamikom međuljudskih odnosa povlači i povećan broj nesuglasica, svađa, sporova i trzavica. U takvim situacijama većina će posegnuti za tužbom i svoj će problem rješavati putem parničnog postupka. Mirenje je postupak u kojem stranke putem neutralnog izmiritelja nastoje pronaći izlaz iz spora. Izmiritelj samo predlaže rješenje, ne može ga nametnuti. Odlikuje ga neformalnost, niski troškovi, povjerljivost i mogućnost da stranke same odaberu gotovo sva pravila po kojima će se mirenje provoditi. Doduše, neuspjeli prijašnji pokušaji mirenja,

eskalacija sukoba, zlonamjerno držanje, osvetoljubivost, gorljiva želja za presudom, nepostojanje volje za izvansudskim rješenjem (...) su neke okolnosti koje ne idu u prilog tezi da je alternativni put (zaobilaznje parnice) prigodan za apsolutno sve situacije. Budući da na većinu istih možete utjecati, potrudite se nadići moguću osobnu netrpeljivost i dajte mirenju šansu. Sve je nesuglasice nemoguće izbjeći: kada već mora doći do spora, dajte sve od sebe da se on što bezbolnije završi. Tu nije ključna vrsta spora već volja, ali i vaša spremnost na kompromis. Naravno, da bi to sve uspjelo, iz-

miritelj je taj koji mora ovladati brojnim vještinama (aktivno slušanje, komunikativnost, dosjetljivost, pronicljivost...) od kojih se s nekima rađamo, a neke ipak gradimo.

Upravo je na navedenim postulatima temeljeno predavanje na radionici održanoj u ponedjeljak, 26. svibnja 2014. godine na Pravnom fakultetu u Zagrebu.

Nakon mog uvodnog pozdrava i nekoliko prigodnih rečenica izrečenih u ime Uredništva, naš je gost održao zanimljivo i u većem dijelu interaktivno predavanje. Uz neke teorijske stvari o mirenju i

prikazu kako ono zapravo izgleda u praksi, saznali smo kako čovjek najviše informacija, čak 70%, zapamti ako o njima raspravlja i da čak 75% informacija naučimo osjetilom vida. Posebno je intrigantan bio podatak o sadržaju komunikacije: riječi čine svega 7 %, dok puno veći udio dobivaju ton glasa (38%) i neverbalna komunikacija – gestikulacija, grimase (55%). Naučili smo i kako se postaviti u situaciji kada dođe do sukoba te koje su urođene ljudske reakcije na agresiju i povišen ton glasa sugovornika, što je u kombinaciji s ostalim izrečenim na predavanju doista iskoristivo za nastavak našeg pravničkog obrazovanja i, jednog dana, djelovanja u praksi i radu s ljudima.

Tko se htio upoznati s umjetnošću komunikacije upravljanja konfliktom i pritom nešto naučiti o prilagodbi pravnikova novim vremenima i svijetu mirenja (medijacije), svakako je u tome na ovoj radionici i uspio. U prilog tome da smo „pogodili“ s odabirom teme govori i sâm odaziv zainteresiranih, kao i brojnost pitanja kojima su prisutni zasuli predavača, ali i

Ispričana anegdota s predavanja prema stvarnom događaju:

Na ročištu u sklopu brakorazvodne parnice, kod dogovaranja oko susreta i druženja roditelja s djetetom, roditelji se nikako nisu mogli usuglasiti oko rasporeda te je cijeli razgovor tekao u vrlo žustrom tonu. Sudac više nije znao što učiniti i kako barem oko ovog pitanja „ujediniti“ suprotstavljene strane pa je upitao tatu djeteta voli li on svoje dijete. Otac se čak malo i uvrijedio i oštro odgovorio suda da ga voli više od ičega i da bi sve učinio za svoje dijete, a slično je reagirala i majka kad je isto pitanje postavljeno i njoj. Nakon toga, sudac im je vrlo ozbiljnim tonom rekao: „u redu, pa ja vaše dijete uopće ne volim – koji je smisao u tome da mi vi onda povjeravate odluku o njegovoj sudbini“. Roditelji su ostali zabezeknuti, izašli su iz sudnice i za deset minuta se vratili s detaljnim dogovorom oko susreta.

Doista zanimljiva situacija iz koje još jednom možemo izvući jednu od glavnih prednosti mirenja: ljudi (pre)često „tjeraju pravdu“ pred sudovima, a nerijetko bi sve strane bile puno sretnije zajedničkim dogovorom, što je i okosnica mirenja – pronaći zajedničko i kompromisno rješenje kojim su zadovoljne obje stranke, što često nije slučaj pred sudovima gdje je jedna stranka u pravilu nesretna donesenom i nametnutom odlukom koja nije odraz dogovora već autoriteta suda. Uostalom, prirodno je da ćemo svoju volju dobrovoljno izvršavati, a nagodba u sklopu mirenja je upravo to – naša volja.

organizatore u vezi s daljnjim koracima i aktivnostima povezanim s mirenjem.

Naš nas predavač u devedeset minuta možda nije mogao nešto revolucionarno naučiti, ali je

okupljene zasigurno potaknuo na dodatan angažman i istraživanje navedene tematike te nas sve skupa na zanimljiv način uveo u svijet medijacije i jednog drugačijeg načina (pravničkog) razmišljanja.

POTREBNA VAM JE BESPLATNA PRAVNA POMOĆ?

Obratite se Pravnoj klinici Pravnog fakulteta u Zagrebu!

Za dolazak u naše prostorije morate se prethodno naručiti.

Naručiti se možete telefonski (za vrijeme našeg radnog vremena), osobno ili e-poštom.

Građani koji nikako ne mogu doći u Pravnu kliniku mogu nam se javiti e-poštom ili (običnom) poštom te tim putem poslati dokumentaciju.

Naziv: Pravna klinika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Adresa: Tkalčićeva 48-50*, 10 000 Zagreb

** do preseljenja u Žerjavićevu 6 – o detaljima ćemo vas pravovremeno obavijestiti*

Radimo: PON, UTO, PET od 10 do 12 sati,
SRI i ČET od 10 do 12 i od 17 do 19 sati

Telefon: 01/4811-311 ili 01/4811-320

E-mail: klinika@pravo.hr

ŽELIŠ SUDJELOVATI U NAŠEM RADU?

Volontiraj! Prijave za studente viših godina Pravnog fakulteta u Zagrebu traju čitavu godinu preko obrasca na <http://klinika.pravo.unizg.hr/node/22>. Upisi se obavljaju krajem/početak svakog semestra (na proljeće i jesen).

Sve ostale informacije saznajte na adresi

klinika.pravo.unizg.hr

